

Pro gradu -tutkielma
Maantiede
Kulttuurimaantiede

VALTION VIHOLLINEN

Terrorismin ja väkivallan sijoittuminen terrorismin vastaisen sodan vuosina

Tuukka Lahnalammi

3/2014

Ohjaaja:
Markku Löytönen

HELSINGIN YLIOPISTO
MAANTIETEEN LAITOS

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Laitos Geotieteiden ja maantieteen laitos	
Tekijä Tuukka Lahنالammi			
Työn nimi Valtion vihollinen – Terrorismin ja väkivallan sijoittuminen terrorismin vastaisen sodan vuosina			
Oppiaine Kulttuurimaantiede			
Työn laji Pro gradu -tutkielma	Aika Maaliskuu 2014	Sivumäärä 89 + 2 liitettä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Terrorismin käsitettä on käytetty väljästi erilaisista valtiota uhkaavista toimijoista. Tässä työssä pyrin selvittämään sitä, miten Yhdysvaltalaisissa aineistoissa terrorismia on sijoitettu ja vertaamaan tätä Uppsalan aineistoihin taisteluissa kuolleista ja yksipuolisesta väkivallasta. Näin selvitän millaisia eroja aineistojen välillä on kuolleiden määrässä ja laadussa sekä iskun tekijöissä.</p> <p>Työssä teoreettinen tausta on kriittisessä geopolitiikassa. Kriittinen geopolitiikka siirtää huomion olemassa olevista alueista siihen, miten alueita tuotetaan. Keskeistä on se, millaiset prosessit vaikuttavat alueiden syntyyn ja siihen, miten ne nähdään. Usein alueista pyritään muodostamaan tietynlaista kuvaa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Terrorismin vastaisen sodan vuosina Yhdysvallat on muuttanut ulkopoliitiikkaansa niin, että se katsoo sillä olevan oikeus torjua yksipuolisella päätöksellä uhkia rajojensa ulkopuolella. Keskeinen osa uhkaa liittyy terrorismiin, jonka uhkaa on kuvattu sekä sijoitettu poliitikkojen puheissa ja mediassa.</p> <p>Työssä käytetään kolmen eri tahon tuottamia aineistoja. Kotimaan turvallisuusministeriö ja terrorismin vastainen keskus ovat Yhdysvaltojen hallinnon osia, jotka on luotu terrorismin vastaisen sodan myötä. Uppsalan yliopisto on tuottanut jo vuosikymmeniä omaa tietokantaansa erilaisista konflikteihin liittyvistä muuttujista. Alkuperäisten yhdysvaltalaisaineistojen sisältö on valittu subjektiivisemmin kriteerein kuin Uppsalan aineiston. Aineistoista tuotetaan kartta esityksiä, joilla on keskeinen rooli tulosten muodostuksessa.</p> <p>Terrorismia vaikuttaa työn perusteella olevan eniten Lähi-idässä ja Etelä-Aasiassa. Näillä alueilla myös taisteluissa kuolla paljon. Sen sijaa monissa Saharan eteläpuolisen Afrikan valtioissa yksipuolinen väkivalta tappaa jopa enemmän kuin taistelut. Keskeisimmät toimijat ovat eri aineistoissa maittain usein samoja. Al'queda on ainut selvästi globaali terroristijärjestö. Maissa joissa kuolla paljon yksipuolisessa väkivallassa, terrorismin yleisin kohde on usein siviilit ja maissa joissa kuolla lähinnä taisteluissa, kohde on yleensä valtio.</p> <p>Terroristijärjestöt vaikuttaisivat edelleen toimivan pääasiassa yhden tai kahden valtion alueella. Tämä viittaa siihen, että edelleen useimpien järjestöjen tavoitteet ovat melko paikallisia. Melko harva valtio myöskään taistelee laajasti naapurimaitaan laajemmalla alueella. Etenkin Yhdysvaltojen ja al'Quedan toiminta on kuitenkin selvästi globaalia, minkä on esitetty olevan eräänlainen terrorismin ja vastaterrorismin globaalia luonnetta vahvista prosessi, joka liittyy laajemmin globalisaatioon. Keskeisimpiä johtopäätöksiä työssä on myös se, että terrorismi vaikuttaa liittyvän selvästi nimenomaan taisteluihin selvemmin kuin yksipuoliseen väkivaltaan. Tämä johtaa siihen, että mm. Afrikassa on vähän terrorismia suhteessa väkivaltaan alueella. Tähän on esitetty työssä mahdolliseksi syyksi valtion heikompaa roolia alueella, mikä ilmenee siinä, että valtio harjoittaa itse paljon yksipuolista väkivaltaa ja toisaalta myös siinä, että alueella toimii paljon valtiota vastustavia ryhmiä.</p>			
Avainsanat Geopolitiikka, ulkopoliitiikka, terrorismi, konflikti, Yhdysvallat, terroristijärjestö			
Säilytyspaikka Kumpulan tiedekirjasto			
Muita tietoja			

Faculty Faculty of Science		Department Department of Geosciences and Geography	
Author Tuukka Lahnammi			
Title Enemy of the state – The locations of terrorism and violence during the years of the war on terror			
Subject Geography/ Human geography			
Level Master's thesis	Month and Year March 2014	Number of Pages 89 + 2 appendices	
<p>Abstract</p> <p>The concept of terrorism has been used widely in discussion about those actors who threaten the state. In this study I try to clarify how terrorism has been located in databases from the United States and compare those results to the Uppsala university's databases considering battle related deaths and one-sided violence. I try to find out which kind of differences there are among databases considering the number of deaths, the type of the targets and the actors who perform the strikes.</p> <p>The theoretical base of this study lies in the theory of critical geopolitics. Critical geopolitics moves the focus from the existing areas to that how areas are produced. The focus is on that what kind of processes there are influencing when areas and our perspective about them becomes to exist to us. Often there are purposeful intentions to enforce certain images about areas in order to achieve political goals. During the years of the war on terror the United States has changed its foreign politics more to the direction where it considers that it has the right to defend itself from threats even when it means using force outside the US borders without international approval. The threat has been often described as terrorism in the media and in political speeches.</p> <p>In this study I use databases from three different sources. The department of homeland security and the national counterterrorism center are created as results of the war on terror to help the government to deal with the threat. The university of Uppsala has produced its own database for decades about different factors considering conflicts. To the original American databases the material has been accepted with more subjective criteria than to the original Uppsala databases. From the information of these databases I produce several cartographic presentations which have an essential meaning in the production of the results.</p> <p>The most important locations of the terrorism are in the Middle East and in the South Asia. In these areas there are also great numbers of battle related deaths. In the Sub-Saharan Africa one-sided violence is often even more common reason of death than battles. Most of the most important actors of the countries are same ones in the different databases. Al'Queda is the only truly global terrorist organization. In the countries where one-sided violence is most severe the targets are usually civilians and in the countries where the battles are more severe the target is usually the government.</p> <p>Terrorist organizations seem to strike only in few countries in most cases. This indicates that even today most of the organizations have quite local goals. Also only few states are using force outside their own or neighboring country. Especially United states and al'Queda are actors who clearly use force globally. This study suggests that this is a process that enforces the global nature of terrorism and counterterrorism and that this is part of the larger process of globalization. One of the most important conclusions of this study is that terrorism seems to relate more to the battles than to one-sided violence. This is the most important reason for the observation that there is little terrorism in same parts of the world compared to violence. The main example of this is Sub-Saharan Africa. This study suggests that the reasons for this might be the weak role of the States in many countries in the area which appears as one-sided violence done by government and as large number of other groups practicing one-sided violence on the continent.</p>			
Keywords Geopolitics, foreign policy, terrorism, conflict, United States of America, terrorist organization			
Where deposited Kumpula campus library			
Additional information			

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Työn lähtökohdat.....	1
1.2	Tutkielman tarkoitus	2
2	Kriittinen geopolitiikka	3
2.1	Poliittiset toimijat realismin paradigman jälkeisessä maailmassa	3
2.2	Alueen muodostuminen alhaaltapäin	7
2.3	Geopoliittisten tilojen tuottaminen ja erottaminen.....	9
2.4	Uhkaa sijoittamalla toimijat muokkaavat maailmankuvaa	13
3	Terrorismin vastainen sota.....	16
3.1	Terrorismi politiikan keinona	16
3.2	Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutos 2000-luvulla.....	21
4	Aineisto ja menetelmät	25
4.1	Tietokannat.....	25
4.1.1	<i>Terrorismin vastaisen keskuksen aineisto</i>	<i>27</i>
4.1.2	<i>Kotimaan turvallisuusministeriön tietokanta.....</i>	<i>30</i>
4.1.3	<i>Uppsalan yliopiston tietokannat</i>	<i>31</i>
4.1.4	<i>Aineistojen erot</i>	<i>33</i>
4.2	Tietokantojen käyttö.....	34
5	Tulokset.....	40
5.1	Terrori-iskujen sijoittuminen.....	40
5.2	Yksipuolisen väkivallan ja taisteluiden sijoittuminen.....	43
5.3	Konfliktin ja terrorismin suhde	47
5.4	Terrorismi väkivallan muotona	48

5.4.1	<i>Yhdysvaltojen mukana olon merkitys</i>	48
5.4.2	<i>Terroristit ja konfliktien osapuolet</i>	49
5.4.3	<i>Terrori-iskujen kohteet</i>	54
6	Johtopäätökset	55
6.1	Terrori-iskujen sijoittuminen.....	55
6.2	Terrorismin sijoittuminen suhteessa väkivaltaan ja konflikteihin.....	56
6.2.1	<i>Uppsalan- ja Yhdysvaltalaisten aineistojen erot</i>	56
6.2.2	<i>Terrorismin sijoittuminen suhteessa Yhdysvaltojen sotiin</i>	59
6.2.3	<i>Kohteen ja toimijan merkitys terrorismin sijoittumisessa</i>	61
6.3	Terrorismi valtion vihollisena	64
6.3.1	<i>Toimijan motiivien merkitys terrorismin sijoittumisessa</i>	64
6.3.2	<i>Terrorismin merkitys valtioiden täyttämässä maailmassa</i>	67
6.4	Aineistojen soveltuvuus työhön	73
6.5	Jatkotutkimushaasteet	76
	Lähteet	79
	Liite I – Terroristijärjestöjen nimien eri muotoja ja lyhenteitä	85
	Liite 2 – Kuolleiden määrä maittain eri aineistoissa	87

1 Johdanto

1.1 Työn lähtökohdat

Etenkin tällä vuosituhannella terrorismi on noussut mediassa paljon esillä olleeksi uhaksi ja termiä on käytetty usein erilaisista valtiota uhkaavista organisaatioista. 2000-luvulla terrorismi liitetään usein etenkin länsimaissa ja Venäjällä islamiin (Bleiker 2000: 236). Terrorismi on kuitenkin paljon poliittista latausta omaava termi, jota käytetään erilaisista toimijoista. On sanottu, että moni terroristi on huomisen poliitikko (Simon 1994: 6). Terroristeiksi voidaan kuvata valtiota vastustavia kapinallisia, rikollisjärjestöjä tai jopa valtioita edustavia joukkoja. On monessa mielessä mahdollista kuvata näitä ryhmiä eri termein. Sama asia voi olla yhden näkökulmasta terrorismia, toisen näkökulmasta sankaruutta, kolmannen näkökulmasta ulkopolitiikkaa ja neljäs pitää sitä oikeutena (Bleiker 2000: 236). Hienon esimerkin tarjoavat vaikkapa Yhdysvaltain hyvin erilaiset suhtautumistavat Kurdistanin työväenpuolueeseen (PKK) eri maissa, joissa se toimii, vaikka periaatteessa useimmat maat ovat määritelleet koko organisaation terroristijärjestöksi. Vastaavia esimerkkejä on varmasti lukuisia ja ne näyttävät hyvin, kuinka terrorismi on nykyään laajalti geopolitiikassa käytetty termi, jolla voidaan pyrkiä leimaamaan alueita ja valtioita tarkoitushakuisesti poliittisten päämäärien saavuttamiseksi (Kucinich 2006; Le Billion & Khatib 2004: 129–130).

Terrorismin käsittely poliittisen maantieteen näkökulmasta voi olla erityisen hedelmällistä, sillä kyseessä on ilmiö, jota on todellisuudessa hyvin vaikea rajata joidenkin valtioiden ja alueiden sisään. Ilmiö tavallaan uhkaa koko suvereenin valtion käsitettä osoittamalla, kuinka vaikeaa tilan valvonta ja rajaaminen on. Olen tässä työssä kiinnostunut selvittämään, mihin terrorismi sijoitetaan. En niinkään keskity terrorismin käsitteen määrittelyyn vaan nimenomaisesti siihen, kuinka se sijoitetaan. Työssä esimerkkinä käsitellään sitä, kuinka Yhdysvallat sijoittaa terrorismin. Terrorismi on kuitenkin väljä käsite, ja terrorismia on todellisuudessa vaikea sijoittaa minnekään konkreettiseen valtioon tai alueeseen. Voidaan ajatella, että geopolitiisessa toiminnassa on kyse maailman jäsentämisestä toimijoiden arvojen ja tavoitteiden mukaisesti ja siitä, kenellä on valta tuottaa tätä kuvaa. Näin geopolitiikassa on kyse keskenään kilpailevista tulkinnoista siitä, kenellä on valta määrittää terrorismi ja sen sijainti. Pyrin tässä työssä käsittelemään terrorismia ja sen sijaintia nimenomaan tästä näkökulmasta, vaikka asian voi varmasti nähdä eri tavoin (Moisio 2000).

1.2 Tutkielman tarkoitus

Tässä työssä tarkoitus on selvittää sitä, kuinka terrorismin käsitettä käytetään alueiden määrittelyssä etenkin ulkopolitiikan osana valtioiden toimesta. Työssä verrataan sitä, kuinka Yhdysvallat sijoitti terrori-iskut 2000-2011 Uppsalan yliopiston listaamaan väkivaltaan ajanjaksolla. Koska eri aineistot eivät ole täysin samanlaisia ja kuvaavat osin eri ilmiötä, eivät työssä pääasiallisena menetelmänä ole varsinaiset tilastolliset menetelmät. Työssä tuotetaan aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimukseen perustuen viitekehys, jonka pohjalta eri tietokantojen sijaintiaineistoa verrataan. Työssä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin.

1. Missä terrori-iskut tapahtuvat?

Kuinka paljon yhdysvaltalaisaineistojen perusteella eri maissa ihmisiä kuolee terrori-iskuissa? Kuinka paljon maissa on iskuja?

2. Miten Yhdysvallat sijoittaa terrorismin suhteessa väkivaltaan ja omiin sotiinsa?

Vastaako Yhdysvaltojen katsomien terrori-iskuissa kuolleiden sijoittuminen Upsalan aineiston yksipuolisesta väkivallasta ja taisteluissa kuolleiden sijoittumista sekä konfliktien sijoittumista, joissa Yhdysvallat on osapuolena?

3. Millaista väkivaltaa sanotaan terrorismiksi?

Vastaavatko väkivallan ja terrorismin tekijät ja kohteet alueellisesti toisiaan eri aineistoissa, ja mitä tämä kertoo terrorismista väkivaltana?

Kysymyksiin vastaamalla tarkoitus on selvittää erilaisten toimijoiden, alueiden ja terrorismin yhteyttä hypoteesin ollessa se, että Yhdysvallat määrittelee väkivaltaa terrorismiksi osin oman näkemyksensä mukaan siitä, onko väkivalta oikeutettua. Tämä on tarkoitus osoittaa näyttämällä, että terrori-iskuiksi nimetään varsin laajasti väkivaltaa. Keskeistä ei näin olisikaan vain väkivallan luonne vaan myös se, kuka iskun tekee ja missä. Työssä on näin keskeistä havainnollistaa, missä terrorismi on, ja selvittää, kuvataanko väkivaltaa terrorismina herkemmin toisilla alueilla kuin toisilla.

On selvää, että terrorismi ja väkivalta liittyvät toisiinsa, mutta aineistojen erojen avulla voidaan löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin. Yhdysvaltojen intressejä sijoittaa terrorismia jonnekin verrataan Uppsalan tietokantaan siitä näkökulmasta, että onko terrori-iskuja enemmän sellaisilla alueilla, joissa Yhdysvallat on mukana konfliktissa kuin konfliktialueilla yleensä. Yhdysvaltoja ja terrorisminvastaista sotaa esimerkkinä käyttäen työ pyrkii havainnollistamaan terrorismin käsitteen käyttöä osana geopolitiikkaa kriittisen

geopolitiikan teorian näkökulmasta ja nostamaan esille sitä, kuinka poliittiset toimijat eri tasoilla tuottavat osin kilpaileviakin mielikuvia alueista poliittisten päämääriensä mukaan.

2 Kriittinen geopolitiikka

2.1 Poliittiset toimijat realismin paradigman jälkeisessä maailmassa

Poliittisen maantieteen keskeisimpänä tutkimuskohteena on perinteisesti usein pidetty valtiota. Jo pitkään erilaiset ylikansalliset organisaatiot ja valtioiden osat ovat voineet olla tutkimuskohteita, mutta ne ovat olleet ikään kuin seurausta valtioista (Vuoristo 1997: 17–20). Realismin paradigman selitysvoimaa on kyseenalaistettu viime vuosikymmeninä (Vasquez 1999). Edelleen maailma kuitenkin nähdään usein yleisessä keskustelussa Westphalin rauhan mallin mukaisena suvereenien valtioiden jakamana tilana. Westphalian rauhaa kuvataan usein modernin valtion syntyhetkeksi. Viime vuosikymmeninä realismin mallinmukaista maailmaa, jossa suvereenit valtiot kilpailevat rationaalisesti omasta edustaan toisiaan vastaan, on alettu kyseenalaistaa enenevässä määrin. On herätty keskustelemaan siitä, missä määrin maailmaa voidaan selittää vain yhtenäiseksi mustaksi laatikoksi kuvattujen valtioiden kautta (Fry & O'Hagan 2000: 1-3; George 2000: 38–41). Realismi kuvaa maailman anarkistiseksi systeemiksi, jossa yhtenäisiksi toimijoiksi nähdyt kansallisvaltiot kilpailevat vallasta. Etenkin geopolitiikan ja turvallisuuden saralla tällainen ajattelu on usein politiikan keskiössä, joskin mm. talouden saralla tämänkaltaisesta ajattelusta on usein politiikassa luovuttu ja valtiota ei nähdä enää niin alueeseen sidottuna toimijana (Falk 2000: 106–108). Nykyään valtiot usein myös luovuttavat valtaa niin ylikansallisille tahoille kuin niiden alaisille alueillekin ja harjoittavat pitkälle menevää yhteistyötä näiden kanssa monella saralla (Paasi 2009: 125).

Valtioiden ja yhteisöjen rajat ovat hämärtyneet kylmänsodan päättymisen jälkeen mutta myös informaatioteknologian myötä. Tämän myötä myös geopolitiittinen ajattelu on kehittynyt kohti joustavampaa ja vähemmän valtiokeskeistä näkemystä tilasta, turvallisuudesta, alueista ja uhasta. Tämä on luonut uusia yhtenäisiä regiimejä, jotka eivät ole enää valtioiden rajojen sitomia ja muodostavat yhteyksiä eri paikkojen välillä ympäri maailman. Tämä muuttaa näkemystä maailman jakamisesta helposti ulkomaahan ja kotimaahan, itään ja länteen tai meihin ja muihin. Tämä voi toisaalta vaikuttaa valtioiden

kykyyn hallita maailmaa ja ylläpitää järjestystä erilaisten valtioista ainakin osin riippumattomien tahojen kuten luottoluokittajien ja median vaikuttaessa tilanteeseen. Maailmaan on syntynyt myös alueita, jotka eivät ole ainakaan kovin tehokkaasti minkään valtion hallinnassa eli ns. epäonnistuneita valtioita. Nämä alueet uhkaavat olemassa olevia valtioita mm. kansainvälisen rikollisuuden, terrorismin ja pakolaisten kautta (Ó'Tuathail 2000).

Nykyään poliittiseksi toimijaksi voidaan nähdä muukin toimija kuin valtio. Valtiot nähdään nykyaikana usein liian pieniksi toimijoiksi globaalissa maailmassa ja toisaalta liian suuriksi toimijoiksi, jotta yksittäiset kansalaiset voisivat kokea kulttuurista yhteyttä niiden kautta tai osallistua niiden toimintaan (Paasi 2009: 123–125). Kylmänsodan jälkeen maailma on muuttunut monella tapaa valtiokeskeisestä maailmasta rajattomammaksi maailmaksi, jossa niin ihmiset kuin ideatkin liikkuvat nopeammin. Tähän liittyy kuitenkin myös turvallisuuden näkökulmasta uhkia esimerkiksi huumeita, rikollisuutta ja terrorismia. Tämä on johtanut myös eräänlaisten ns. ”roistovaltioiden” syntyyn. Yhdysvallat on jo 90-luvun lopulta ottanut keskeisen roolin näiden ”roistovaltioiden” toiminnan rajoittamisessa (Ó'Tuathail 2000). Romahtaneiden tai epäonnistuneiden valtioiden alueita ei hallitse mikään valtion rinnastettava organisaatio (Kaplan 1994: 44–76). Toisaalta saman valtion alueella valtaa voi pitää useampi toimija erillisillä alueilla, joista usein vain yhdellä on virallisesti tunnustettu asema (Vuoristo 1997: 173–175). Pahimmissa uhkakuvissa kuten monissa Robert Kaplanin kirjoituksissa maailman nähdään kehittyvän samaan tapaan kuin esimerkiksi Länsi-Afrikan tai Somalian tilanne. Näissä uhkakuvissa anarkistista maailmaa hallitsisi erilaiset niukoista resursseista taistelevat joukkiot (Kaplan 1994: 44–76). Hieman positiivisemmin on esitetty, että valtioiden haastajiksi nousisivat enemmän eräänlaiset luonnollisemmat ja toiminnallisemmat valtioiden rajoista riippumattomat alueet kuten erilaiset kaupunkialueet tai vaikkapa Pohjois-Italian ja Kalifornian tyyppiset alueet. Tämän tyyppisten erilaisten alueellisten toimijoiden määrä on kasvanut vielä enemmän kuin valtioiden määrä sitten toisen maailmansodan (Paasi 2009: 125–131).

Vaikka etenkin Yhdysvallat ja monet suurvallat pyrkivät ylläpitämään kuvaa kansallisvaltioiden maailmasta, on terroristiorganisaatioiden tyyppisten toimijoiden entistä näkyvämpi rooli osoitus globaalimmasta maailmasta, jossa poliittisten toimijoiden joukkoa ei voida jakaa enää vain kansallisvaltioihin (Luke 2003: 228–229). Realismin mallinmukaisen suvereenien valtioiden logiikan kautta voidaankin ajatella nähtävän sitä, kuinka suurvallat näkevät maailman ja ainakin tätä kautta näkemyksellä on perusteltua

käyttöä (George 2000: 38–41). Vaikka uudenlaiset alueet voidaan joskus liittää myös uudenlaisiin identiteetteihin, joiden ei tarvitse enää olla sidottuja kansallisvaltioihin, kokevat yksilöt usein samaistuvansa nimenomaan valtioon, josta ovat kotoisin. Usein nykyään nähdään, että on mahdollista kokea päällekkäisiä identiteettejä. Yksilö voi kokea olevansa vaikkapa eurooppalainen ja suomalainen. Identiteettien näkökulmasta kilpailevat alueeseen sidotut identiteetit ovat usein kuitenkin heikompia, ja esimerkiksi poissulkevana tai ensisijaisena identiteettinä vaikkapa eurooppalaisuus on harvinainen (Murphy 1999: 53–61). Valtioilla on yhä keskeinen rooli geopolitiikan näkökulmasta toiseuden määrittelyssä sillä toimijat arvottavat usein toisia toimijoita ja ennen kaikkea heidän muodostamaansa uhkaa taloudellisen ja sotilaallisen voiman kautta. Nämä taas ovat ominaisuuksia, jotka toimijat usein liittävät valtioihin, joista nämä uhat ikään kuin syntyvät toimijoiden mielikuvissa (Agnew & Corbridge 1995: 15).

Huntington näkee erot eri ”sivilisaatioiden” välillä eritoten kulttuurisina, jolloin yksilöt samaistuvat nimenomaan sellaisiin asioihin kuin heimoon, uskontoon, kansaan ja laajimmillaan sivilisaatioon. Tämä tuottaa ihmisille identiteetin ja toisaalta erottaa ihmiset muista. Poliitiikkaa käytetään tavoitteiden ja intressien saavuttamisen lisäksi identiteettien luomisessa. Valtiot tavoittelevat edelleen taloudellista etua ja valtaa mutta politiikka on sidoksissa kulttuuriin. Huntingtonin näkemyksen mukaan kylmänsodan jälkeisessä maailmassa keskeistä ei ole enää niinkään supervaltojen kuin sivilisaatioiden kilpailu. Tässä kilpailussa konflikteissa on kyse ennen kaikkea kulttuurien yhteentörmäyksestä. Huntington jopa uskoo eri sivilisaatioiden taloudellisen menestyksen ja demokratian mahdollisuuksien kumpuavan kulttuurista. Tässä hän arvottaa kulttuureja voimakkaasti, esimerkiksi maalaten islamilaisen kulttuurin mahdollisuudet näillä saroilla synkiksi (Huntington 1997: 21–41). Huntingtonin ohella 1990-luvulla useat tutkijat näkivät uhan Islamilaisen sivilisaation ja lännen välisestä konfliktista (Vuoristo 1997: 196–200). Huntingtonin näkemyksen mukaan maailmaa voidaan parhaiten selittää juuri sivilisaatioiden kautta, sillä valtioita puhumattakaan etnisistä ryhmistä yms. on niin paljon, että niiden kautta selittäminen muuttuisi mahdottomaksi. Hänen mukaansa pienempien ryhmien konfliktit uhkaavat loppujen lopuksi nimenomaan sivilisaatioiden vakautta (Huntington 1997: 21–41). Tällaisella jaottelulla Huntington jakaa maailman erilaisiin kulttuuristen ominaisuuksien määrittämiin toisistaan erillisiin poissulkeviin alueisiin (Paasi 2009: 131). Toisaalta uskonnoilla voi joskus olla keskeinen rooli pyrittäessä luomaan maailman kuvaa, jossa sivilisaatiot ja alueet ovat ikään kuin toisensa poissulkevia ja uskonnolliseen fundamentalismiin kuuluu usein ajatus siitä, että aluetta täytyy hallita

kokonaan. Näin kaikkia merkityksiä ja alueen käyttöä voidaan pyrkiä hallitsemaan. Lopulta tällaisessakin ajattelussa alueella asuu jokin poissulkeva ryhmä, jota uhkaa jokin ulkopuolinen (Stump 2000: 157–159).

Hieman Huntingtonin tapaan Fukuyama näki maailman eräänlaisten valtiot ylittävien ideologioiden kamppailuksi, joka johtaisi yhden ideologian voittoon (Fry & O'Hagan 2009: 1–3). Nykytrendin kansainvälisessä järjestelmässä suurin osa valtioista kokee ihmisoikeudet universaaleina, ja ne myös siirtävät valtaa kansainväliselle tasolle ihmisoikeuksien toteuttamiseksi (Sack 1997). Modernissa ajattelussa ihmisoikeudet ja liberaali ideologia omaavat usein piirteitä, jotka aiemmin liitettiin imperiumin rakentamiseen. Ne nähdään ratkaisuksi kunnialliseen yhteiskuntaan ja materiaalsen hyvinvoinnin turvaamiseen. Vain liberaali demokratia koetaan oikeaksi tavaksi järjestää yhteiskunta ja sen puute heikentää valtion asemaa suvereenien valtioiden joukossa. Esimerkiksi Fukuyaman esittämän järjestelmän parhaan toimivuuden lisäksi demokraattista rauhaa on esitetty perusteluksi tälle oletukselle (Richardson 2000: 24–28). Tällaisten ylikansallisten toimijan kosmopoliittisten intressien ja toisaalta alueiden partikulaaristen intressin välillä voi olla usein ristiriita, ja tällaisessa tilanteessa partikulaaristen intressien on katsottu olevan yksi suurimpia edistäviä tekijöitä poliittiseen mobilisaatioon sekä taantumukselliseen ja poissulkevaan politiikkaan (Paasi 2009: 138). Postmoderni ajattelu kyseenalaistaakin tällaisen ihmiskunnan suuren edistyskertomuksen (Richardson 2000: 24–28). Todellisuudessa maailma vaikuttaisi kylmänsodan jälkeen muuttuneen poliittisten toimijoiden näkökulmasta pikemmin kirjavammaksi kuin yhtenäisemmäksi (Fry & O'Hagan 2009: 1–3). Huntingtonin ajatuksissa voidaan kuitenkin ajatella olevan se ero moniin moderneihin ajattelijoihin kuten myös Fukuyamaan, että hän kyseenalaistaa sen usein vallitsevan oletuksen, että globalisaatio johtaisi koko maailman ”lännettymiseen”. Huntington selvästi kiistää ajatuksen siitä, että koko maailma päätyisi lopulta liberaaliin demokratiaan. (O'Hagan 2000: 138–139).

2.2 Alueen muodostuminen alhaaltapäin

Anssi Paasi kuvaa kolme erilaista tapaa käyttää alueen käsitettä yleisessä keskustelussa. Perinteisesti maailma on ikään kuin jaettu tällaisten alueiden kesken (Paasi 2009: 131).

1. Hallinnolliset alueet
2. Toiminnalliset alueet, jotka ovat esimerkiksi työssäkäyntialueita
3. Homogeeniset tai muodolliset alueet, jotka syntyvät jostain väestön tai ympäristön piirteestä

Hän itse lähtee alueen määrittelyssä siitä, että alue on nimenomaan kollektiivinen ulottuvuus, joka heijastaa institutionaalisia käytäntöjä ja alueen historiaa. Hän erottaa sen paikasta, joka liittyy yksilön historiaan ja on yksilökeskeinen. Paikka on dynaaminen kokonaisuus, joka muodostuu yksilön sille antamista merkityksistä. Toisin kuin paikka, alue ei lakkaa olemasta, vaikka yksilö kuolisi. Alue tulee keskeiseksi siinä, että yksilöt eivät ole yksin maailmassa. Ne ovat eräänlaisia rakenteita, joissa yksilö toimii mutta, jotka yksilö myös tuottaa toimiessaan osana yhteisöään. Paikan ja alueen erossa ei ole kyse niinkään tilan koosta vaan siitä, mitä ne ihmiselle tarkoittavat. Alueessa on kyse yksilön ja rakenteen vuorovaikutuksesta, jossa alue syntyy. Alueet eivät synny tyhjästä vaan ne ovat historian ja sosiaalisen toiminnan tulosta. Ne, jotka hallitsevat sosiaalista vuorovaikutusta tilassa, hallitsevat myös sen tilan tuottamista (Paasi 1986: 111–115). Usein alue otetaan itsestäänselvyytenä. Alueella rajat ja identiteetti nähdään joksikin annetuksi, minkä puitteissa politiikka ja kulttuuri ikään kuin tapahtuvat. Keskeistä olisi kuitenkin ottaa tarkasteluun se, mistä alue itsessään syntyy ja kuinka alueen rajat ja identiteetti muodostuvat. Paasi tarkoittaa alueilla eräänlaista valtioille rinnakkaista territoriaaliseen alueeseen perustuvaa alaluokkaa, joka ei ole kuitenkaan riippuvainen valtioiden rajoista. Alue voi olla isompi tai pienempi kuin mikään valtio. Keskeistä on se, että tällaiset alueet eivät ole samaan tapaan annettuja alueita kuin valtiot vaan ne muodostuvat jatkuvana prosessina. Alueet eivät nouse tyhjästä, vaan ne institutionalisoituvat historiallisten prosessien, työnjaon ja valtasuhteiden ajamina. Jotkin prosessin toimijoista voivat aktiivisesti tuottaa alueita, ja toiset taas ylläpitävät niitä (Paasi 2009: 122–136).

Konstruktionisimin ajatus lähtee siitä, että vallitseva keskustelu ei vain kuvasta todellisuutta vaan myös luo sitä. Keskustelu ei vain heijasta ja toista todellisuutta, vaan se luo todellisuutta, sillä kaikki kielelliset käytännöt, jotka määrittelevät todellisuutta luovat

sitä. Vallan käytön näkökulmasta asiat eivät vain merkitse jotain, vaan ne saadaan merkitsemään jotain. Näin vallan käytössä ei ole kyse vain siitä, että saadaan joku tekemään jotain, vaan ylipäättään sen määrittämisestä, mitä joku haluaa tehdä ja mistä vaihtoehtoista hän valitsee. Sosiaalisten toimijoiden näkökulmasta tavallaan maailma saadaan näyttämään joltain todelliselta, mitä toimija ei osaa kyseenalaistaa (Hall 1992: 157–161). Paasi kritisoi konstruktioismin ajatusta siitä, että alueet tuotetaan jotenkin ulkopuolelta. Alueita ei hänen mukaansa rakenneta manipuloimalla, vaan ne ovat monimutkaisten toimijarakenteiden, sosiaalisten suhteiden ja vallan tuotteita. Alueet ovat jatkuvasti muokkautuvia institutionaalisia prosesseja, eivätkä jonkinlaisiksi rakennettuja ja pysyviä rakennelmia. Alueilla on materiaallinen perusta esimerkiksi taloudellisten ja poliittisten suhteiden kautta. Erilaiset sosiaaliset instituutiot kuten media, kulttuuri ja koulutus muokkaavat tuottavat alueita jatkuvasti, mikä muodostaa toimijoille yhteisiä muistoja, normeja ja sääntöjä sekä identiteettiä. Alueen rakentamisesta voidaan Paasin mukaan puhua siinä yhteydessä, kun puhutaan kulttuurisen, taloudellisen ja poliittisen eliitin roolista alueen ja identiteetin rakentamisessa (Paasi 2009: 132–134).

Alue voidaan ajatella ikään kuin sosiaalisesti luoduksi, sillä tila syntyy siitä, että ihmiset erottavat sen muusta alueesta ja luovat sille merkityksiä. Järjestämällä tilaa vuorovaikutuksessa ja vallankäytön avulla sekä rajaamalla tilaa ihmiset voivat hallita tilaa tai ainakin pyrkiä siihen (Jääskeläinen 2010: 5–6). Näin tila voidaan ottaa haltuun myös uhkien näkökulmasta. Alueiden ylläpitämiseen tarvitaan puolestaan instituutioita, kuten politiikkaa, hallintoa, taloutta, koulutusta sekä joukkotiedotusvälineitä (Paasi 2003: 113). Postmodernissa maailmassa alueet ja tilat voidaan ensin kuvitella ja sitten luoda. Maailmassa on tänä päivänä poliittisten toimijoiden joukossa erilaisia tiloja. Maailmassa on kansallisvaltioiden tila, mutta myös eräänlaisia verkostojen ja solmujen muodostamia tiloja, kuten nykyaikaiset terroristiverkostot. Tätä kautta myös uhat ovat muuttuneet ja ne voivat kummuta niin kapitalismista, hakkerista tai terroristisolusta. Keskeistä on se, että enää uhat eivät tule samalla tapaa jostain ulkopuolelta, vaikka sellaista kuvaa usein pyritäänkin luomaan (Luke 2003: 225; Ó'Tuathail 2000). Maailmaa on nykyään usein helpompi kuvata tällaisten päällekkäisten toisiinsa sidoksissa olevien tilojen ja niiden vuorovaikutuksen kautta. Alueita ei nähdä enää samalla tapaa pysyvinä kuin aiemmin. Ihmiset voivat vaihtaa alueitaan ja toisaalta pyrkiä luomaan itselleen uusia alueita, kuten esimerkiksi monet etniset ryhmät ovat yrittäneet tehdä. Rajat muuttuvat ja alueet venyvät ja vuotavat. Erilaiset alueita edustavat tahot toimivat usein linkkeinä territoriaalisen valtion

ja paikallisten ryhmien välillä. Paasi kuvaa alueelle neljä kokemuksellista ulottuvuutta (Paasi 2009: 123–128):

1. se on sosiaalinen, koska ihmiset asuttavat sitä yhdessä,
2. se on poliittinen, koska ihmiset taistelevat sen säilymisestä ja laajenemisesta,
3. se on kulttuurinen, koska siihen liittyy kollektiivisia muistoja,
4. se on kognitiivinen, koska se on niin subjektiivisen kuin kollektiivisenkin identiteetin ydinaluetta.

Identiteettien ei tarvitse kuitenkaan olla vain yhteen alueeseen sidoksissa ja yksilöllä voi olla monta alueeseen sidottua identiteettiä. Usein nämä nähdään jotenkin kilpaileviksi tai hierarkkisesti järjestäytyneiksi. Nämä identiteetit voivat yltää aina koko maailmasta oman itsen erityisyyteen. Usein nämä identiteetit liitetään kuitenkin johonkin kansallisuuteen ja niistä tulee etnisiä. Onkin usein kiistanalainen aihe, oliko ensin kansat vai kansallisvaltiot (Kaplan 1999: 31–34) .

2.3 Geopoliittisten tilojen tuottaminen ja erottaminen

Poliittinen maantiede näkee konfliktit alueellisina prosesseina, joiden välineinä toimivat niin ihmisvarannot kuin materiaalisetkin varannot. Taistelua voidaan käydä niin fyysisesti kuin verbaalisellakin tasolla (Vuoristo 1997: 28–33, 36–49). Joillakin toimijoilla on huomattavasti muita enemmän valtaa tuottaa maailmaa koskevia kuvauksia ja luokkia. Tämän vallan voidaan ajatella nimenomaan olevan valtaa haastaa kollektiivisia ryhmäidentiteettejä enemmistön oikeana pitämän luokittelun keinoin esimerkiksi tutkimuksen tai viestimien tuottamien kuvausten avulla. Tästä seuraa se, että ne, joilla ei ole itsellä tätä valtaa, usein eivät tunnista sitä. Näin he sisäistävät vallankäyttäjän antaman luokittelun kyseenalaistamatta sitä ja tulevat näin ulkopuolelta määritellyiksi. Häkli käyttää tästä symbolisen väkivallan käsitettä. Tuotettuja luokitteluita on kuitenkin mahdollista kyseenalaistaa, vaikka toimijoilla onkin erilainen valta tuottaa niitä. Yksilöt ja ryhmät voivat ravistella näitä luokitteluja esimerkiksi toimintaansa muuttamalla tai mielenosoituksilla. Nämä luokittelut ovat poliittisen kamppailun kohde vallasta säilyttää tai muuttaa sosiaalista maailmaa. Näiden luokittelujen avulla ihmiset järjestelevät maailmaa ryhmiin, tiloihin, kohteisiin ja merkityksiin. Niin armeija kuin joukkoviestimetkin ovat instituutioita, joilla on valtaa muodostaa ja muovata identiteettejä. Armeija käyttää tähän

fyysistä valtaa ja joukkoviestimet symbolista. Molemmat kuitenkin muodostavat luokkia ja jakavat ihmisiä niihin. Sodankäyntiin liittyvät tiiviisti molemmat vallankäyttökeinot. Tapahtumia voidaan käsikirjoittaa niin, että sillä oikeutetaan fyysisen väkivallan käyttö ja tässä keskeistä on julkisuuden hallinta. Esimerkiksi Persianlahden sodassa irakilaiset kuvattiin järjestelmällisesti villeiksi ja arvaamattomiksi, jolla tapaa luotiin toiseuden leimaa (Häkli 2008).

Jo ennen maantieteen tuloa tieteenä oli tilan ja vallan yhteys tullut keskeiseksi maailman hahmottamisessa. Alueiden rajaaminen ja jakaminen erilaisiin yksiköihin alettiin nähdä yhä tärkeämmäksi, sillä se mahdollisti niiden tehokkaan käytön ja hallinnan (Paasi 1996: 19). Tilojen rakentaminen oli vielä 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa keskeinen innoittaja geopolitiikassa, mutta sen jälkeen tilasta tuli ajalle alisteinen amerikkalaisen tradition myötä ja tila jäi enemminkin vain politiikan näyttämöksi. Perinteisesti geopolitiikan tutkimuksessa on painotettu fyysistä ympäristöä ja sitä kautta melko teknistä käsitystä politiikasta, jossa äärimmilleen vietyinä tarkoitukset on selvittää sitä, kuinka ympäristö tuottaa maailmanpolitiikan lakeja esimerkiksi strategisten sijaintien tai maa ja merivoimien suhdetta yms. hieman McKinderin teorioiden tapaan (Moisio 2000). Tällaisessa modernissa ajattelussa poliittinen toiminta käsitettiin ikään kuin rationaalisiksi valinnoiksi eri vaihtoehtojen välillä esimerkiksi sen suhteen, miten talous ja yhteiskunta tulisi järjestää. Maailma voidaan nähdä varsin teknisin termein eräänlaisena kenttänä täynnä valintoja, joiden yhdistelmät muodostavat erilaisia järjestelmiä. Hieman Fukuyaman historian loppu ajattelun mukaan parhaat valinnat lopulta voittavat. Kaikkein rationaalisin ja toimivin järjestelmä on eräänlainen suuri kertomus, joka syrjäyttää lopulta muut ja sen alue laajenee kaikkialle (Luke 2003: 219–221). Roistovaltiot ja romahtaneet valtiot ovat pakottaneet ajattelemaan geopolitiikkaa uudelleen. Vanha geopolitiittinen ajattelu perustui kolmeen olettamukseen (Ó'Tuathail 2000).

1. Valtiolla on eksklusiivinen suvereeni valta sen alueella.
2. Kotimaan ja ulkomaan asiat on erotettu toisistaan erillisiksi alueiksi.
3. Valtion rajat määrittävät yhteisön rajat.

Paasi erottaa tällaisen territoriaalisen alueen alueesta siinä, että territoriaalisuus viittaa nimenomaan alueen ja sen rajojen hallintaan. Se on poliittinen strategia, jota voidaan käyttää tai olla käyttämättä (Paasi 2009: 123).

Nykyään geopolitiikassa on ennemminkin kyse rajoista poliittisten toimijoiden ympärillä ja siitä, kuinka nämä rajat ja toimijat syntyvät. Näiden alueiden suhteet nähdään paljon moninaisempina ja alue- ja toimijataso yltää paikallisesta globaaliin. Kyse ei ole vain valtioiden rajoista vaan niin suurten ylikansallisten toimijoiden kuin sosiaalisten ryhmienkin välisistä rajoista. Näin toimijatkin nähdään paljon laajempina, kirjavampina ja päällekkäisempänä joukkona (Agnew ym. 2003: 2–4). Kriittinen geopolitiikka palauttaa tilan olennaiseksi osaksi politiikan tutkimusta. Alueita itseään tarkastelemalla taas muodostuu paremmin kuva siitä, kuinka alueet muotoutuvat ja toimivat ihmistoiminnan kautta ja näin politiikan merkitys syvenee. Alueet syntyvät tai ovat syntymättä nimenomaan poliittisen prosessin seurauksena. Alueet ikään kuin syntyvät osana geopolitiikkaa. Tästä näkökulmasta poliittiset prosessit hallitsevat alueellista jakautumista ja maantiede analysoi eroja näiden alueiden välillä. Tämän alueen syntyprosessin kautta keskeiseksi tarkastelun kohteeksi nousevat identiteetit ja rajat. Rajojen tuottaminen on osa alueen syntyä, ja alueella olevien ihmisten kollektiivinen identiteetti on osa alueen ja rajojen syntyyn liittyvää prosessia. Näin käsitetyt alueet eivät ole totuuksia vaan ennemminkin keskenään kilpailevien perustelujen tuloksia, minkä seurauksena alueista, rajoista ja niiden kautta muodostuvista identiteeteistä on monia tulkintoja. Geopolitiikassa pyritään käsitteillä argumentoimalla muuttamaan käsitteitä. Geopolitiikasta tulee vallan käyttöä, jolla yritetään jäsentää maailmaa ja antaa alueille maantieteellisiä nimiä ja rajoja usein puhujan omien arvojen ja etujen näkökulmasta (Moisio 2000). Postmodernista näkökulmasta alueet ja tilat syntyvät tällaisten kilpailevien kertomusten seurauksena, mikä muokkaa sitä, miten maailman ja tilan näemme (Agnew 2003: 2–4).

Orientalismilla viitataan ajatukseen siitä, että länsimaissa orientti eli itä tai laajemmin muu maailma tavallaan muotoillaan tai kirjoitetaan joksikin eksoottiseksi toiseksi ja länsi ylemmäksi sivilisaatioksi (Kaartinen 2002: 291–297). Nykyaikana ”terrorismin vastaisen sodan” yhteyteen liittyvät taas kertomukset ”pahasta” ja ”vapaudesta” (Le Billion & Khatib 2004: 127–128). Alueiden määrittelemiseen on historian saatossa liittynyt voimakkaasti juuri tällainen toiseuden luominen itseä vasten, jolloin pyritään löytämään asioita, jotka erottavat oman alueen muusta maailmasta (Saarikoski 2002: 44–55). Yhteisen identiteetin eli jonkin kokemuksen voidaan ajatella tarjonneen keinoja rajojen institutionaalistumiseen (Eder 2006: 255–261). Identiteetti on keino erottaa ryhmiä toisistaan ja näin luoda rajoja (Paasi 2001: 139). Oman alueen ihmisille eli ”meille” ikään kuin luodaan tai opetetaan kertomusten avulla mielikuva omasta alueesta ja sen rajoista (ÓTuathail 1994: 536). Esimerkiksi Euroopalle tätä toista ovat edustaneet usein historian eri

vaiheissa Turkki ja Venäjä, joita vasten erillistä eurooppalaisuutta on määritelty. Toisaalta nämä maat ovat olleet hyvin tiiviisti osa Euroopan historiaa; usein etenkin Venäjän mutta toisinaan myös Turkin ajatellaan kuuluvan Eurooppaan (Saarikoski 2002: 44–55). Tällaiseen ajatteluun kuuluu keskeisesti se, että luodaan kuva toisesta toisaalla, joka uhkaa meitä täällä. Tämä mielikuva toisesta ja itsestä luodaan kertomusten avulla, joissa usein hyväksi käytetään erilaisia stereotypioita. Näin meidät täällä liitetään alueeseen täällä ja he siellä erotetaan siitä (Paasi 1996: 12–15).

Valtioiden on ollut pakko etsiä keinoja vastata uudenlaisiin uhkiin joko esimerkiksi vahvistamalla valtioiden rajoja tai toisaalta hämärtämällä niitä lisäämällä interventioita omien rajojensa ulkopuolisille alueille. Uhkia ei voida kuitenkaan tänä päivänä paikallistaa samalla tapaa kuin ennen alueellisesti jonnekin. Esimerkiksi uhka voi nousta terroristijärjestöstä, joka voi kohdistua esimerkiksi kansainväliseen liikennevirtaan. Kansallisen turvallisuuden instituutiot kuitenkin pyrkivät usein rakentamaan näille uhille jonkin alueellisen kohteen esimerkiksi jonkin ”roistovaltion”, josta ikään kuin tulee kohde, jossa ilmenee massatuhoaseiden päätyminen uusille alueille tai terrorismin tukeminen. Syntyy tilanne, jossa jokin siellä uhkaa meitä täällä (Ó Tuathail 2000).

Tänä päivänä sotia käydään usein tarkoituksen mukaisuus syistä, mutta niitä perustellaan edelleen valtioiden välisten sotien näkökulmista tutuin argumentein ja käsittein. Näin esimerkiksi Yhdysvallat perusteli hyökkäyksen Afganistaniin siitä näkökulmasta, että valtio suojeli terroristeja. Valtioon hyökkääminen perusteltiin siis terrorismilla, joka ei itsessään kuitenkaan todellisuudessa ole valtio. Näin kuitenkin terrorismilla oli sijainti ja toisaalta suvereenin valtion oikeuksista voitiin joustaa, koska se suojeli näitä terroristeja. Näin alkavat kietoutua yhteen vanhan territoriaalisen ja uuden verkostoituneemman sodankäynnin termit. Geopoliittisessa retoriikassa tarkoituksien mukaan on käytetty kumpaakin em. retoriikkaa. Toisinaan terrorismin yhteydessä puhutaan al’Queda verkostoista ja toisinaan taas terrorismia edustavat valtiot, kuten Irak ja Afganistan (Häkli 2008). Kylmän sodan jälkeen Yhdysvallat puolestaan luopui monista liittolaisuuksistaan autoritääristen valtioiden kanssa seisoakseen voimakkaammin edustamiensa arvojen kuten demokratian, tasa-arvon ja vapauden takana ehkä näin luodakseen toiseutta (Luke 2003: 225).

2.4 Uhkaa sijoittamalla toimijat muokkaavat maailmankuvaa

Medialla on esitetty olevan keskeinen rooli siinä, kuinka todellisuus määrittyy toimijoille, sillä mediat ovat keskeisiä merkitysten tuottajia. Median on esitetty suosivan yhteiskunnassa hallitsevia arvoja, uskomuksia, rituaaleja ja institutionaalisia arvoja systemaattisesti muiden ryhmien etujen kustannuksella (Hall 1992: 157–161). On eri asia, kun media kontrolloidusti tuottaa lähes viihteen tuottamiseen verrattuna teknisen ja verettömän sankarin toiminnan kuvausta operaatiosta nimeltä ”pysyvä vapaus” tai sitten kuvata sotaa ja sen seurauksia esimerkiksi kärsivien siviilien näkökulmasta. Näin medialla vaikutetaan siihen, mistä sodassa on kyse ja mitä sen osapuolet edustavat. Yleisesti ottaen joukkoviestimien toiminnan on katsottu kuitenkin heijastavan alueen yleistä kulttuuria mutta etenkin sodassa median ja politiikan suhde tiivistyy (Häkli 2008).

Konstruktionismin näkökulmasta tilaa tuotetaan kieleen sidottujen merkitysten avulla. Mediat eivät tässä kontekstissa siis vain kuvaa todellisuutta vaan ne myös tuottavat ja luovat sitä. (Hall 1992: 159). Esimerkiksi islamista on länsimaissa muodostettu usein toiseuttavaa ja ulkokohtaista käsitystä joukkoviestimien avulla ilman erityisempää tuntemusta islamista ja sen variaatioista (Hämeen-Anttia 2004). Huntington tuottaa islamista jopa kuvaa vihamielisenä, mikä on ääriesimerkki usein mediassakin nähtävästä arvottavasta kulttuurien määrittelystä (Huntington 1997: 21–41). Afganistanin sotaan liittyvät näkemykset islamista ja niiden tuottaminen voi jossain määrin olla tarkoituksellista (Häkli 2008). Tällaisella ajattelulla myös erilaisia toisaalla asuvia vähemmistöjä käyttäen historiassa on perustelu myös ns. ”meidän alueen” ulkopuolella olevien alueiden todellisuudessa olevan ”meille” kuuluvia, koska alueella oleva omaan ryhmään kuuluva vähemmistö liittyy alueeseen kertomusten kautta merkittävämmiin kuin alueen valtaväestö. Näin symbolien ja kielen käytöstä tulee keskeistä alueen määrittelyssä ja siihen liittyvien oikeuksien ja uhkien luomisessa (Paasi 1996: 12–15). Toisaalta vähemmistön näkökulmasta voi olla, että koko maa nähdään enemmistön identiteetin hallitsemaksi. Tämän vuoksi alueella hallitsevat ryhmät pyrkivät toisinaan muodostamaan koko alueelle yhtenäisen identiteetin pyrkimällä tuomaan vähemmistöille uuden identiteetin. Tällöin alueen identiteetti ikään kuin institutionaalistuu. Usein tämä kuitenkin johtaa vähemmistöjen suurempaan pyrkimykseen autonomiaan ja oman identiteetin säilyttämiseen (Kaplan 1999: 36–37).

Raaka-ainerikkaat maat ovat yleensä myös kaikkein konfliktiherkimpiä, ja toisinaan näiden yhteydessä voidaan puhua jopa resurssisodista (Le Billion & Khatib 2004: 111–114). Konflikteja ylläpitävät tänä päivänä paikalliset resurssit kuten huumeet tai timantit. Konfliktin osapuolilla on usein tukijoita alueen ulkopuolella, jolloin konflikteja ylläpitävät globaalit verkostot (Häkli 2008). Öljyyn liittyvä retoriikka on yksi esimerkki siitä, kuinka alueita, identiteettejä ja uhkia rakennetaan tarkoituksella median avulla. Öljyrikkaiden maiden yhteydessä käytetään paljon ”paha”, ”diktaattori” tai ”korruptio” diskursseja useiden tutkimusten mukaan. 2003 Irakiin hyökkäyksen kohdalla USA:n hallinto taas pyrki pitämään diskurssia, jossa ”vapautetut” saivat ”vapautensa”, kun öljyvarantoja hallittaisiin paremmin (Le Billion & Khatib 2004: 111–114).

Sotien kuvaaminen julkilausumissa, politiikassa ja mediassa on nykyään vaikeaa niiden aikaisempaa hajanaisemman ja alueesta irrallisemman luonteen vuoksi (Häkli 2008), mikä vaikuttaa intressiin uhkien määrittelyn lisäksi sijoittaa niitä. Esimerkiksi terrorismin vastainen sota lähti liikkeelle tapahtumista, joissa Saudi Arabian ja Egyptin Yhdysvalloissa ja Saksassa asuneet kansalaiset iskivät New Yorkiin, minkä seurauksena Yhdysvallat iski Afganistaniin. Näin on esitetty, että isku Afganistaniin näyttäytyy enemmänkin keinona päästä päämäärään ja yksi sen yhtä olennainen tarkoitus oli rauhoitella omia kansalaisia kuin iskeä terroristeja vastaan. Ennen kaikkea tarkoitus on kuitenkin turvata Yhdysvaltojen intressejä öljyriikkaassa Saudi Arabiassa, sillä Osama oli ensin ja ennen kaikkea saudielitiin vihollinen (Häkli 2008). Myös Irakin sodassa on esitetty olevan kyse ensisijaisesti öljystä enemmän kuin turvallisuudesta, vaikkakin ”terrorismin vastaisen sodan” on katsottu tarjonneen hyvän kontekstin sodan oikeutuksen rakentamiselle (Le Billion & Khatib 2004: 109–111, 121–122). Uhkien olemassaolo perustellaan enemmänkin sillä, että ne uhkaavat länsimaissa tärkeitä ja universaaleina pidettyjä arvoja. Todellisuudessa uhkiin puuttumisella on kuitenkin myös esimerkiksi taloudellisia tai poliittisia motiiveja humanitaaristen uhkien ohella. Sotilaallinen hyökkäys toiseen maahan taloudellisen tai poliittisen hyödyn saamiseksi ei ole hyväksyttyä sen enempää useimpien länsimaalaisten mielissä kuin kansainvälisillä foorumeillakaan. Siksi puuttuminen on perusteltava nimenomaan jonain uhkana ihmisten hyvinvoinnille ja vapaudelle suoraan ja uhan lähteen toiminta täytyy leimata rikolliseksi ja epäinhimilliseksi, jolloin sen suvereeni asema voidaan kyseenalaistaa (Rengger 2000). Mediassa on tällä vuosituhannella nostettu usein esille valtiot, jotka synnyttävät terrorismia (Le Billion & Khatib 2004: 127). Geopolitiikassa toimijat usein näkevät maailman valtioiden kautta, joihin uhat sijoitetaan,

vaikka todellisuudessa maailmaa voi olla vaikea enää kuvata tällaisen perinteisen geopolitiittisen ajattelun näkökulmasta (O'Tuathail 1998: 16–18).

Kylmän sodan jälkeen multilateraaliset rauhanturvaamisoperaatiot ovat yleistyneet huomattavasti, mutta eri valtioiden mielenkiinto rauhanturvaamiseen vaihtelee riippuen kohdemaasta. Halukkuuteen lähettää rauhanturvaajia vaikuttaa maan demokraattisuus, sitoutuminen ihmisoikeuksiin ja kohdemaan niin henkinen kuin fyysinenkin etäisyys (Perkins & Neumayer 2008). Yhtenä syynä siihen, että YK ei ole kuitenkaan pystynyt estämään sotien syttymistä on juuri pidetty sitä, että sotien taustalla on geostrategisia ja taloudellisia intressejä (Häkli 2008). Uhkia luomalla voidaan korostaa tai piilottaa sotilaallisen iskun motiiveja nimenomaan luomalla uhkia iskun suorittavien toimijoiden arvojen näkökulmasta (Moisio 2000). Monen konfliktin on esitettykin olevan vaikeasti ratkaistavissa juuri niiden vaikutusten vuoksi muualla kuin itse konfliktialueella (Vuoristo 1997: 28–33).

Ohjuksista, liikkuvuudesta ja tiedustelusta on tullut keskeisiä sotilaallisessa ulottuvuudessa, mutta geopolitiikasta on tullut valtioille ennen kaikkea poliittisen tilan verhoamista erilaisten tietoverkkojen ja kulttuuristen koodien avulla, jolloin ne voivat määrittää ja rajoittaa sitä, mitä pidetään totena. Yhdysvallat on ollut tällä saralla jo vuosikymmeniä pitkällä. Esimerkiksi kansainvälisten televisiokanavien ja -ohjelmien avulla voidaan pyrkiä muodostamaan kuvaa maailman eri alueista. Toki median ja ulkopoliitiikan suhde on monisyinen ja media voi nostaa mielipiteitä esimerkiksi intervention puolesta tai vastaan ulkopoliitiikan linjan ollessa päinvastainen. Keskeistä on myös se, kuinka selvästi asiat tulevat mediassa esille. Isotkin tapahtumat kuten pakolaisvirran tai massamurhan näkyvyys voi mediassa jäädä pieneksi, jos se ei tavoita ihmisiä oikealla tavalla. Vain jollain tapaa vaikuttavat tapahtumat lyövät läpi mediassa. Valtiot käyttävät geopolitiikassa mediaa hyväkseen. Esimerkiksi 90-luvun Jugoslavian sotiin puuttuminen kuvattiin ennen kaikkea humanitaarisena operaationa, vaikka asiaan liittyi paljon myös lännen strategisia intressejä. Lännen tappioita ei kuvattu ja keskeistä oli korostaa sen ylivoimaa ja kykyä hallita Eurooppaa, vaikka todellisuudessa Jugoslavian sotien ja kansanmurhien lopettaminen sujui melko kankeasti ja epäonnistumiset uhkasivat NATO:n ja EU:n uskottavuutta. Esimerkiksi Itä-Timorin tai Angolan saman mittaluokan verilöylyt eivät lyöneet Jugoslavian tapaan mediassa läpi eivätkä ne samalla tapaa vaatineet lännen puuttumista sen uskottavuuden kustannuksella eivätkä aiheuttaneet samanlaista painetta puuttua kriiseihin (Ó'Tuathail 2000).

3 Terrorismin vastainen sota

3.1 Terrorismi politiikan keinona

Terrorismi ei ole selvästi määritelty käsite, mutta jollain tapaa on mahdollista hahmottaa terrorismiin liittyviä yhtenäisiä tekijöitä. Terrorismin käsite on kuitenkin hyvin poliittisesti latautunut ja käsitteen käytössä on usein kyse enemmän politiikasta kuin itse toiminnan määritteeltä. Yhtä keskeistä on se, mitä väkivaltaa ei kutsuta terrorismiksi, koska tällä tapaa väkivallan käyttöä legitimoidaan tai tuomitaan poliittisin tarkoituksin. ”Terrorismin vastaisen sodan” myötä Yhdysvallat päätyi kuitenkin sotaan ”valtiottomia” vihollisia vastaan. Nykymaailmassa iskujen kohteena ovat usein erilaiset rakenteet kuten talous, ruokahuolto, liikenneverkot tai viestintä, joista yhteiskunta on riippuvainen. Toisaalta erilaisia aseisiin, räjähteisiin jne. saatavia materiaaleja ja oppeja on laajasti saatavilla, eivätkä ne ole vain valtioiden käytössä. Tämänkaltaisen tilanne luo mahdollisuuksia terrorismille ja pakottaa suurvallatkin pohtimaan erilaisia toimijoita (Luke 2003: 221–223).

Terrorismi mielletään yleensä johonkin kohteeseen kohdistuvaksi iskuksi, jolla on jokin symbolinen merkitys. Esimerkiksi palestiinalaiset iskevät usein busseihin ja ravintoloihin osoittaakseen, että julkinen tila Israelissa ei ole turvallinen niin pitkään kun palestiinalaiset ovat saaneet oman valtion. Toisaalta etenkin nykyaikaisessa terrorismissa iskuissa voi olla kyse myös konfliktien levittämisestä niin, että terroristijärjestö saa toiminnallaan kansainvälistäkin näkyvyyttä, ja näin terrorismilla pyritään vaikuttamaan jopa useiden valtioiden politiikkaan (Flint 2006: 162–165). Etenkin Zapatistojen on katsottu olevan tällaisen toiminnan uranuurtajia, jossa kyse ei ole niinkään tilanhallinnasta kuin näkyvyydestä ja politiikkaan vaikuttamisesta (Routledge 1998: 240–260). Keskeistä terrorismille on usein myös se, että ryhmä kokee edustavansa jotakin laajempaa ryhmää, jonka oikeuksia he puolustavat. Usein tässä on kyse nationalisista pyrkimyksistä. Vaikka terrorismilla ei aina pyritäisi suoraan alueen fyysiseen valtaukseen, niin terrorismissa alueella ja paikalla on aina keskeinen merkitys. Terrorismi pyrkii alueellisten voimasuhteiden muutokseen, ja se kohdistuu yleensä symbolisesti merkittäviin paikkoihin (Flint 2006: 165). Terrorismilla voidaan vaikuttaa valtioihin, jotka näkevät velvollisuudekseen vastata niiden legitimeettii kyseenalaistaneisiin hyökkäyksiin etenkin, jos hyökkäys saa paljon mediahuomiota. Valtioille keskeistä on se, ettei terrorismi näytä kannattavalta. Terroristien näkökulmasta keskeistä on se, että vaikka joitakin kuolisi, koko maailma näkee, kuinka terroristit saavat suurvallan vapisemaan toiminnallaan tai joskus

vain pelkällä uhalla siitä. Tämä on keskeistä sen ymmärtämisessä, miksi terrorismi tavoitteiden ajamisen keinona on vuodesta toiseen käytössä (Simon 1994: 5-6). Medianäkyvyydellä on yleensä keskeinen merkitys terroristeille (Nacos 2002: 3).

Sen lisäksi, mikä on terrorismia, lähes yhtä keskeistä on se, mikä ei ole terrorismia. Esimerkiksi valtioiden harjoittamaa väkivaltaa ei usein mielletä terrorismiksi, vaikka itse toiminta olisi hyvin samankaltaista, mutta terroristeilla voi olla myös äärimmilleen vietynä valtion status, jos ajatellaan vaikka Pohjois-Koreaa, jonka hallintoa on joskus verrattu terroristeihin (Bleiker 2000: 236–237). Joskus etenkin kehittyvien maiden tai vastustajiksi koettujen maiden toimintaa kutsutaan terrorismiksi, mutta myös länsimaiden toimintaa on joskus verrattu terrorismiin (Flint 2006: 165–166). Etenkin historian kirjoituksessa valtioiden toimintaa menneinä vuosina verrataan usein terrorismiin (Simon 1994: 26–59), vaikkakin olemassa olevista hallinnoista tällaisia vertauksia harvoin käytetään (Flint 2006: 165–166). Myös monien ei-valtiollisten toimijoiden toimintaa kutsutaan terrorismiksi varsin vaihtelevin kriteerein, ja joskus jopa lähes saman järjestön samanlaista toimintaa leimataan toisessa maassa terrorismiksi ja toisessa ei kuten vaikka Kurdistanin työväenpuolueen tapauksessa (Kucinich 2006; Le Billion & Khatib 2004: 129–130).

Valtioilla on usein tapana kuvata terroristeja hulluiksi tai sairaiksi yksilöiksi, vaikka kyse olisi päämäärähakuisesta toiminnasta. Terrorismille etsitään usein syitä yksilön psykologiasta kuten esimerkiksi traumaista, persoonallisuudesta tai mielenhäiriöistä. Asiaan perehtyneissä harvoissa tutkimuksissa tämän ei ole kuitenkaan havaittu pitävän paikkaansa eikä erityisiä yleistettäviä yhdistäviä psykologisia piirteitä ole havaittu. Psykologian saralla lähinnä erilaisilla ryhmädynamiikkaan liittyvillä tekijöillä on jollain tapaa onnistuttu selittämään terroristien toimintaa, joka voi ulkopuolisesta näyttää järjenvastaiselta (Simon 1994: 61, 337–344).

Terrorismia voidaan ajatella olleen jo muinaisista ajoista. Esimerkiksi juutalaiset vastustivat Rooman valtaa usein murhin ja muun väkivallan keinoin, jota voidaan pitää terrorismina. Erityisesti myös Lähi-idän alueella miltei tuhat vuotta sitten vaikuttanutta Assasiinien lahkoo on kuvattu entisajan terroristijärjestöksi, joka katsoi pyhäksi tehtäväkseen tappaa vääräuskoisia. Assasiinit suorittivat murhat yleensä niin, että ne saivat mahdollisimman paljon yleisöä. Vaikka tämä johti murhaajan kiinni jäämiseen, uskoi hän pyhään tehtäväänsä ja paratiisin olevan palkkio kuolemasta. Lahkon johtajien uskotaan kuitenkin halunneen lähinnä kylvää kauhua ja vahvistaa näin shiiojen asemaa alueella,

jossa tuolloin hallitsijat olivat yleensä sunneja. Tekniikan kehittyminen ja dynamiitin käyttöönotto 1800 luvulla teki terrorismista kuitenkin selvästi aiempia muotoja tehokkaampaa (Simon 1994: 26–27, 345). Näkyvyydellä on kuitenkin siis aina ollut keskeinen rooli terrorismissa. Aikaisemmin terroristit ovat ainakin jossain määrin joutuneet tekemään töitä nimenomaan saadakseen näkyvyyttä itselleen. Nykyisen globaalin median aikana terroristit saavat osakseen laajaa media huomiota melko helpostikin, eikä itse huomion saaminen iskuille enää välttämättä vaadi niin suurta tavoitteellisuutta (Nacos 2002: 3).

Uudemman ajan terrorismia voidaan jakaa eri kehitysvaiheisiin. Terrorismin kehitys voidaan jakaa neljään vaiheeseen, joista ensimmäinen liittyi 1800 ja 1900 luvun taitteen poliittisiin reformeihin etenkin Venäjällä mutta myös muualla Euroopassa. Terrorismi tapahtui tällöin valtioiden rajojen sisällä ja keskeistä oli vaikuttaa siihen, miten maita hallittiin. Toisessa aallossa maailmansotien aikaan keskeistä oli imperiumien hajoaminen ja uusien kansallisvaltioiden synnyttäminen. Kolmas aalto liittyi taas vahvasti vasemmistoideologiaan ja Yhdysvaltojen maailmanvaltapyrkimysten vastustamiseen 60-luvulta alkaen. Toinen aalto jatkui kuitenkin tavallaan osaltaan kolmannen aallon rinnalla monien ryhmien ajatellessa siirtomaavallan lopettamisen olevan vielä kesken. Kolmannen aallon toimijat kuten IRA ja PLO saattoivat edelleen pyrkiä kansallisvaltioiden synnyttämiseen tai rajojen muuttamiseen. Toiminta kuitenkin erosi toisesta aallosta siinä, että nyt järjestöjen toiminta oli selvästi kansainvälistä niiden iskiessä huomattavasti tavoiteltua valtion aluetta laajemmilla alueilla ja niiden iskiessä usein mm. kansainväliseen liikenteeseen. Juuri tähän liittyi keskeisesti konfliktien laajentaminen ja näkyvyyden tavoittelu, jolloin terrorismin luonne tavallaan muuttui osin fyysisen tilan valloituksesta sen näkemyksen hallintaan, miten tila nähdään. Myös monet ulkopuoliset valtiot alkoivat puuttua tähän toimintaan mm. tukemalla jotakin osapuolta niin henkisesti kuin usein materiaalisestikin (Flint 2006:167–172).

Neljännän meneillään olevan aallon on katsottu eroavan aiemmista siinä mielessä, että se ei oikeastaan ole enää edes kiinnostunut valtiosta (Flint 2006:167–172). Valtioton väkivalta nosti päätään jo kylmänsodan vuosina, kun erilaiset vapautusliikkeet alkoivat toimia yhä aktiivisemmin (Luke 2003: 221–223). Monissa näistä liikkeistä oli kyse samaistumisesta alueeseen, joka koettiin omaksi, ja samaistumisen puutteesta valtioon, jonka osana oltiin. Terrorismissa oli kyse enemmän alueesta ja pyrkimyksestä hallita aluetta (Paasi 2009: 138). Weber määritteli valtion sellaiseksi toimijaksi, joka vaatii väkivallan monopolia

tietyllä alueella. Monet terroristijärjestöt saattavat toimia näin, mutta niin ne kuin valtiotkin usein käyttävät väkivaltaa laajemmilla alueilla (Bleiker 2000: 236–237). Terrorismia voidaan toisaalta jossain määrin tarkastella myös vallankumouksen näkökulmasta, sillä terrorismin kaltaisista menetelmistä tuli olennainen menetelmä monessa entisen siirtomaan itsenäisyystaistelussa. Nationalismilla oli tässä keskeinen rooli, mutta usein tähän nähtiin liittyvän myös laajempaa vallankumouksellisuutta, joka vaikuttaisi koko maailmaan. Tuolloinkin oli kuitenkin monessa mielessä puhujasta ja katsojasta riippuvaista oliko kyseessä terrorismi. Niin Algeriassa kuin Israelissakin monen muun maan ohella siviilikohteisiin tehtiin pommi-iskuja, mutta oliko kyse vapaustaistelusta vai terrorismista on kysymys, johon ei ole yhtä vastausta (Prazan 2011). Jopa Euroopassa iskuille nähtiin usein oikeutusta, sillä ilmiö nähtiin jossain määrin laajemminkin sorron vastustamisena niin Euroopassa kuin entisissä siirtomaissakin (Sartre 1961).

2000-luvun neljännen aallon terrorismin ja alueen suhde on ollut väljempi eikä näillä organisaatioilla ole välttämättä minkäänlaisia tavoitteita suoranaisesti hallita mitään aluetta. ”Terrorismin vastaisessa sodassa” on kyse hieman tämänkaltaisesta ilmiöstä, jossa toinen osapuoli ei edes tavoittele suvereenin valtion statusta vaan se on hyvin hajautettu tavoitteiltaan vaihteleva ja kirjava joukko (Luke 2003: 223–225). Usein kyse on nyt enemmän uskonnosta ja terrorismissa on kyse toimijalle ennemminkin jonkin pahan vastustamisesta kuin valtion muodostamisesta. Valtiota ei välttämättä edes nähdä ratkaisuksi eikä valtio enää ole se lopullinen palkinto toiminnalle. Tällainen terrorismi tuottaa usein aiempaan verrattuna paljon uhreja, koska iskujen kohteet nähdään uskottomina ja syntisinä, jolloin suuri uhrimäärä on suorastaan tavoite itsessään. Ennen uhreja ei haluttu liikaa, jottei toimijoita olisi alettu vihata, mutta kuitenkin sen verran, että saavutettiin näkyvyyttä. Nyt tällaisia rajoja ei enää ole eikä uhrien määrää pyritä rajoittamaan. Tällaisetkin järjestöt tarvitsevat kuitenkin jollain tapaa aluetta eräänlaiseksi turvasatamaksi, josta he voivat pyörittää toimintaansa. Tämä terrorismi on myös vastapuolelle erittäin hankalaa, koska vihollisen kanssa ei voi juuri neuvotella, koska heillä ei ole sellaisia tavoitteita, joihin vastapuoli voisi vastata. Kyse on heille taistelusta ihmisten sieluista eikä alueesta tai resursseista, jolloin toimijat ikään kuin toimivat erilaisissa todellisuuksissa (Flint 2006:167–172). Toisaalta alue kuitenkin liittyy siinä olennaisessa mielessä uskonnollisten fundamentalistien ajatteluun, että jonkin alueen hallinta mahdollistaa erilaisten uskontoa tukevan ja muita trendejä vastustavien asetelmien ylläpidon alueella. Tämä voi ilmetä eristäytymisenä, jos laajempi alueen hallinta ei ole mahdollista tai muuten haluttua, mutta useimmat fundamentalistit pyrkivät jollain tapaa

laajempaankin alueen hallintaan esimerkiksi pyrkimällä vaikuttamaan yhteiskuntaan ja esimerkiksi paikkoihin liittyviin merkityksiin. Tähän liittyy fundamentalistien näkemys siitä, että heidän uskontonsa kertoo millainen yhteiskunnan tulisi olla ja antaa oikeuden sen toteuttamiseen. Tämä ilmenee usein pyrkimyksenä levittää uskontoa laajemmalle yhteiskuntaan ja alueelle. Usein tämä on erilaista käännäytys- ja värväystoimintaa, mutta pahimmillaan uskonnon vaikutusalueita voidaan levittää myös väkivallan keinoin. Pyrkimys levittää omaa uskontoa uusille alueille on ollut olennainen osa etenkin islamia ja kristinuskoa, ja molempien uskontojen pyhät kirjat korostavat uskon levittämisen tärkeyttä. Toisinaan tähän on liittynyt myös uskontojen väliset ristiriidat, joita on etenkin muslimimaailmassa käytetty myös politiikassa, sillä muslimimaailmassa kristinuskon leviämisen on katsottu joskus liittyvän laajemminkin länsimaisen maailmankuvan ja arvojen leviämiseen. Joidenkin fundamentalistien ajatteluun liittyy näkemys myös siitä, että uskonnolla on jokin oikeutettu historiallinen alue (Stump 2000: 221–229).

Tämän uudenlaisen terrorismin on toisaalta esitetty mm. uskonnon keskeisen roolin ja muiden yhtäläisyyksien vuoksi liittyvän, jopa muinaisiin samankaltaisiin menetelmiin osana uskontoa Lähi-idän alueella (Simon 1994: 26). Vaikka terrorismi liitetään usein islamiin, todellisuudessa niin kristittyjen, juutalaisten, sikhiläisten kuin buddhalaistenkin toimijoiden on katsottu omaksuneen tällaista ajattelua. Pohjimmiltaan toiminnassa on ajateltu olevan kyse maailman johtavan kulttuurin innovaatioiden ja näkemysten vastustamisesta, ja oman kulttuurin perinteisten arvojen puolustamisesta (Flint 2006:167–172). Terrorismiin laajasti määriteltynä ei tarvita kuin yksi ihminen, joka on mielestään kokenut jotain vääryyttä ja hänellä on hallussaan jonkinlainen ase. Terroristisolunkaan ei tarvitse koostua kuin muutamasta yksilöstä (Simon 1994: 24). Toisaalta terrorismin erottaminen muusta väkivallasta voi olla vaikeaa tai mahdotonta etenkin konfliktien yhteydessä (Prazan 2011).

3.2 Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutos 2000-luvulla

2000-luvun alussa Yhdysvaltoja syytettiin usein siitä, että se toimi maailmalla piittaamatta liittolaistensa mielipiteistä. Yhdysvallat hylkäsi vuosituhannen alussa monet kylmän sodan aikaiset sopimukset ja aloitti sotatoimia uusilla alueilla. Bushin astuttua valtaan hän uudisti Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa rajusti (Daalder & Lindsay 2003: 1-16). Aina toisesta maailmansodasta alkaen Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan oli kuulunut toiminta kansainvälisten instituutioiden kautta ja nimenomaan pyrkimys antaa kuvaa siitä, että edes suurvallat eivät voi käyttää voimaa yksipuolisen näkemyksensä mukaan. 2000-luvulla Yhdysvalloissa vallalle nousseet konservatiivit kuitenkin luopuivat tästä politiikasta (Krugman 2003: 4-9). Uusi hallinto halusi ajaa Yhdysvaltojen intressejä ulkomailla voimakkaammin, ja se luotti ennen kaikkea omaan näkemykseensä ohi kansainvälisten sopimusten ja lakien. Keskeistä ei ollut enää niinkään sen politiikan hyväksyminen yleisesti esimerkiksi YK:ssa vaan luottaminen erilaisiin tilapäisiin koalitioihin unohtaen erilaiset pysyvät liittoumat. Keskeinen osa Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa Bushin kausilla oli pyrkiä muodostamaan terrorismin vastaista liittoumaa. Monet Yhdysvaltojen perinteiset liittolaiset päätyivät kuitenkin ennemmin linjalle, jossa ne koettivat hillitä Yhdysvaltojen intoa sotilaalliseen toimintaan maailmalla kuin tukea sitä. Tämä vaikutti Yhdysvaltojen perinteiseen suhtautumiseen Eurooppaa kohtaan: Yhdysvallat ei enää niinkään tukenut Euroopan valtioiden yhdentymistä vaan käytti hyödykseen niiden hajanaisuutta ja erimielisyyttä hankkiessaan liittolaisia (Daalder & Lindsay 2003: 1-16). Yksi keskeinen osoitus liittolaisuudesta Yhdysvaltojen kanssa on ollut yhdysvaltalaisen joukkojen sijoittaminen halukkaisiin liittolaismaihin. Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutosta kuvastaa myös se, että 2000-luvulla Yhdysvallat vähensi selvästi joukkojaan vanhoissa liittolaismaissaan, koska Yhdysvallat tarvitsi joukkoja muualla. Uhat Yhdysvaltojen näkökulmasta ovat 2000-luvun alusta siirtyneet pois Euroopasta (Flint 2006: 47–49).

Yhdysvallat näki uudella vuosituhannella, että turvallisuutensa tähden sen oli toimittava tarvittaessa vaikka yksin, koska ylivoimaisen asemansa vuoksi se oli keskeinen kohde lännenvastaisessa toiminnassa. Muut maat eivät suojelisi Yhdysvaltoja vaan omia intressejään. Tällaisia näkemyksiä oli ilmassa Yhdysvaltojen politiikassa jo ennen syyskuun 2001 iskuja, mutta iskut tavallaan antoivat tilaisuuden tällaisen politiikan läpilyönnille (Daalder & Lindsay 2003: 1-16). Suoranaisena yllätyksenä iskut eivät kaikille kuitenkaan tulleet, sillä kansainvälisen ilmaliikenteen vaarat ja turvallisuusaukot olivat monien tiedossa ja terrorismin uhka Yhdysvalloissa hyvin tiedossa (Nacos 2002: 1, 132–

133). Yhdysvalloissa alettiin katsoa, että on parempi toimia kuin odottaa vaarojen kasvamista. Linjana oli tunnistaa ja tuhota viholliset ennen kuin ne kasvaisivat liian vahvoiksi. Tämän on esitetty usein liittyvän uuskonservatiivisen ajattelun nousuun Yhdysvalloissa noina vuosina, mutta Bush ja muut keskeiset johtajat eivät olleet suoranaisesti tämän ajattelun edustajia vaan perinteisemmän linjan konservatiiveja. Mediassa ja yleisessä keskustelussa uuskonservatiiveilla oli kuitenkin huomattavaa valtaa, mutta Yhdysvaltojen johdon ei suoranaisesti ole katsottu pyrkineen amerikkalaistamaan maailmaa kuten uuskonservatiivit olisivat halunneet, vaikka johto olikin valmis hyödyntämään Yhdysvaltojen sotilasmahtia uhkien torjunnassa. Keskeistä ei kuitenkaan ollut Yhdysvaltalaisten arvojen levittäminen kuten uuskonservatiivit olisivat toivoneet. Yhteistä konservatiivisella hallinnolla ja uuskonservatiiveilla oli kuitenkin se, että ne eivät luottaneet niinkään diplomatiaan ja sopimuksiin kuin voimaan (Daalder&Lindsay 2003: 1-16). Kaiken kaikkiaan 2000-luvun alkupuolella Yhdysvaltojen ulkopolitiikka ja poliittinen kenttä kuitenkin polarisoituivat selvästi republikaanien alkaessa ajaa voimakkaasti oikeistolaista politiikkaa demokraattien pysyessä vanhoilla linjoillaan (Krugman 2003: 219–221).

Yhdysvallat toimi vielä 2000-luvun alkupuolella melko sovittelevasti toisia suurvaltoja kohtaan ja sen lähestymistapana oli terrorismin ja kaaoksen näkeminen suurvaltojen yhteisenä vihollisena. Yhdysvaltojen politiikkaan kuului kuitenkin sen sotavoiman pitäminen niin ylivoimaisena, että minkäänlainen varustelukilpa ei olisi enää mahdollista ja näin suurvallat voisivat keskittyä kaupankäyntiin. Kaupankäynti nähtiin yhdeksi olennaiseksi keinoksi voittaa terroristit. Bush oli tuolloin sanonut, että al'Quaeda voitaisiin voittaa hukuttamalla arabimaailma halvalla tuontitavaralla (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Vapaan kaupan edistäminen on ollut vuosituhaten alussa olennainen osa Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa, ja puheissa sen on korostettu palvelevan kaikkien etua ja etenkin vapautta niin koti kuin ulkomaillaakin (Flint 2006: 74). Ulkopolitiikan keskiö siirtyi hiljalleen kuitenkin toisista suurvalloista terroristeihin (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Yhdysvaltojen sotilaallinen ja taloudellinen rooli oli vuosituhaten alussa ylivoimainen, mutta kiihtyneen sotilaallisen ja yksipuolisemman toiminnan taustalla on ajateltu olleen myös Yhdysvaltain pyrkimys puolustaa sen laskevaa valtaa. Yhdysvaltojen tiedustelu julkaisi 2005 raportin Yhdysvaltojen tulevista uhista vuoteen 2020 mennessä. Raportissa Yhdysvaltojen uskottiin pysyvän keskeisenä suurvaltana, mutta sen asema heikkenisi Aasian suurvaltojen ja tiivistyvän EU:n haastaessa sen. Etenkin Aasian kasvu vaikuttaisi öljyn kulutukseen ja kauppaan epävakauden lisääntyessä mm. Lähi-idässä ja eteläisessä

Afrikassa. Raportti julkaistiin lehdessä, ja se sisälsi mm. erilaisia tulevaisuuden skenaarioita. Vaikka raportti perustuu osin asioihin, jotka ovat mahdollisia, raportin on ehdotettu olevan ennemminkin eräänlainen keino vaikuttaa politiikkaan kuin kuvata tulevaisuutta. Sillä tavallaan ennemminkin oikeutetaan toteutettavaa politiikkaa (Flint 2006: 44–46, 59–60) .

World trade centerin iskujen jälkeen New Yorkissa ajatus siitä, että Yhdysvaltojen täytyy puolustaa itseään myös ulkomailla, löi todenteolla läpi. Ulkopolitiikasta tuli prioriteetti Yhdysvaltojen johdolle ja sota terrorismia vastaan oli keskeisin osa Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa. Politiikkaan kuului, että vain terroristeja vastaan ei käytäisi vaan myös niitä vastaan, jotka suojelevat terroristeja. Nyt Yhdysvaltojen politiikka oli viedä sota vihollisen luokse. Yhdysvalloissa katsottiin, että terroristiorganisaatiot eivät voi ylläpitää itseään ilman valtioiden tukea. Yhdysvalloissa valtio nähtiin keskeisimmäksi poliittiseksi toimijaksi, vaikka globalisaatio olikin nostanut uusia uhkia. Yhdysvalloissa vedettiin melko selkeästi linja, jonka mukaan Bushin sanoin ”valtiot tukisivat joko Yhdysvaltoja tai terroristeja”. Tässä oli kyse paljolti retoriikasta ja siitä, että valtiot haluttiin saada valitsemaan puolensa, mutta se kuvaa hyvin Yhdysvaltojen tuolloista politiikkaa ja sitä, että valtio nähtiin uhan luonteesta huolimatta ylivoimaisesti keskeisimmäksi poliittiseksi toimijaksi (Daalder & Lindsay 2003: 78–97). Turvallisuuden ainoaksi takeeksi muodostui vihollisen tuhoaminen (Krugman 2003: 18). Retoriikkaan kuului melko mustavalkoinen ajattelu hyvän ja pahan taistelusta, ja retoriikassa uskonnolla oli mainittava rooli. On esitetty erilaisia arvioita siitä, mikä todellisuudessa oli uskonnon rooli Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa, mutta ainakin retoriikassa uskonnolla oli oma merkityksensä (Daalder & Lindsay 2003: 78–97). Yhdysvaltojen perustuslaissa valtion ja kirkon erottamisella on keskeinen osa, mutta 2000 luvulla uskontoon liittyvät kysymykset ovat olleet useammin mukana vaikutusvaltaistenkin poliitikkojen esityksissä ja puheissa (Krugman 2003:7-9). Viholliset tai epämieluisat valtiot on Yhdysvalloissa kuvattu pahoiksi (Flint 2006: 74). Myös esimerkiksi hallintoa vastustaneita poliitikkoja on kuvattu raamatullisin ilmaisin pahoiksi (Krugman 2003: 17).

Yhdysvaltojen turvallisuusstrategiassa sanotaan, että Yhdysvaltojen vihollinen ei ole mikään yksittäinen ideologia, poliittinen toimija tai uskonto vaan terrorismi. Tällä tapaa vihollinen voitiin määritellä samaan aikaan väljästi mutta selvästi, jolloin vihollisuutta oli helppo sijoittaa tiettyihin paikkoihin ilmiön ollessa samalla globaali, koska se ei liittynyt mihinkään tiettyyn ryhmään tai alueeseen. Esimerkiksi roistovaltion käsitettä voitiin

soveltaa näin monenlaisiin valtioihin, jos se pystyttiin liittämään terrorismiin. Yhdysvaltojen politiikkaan kuului retoriikassa myös korostaa vapautta. Tähän liittyi esimerkiksi puheet tyranneista, jotka sortavat vapautta janoavaa kansaansa ja vapaan kaupan ajaminen sekä sen kuvaaminen kaikille edullisena vaihtoehtona (Flint 2006: 72–76). Yhdysvaltojen hallinto esitti myös näkemystä, että Irakin demokratisoiminen johtaisi demokratian leviämiseen koko alueella. Myös tämän on kuitenkin katsottu liittyvän enemmän retoriikkaan, jolla koetettiin hankkia tukea Irakin 2003 sodalle kotimaassa ja ulkomailla (Krugman 2003: 9-12).

Bushin politiikalla oli suuri tuki Yhdysvalloissa, vaikka sen varjolla myös kansalaisten vapauksia vähennettiin ja valvontaa lisättiin. Bushin hallinto onnistui saamaan oman kansan tuen terrorismin vastaiselle sodalle ja tiukemmalle valvonnalle kansallisen kriisin nimissä (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Uudet lait onnistuttiin pitämään melko vähällä mediahuomiolla, vaikka terrorismi yleensä oli keskeinen aihe mediassa (Nacos 2002: 135–137). Bushin suosio kotimaassa mahdollisti politiikan jatkamisen ja sen vastustaminen oli vaikeaa sillä sitä pidettiin usein epäisänmaallisena. Demokraatitkaan eivät voineet vastustaa Bushin hallinnon sotatoimia 2000-luvun alkupuolella, koska se olisi luultavasti koitunut heidän omaksi tappiokseen (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Esimerkiksi John Kerryn isänmaallisuus nousi puheeksi korkealla tasolla hänen vastustettuaan hyökkäystä Irakiin. Tämä on vain yksi esimerkki siitä, millaisiin vaikeuksiin ura saattoi joutua hallinnon kritisoinnista liittyen 2000-luvun alkupuolen sotatoimiin. Myös monen muun sotaveteraaninakin tunnetun poliitikon isänmaallisuus kyseenalaistettiin puheissa ja mediassa (Krugman 2003: 16–18). Ennen 2001 WTC iskuja media ei ollut innostunut uutisoimaan terrorismiin liittyvistä kysymyksistä kovin innokkaasti, koska asiaa ei nähty erityisen keskeiseksi. Iskujen jälkeen media huomio liittyen terrorismiin nousi uudelle tasolle ja näin myös sen rooli politiikassa (Nacos 2002: 132–136). Turvallisuus kysymykset tulivat keskeiseksi osaksi myös sisäpolitiikkaa (Daalder&Lindsay 2003: 78-97) ja sotien, sanktioiden ja erilaisten pakotteiden ajamisesta tuli helpompaa ja jopa tarpeellista (Daalder&Lindsay 2003: 78-97 ; Nacos 2002: 132-136 ; Krugman 2003: 16-18). Yhdysvallat on onnistunut esimerkiksi satelliittien ja lennokkien avulla luomaan kuvan myös siitä, että se voi halutessaan valvoa koko maailmaa (Flint 2006: 76)

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Tietokannat

Kirjallisuudessa on ennen kaikkea perehdytty mahdollisimman laajasti kriittisen geopolitiikan teoriaan ja esimerkkeihin, joihin aineistoista saatuja tuloksia verrataan. Tässä otetaan ennen kaikkea huomioon alueen tuottamisen keinot ja motiivit, geopolitiittisen toiminnan prosessit ja terrorismin rooli ei-valtiollisena geopolitiittisena toimintana. Tältä pohjalta muodostetaan kuvaa myös erilaisista terrorismin tyypeistä eri alueilla. Pohdinnassa pyrin muodostamaan kuvaa siitä, miltä aineiston erot ja yhtäläisyydet näyttävät kriittisen geopolitiikan näkökulmasta. Kaikki työssä käytetyt aineistot auttavat vastaamaan tutkimuskysymyksiin, koska ne eroavat toisistaan, vaikka ne kuvaavat monessa mielessä samaa asiaa eli erilaisten toimijoiden käyttämää väkivaltaa tilanteissa, joissa kyse ei ole taistelusta kahden valtion välillä. Näin aineistojen ja niihin liittyvien valintojen voidaan katsoa antavan vastauksia tutkimuskysymyksiin, koska aineistot eivät anna ilmiöstä täysin yhtenäistä kuvaa. Keskeinen ero on juuri väkivallan ja terrorismin määrittelyssä.

Työssä käytetään neljää eri tietokantaa:

- ”National counter terrorism centerin” eli terrorismin vastaisen keskuksen julkaisun ”counter terrorism calendar” eli terrorismin vastaisen kalenterin terrori-isku luetteloa vuodelta 2013
- Yhdysvaltojen ”Homeland securityn” eli kotimaan turvallisuusministeriön ja Marylandin yliopiston tuottamaa tietokantaa terrori-iskuista
- Uppsalan yliopiston conflict databasen aineistoa, jossa on listattu yksipuolisessa väkivallassa kuolleet 2000-luvulla
- Uppsalan yliopiston conflict databasen aineistoa, jossa on listattu konflikteissa kuolleet 2000-luvulla

Työssä käytetyt tietokannat ovat eri tahojen tuottamia. Uppsala conflict database on tietokanta, johon on tilastoitu useita konflikteihin liittyviä muuttujia selvin kriteerein (UCDP Onesided Violence Codebook 2012; UCDP Battle related deaths dataset codebook - Definitions, sources and methods for the UCDP Battle related death estimates 2013). Aineisto on hyvin tunnettu ja yhdysvaltalaisiin aineistoihin verrattuna sitä on ylläpidetty jo

pitkään. Aineistolla ei ole ainakaan samanlaisia poliittisia intressejä sijoittaa väkivaltaa tai nimetä terrorismia kuin Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen sodan myötä luoduilla hallinnon aloilla. Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen keskuksen aineisto sen sijaan on monessa mielessä subjektiivisempi ja kuvaa nimenomaan Yhdysvaltain hallinnon näkökulmaa. Terrori-iskut on listattu sen mukaan, mitä Yhdysvaltain turvallisuusviranomaiset on subjektiivisesti katsonut terrorismiksi, eikä aineistossa sen tarkemmin mainita mitään kriteereitä, joilla päätös olisi tehty (Couter terrorism calendar 2013: 2013). Yhdysvaltain terrorismin vastaisen keskuksen tuottama ”counter terrorism calendar” on vuosittainen julkaisu, jonka keskeinen osa on listaus terrori-iskuista. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto on tuotettu selvien kriteerien mukaan, jotka eroavat Uppsalan aineistoissa käytetyistä kriteereistä. Tämä aineisto nimeää väkivaltaa varsin laajasti terrorismiksi (Codebook: Inclusion, criteria and variables 2012). Yhdysvaltalaiset aineistot ovat molemmat Yhdysvaltojen hallinnon tuottamia. Aineistot ovat hieman erityyppisiä, mutta kertovat Yhdysvaltojen näkemyksestä terrorismista. Toinen aineisto on presidentin alaisuudessa toimivan keskuksen keräämä ja toinen taas ministeriön keräämä. Aineistot ovat erillisiä, joten ottamalla mukaan kaksi erilaista aineistoa voidaan Yhdysvaltojen näkemystä arvioida laajemmin kuin vain yhden hallinnon osan näkökulmasta. Nämä aineistot on valittu myös siksi, että ne ovat yleisesti saatavilla. Muillakin hallinnon aloilla voisi olla vastaavia tietokantoja kuten esimerkiksi puolustusministeriöllä, mutta valitut aineistot oli mahdollista saada käyttöön. Lisäksi molemmat aineistojen tuottajat ovat syntyneet nimenomaan terrorismin vastaisen sodan osana, joten niiden näkökulma on työn kannalta erityisen selvästi perusteltu.

Kaikista aineistoista kartoitetaan 2000–2011 kussakin maassa terrori-iskuissa ja konflikteissa kuolleet ja katsotaan, onko näiden asioiden välillä yhteys. Ajankohdaksi on valittu tämä ensinnäkin sen vuoksi, että vuosituhaten vaihde on luonteva valinta. Toiseksi ”terrorismin vastainen sota” alkoi lähellä vuosituhaten alkua, ja suurin osa Yhdysvaltojen tilastoimista iskuista on tapahtunut tällä vuosituhatennalla. Yhdysvaltalaisissa aineistoissa vaikutti olevan melko satunnaisesti vain joitakin tapahtumia ennen tämän vuosituhaten alkua, joten aineistojen vertailu ennen vuosituhaten vaihdetta ei olisi ollut mielekää.

4.1.1 Terrorismin vastaisen keskuksen aineisto

Toinen aineisto terrori-iskuista kerättiin Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen keskuksen sivuilta niin sanotusta terrorisminvastaisesta kalenterista eli counter terrorism calenderista vuodelta 2013, johon on listattu keskeiset Yhdysvaltojen terrori-iskuina pitämät iskut sekä muut terrorismiin liittyvät merkittävät tapahtumat kuten kuuluisien terroristien onnistuneet eliminoinnit tai pidätykset. Aineistosta on tässä työssä otettu kuitenkin huomioon vain terrori-iskut ja muut tapahtumat on jätetty aineistosta pois. Myös tiedot suunnitelmista on jätetty pois. Kesken jääneet iskut on listattu, jos ne ovat edenneet jo pommin räjäytykseen, ammuskeluun tai muuhun väkivaltaan. Esimerkiksi pelkkää asetettua pommia ei ole laskettu mukaan iskuna. Iskut on sijoitettu kalenterissa kertomalla aina valtio, jossa isku tapahtuu riippumatta siitä, millä tapaa iskulla on yhteys valtioon toimijana.

Kalenteri on valittu aineistoksi, koska se edustaa näkemystä siitä, minkä Yhdysvallat näkee terrorismiksi yleisellä tasolla. Kalenteri on eräänlainen yleiskuvan antava vuosittainen julkaisu eikä siinä luonnollisesti ole listattu jokaista terrorismiin liittyvää tapahtumaa. Terrorismin vastainen keskus ylläpitää tietokantaa ”Worldwide Incidents Tracking System” (WITS). Tietokanta sisältää tiedon kaikista terrorismiksi ilmoitetuista tapahtumista, ja se perustuu terrorisminvastaisessa toiminnassa olevien ihmisten ilmoituksiin sekä muihin ilmiäntoihin. Tietokanta on siis eräänlainen avoin kokoelma ilmoituksia monelta taholta, mutta ennen tietokantaan pääsyä tiedot tarkastetaan ja niiden tulee täyttää löyhät kriteerit. Tapahtumat saattavat olla melko tulkinnanvaraisia, kuten terrorismin vastainen keskus itsekin myöntää. Periaatteessa kaikki tapahtumat, jotka täyttävät kriteerin ”ennalta suunniteltu, poliittisesti motivoitunut väkivalta ei-taistelun osapuolta kohtaan ei-valtiollisen tai salaisen toimijan toimesta” listataan. Tietokantaan tallentuu vuosittain kymmeniätuhansia tapahtumia. Suurin osa näistä on verrattain pieniä, ja suurin osa kuolleista syntyy vain hyvin pienessä murto-osassa tapahtumia (Country Reports on Terrorism 2005, statistical annex 2006; Country reports on terrorism 2011, annex of statistical information 2012). Terrorismin vastainen kalenteri ei sisällä kaikkia kymmeniätuhansia tapahtumia vaan ainoastaan keskeisimmät tapahtumat yleiskuvan antamiseksi. Kalenterikin sisältää kuitenkin useita satoja iskuja. Työn kannalta keskeistä on juuri tämä mielikuva, joka annetaan, eikä niinkään tilastotiedon tuottaminen kaikista terrorismiin liittyviksi tulkituista tapahtumista. Terrorismin vastainen kalenteri on Yhdysvaltojen hallinnon tuottama julkaisu ja näin se, mitkä iskut sinne sisällytetään, on

poliittinen valinta. Mitään suoranaisia kriteereitä valinnan perusteeksi ei ole annettu (Couter terrorism calendar 2013: 2013).

Terrorismin vastainen keskus eli ”national counter terrorism center (NCTC)” on terrorisminvastaisen sodan myötä vuonna 2004 perustettu elin, jonka tehtävä on koota tietoa ja osaamista eri hallinnon virastoista. Se tuottaa tietoa ja raportoi presidentille. Sen vastuulla on sen nimen mukaisesti terrorismin vastustaminen kotimaassa ja ulkomailla. Sillä on verrattain laajat valtuudet kerätä, tallentaa ja analysoida tietoa ihmisistä epäilyjensä perusteella, mutta keskus korostaa perustavansa toimintansa faktaan. Keskuksella on valtuudet käyttää muiden keskeisten tiedusteluelimien tietokantoja. Näiden tietojen pohjalta keskus kerää ja analysoi tietoa terrorismin ehkäisemiseksi. Yksi sen keskeinen tehtävä on tuottaa tietoa terroristiorganisaatioista, terroristeista ja terrori-iskuista. Keskus ylläpitää isoa tietokantaa terrorismiin liittyvistä tapahtumista ja terroristeista sekä niihin liittyvistä epäilyistä. Terrorismin vastaisen keskuksen yksi tehtävä on ylläpitää terrorismiin liittyvää tietoutta toisaalta valtion tarkoituksiin mutta toisaalta myös Yhdysvaltain kansalaisia varten. Keskuksella on mm. omat sivut lapsia varten. ”Counter terrorism calendar” on vuosittainen julkaisu, jossa on päivitetysti listattu terroristit, terroristijärjestöt ja terrori-iskut. Tässä työssä aineisto on kerätty counter terrorism calendar 2013:sta. Kalenteri on tarkoitettu terrorisminvastaisessa toiminnassa työskenteleville sekä muuten aiheesta kiinnostuneille (About the national counter terrorism center 2013; Kamen 2013).

Kalenterista on tuotettu tietokanta syöttämällä käsin jokaista 2000–2011 tapahtunutta iskua koskeva informaatio kalenterista Exceliin. Jokaisesta iskusta on kuvauksen perusteella kerrottu tapahtumamaa ja aika, iskun tekijä ja kohde sekä iskussa kuolleiden määrä. Kohdetta varten on muodostettu erilaiset luokat sen mukaan, minkä tyyppiseen kohteeseen isku on tehty ja millaisia uhreja iskulla oli. Kohde on joko hallitus, siviiliväestö, toisen maan hallitus, toinen terroristijärjestö tai avustusjärjestö. Hallitusluokkaan kuuluvat selvästi hallitusta edustavat kohteet kuten armeijan tukikohta tai parlamentti. Lisäksi jos uhrin ovat olleet poliiseja tai sotilaita, on kohteeksi katsottu hallitus. Siviiliväestöön kohdistuvat iskut ovat tyypillisesti iskuja mm. ravintoloihin, maalaiskyliin, moskeijoihin tai busseihin. Jos tämän tyyppisen iskun uhreista puhuttaessa ei ole mainittu mitään tiettyä oman tai toisen maan hallinnon edustajaa iskun pääasialliseksi kohteeksi, se on nimetty siviileihin kohdistuvaksi. Toisen maan hallintoon kohdistuvat iskut ovat usein joko kidnappauksia ja yksittäisiä murhia tai sitten ulkomaisia sotajoukkoja vastaan tehtyjä

iskuja. Joissain tapauksissa kilpailevat terrorijärjestöt ovat iskeneet myös toisiaan vastaan. Avustusjärjestöiksi luettiin erilaiset uskonnolliset apujärjestöt, kansalliset ja kansainväliset avustusjärjestöt sekä YK. Kuolonuhrit oli usein mainittu täsmällisesti, mutta kaikkein massiivisimpien iskujen kohdalla oli joskus käytetty miltei tai noin lukuja. Tällöin aineistossa on käytetty annettua miltei tai noin lukua.

Muutamassa kohdassa työtä käytetään aineistoa, jossa on poistettu sellaiset iskut, joiden tekijä ei ole kyseisen vuoden aikana aiheuttanut iskuillaan vähintään 25 kuolemaa. Tämä johtuu siitä, että Uppsalan aineistossa on listattu erilaisia väkivaltaa tehneitä toimijoita vain silloin, kun kyseinen toimija on iskuillaan tappanut vähintään 25 ihmistä kyseisenä vuonna tai kyseisessä konfliktissa on kuollut vuoden aikana vähintään 25 ihmistä. Koska terrori-isku aineisto on taas luokiteltu iskuittain, on iskuista otettu mukaan vain sellaiset, joiden tekovuonna kyseinen toimija on tappanut iskuillaan vähintään 25 ihmistä. Näin aineistoja on helpompi verrata tarvittaessa, mutta terrori-iskuaineistoa käytetään myös kokonaisena, kun halutaan osoittaa, minne Yhdysvallat sijoittaa terrorismia eikä suoraan verrata sitä Uppsalan aineistoon. Yhdysvaltojen terrorismiksi katsoma toiminta on aineiston alustavan tarkastelun perusteella joskus sellaista, ettei kuolleita ole lainkaan tai heitä on hyvin vähän. Uppsalan aineisto ei huomio tällaista toimintaa, koska aineisto on rajattu nimenomaan kuolleiden määrän eikä subjektiivisen näkemyksen perusteella siitä, onko kyse jostain tietynlaisesta toiminnasta kuten terrorismista. Se millaista aineistoa kussakin kohtaa on käytetty, kerrotaan asia yhteydessä. Pääsääntöisesti käytetään kokonaista aineistoa, koska aineistojen suora vertailu ei ole työn tarkoitus.

Terrori-iskun tekijäksi on kerrottu iskun tehnyt järjestö. Joskus sama järjestö toimii hieman eri nimellä eri maissa, tällöin tietokannassa on tallennettu maakohtainen järjestön nimi. Joissain kartoissa al'Quedan haarat eri maissa on sulautettu saman nimen alle, kun on haluttu esittää järjestön laajuutta. Jos iskijää ei ole tiedossa, on sekin tieto tallennettu. Jos iskun tekijä on ollut selvästi yksilö eikä minkään järjestön edustaja, on sekin mainittu. Iskijän on katsottu olevan tiedossa, kun jokin järjestö on ottanut vastuun iskusta eikä sitä ole kuvauksessa pidetty epäuskottavana tai kun kuvauksen mukaan iskun tekijä on varmasti tai hyvin todennäköisesti ollut jokin mainittu järjestö.

Data on kerätty 27.2 – 9.3.2013 pienissä erissä. Kerralla on yleensä syötetty n. 10–20% datasta. Tämän seurauksena on olemassa riski, että alkuperäistä dataa olisi eri kerroilla tulkittu eri tavalla. Tämän riskin pienentämiseksi dataa kerätessä on luokitteluiden osalta

muodostettu kriteerit sen suhteen, mihin luokkaan yksittäinen tapahtuma kuuluu. Datan on kerännyt vain yksi henkilö, mikä poistaa riskin useamman ihmisen erilaisista tulkinnoista (Longley ym. 2004: 200-215).

Terrori-iskuaineisto on syötetty yhdeksi tietokannaksi, mutta se on tarkastettu monesti. Lisäksi data on liitetty maailmanvaltiot ja niihin liittyvät perustiedot sisältävään dataan yhteisen maakoodin avulla. Myös tässä kohtaa data on tarkistettu. Kahden rinnakkaisen tietokannan teko ja niiden vertaaminen olisi pienentänyt virheiden mahdollisuutta selvästi, koska tietokannassa on yli kolmesataa iskuja. Tämä olisi kuitenkin myös lisännyt huomattavasti työtä ja katsoin aineiston perusteellisen tarkistuksen riittäväksi, koska teen työtä yksin (Longley ym. 2004: 215). Datan tarkkuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota, koska virheet tietokannassa kertautuvat ja toistuvat analyyseissä, joita datasta on tuotettu (Kumar 2003; 159). Data on osittain terrorismin vastaisen keskuksen sivuilta saatua sekundääridataa, mutta toisaalta tietokanta on syötetty alusta asti itse ja osa datasta perustuu tulkintaan keskuksen alkuperäisestä tietokannasta. Tietokanta sisältää niin kvalitatiivista kuin kvantitatiivistakin informaatiota iskuista (Longley ym. 2004: 200-215).

4.1.2 Kotimaan turvallisuusministeriön tietokanta

Myös Yhdysvaltain ”Homeland security” eli kotimaan turvallisuusministeriö tuottaa omaa tietokantaansa terrorismista yhdessä Marylandin yliopiston kanssa. Terrorismin vastaisen keskuksen tavoin kotimaan turvallisuusministeriötä alettiin perustaa vuonna 2001 terrori-iskujen jälkeen ja vuonna 2003 ministeriö oli perustettu. Nykyään se on Yhdysvaltojen kolmanneksi suurin ministeriö. Ministeriön tehtävä on ennen kaikkea torjua terrorismia ja suojella Yhdysvaltoja terrori-iskuilta, mutta myös vastata muihin vaaroihin kotimaassa (About DHS 2013). Ministeriön tietokannassa muun toimijan kuin valtion tekemää väkivalta nimetään terrorismiksi melko laajojen kriteerien mukaan, joten tällainen tietokanta ei taas anna kuvaa samalla tapaa kuin ”counter terrorism calendar” terrorismin käsitteen käytöstä osana politiikkaa. Tässä aineistossa keskeistä on kuitenkin näkemys väkivallan ”laittomuudesta”, joten aineiston iskut on valittu ainakin sillä perusteella, että niitä on pidetty ”laittomina”. Tässä tietokannassa näkyy esimerkiksi kouluampumiset yms., mitkä sinänsä voidaan nähdä terrorismiksi, mutta tuskin liittyvät juuri termin käyttöön osana geopolitiikkaa. Tässä tietokannassa valtio ei voi harjoittaa terrorismia mutta yksilö voi (Codebook: inclusion criteria and variables: 2013).

Kotimaan turvallisuusministeriön aineistoa on käytetty lähes sellaisenaan ja aineisto on tallennettu Excel muodossa. Vuosien 2000–2011 ulkopuolelle sijoittuvat iskut on luonnollisesti poistettu aineistosta. Alkuperäinen tietokanta on säästetty tarkistuksia varten ja se on ladattu toukokuussa 2013. Aineisto on iso ja sisältää paljon informaatiota, joten työn kannalta epäolennaista informaatiota on poistettu. Jotta tätä aineistoa voisi verrata Uppsalan aineistoon, on tästäkin aineistosta joissain kohdissa poistettu sellaiset maat, joissa kuolleita on ollut vain vähän. Varsinaista järjestökohtaista tietoa aineistosta olisi vaikea erottaa, joten kriteeriksi on muodostettu se, että ko. maassa on ainakin jonain vuonna kuollut vähintään 25 ihmistä terrorismin seurauksena. Lähes poikkeuksetta kaikissa maissa, joissa on kuollut jonain vuonna yli 25, on maassa myös ollut yksittäinen isku, jossa vähintään tämän verran ihmisiä on kuollut. Näin ollen myös yksittäinen toimija on saanut aikaan yleensä näin paljon uhreja ainakin yhtenä vuonna. Uzbekistan, Bangladesh, Makedonia ja Tunisia ovat tästä poikkeuksia. Näissä maissa missään yhdessä iskussa tai tunnetun iskun tekijän iskuissa samana vuonna ei ole kuollut yli 25 ihmistä, vaikka ainakin yhtenä vuotena tarkastelu jaksolla kuolleita on ollut yhteensä yli tämän määrän. Näiden maiden kohdalla ei voida varmuudella sanoa, onko yhdenkään tietyn toimijan iskuissa kuollut vuodessa yli 25 ihmistä. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto kertoo tarkemmin siitä, missä erilaiset toimijat ja yksilöt harjoittavat terrorismia, kun ”counter terrorism calendar” keskittyy selvemmin terrorismiin liittyvän uhan esille tuontiin asian parissa työskenteleville ja asiasta kiinnostuneille jalostetummassa muodossa.

4.1.3 Uppsalan yliopiston tietokannat

Tietokanta on Uppsalan yliopiston toimittama ja ”uppsala conflict data program” on ohjelma, joka kerää ja ylläpitää tietokantaa. Ohjelma on aloitettu jo 1970-luvulla, ja siitä on tullut tänä päivänä yksi arvostetuimmista ja yleisimmistä konflikteja kuvaavista aineistoista. Ohjelmassa on muodostettu tarkat kriteerit aineiston keräämiselle ja erilaisille määritelmille, joten aineisto on monessa mielessä varsin objektiivinen (Uppsala conflict dataprogram 2013).

”Uppsala conflict database” tietokannasta olen käyttänyt Excel muotoista tietoa lähes sellaisenaan. Käytettyjä tietokantoja on muokattu lähinnä vain poistamalla niistä työn kannalta epäolennaisia osia. Esimerkiksi vain 2000–2011 tapahtumat ovat työssä mukana

ja vanhemmat tiedot on poistettu. Samoin joitakin erilaisia koodeja liittyen mm. tietokannan versioon tai erilaisiin tietokannan omiin luokituksiin on poistettu, koska näillä tiedoilla ei ole työskenneltäessä merkitystä. Tietokannat on ladattu käyttöön toukokuussa 2013 ja alkuperäiset tuolloin ladatut tietokannat on säästetty tarkistuksia varten. Uppsalan tietokannassa tapahtumat on listattu niin, että tietokannassa on kerrottu kuolleiden määrä vuosittain eikä iskukohtaisesti kuten terrori-iskuaineistoissa. Työssä ei kuitenkaan tuoteta ajallisesti niin tarkkaa vertailua, että tästä muodostuisi ongelmaa, koska kyse on ilmiön kuvaamisesta useiden vuosien ajanjaksolla. Tämä kuitenkin tarkoittaa sitä, että yhdysvaltalaisen aineiston iskujen määrää ei voida verrata Uppsalan aineistoon vaan ainoastaan kuolleiden määrää. Uppsalan aineisto ei kerro sitä, kuinka monessa iskussa tai taistelussa kuolleet ovat kyseisen vuoden aikana kuolleet. Uppsalan aineisto yhdysvaltalaisen aineiston tapaan sijoittaa konfliktit ja väkivallan valtioittain riippumatta toimijoiden suhteesta tapahtuma valtioon.

Uppsalan tietokanta katsoo yksipuoliseksi väkivallaksi vain siviileihin kohdistuneet iskut. Uppsalan konfliktiaineistossa taas on listattu toiminta, jossa molemmat osapuolet edustavat jotakin poliittisia päämääriä ajavia toimijoita. Uppsalan konfliktiaineistossa on siis listattu esimerkiksi pommi-iskut sotilastukikohtiin (UCDP Onesided Violence Codebook 2012; UCDP Battle related deaths dataset codebook - Definitions, sources and methods for the UCDP Battle related death estimates 2013). Konfliktiaineistosta on poistettu siellä listattuna olleet 2000-luvulla tapahtuneet tunnustettujen valtioiden väliset konfliktit: Dijoupin ja Eritrean konflikti vuonna 2008, Armenian ja Azerbaidzhanin välinen konflikti 2005, Thaimaan ja Kambodžan välinen konflikti 2011, Etiopian ja Eritrean tuhoisa sota vuonna 2000, neljä konfliktia Intian ja Pakistanin välillä 2000-luvun alkupuolella sekä 2003 taistelut Irakin armeijan ja Yhdysvaltojen johtaman liittouman välillä. Suurin osa valtioiden välisistä konflikteista oli kuolleissa mitattuna verrattain vähäisiä, mutta toisaalta etenkin Etiopian ja Eritrean sota vaati valtavasti uhreja, ja myös Irakin sodassa moni menetti henkensä jo sodan alussa Irakin vielä taistellessa valtiona. Muissa kuin em. konflikteissa on toinen ensisijainen taistelun osapuoli ollut muu kuin valtio. Toinen ensisijainen osapuoli on kuitenkin ollut Uppsalan aineistoissa aina valtio. Toisin sanoen Uppsalan aineistossa kaikissa konflikteissa taistelun toinen ensisijainen osapuoli on ollut valtio. Valtioiden välisiä konflikteja ei juuri liitetä terrorismiin missään oloissa eikä sillä näin ole selvää yhteyttä tutkittavaan ilmiöön (Flint 2006: 162–172).

4.1.4 Aineistojen erot

Aineistojen tarkastelun perusteella toimijat ovat usein kaikissa kolmessa aineistossa melko yhtäläisiä, mikä kieli aineistojen vertailukelpoisuudesta, vaikka ilmiöstä puhutaankin aineistoissa eri käsittein. Yhdysvallat ei kuitenkaan koskaan katso valtiota terrori-iskun tekijäksi, mutta valtio voi olla kohde. Uppsalan aineistoja on täytynyt yhdistää paikoin tai jakaa yhdysvaltalaista aineistoa, koska Uppsala listaa toimijoiden välisen ja yksipuolisen väkivallan eri tietokantoihin. Näin voidaan kuitenkin muodostaa Uppsalan aineistonkin perusteella mielikuvaa siitä, minkä tyyppistä väkivaltaa harjoitetaan missäkin. Amerikkalaisissa aineistoissa terrorismi liitetään myös sotilaskohteisiin tehtyihin iskuihin ja kyse on subjektiivisemmasta lähestymistavasta. Kotimaan turvallisuusministeriö puhuu ”laittomasta väkivallasta”, mikä vaikuttaa melko väljältä määritelmältä, mutta se sisältää myös iskut sotilaskohteisiin, jos iskut on tulkittu kaikki kriteerit täyttäväksi (Codebook: inclusion criteria and variables: 2013). ”Counter terrorism calendar” ei kerro kriteereistä mitään, mutta sekin sisältää sekä siviileihin että sotilaisiin kohdistuneita iskuja. Terrorismin vastainen keskus ei kuitenkaan huomioi puhtaasti kotimaista väkivaltaa Yhdysvaltojen sisällä eli esimerkiksi kouluampumisia Yhdysvalloissa aineisto ei huomio, vaikka sinänsä kyse saattaisi olla terrorismista.

4.2 Tietokantojen käyttö

Keskeistä on havainnollistaa sitä, voiko työssä käytettyjen aineistojen eroista ja yhtäläisyyksistä löytää jotain sellaista, mikä kertoisi terrorismin sijoittamisesta jollekin alueelle päämäärähakuisena toimintana. Jos tällaista on havaittavissa, pyrin aikaisempaan tutkimukseen nojaten löytämään syitä näihin eroihin, sillä Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan motiivit on paljon tutkittu aihe (Daalder&Lindsay 2003; Nacos 2002; Krugman 2003; Flint 2006; Yetiv 2004). Toisaalta aineistosta voi löytyä myös sellaisia alueita, joissa on konflikteja mutta ei terrorismia. Näin voidaan pohdintaosuudessa muodostaa kuvaa siitä, onko Yhdysvaltojen terrorismikäsitteen käyttö todelle niin poliittisesti latautunutta, kuin useat tutkijat ovat esittäneet (Rengger 2000; Luke 2003; Ó'Tuathail2000; Le Billion & Khatib 2004)

Etenkin kuolleiden määrä on tärkeä mittari aineistojen käsittelyssä, koska muulla tapaa väkivallan alueellisten vaikutusten mittaaminen olisi vaikeaa. Todellisuudessa voi kuitenkin olla konflikteja, joissa kuolleita ei ole paljon, mutta niiden vaikutukset ovat vakavia mm. pakolaisuuden, epäsuorien kuolemien, yhteiskunnan rapautumisen ja taloudellisen tuhon kautta. Tämän seikan työ jättää huomiotta, mikä on syytä ottaa huomioon tuloksia pohdittaessa. Työssä tuotetaan myös maakohtaista informaatiota iskujen määrästä ja alueellisista toimijoista sekä iskujen kohteista, mistä voidaan tehdä päätelmiä ilmiön ja alueen suhteesta. Näin voidaan muodostaa kuvaa siitä, millaisia toimijoita eri alueilla on ja minkä tyyppistä väkivaltaa ne harjoittavat. Väkivallan ja terrorismin suhdetta pyritään kuvaamaan vertaamalla väkivallan pääasiallista tekijää ja kohdetta eri aineistoissa eri alueilla. Aineistoihin liittyvien rajoitusten vuoksi ilmiötä voidaan tarkastella vain maittain eikä tarkemmalla alueellisella ulottuvuudella.

Tietokannoista lasketaan paikkatieto-ohjelmassa mm. maakohtaisia summia iskujen ja kuolleiden määrästä. Paikkatieto-ohjelmistossa näitä summia verrataan maiden väkilukuun. Tämä ei kuitenkaan ole työn varsinainen tarkoitus, vaan tällä tapaa pyritään nostamaan kustakin aineistosta työn kannalta olennainen ilmiö näkyviin. Esimerkiksi iskuissa vuodessa kuolleiden määrä on joskus olennaista suhteuttaa maan väkilukuun mietittäessä terrorismin intensiteettiä, koska on eri asia kuoleeko vuodessa tietty määrä ihmisiä Israelissa vai Pakistanissa, sillä Pakistanissa on yli 20 kertaa enemmän ihmisiä. Kun työssä suhteutetaan kuolemia väkilukuun, käytetään maiden vuoden 2005 väkilukua, koska se osuu keskelle tarkasteluajanjaksoa. Näin voidaan olettaa, että mahdollinen ero väkiluvussa

eri vuosina on mahdollisimman pieni.

Työssä ei käytetä varsinaisia pitkälle meneviä tilastollisia menetelmiä vaan aineistoista pyritään lähinnä kuvaamaan jo niissä olevaa informaatiota ja vertaamaan tuloksia etenkin visuaalisesti erilaisten karttaesitysten ja paikkatieto-ohjelmiston avulla. Pitkälle viety tilastollinen vertailu näiden aineistojen välillä ei olisi mahdollista, koska aineistot kuvaavat osin eri ilmiöitä. Keskeinen tarkoitus työssä on juuri löytää se, miten aineistot eroavat toisistaan, eikä ideana ole suoranaisesti löytää tilastollisia yhdenmukaisuuksia tilastollisin menetelmin. Aineistojen välisiä korrelaatiokerrointen kaltaisia yksinkertaisia tilastollisia menetelmiä erikoisempia tilastollisia menetelmiä työssä ei ole tarkoitus käyttää. Korrelaatiokertoimet ovat Pearsonin korrelaatiokertoimia. P-testiin on käytetty yksisuuntaista testiä, koska jo nopea aineiston tarkastelu osoittaa, että työssä käytettyjen aineistojen korrelaatiot ovat aina positiivisia ja keskeistä on se, missä määrin aineistojen välillä on positiivinen korrelaatio. Tämänkään kaltaiset tilastolliset testit eivät ole suoranaisesti työn tarkoitus, mutta niiden avulla voidaan paikoin havainnollistaa sitä missä määrin aineistot antavat ilmiöstä kokonaisuutena samankaltaista kuvaa. Itse työn kannalta tietyt alueelliset erot ilmiöiden välillä, jotka eivät vaikuta välttämättä suuresti kokonaiskuvaan ovat kiinnostavimpia. On selvää, että väkivallan ja terrorismin välillä on korrelaatiota (Heikkilä 1998: 80–116, 142–146). Onhan terrorismi väkivaltaa. Tarkoitus on kuitenkin enemmän verrata aineistojen antamia mielikuvia yksityiskohtaisemmin toisiinsa ja tehdä työn kannalta olennaiset päätelmät tältä pohjalta.

Kartoissa symbolit voidaan jakaa määrällisiin ja laadullisiin. Määrälliset symbolit esittävät jonkin ominaisuuden määrää ja laadulliset kuvaavat ominaisuutta yleensä (Robinson 1960: 137). Määrälliset symbolit on jaettu tarvittaessa luokkiin. Tällöin jakoperusteena ovat luonnolliset luokkarajat, koska näin saadaan korostettua nimenomaan terrorismin ja väkivallan kannalta merkittäviä maita, jotka ovat työn kannalta kiinnostavia. Ilmiön kannalta vähemmän merkitykselliset maatkin näkyvät, mutta niiden pienten erojen korostaminen ei olisi työn kannalta hyödyllistä. Pienemmässä joukossa maita terrorismi ja väkivalta ovat huomattavasti suurempi ongelma ja juuri täällä ilmiön tarkastelu on työn kannalta olennaista. Vaikka väkivalta ja kuolema eivät ole toivottavaa missään, on vähemmän merkityksellisissä maissa usein tapahtunut vain muutama isku, joissa kuolleita on vähän, jolloin ilmiön tarkastelu tällä tapaa suuria aineistoja vertaamalla näissä maissa ei tuottaisi juuri informaatiota. Luonnolliset luokkarajat sijoittavat nämä useat maat, joissa kuolleita on marginaalisesti verrattuna toiseen ääripäähän samaan luokkaan, koska erot

ovat pieniä verrattuna maihin, joissa kuolleita on jopa kymmeniä tuhansia. Luokittelu ei kuitenkaan tällä aineistolla tuottanut luokkia, joissa olisi vain yksi valtio, mutta pienensi luokkia tärkeimpiä maita kohden, jolloin ilmiön kannalta keskeisimmät maat nousevat esille. Luokkarajoja on usein pyöristetty luettavuuden helpottamiseksi, mutta tämä on pyritty tekemään niin, että työn kannalta olennainen informaatio säilyy tai tulee esille. Pyöristys on pidetty mahdollisimman pienenä ja usein sillä ei ole ollut juuri merkitystä kartan antamaan informaatioon.

Tässä työssä käytetään määrällisiä ja laadullisia esitystapoja. Tietokannoista tuotetaan erilaisia karttoja ArcGIS ohjelmiston avulla. Koska aineistot on sidottu valtioihin, käsitellään iskuja nimenomaan valtioiden tasolla eikä sen tarkemmalla tasolla. Määrällisten symboleiden tapauksessa kartoissa pyritään ottamaan huomioon valtioiden erilaiset pinta-alat yms. havainnollistamalla absoluuttisia arvoja erilaisin pistein ja diagrammein ja suhteellisia arvoja erilaisin värisävyin. Pisteissä on se ongelma, että ne eivät todellisuudessa kerro tapahtumalle maata tarkempaa sijaintia, vaikka niin voi erehtyä luulemaan. Kartoissa esitetään myös erilaisia kategoriallisia eli laadullisia muuttujia kuten tyypillisiä iskujen kohteita ja iskujen tekijöitä. Tällaisia muuttujia kuvataan värein ja tekstein. Kartat esitetään pääsääntöisesti maailman mittakaavassa, mutta toisinaan tärkeät alueet tulevat huonosti esille tällaisessa mittakaavassa. Tällöin myös tarkempaa mittakaavaa joudutaan käyttämään tai sitten kartassa muulla tapaa esittämällä nostamaan esille ilmiön kannalta keskeiset alueet (Tyner 1992: 49-52; Longley ym. 2004: 267–269; 273).

Työssä kartat perustuvat lähinnä tietokantoihin ja työssä on käytetty varsin vähän suoranaisia paikkatietotyökaluja. Työ keskittyy enemmänkin tietokannan luontiin ja sen visualisointiin kartan muodossa. Tämä antaa uutta näkökulmaa asiaan ja havainnollistaa hyvin ilmiön alueellista luonnetta. Työn tarkoituksen kannalta pidemmälle viety paikkatietoanalyysi ei tuottaisi mainittavaa etua. Lisäksi paikkatiedon maihin sidottu luonne vähentää mahdollisuuksia paikkatietotyökalujen käyttöön, koska tapahtuman sijaintitieto ei ole samalla tapaa suhteessa muihin sijainteihin kuin esimerkiksi koordinaattijärjestelmään perustuva sijainti. Ilmiöiden välisiä yhteyksiä liittyen sijaintimaihin on kuitenkin pyritty esittämään kartoissa. Lisäksi työssä pyritään muodostamaan visuaalista spatiaalista tulkintaa ilmiöistä laajemminkin kuin vain yksittäisten valtioiden tasolla ja näin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Kartat pyritään muodostamaan niin, että ne kertovat, missä terrori-iskuja tapahtuu milläkin intensiteetillä. Toiseksi tavoitteena on kuvata, millaiset ryhmät iskevät millaisiakin kohteita vastaan eri maissa, mikä on hieman monimutkaisempaa, koska terrorismi on varsin moninainen ilmiö. Tätä kautta pyritään kuitenkin luomaan kuvaa siitä, millaiseksi terrorismin uhka Yhdysvalloissa nähdään. Luettavuuden helpottamiseksi yhdessä kartassa on yleensä esitetty vain muutama ilmiö. Ilmiöt on esitelty kartan legendassa ja otsikossa. Joissain kartoissa tarkasteluun on rajattu vain sellaiset maat, joissa on tapahtunut vähintään tietty määrä iskuja, koska esimerkiksi vain yhden iskun pohjalta on järjetöntä tarkastella eri järjestöjen osuuksia iskuista tms. (Longley ym. 2004:272–273).

Kartat on esitetty Winkel Tripel projektiossa. Projektio on kompromissi kolmen karttaprojektioissa esiintyvän vääristymän välillä. Se vääristää suuntaa, pinta-alaa ja etäisyyksiä, mutta pyrkii minimoimaan nämä kaikki vääristymät tasaisesti (Snyder 1993: 230–237). Koko maailmaa kuvattaessa suositellaan usein tällaisten kompromissi projektioden käyttöä (Furuti 1997). Winkel Tripel Projektio korostaa jonkin verran lähellä napoja olevien alueiden pinta-alaa, mutta ei tee sitä niin rajusti kuin monet muut usein käytetyt projektiot. Projektio vääristää myös alueiden muotoa ja niiden välisiä etäisyyksiä (Snyder 1993: 230–237), mutta säilyttää nämä ominaisuudet silti niin, että kartat ovat helposti omaksuttavissa sellaisillekin lukijoille, jotka ovat lähinnä tottuneet yleisimpiin ja totuttuihin esityksiin maailmakartoista. Jotta valtiot olisivat helposti tunnistettavissa, on keskeistä valita sellainen projektio, joka antaa maailmasta lukijan kannalta mahdollisimman totutun kuvan. Näin lukijan on helppo muodostaa kuva siitä, missä alueet ja valtiot sijaitsevat. Työn kannalta olennaisinta on karttaesitysten luettavuus, mutta keskeistä informaation kannalta on jollain tapaa myös valtion pinta-ala ja sijainti suhteessa muihin valtioihin. Näiden tietojen avulla on hahmotettavissa se, millä alueella iskuja tapahtuu, vaikka aineistojen rajoitusten vuoksi tapahtumien tarkka sijainti on sitä vääristyneempi, mitä isompi valtio pinta-alaltaan on. Esimerkiksi Israelissa tapahtuneet terrori-iskut ja väkivalta on tapahtunut maantieteellisesti huomattavasti pienemmällä alueella kuin terrori-iskut ja väkivalta Venäjällä. On kuitenkin todennäköistä, että Venäjälläkin väkivalta on jakautunut alueellisesti epätasaisesti, mikä ei tule työssä esille. Sen sijaa vaikkapa Lähi-idässä, jossa valtiot ovat pienempiä, antaa työ tarkemman kuvan myös väkivallan ja terrorismin sijainnista. Työn varsinainen tarkoitus huomioiden väkivallan ja terrorismin tarkastelu valtio tasolla voi olla kuitenkin jopa mielekkäämpää.

Tietokannoista voidaan laskea tilasto-ohjelman avulla erilaisia maakohtaisia seikkoja ja muodostaa eri maiden tiedoista rakentuva tietokanta iskuihin perustuvan tietokannan rinnalle. Näin on saatu aikaiseksi maakohtaista tietoa, josta voidaan selvittää sen tyyppisiä asioita kuten yleisin iskun tekijä ja erityyppisten iskujen osuus kaikista iskuista. Erilaisia summa arvoja kuten kuolleita yhteensä maata kohden on tuotettu myös ArcGIS ohjelmalla. Terrorismiaineistot on alun perin ryhmitelty iskujen eikä maiden mukaan. Counter terrorism calenderista on listattu se, millaiseen ryhmään (sotilaat, siviilit jne.) isku on kohdistunut. Myös tämä tieto esitetään työssä, jotta voidaan muodostaa kuva siitä, näkeekö Yhdysvallat terrorismin eritoten tiettyihin ryhmiin kohdistuvana ja onko tässä alueellisia eroja. Tätä voidaan verrata myös aineistojen kuolleiden määrään, jolloin nähdään keitä iskuissa todellisuudessa eniten kuolee. Uppsalan aineistossa jako tapahtuu vain sen mukaan, onko väkivalta yksipuolista siviileihin kohdistunutta vai kahden poliittisen sotilaallista voimaa käyttävän toimijan välistä väkivaltaa. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto kertoo ei-valtiollisten toimijoiden ”laittomissa” iskuissa kuolleiden määrän. Turvallisuusministeriön aineistosta ei tuoteta tällaista yksityiskohtaista analyysiä samassa määrin, sillä aineisto ovat huomattavan laaja ja eri tavalla rakennettu. Tämän aineiston avulla voidaan muodostaa enemmän kuvaa esimerkiksi tiettyjen järjestöjen toiminta-alueista. Kaikista aineistoista saadaan näin kuitenkin jonkinlainen kuva siitä, mitkä toimijat väkivallasta niiden mukaan tietyillä alueilla suurelta osin vastaavat. Näin aineistoja vertaamalla voidaan muodostaa kuvaa siitä, keiden toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa nimitään terrorismiksi ja onko tämä esimerkiksi suhteessa kuolonuhrien määrään tai kohteiden laatuun tai mahdollisesti Yhdysvaltojen sotilaalliseen toimintaan alueella.

Kirjallisuudesta etsitään seikkoja, joiden on katsottu olevan keskeisiä haluttaessa sijoittaa terrorismia jollekin alueelle. Työssä viitekehyksessä tuotetaan kuva kriittisen geopolitiikan teoriasta ja siitä, miten ”terrorismin vastainen” sota on tästä näkökulmasta nähty. Pohdintaosuudessa vertaan saamiani tuloksia kirjallisuuteen ja pyrin muodostamaan kuvaa, voiko tällä tapaa löytää taustalla vallitsevia syitä liittää terrorismi ja väkivalta tiettyihin alueisiin. Aineistosta muodostetaan kuva siitä, missä konflikteissa Yhdysvallat on osapuolena, ja katsotaan liittyykö terrorismi näihin alueisiin. Toisaalta tulosten pohjalta voidaan pohtia, liittyykö terrorismi aina konflikteihin. Yhdysvallat toimii työssä kuitenkin keskeisenä esimerkkinä pyrittäessä muodostamaan kuva siitä, määrittelevätkö suurvallat alueita esimerkiksi terrorismin käsittein omien tarpeidensa ja näkökulmiensa pohjalta enemmän kuin objektiivisesti. Uppsalan aineisto toimii työssä ikään kuin

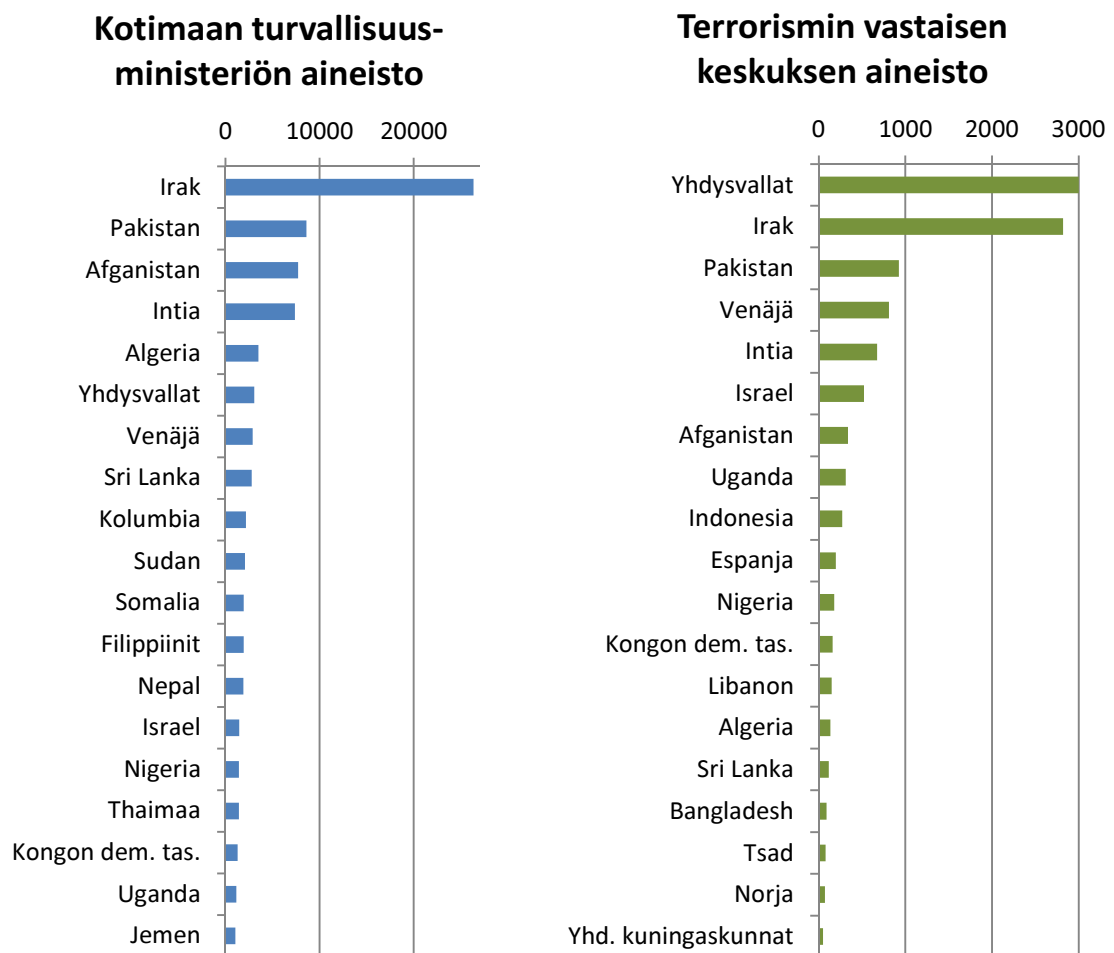
objektiivisempänä vertailuaineistona, sillä se ei perusta luokitteluaan näkemykseen väkivallan oikeutuksesta tai siihen, edustaako toimija valtiota.

Vaikka kriittinen geopolitiikka haastaa valtion ainoana olennaisena poliittisena toimijana, tarkastellaan työssä ilmiötä valtiotasolla, koska tieto on tuotettu ja kerätty tällä tasolla. Osaltaan tämän voidaan myös nähdä kertovan jotakin aineistoa keränneistä tahoista. Näin voidaan ajatella Yhdysvaltojen pyrkivän tuottamaan mielikuvia nimenomaan valtioista tarkoituksellisesti, minkä vuoksi ilmiön tarkastelu tällä tasolla on mielekästä. Jos Yhdysvallat sijoittaa terrori-iskut nimenomaan valtioihin, liittyy esimerkkitapaus tällöin suoraan valtioihin, vaikka vastaava ilmiötä voitaisiin tutkia yhtä hyvin muunkinlaisiin alueisiin liittyen. Yhdysvalloilla on tapana hahmottaa ja kuvata maailma valtioiden kautta (Luke 2003: 228–229; Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Vaikka todellisuutta voi olla hankala kuvata tällaisen perinteisen valtioihin sidotun geopolitiittisen ajattelun kautta, valtiot toimijoina hahmottavat maailman usein tällaisesta näkökulmasta (O’Tuathail 1998: 16-18). Tämä johtaa siihen, että valtioilla on keskeinen rooli mielikuvissa ilmiön sijainnista, kun sitä mietitään geopolitiikan näkökulmasta.

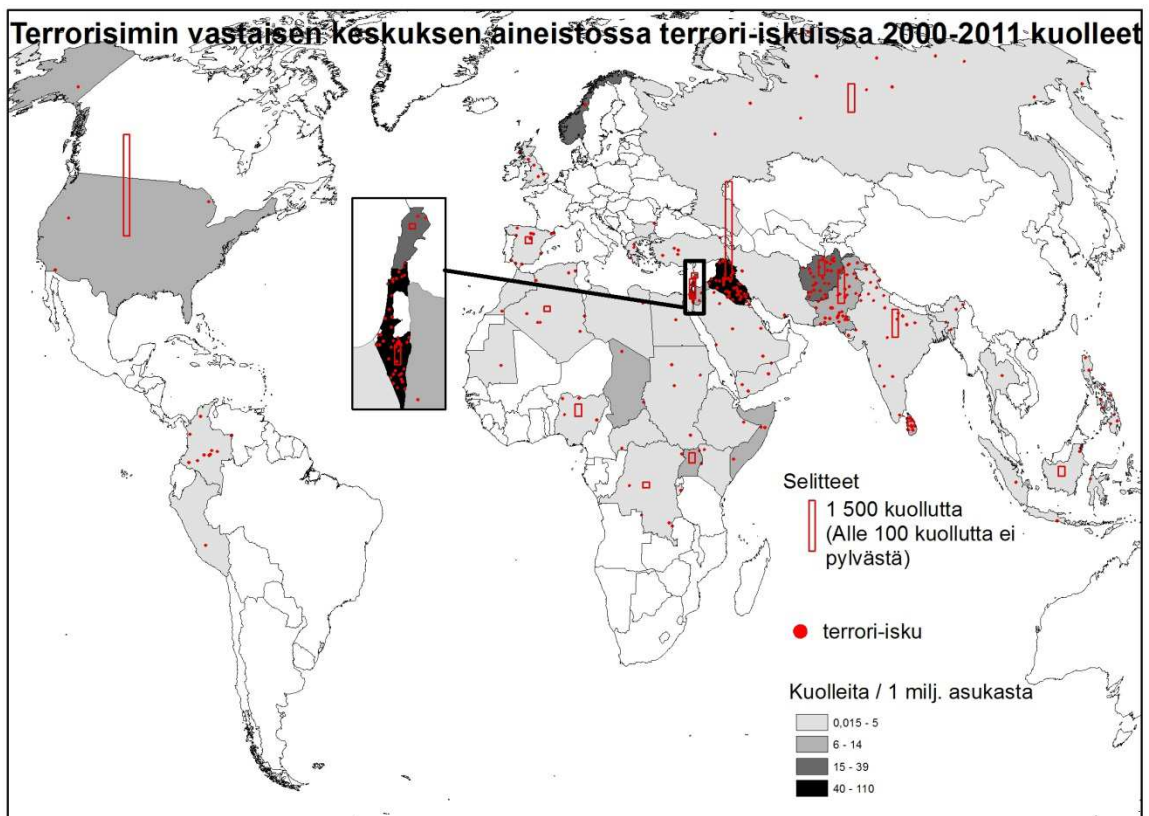
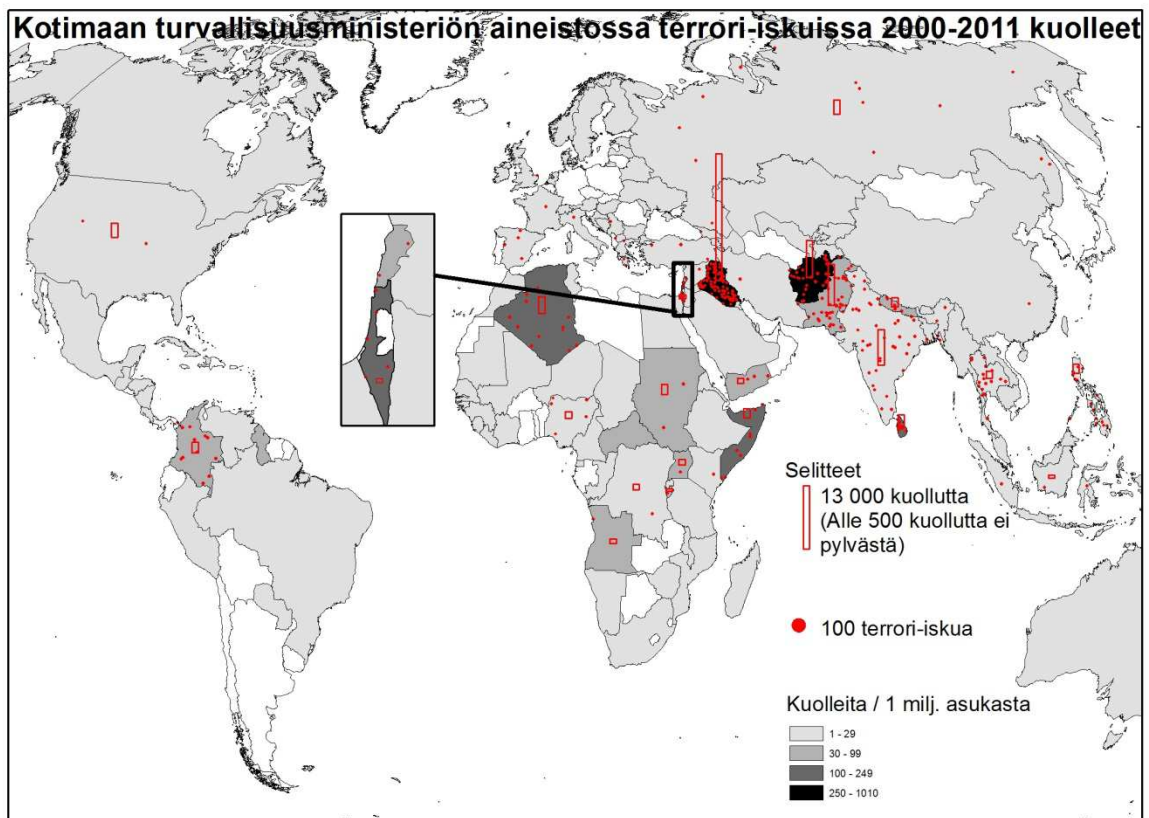
5 Tulokset

5.1 Terrori-iskujen sijoittuminen

Terrorismi aineistojen välinen korrelaatio oli 0,74 kuolleiden absoluuttisessa määrässä, eli aineistot korreloivat selvästi keskenään aineistojen selittäessä yli puolet toistensa arvoista $p < 0,001$. Aineistoissa oli kuitenkin havaittavissa joitakin eroja, vaikka myös monelta osin keskeinen kuva terrorismin sijoittumisesta oli sama.

Kuva 1. Kuvassa on esitetty kahdessa työssä käytetyssä yhdysvaltalaisaineistossa kuolleiden määrät. Molemmissa taulukoissa on otettu mukaan vain 20 maata, joissa kuolleita on ollut eniten. Kaavioita verratessa on syytä huomioida niiden erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä kaavioiden ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta. Kaikkien maiden ja kaikkien aineistojen kuolleiden määrät löytyvät liitteestä II.

Kuva 2. Kuvassa on karttaesitys, joka kuvaa kuolteiden ja terrori-iskujen määrää 2000–2011. Kartat on tehty työssä käytettyjen yhdysvaltalaisen tietokantojen avulla. Karttoja verratessa on syytä huomioida karttojen erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä karttojen ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta. Palestiinalaisalueet on sisällytetty Israelin lukuihin ja Länsi-Sahara Marokon lukuihin.

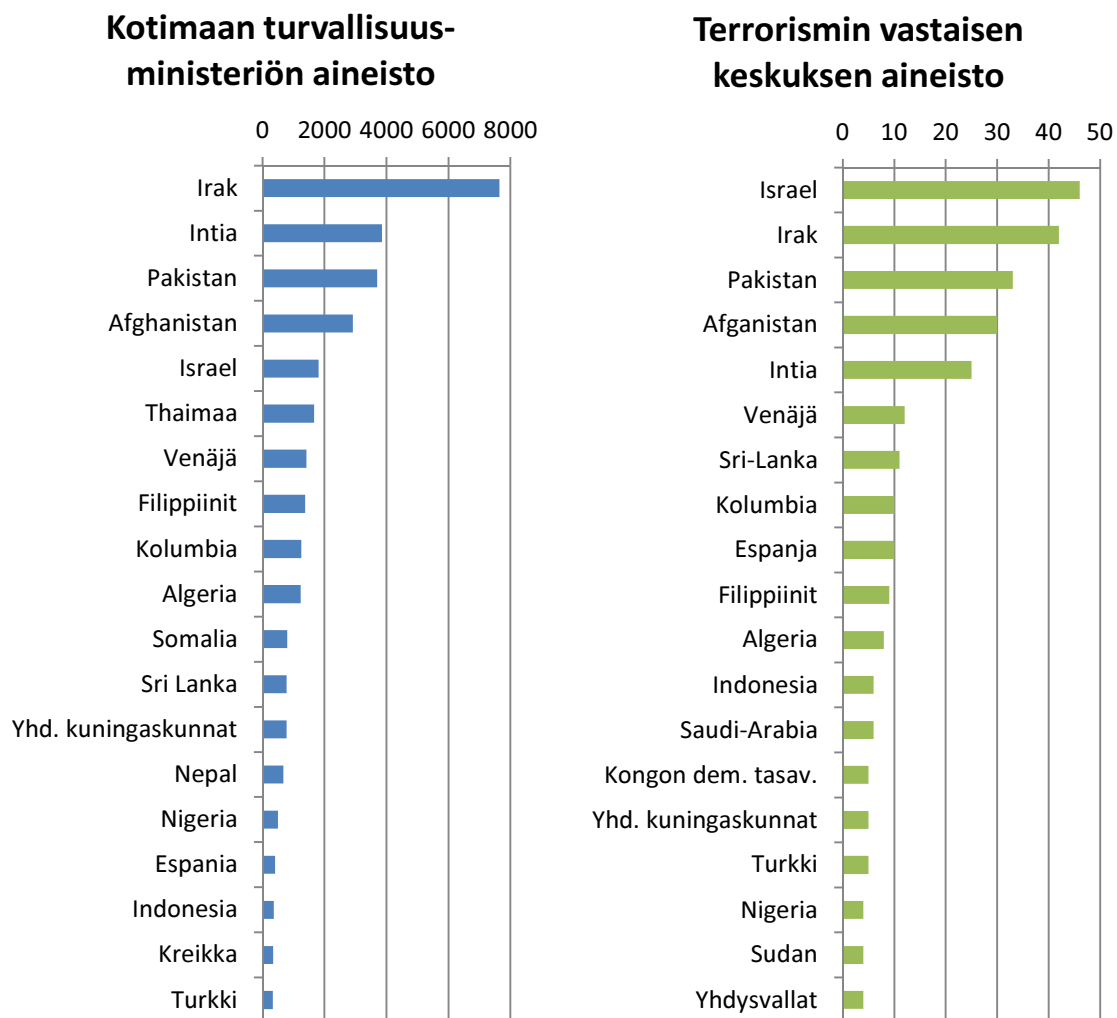
Kotimaanturvallisuusministeriön aineistossa terrori-iskuissa absoluuttisesti eniten kuolleita tarkastelujaksolla (kuva 1; kuva 2) on ollut Irakissa, mutta myös Pakistan, Intia ja Afganistan erottuvat selvästi. Kun otetaan vielä huomioon, että myös Nepalissa ja Sri Lankassa kuolleita on paljon, on huomattavaa, että Etelä-Aasiaan muodostuu alue, jossa terrorismiin kuolleita on huomattavasti. Iran erottaa Irakin alueesta. Terrorisminvastainen kalenterin korostaa paikoin eri maita kuin kotimaan turvallisuusministeriön aineisto (kuva 1; kuva 2). Yhdysvallat korostuu nyt kuolleiden absoluuttisessa määrässä keskeisenä maana Irakin ohella. Absoluuttisesti kuolleita on paljon myös Intiassa, Pakistanissa, Afganistanissa, mutta erona kotimaan turvallisuusministeriön aineistoon myös Israel ja Venäjä erottuvat selvemmin. Sen sijaa esimerkiksi Nepal ei näy terrorisminvastaisen keskuksen aineistossa lainkaan.

Kun kuolleiden määrää tarkastellaan suhteessa väkilukuun (kuva 2), on Irak edelleen tästä näkökulmasta vaarallisin maa maailmassa molemmissa aineistoissa. Kokonaiskuva muuttuu kuitenkin hajanaisemmaksi, sillä Etelä-Aasian maissa asukasluvut ovat suuria. Sri Lankassa ja Afganistanissa kuolleita on paljon väkilukuunkin nähden, mutta Intian ja Pakistanin merkitys laskee. Sen sijaa Israel on näin tarkasteltuna terrorismin näkökulmasta vaarallinen maa molemmissa aineistoissa. Kotimaan turvallisuus ministeriön aineistossa Somalia on näin tarkasteltuna vaarallinen maa, mutta terrorisminvastaisen keskuksen aineistossa se ei nouse niin selvästi esille, mutta sen sijaan Norja ja Libanon nousevat tässä aineistossa keskeisiksi maiksi terrorismin näkökulmasta. Kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa myös Algeria on vaarallinen maa, joka ei korostu terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa.

Iskujen määrää ja väkilukuun suhteutettua kuolleiden määrää tarkastelemalla kotimaan turvallisuusministeriön aineistosta korostuu muutamia kahden ääripään maita (kuva 2; kuva 3). Erittäin paljon iskuja ja paljon kuolleita suhteessa väkilukuun oli Irakissa, Afganistanissa, Israelissa, Somaliassa ja Sri Lankassa. Iskuja tehdään paljon myös Pakistanissa, Algeriassa, Kolumbiassa, Nigeriassa, Filippiineillä, Jemenissä ja Nepalissa, ja näissäkin maissa iskuja ja kuolleita on tavallista enemmän. Sen sijaan iskujen määrää tarkastelemalla olennaiseksi nousevat myös maat, joissa on vähän kuolleita, mutta paljon iskuja. Tällaisia maita ovat Espanja, Kreikka, Venäjä, Turkki, Thaimaa ja Indonesia.

Terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa iskujen määrässä keskeisimmät maat ovat Israel, Irak, Pakistan, Afganistan ja Intia, joissa myös kuolleita on paljon (kuva 2; kuva 3).

Sen sijaa vähän iskuja ja paljon kuolleita on tässä aineistossa Yhdysvalloissa ja Norjassa, mikä on selvä ero kotimaanturvallisuus ministeriön aineistoon. Espanjassa on tässäkin aineistossa melko paljon iskuja suhteessa kuolteiden määrään, mutta myös Kolumbia ja Filippiinit korostuvat tästä näkökulmasta terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa.

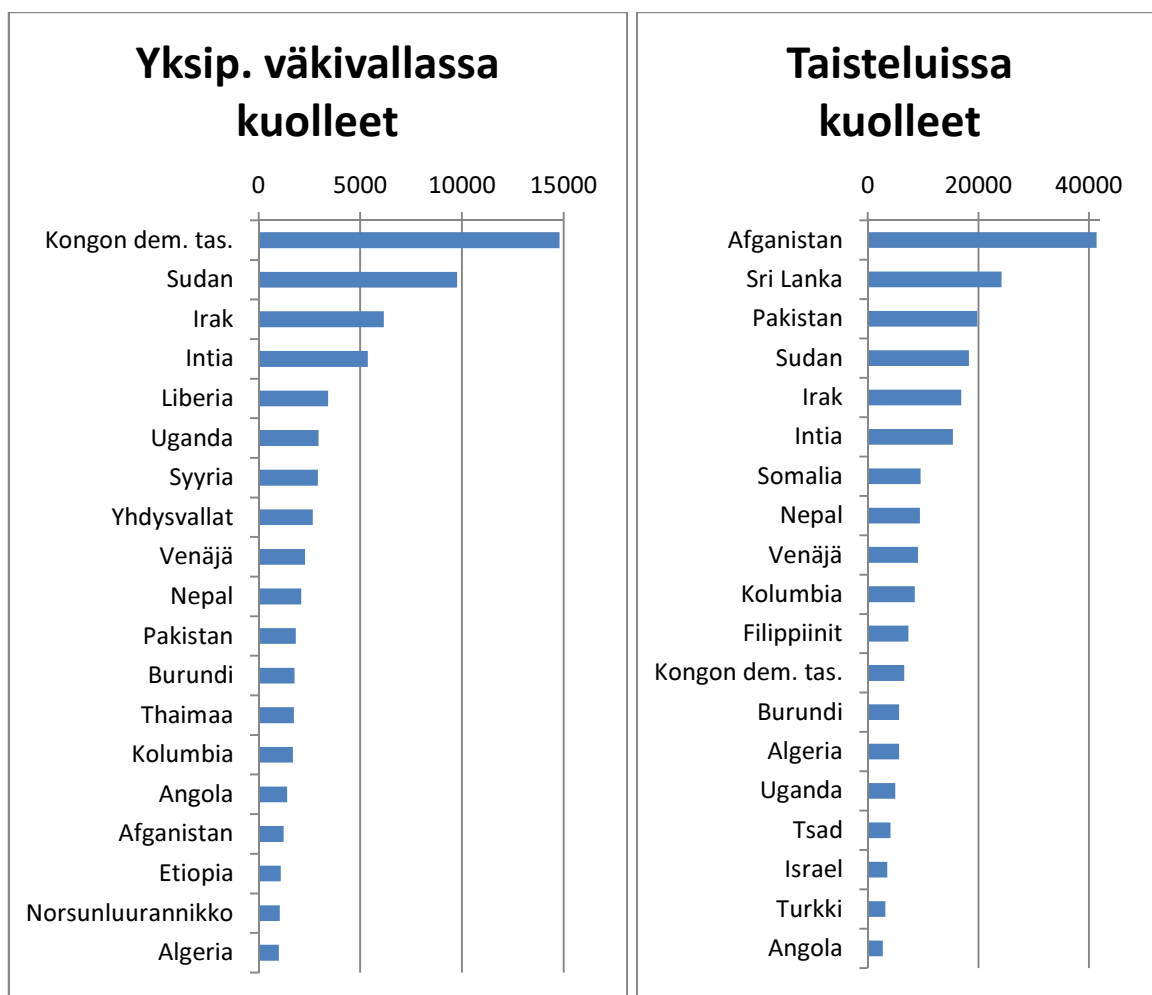
Kuva 3. Kuvassa on esitetty kahdessa työssä käytetyssä yhdysvaltalaisaineistossa terrori-iskujen määriä. Molemmissa taulukoissa on otettu mukaan vain 20 maata, joissa iskuja on ollut eniten. Kaavioita verratessa on syytä huomioida niiden erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä kaavioiden ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta.

5.2 Yksipuolisen väkivallan ja taisteluiden sijoittuminen

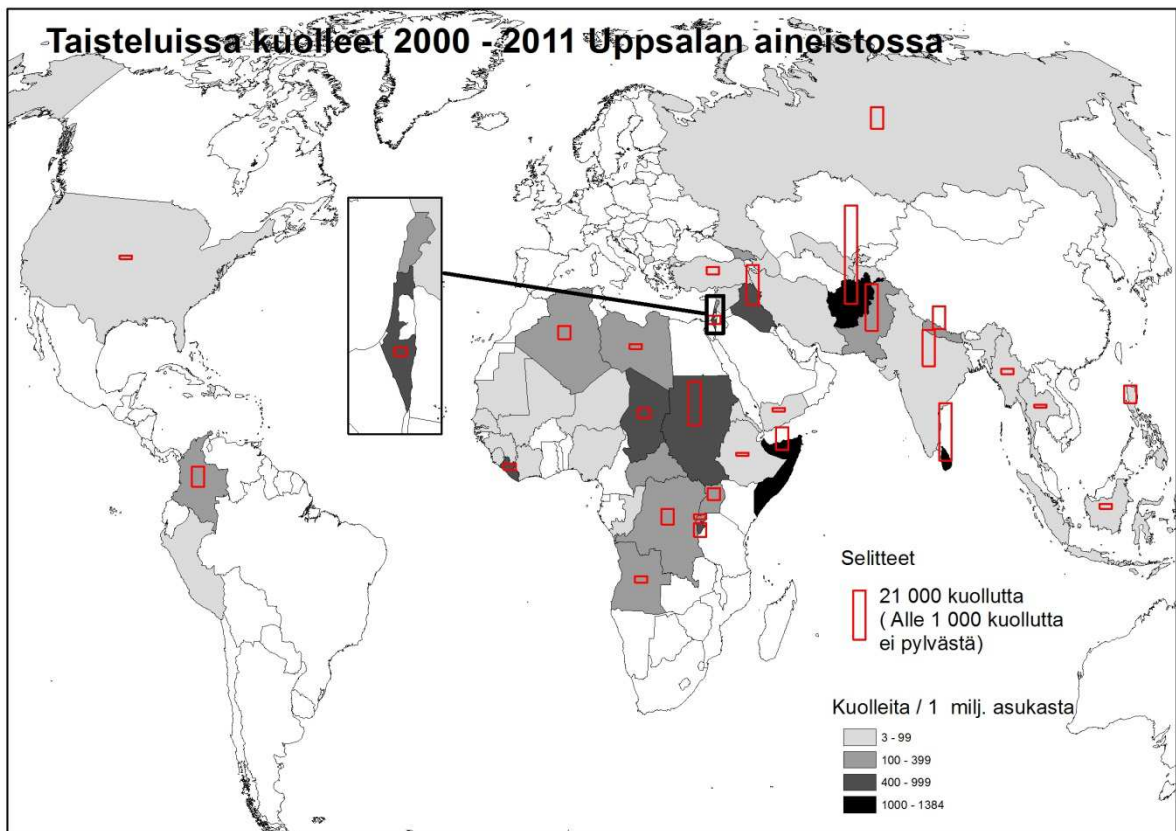
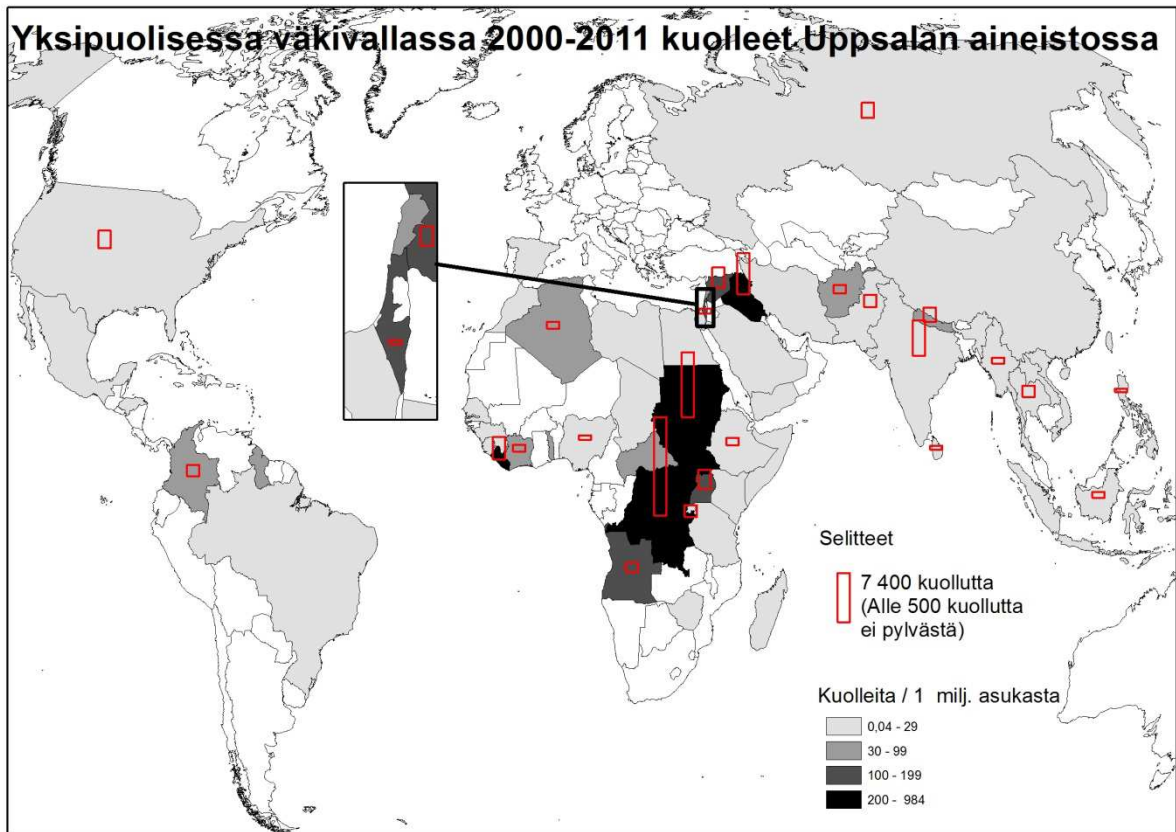
Yksipuolisen väkivallan ja taisteluiden seurauksena kuolteiden määrät korreloivat arvolla 0,4 ja $p < 0,001$. Toisen tietokannan arvot selittävät toisen arvoja näin vain 16 %.

Yksipuolisessa väkivallassa suhteessa väkilukuun Upsalan aineiston perusteella kuollaani eniten Afrikassa (Kuva 4; Kuva 5). Liberia, Burundi, Sudan ja Kongon demokraattinen tasavalta ovat tässä mielessä vaarallisimpia maita. Irak on ainoa maa Afrikan ulkopuolella, jossa kuolleita on samassa mittakaavassa. Useimmat muutkin kärki maat ovat Lähi-idässä ja Afrikassa. Absoluuttisesti paljon kuolleita on ollut myös etenkin Intiassa.

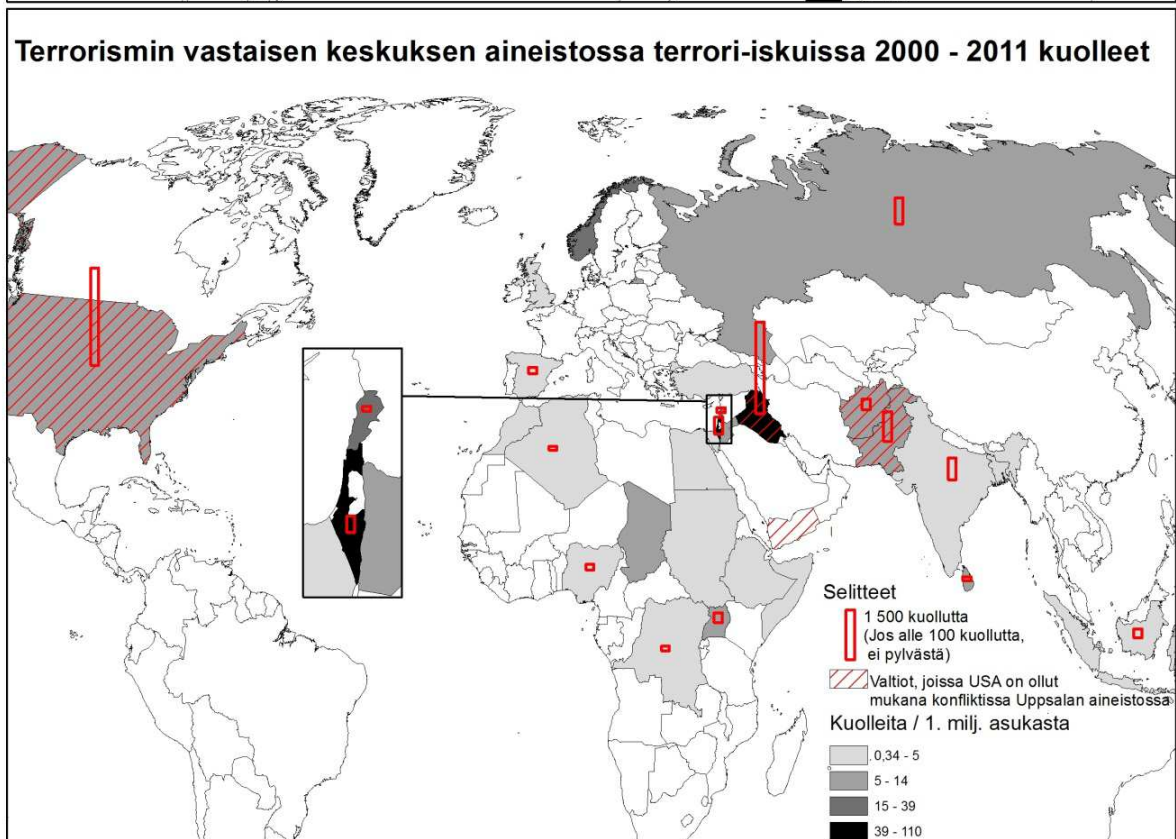
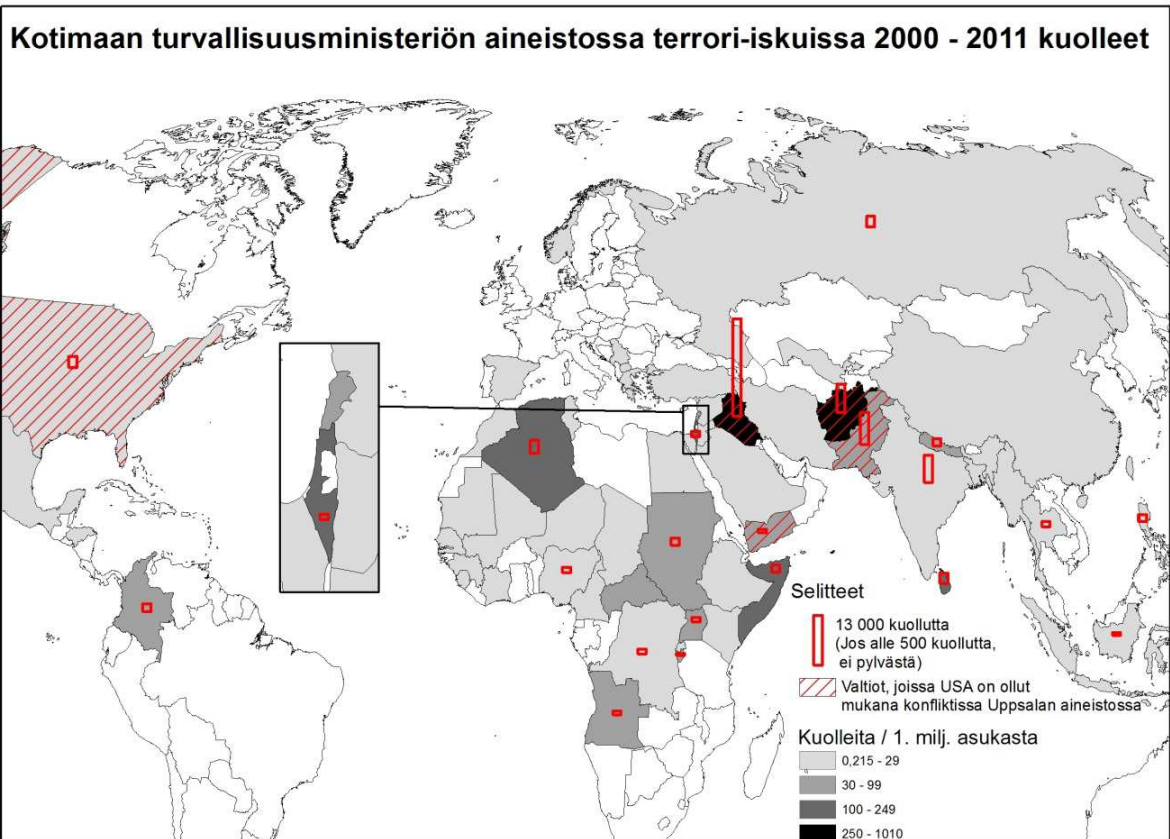
Kun tarkastellaan taistelussa kuolleiden määrää, muuttuu kuva, kuten matalahko korrelaatio antaa odottaa. Taisteluissa suhteessa väkilukuun kuolee eniten ihmisiä Somaliassa, Afganistanissa, Burundissa ja Sri Lankassa. Absoluuttisesti kuolleita kuolee paljon näistä maista Sri Lankassa ja Afganistanissa, mutta myös Irakissa, Pakistanissa, Intiassa ja Sudanissa. Edellä mainittujen maiden lisäksi useimmat tärkeät maat ovat Afrikassa.

Kuva 4. Kuvassa on esitetty kahdessa työssä käytetyssä Uppsalan yliopiston aineistojen perusteella vuosina 2000-2011 eri tyyppisessä väkivallassa kuolleiden määrää. Molemmista taulukoista on otettu mukaan vain 20 maata, joissa kuolleita on ollut eniten. Kaavioita verrattessa on syytä huomioida niiden erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä kaavioiden ja aineistojen antamasta mielikuvasta eri tyyppisen väkivallan sijoittumisesta. Kaikkien maiden ja kaikkien aineistojen kuolleiden määrät löytyvät liitteestä II.

Kuva 5. Kuvassa on karttaesitys, joka kuvaa väkivallassa kuolleiden määrää 2000–2011. Kartat on tehty työssä käytettyjen Uppsalan yliopiston tietokantojen avulla. Karttoja verratessa on syytä huomioida karttojen erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä karttojen ja aineistojen antamasta mielikuvasta eri tyyppisen väkivallan sijoittumisesta. Palestiinalaisalueet on sisällytetty Israelin lukuihin ja Länsi-Sahara Marokon lukuihin.

Kuva 6. Kuvassa on karttaesitys, joka kuvaa terrori-iskuissa kuolleiden määrää 2000–2011. Kartat on tehty työssä käytettyjen yhdysvaltalaisen tietokantojen avulla. Kartoissa on käytetty aineistoja, joissa on mukana vain sellaiset toimijat, jotka ovat iskuillaan aiheuttaneet ainakin yhtenä vuotena yli 25 kuolonuhria. Karttoihin on merkitty myös valtiot, joissa Yhdysvaltojen joukot ovat olleet taistelun osapuolena Uppsalan aineistossa. Karttoja verratessa on syytä huomioida karttojen erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä karttojen ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta. Palestiinalaisalueet on sisällytetty Israelin lukuihin ja Länsi-Sahara Marokon lukuihin.

5.3 Konfliktin ja terrorismin suhde

Yleisellä tasolla terrorismin vastaisen keskuksen aineisto korreloi Uppsalan aineistoihin huomattavasti ja molempiin Uppsalan aineistoihin korrelaatio oli 0,3 ja $p < 0,01$. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto korreloi hieman paremmin Uppsalan aineistoihin. Yksipuolisen väkivallan kanssa korrelaatio oli 0,4 ja taisteluissa kuolleisiin nähden peräti 0,6. Molemmissa tapauksissa $p < 0,001$. Korrelaatiot olivat yleisesti selvästi huonompia kuin kahden terrorismiaineiston välillä, mutta etenkin kotimaan turvallisuusministeriön aineiston ja Uppsalan aineistossa taistelussa kuolleiden välillä on selvä yhteys. Odotetusti kaikki aineistot korreloivat kuitenkin jossain määrin tilastollisesti merkittävällä tasolla.

Uppsalan aineistot eivät vastanneet kuitenkaan kovin hyvin yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa terrorismiaineistojen antamaa kuvaa (Kuva 1; Kuva 4; Kuva 5; Kuva 6). Monet Etelä-Aasian ja Lähi-idän maat esiintyvät molemmissa aineistoissa keskeisinä. Afganistan ja Irak ovat keskeisiä maita molemmista näkökulmista. Afganistanissa yksipuolisen väkivallan rooli on kuitenkin ollut vähäinen kuolleisuuden synnyssä, kun taas Irakissa kuolleista huomattava osa on yksipuolisen väkivallan aiheuttamia. Intiassa ja Pakistanissa kuolee paljon ihmisiä, mutta maiden väkilukuihin nähden määrät ovat verrattain pieniä. Sri Lanka on ollut yksi keskeinen maa terrorismiaineistoissa, mutta myös Uppsalan aineistoissa, vaikkakin kuolleet ovat syntyneet taisteluissa. Nepalissa puolestaan yksipuolinen väkivalta tappaa paljon ja se näkyy keskikastin maana kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa. Lähi-idässä Israel on keskeinen maa terrorismin näkökulmasta Libanonin ohella, ja etenkin Israel näyttäytyy selvästi vaarallisena myös Uppsalan aineistoissa. Uppsalan aineistossa myös Syyria on yksipuolisen väkivallan näkökulmasta vaarallinen, mutta terrorismi aineistoissa se ei nouse esille.

Huomattavimmat erot aineistoissa liittyvät Afrikkaan ja joihinkin länsimaihin. Afrikassa terrorismiaineistoissa lähinnä ainoastaan Somalia nousee aivan keskeisimpien maiden joukkoon, vaikka Uppsalan aineistoissa aivan kärkimaat ovat laajemminkin nimenomaan Afrikassa. Liberia ei näyttäydy erityisen keskeisenä maana terrorismin näkökulmasta, mutta maa on yksi vaarallisimmista yksipuolisen väkivallan näkökulmasta. Terrorismiaineiston perusteella Algeria on vaarallisimpien maiden joukossa, mutta väkivalta aineistoissa se ei ole ollenkaan Afrikan vaarallisimpia maita. Ylipäätään useat Afrikan maat korostuvat voimakkaammin Uppsalan aineistoissa ja etenkin yksipuolisen väkivallan rooli niissä on suuri. Liberian ohella moni Keski-Afrikan maa näyttäytyy

yksipuolisen väkivallan näkökulmasta maailman vaarallisimpana paikkana, vaikka alue ei terrorismin näkökulmasta korostu. Terrorismiaineistoissa Afrikka ei ole yhtä keskeinen ja näissä aineistoissa Lähi-itä ja Etelä-Aasia korostuvat selvemmin.

Terrorismiaineistoissa etenkin terrorismin vastaisen keskuksen aineisto nosti muutaman Länsimaan keskeisten maiden joukkoon terrorismin näkökulmasta. Etenkin Espanja, Yhdysvallat ja Norja nousivat esille, vaikka ne eivät muiden aineistojen perusteella ole vaarallisia. Samoin Britannian rooli oli tässä aineistoissa korostunut, kun taas kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa muutamalla Balkanin niemimaan maalla oli selvempi rooli. Uppsala nostaa esille Euroopan maista vain Espanjan, Makedonian ja Venäjän, joista Makedoniassa on kuoltu taisteluissa, Yhdistyneissä Kuningaskunnissa yksipuolisessa väkivallassa ja Venäjällä molemmilla tavoin. Latinalaisen Amerikan maista oikeastaan Kolumbia on ainut merkittävä maa väkivallan tai terrorismin näkökulmasta ja se esiintyy kaikissa aineistoissa. Guyanassa on tapahtunut yksi väkilukuun nähden tuhoisa isku kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa, mikä näkyy myös yksipuolisen väkivallan aineistossa. Itä- ja Keski-Aasia sekä Australia ovat rauhallisia alueita kaikissa aineistoissa.

5.4 Terrorismi väkivallan muotona

5.4.1 Yhdysvaltojen mukana olon merkitys

Uppsalan aineiston perusteella Yhdysvallat oli suoraan mukana viiden eri maan alueella käytävissä konflikteissa. Maita olivat Afganistan, Pakistan, Irak, Jemen ja itse Yhdysvallat (Kuva 6). Irak, Pakistan ja Afganistan olivat keskeisiä maita molemmissa terrorismi aineistoissa. Jemenillä oli sen sijaa merkittävä rooli vain kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa ja Yhdysvalloilla terrorisminvastaisen keskuksen aineistossa. Näistä maista taisteluissa kuoli paljon ihmisiä etenkin Irakissa ja Afganistanissa, mutta myös Pakistanissa. Yksipuolisen väkivallan näkökulmasta näistä maista vain Irak oli kaikkein merkittävimpien maiden joukossa. Al'Qaeda on tehnyt terrori-iskuja molempien terrorismiaineistojen perusteella kaikissa maissa, joissa Yhdysvallat on ollut mukana konfliktissa (Kuva 8; Kuva 9).

Uppsalan aineiston perusteella Yhdysvalloissa on kuollut vuonna 2001 ihmisiä al'Quedan

ja Yhdysvaltojen välisissä taisteluissa yksipuolisessa väkivallassa kuolleiden lisäksi. Kaikissa taisteluissa, joissa Yhdysvallat on ollut ensisijainen osapuoli on al'Queda ollut poikkeuksetta toinen osapuoli. Yhdysvaltojen lisäksi al'Quedaa vastaan Yhdysvallat on taistellut Pakistanissa ja Afganistanissa ensisijaisena osapuolena. Ensisijaisen osapuolen liittolaisen roolissa Yhdysvallat on osallistunut taisteluihin Afganistanissa, Jemenissä ja Irakissa. Jemenissä Yhdysvallat on toiminut liittolaisena taisteluissa al'Quedaa vastaan, mutta muita toimijoita vastaan Yhdysvallat ei ole ollut mukana taisteluissa Jemenissä tarkastelujaksolla. Irakissa ja Afganistanissa Yhdysvallat on ollut liittolaisena taisteluissa useampaakin ryhmittymää vastaan.

5.4.2 Terroristit ja konfliktien osapuolet

Jos mietitään terrorismia ja yksipuolista väkivaltaa ovat yleisimmät toimijat kaikissa keskeisissä maissa samoja (Kuva 7; Kuva 8; Kuva 9). Samat toimijat nousevat esille myös taisteluiden osapuolia tarkastelemalla, kun katsotaan minkä toimijan ja valtion väliset taistelut ovat vaatineet eniten uhreja. Keskeisimpien maiden jälkeenkin terrorismin vastaisen keskuksen aineisto antaa usein toimijan, joka on sama ainakin jommassakummassa Uppsalan aineistossa, mutta terrorismin vastaisen keskuksen pienehkössä aineistossa aivan keskeisimpien maiden jälkeen vertailu on vaikeaa.

Uppsalan aineistoja keskenään verrattaessa yleisin taistelun ei valtiollinen osapuoli ja yksipuoliseen väkivallan tekijä olivat usein samoja. Muutamassa keskeisessä Afrikan maassa pääasiallinen taisteluiden osapuoli ja yksipuolisen väkivallan tekijä oli kuitenkin eri. Tällaisia maita oli Kongon demokraattinen tasavalta ja Sudan. Lisäksi muutamassa Afrikan maassa mittavaa yksipuolista väkivaltaa harjoitti valtio, joista tuhoisimpana Liberia. Ainoat maat Afrikan ulkopuolella, joissa yksipuolista väkivaltaa on harjoittanut eniten valtio ovat Myanmar ja Syyria, joskin vähäisempää valtion tekemää väkivaltaa on Uppsalan aineistossa tilastoituna useammankin maan kohdalla.

Useimmat terroristijärjestöt tai ei-valtiolliset väkivaltaan osallistuneet muut toimijat harjoittavat väkivaltaa vain yhdessä tai kahdessa maassa. Lord's resistance army (LRA) toimi useassa Keski-Afrikan maassa, mutta Al'Queda on ainoa järjestö, jonka toiminta on selvästi globaalia (Kuva 8; Kuva 9). Taleban on tehnyt yhden iskun Yhdysvalloissa 2000-luvulla, mutta muuten se on toiminut vain Afganistanissa ja Pakistanissa.

Tärkeimmät väkivallan tekijät ja osapuolet Uppsalan aineistoissa 2000-2011

Selitteet

Kuolleita / 1. milj. asukasta

- 0-149
- 150 - 499
- 500 - 999
- 1000 - 1741

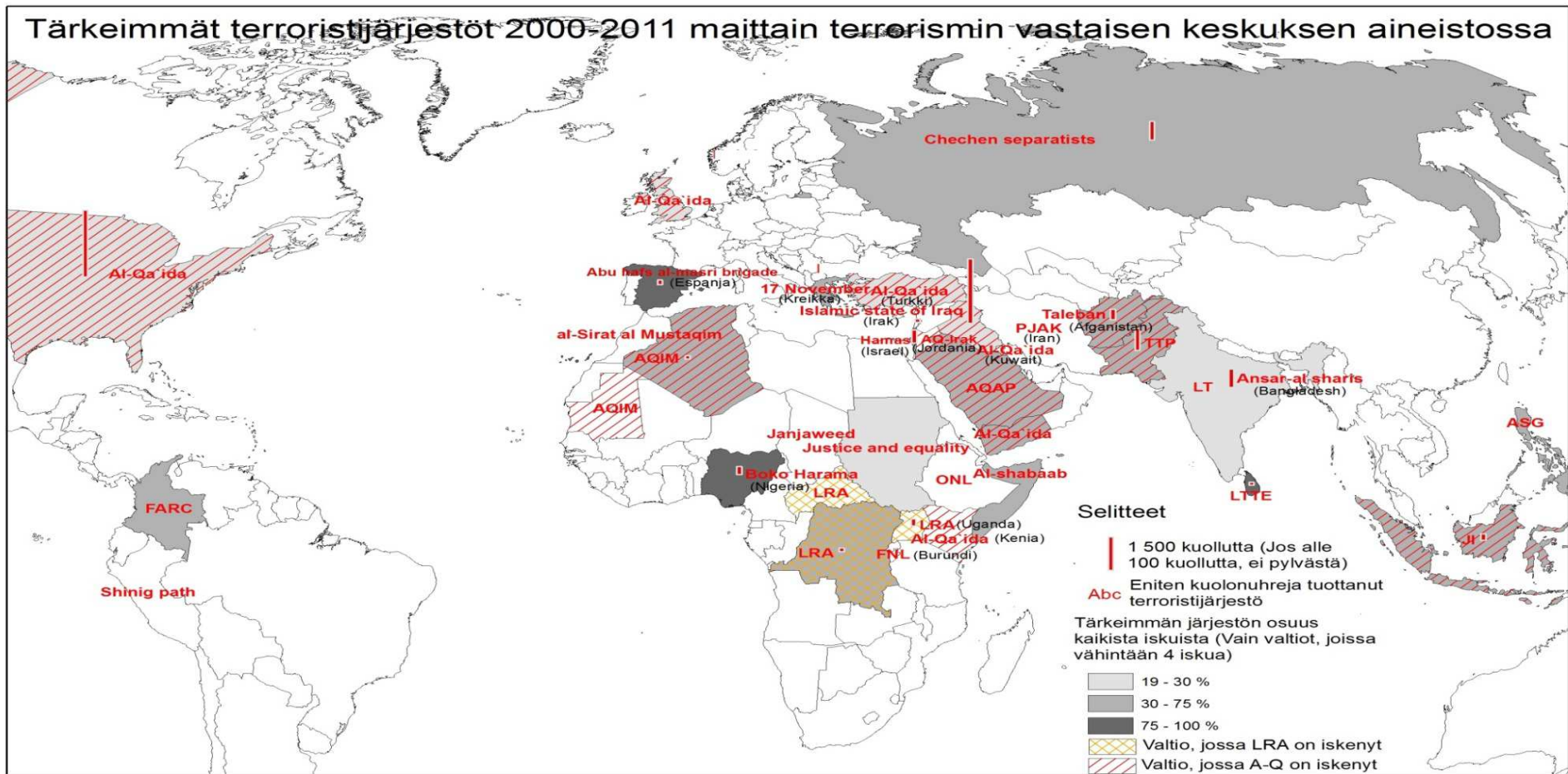
7 400 yksipuolisessa väkivallassa kuollutta (Jos alle 1 000 kuollutta, ei pylvästä)

21 000 taistelussa kuollutta (Jos alle 2 000 kuollutta, ei pylvästä)

Abc Tärkein taistelun osapuoli

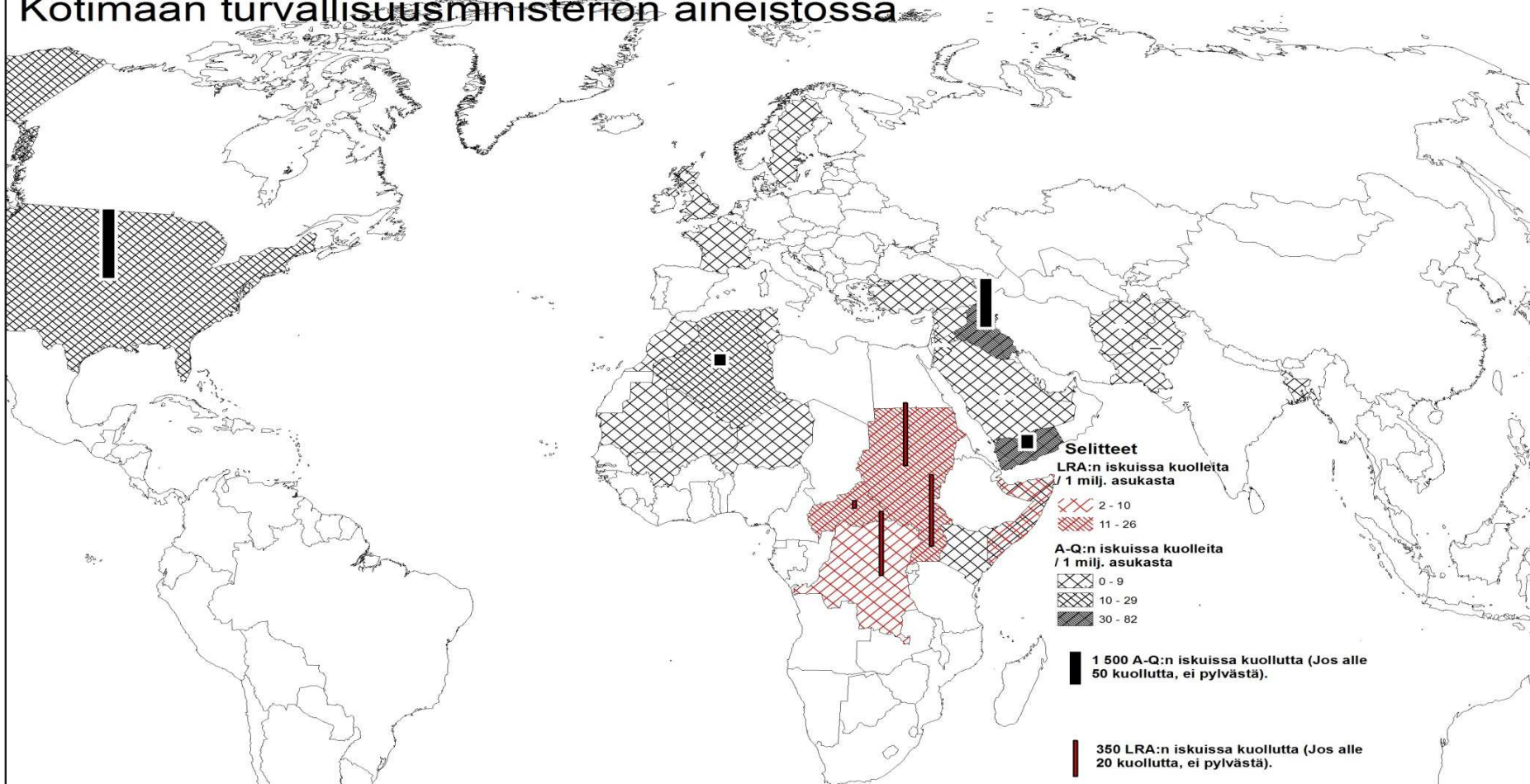
Abc Tärkein yksipuolisen väkivallan tekijä (Muu kuin tapahtuma valtio)

Kuva 7. Kartassa on esitetty tärkeimmät yksipuolisen väkivallan tekijät ja taisteluiden tärkein vastapuoli valtiota vastaan työssä käytettyjen Uppsalan yliopistojen aineistojen perusteella. Jos maan kohdalla ei ole mainittu yksipuolisen väkivallan tekijää, on se ollut kyseisen maan hallitus, jos maassa on tapahtunut yksipuolista väkivaltaa. Tärkein toimija on se, jonka toiminnasta on aiheutunut eniten kuolon uhreja. Toisinaan on esitetty kaksi tärkeintä toimijaa, jos niiden aiheuttamat uhriluvut ovat hyvin lähellä toisiaan. Kartassa on esitetty myös kokonaisuudessaan väkivallassa ja taisteluissa kuolleiden määrät, jotta voidaan arvioida toimijan merkitystä valtiossa. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukuihin ja palestiinalaisalueet Israelin lukuihin. Järjestöjen koko nimiin viittaavien lyhenteiden selityksen löytyvät liitteestä I.

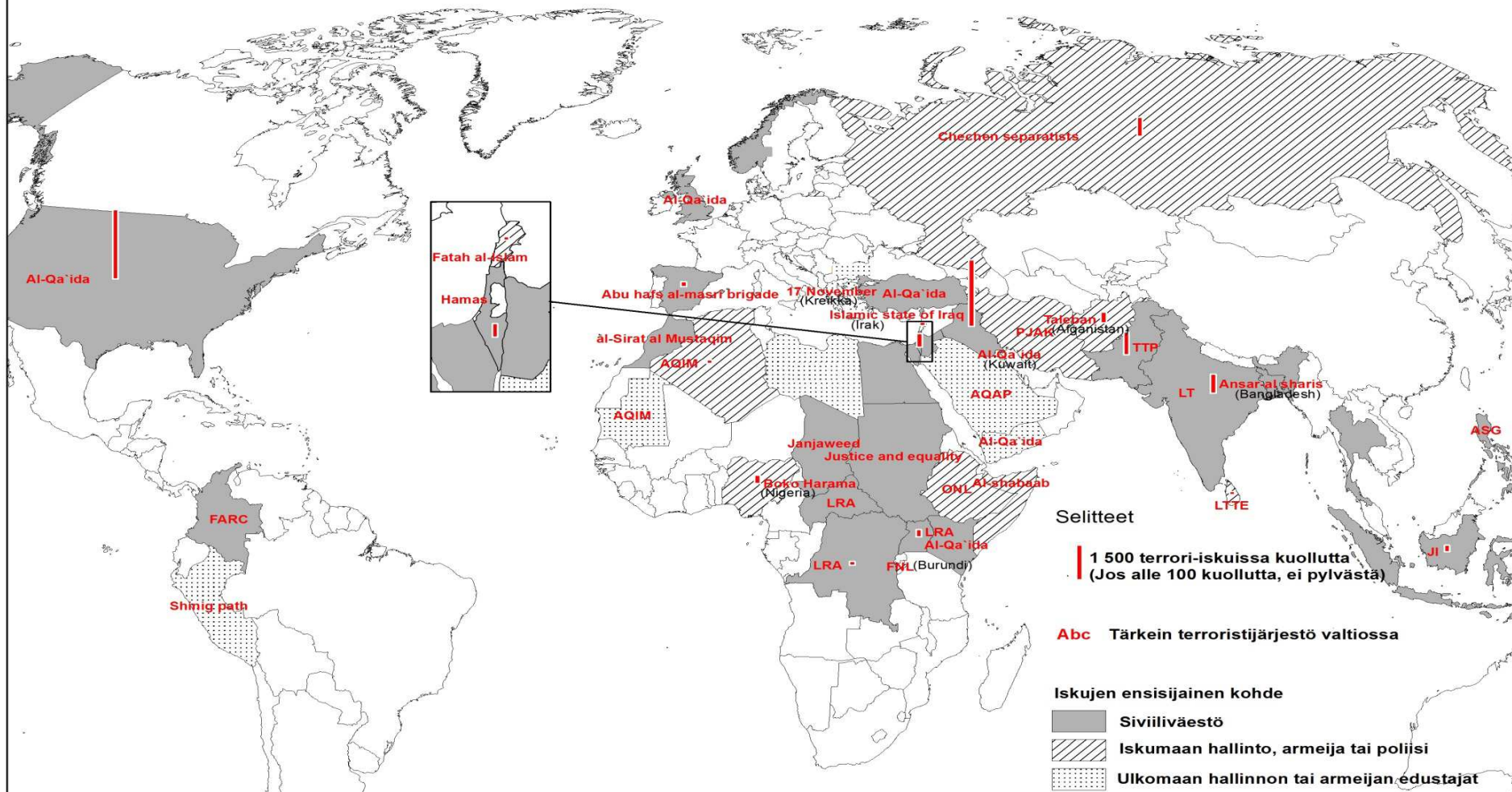
Kuva 8. Kartassa on esitetty terrorismin vastaisen keskuksen aineiston antamat tärkeimmät terroristijärjestöt valtioittain. Tärkeimmäksi järjestöksi on valittu se, jonka iskuissa on kuollut eniten ihmisiä. Kartassa on esitetty iskuissa kuolleiden määrä valtiossa, jotta voidaan arvioida terroristi järjestön merkitystä maassa. Kartassa on samasta syystä kerrottu myös, tärkeimmän järjestön osuus kaikista iskuista. Samassa kartassa on esitetty myös kahden laajemmalla alueelle toimivan terroristijärjestön toiminta-alueet. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukiuihin ja palestiinalaisalueet Israelin lukiuihin. Järjestöjen koko nimiin viittaavien lyhenteiden selityksen löytyvät liitteestä I.

Al-Qaidan ja Lord's resistance armyn toiminta-alueet 2000 - 2011 Kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa

Kuva 9. Kartassa on esitetty työssä käytetyn kotimaan turvallisuusministeriön aineiston perusteella valtiot, joissa kaksi laajimmalla alueella toimivaa terroristijärjestöä iskevät. Kartassa on esitetty myös kuolleiden määrää, jotta kyseisten järjestöjen merkitystä valtiossa voidaan arvioida. Huomaa, että toisin kuin muissa kartoissa, tässä kuolleiden määrä kuvaa vain ko. järjestön iskuissa kuolleita. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukiin ja palestiinalaisalueet Israelin lukiin.

Terrori-iskujen tärkein kohde 2000 - 2011 valtioittain terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa

Kuva 10. Kartassa on esitetty työssä käytetyn terrorismin vastaisen keskuksen aineiston perusteella valtioittain yleisimmät terrori-iskujen kohde tyypit. Kartassa on esitetty myös kuolleiden määrää ja maassa eniten tappanut järjestö. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukuihin ja palestiinalaisalueet Israelin lukuihin. Järjestöjen koko nimiin viittaavien lyhenteiden selityksen löytyvät liitteestä I.

5.4.3 *Terrori-iskujen kohteet*

Uppsalan aineiston yksipuolisen väkivallan keskeisimmät maat sijoittuvat melko hyvin yksiin niiden maiden kanssa, joissa terrorismin on katsottu kohdistuneen erityisesti siviileihin terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa (Kuva 5; Kuva 10). Tällaisia maita ovat mm. monet Keski-Afrikan maat ja Yhdysvallat. Keskeisistä maista taas taisteluissa kuollaan eniten samoissa maissa, joissa terrorismin kohde on valtio. Hyviä esimerkkejä tästä on Sri Lanka, Afganistan ja Somalia. Poikkeuksina Pakistanissa terrorismin on katsottu kohdistuneen siviileihin, vaikka suurien osa kuolleista syntyy taisteluissa, kun taas Burundissa kuollaan yksipuolisessa väkivallassa, vaikka terrorismi kohdistuu valtioon. Muutamassa keskeisessä maassa kuolee paljon ihmisiä niin yksipuolisessa väkivallassa kuin taisteluissakin. Tällaisissa maita ovat mm. Sudan, Irak, Intia ja Israel. Näissä maissa yleensä terrorismi aineiston pohjalta siviiliväestö on ollut yleisin kohde. Yleisesti terrorisminkannalta keskeisempää vaikuttaisi olevan taistelussa kuolleiden merkitys, sillä kaikki keskeiset maat terrorismin kannalta ovat keskeisiä myös taistelussa kuolleiden kannalta (Kuva 5; Kuva 6). Yksipuolisen väkivallan kohdalla yhteys terrorismiin ei ole näin selvä, kuten korrelaatioistakin on tulkittavissa. Korrelaatiot aineistojen välillä on esitetty aiemmin. Maghrebissa ja Arabian niemimaalla on usein isketty myös ulkomaan edustajia vastaan. Iskijä on yleensä ollut al'Queda (Kuva 10).

6 Johtopäätökset

6.1 Terrori-iskujen sijoittuminen

Terrori-iskut korostuvat ongelmana selvästi tietyillä alueilla ja tietyissä maissa etenkin, jos ilmiötä tarkastellaan siitä näkökulmasta, missä määrin ihmisiä kuolee terrorismin seurauksena. Terrori-iskuja on kuitenkin kattavamman kotimaan turvallisuusministeriön aineiston perusteella tapahtunut miltei kaikkialla maailmassa. Tässä on kuitenkin huomattavaa se, että suurimmassa osassa maailmaa iskuissa on kuollut vain muutamia ihmisiä, kun taas paljon pienemmässä joukossa valtiota kuolleet lasketaan tuhansissa. Useimmat terrorismin kannalta keskeiset maat ovat kehittyviä maita, joskin etenkin terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa, jotkin länsimaat ja Venäjä nousevat selvästi esille. Huomattavaa on myös se, että länsimaissa iskut ovat vaatineet yleensä vain vähän uhreja kun kehittyvissä maissa iskut vaativat usein satoja uhreja. Tässä voidaan tietysti pohtia myös sitä, listataanko länsimaissa iskut herkemmin ja onko kynnys puhua terrorismista kehittyvissä maissa suurempi. Jos näin on, korostavat aineistot länsimaiden merkitystä, mutta joka tapauksessakin se jää pieneksi. Yhdysvaltojen rooli korostuu lähinnä yhden vuoden 2001 iskun vuoksi sen merkitystä yhtään vähättelemättä sen ollessa yksi kaikkien aikojen tappavimmista terrori-iskuista. Terrori-iskujen sijoittumisessa on havaittavissa jonkinlaista alueellista painottumista Lähi-itään ja Etelä-Aasiaan sekä muutamaan Afrikan maahan, mutta terrorismi näyttäisi olevan kuitenkin selvästi maakohtaista, koska alueilla on myös maita, joissa iskuja on vähän. Tämä jossain määrin antaa sellaisen kuvan, että terrorismi ei selvästi usein ainakaan suuressa määrin leviä naapurivaltioihin, joskin jonkinlaista yhtenäistä alueellista korostumista on etenkin Etelä-Aasiassa. Alue on tosin myös hyvin tiheään asuttua, joten se ei korostu yhtenäisenä kokonaisuutena, kun otetaan huomioon etenkin Intian ja Pakistanin suuret väkiluvut. Lähi-idässä ja Afrikassa keskeisimmät maat ovat erillään toisistaan.

Mielenkiintoista työn kannalta on myös se, että joillakin alueilla ei ole terrorismia juuri lainkaan. Itä-Aasia on hyvin tiheään asuttua aluetta, mutta terrorismi ei ole alueella ongelma. Kiinassa ei juuri iskuja ole, ja Korean niemimaa ja Japani ovat harvoja kokonaan iskuista vapaita alueita maailmassa. On vaikea löytää syytä, miksi näin on. Terrorismi vaikuttaa työn perusteella olevan usein peräisin kotimaasta, mutta lähinnä al'Queda iskee laajasti ulkomailla muutaman alueellisesti merkittävän kansainvälisen järjestön ohella. Itä-Aasia on kuitenkin välttynyt melko hyvin niin kotoperäisiltä terroristijärjestöiltä kuin

al'Quedaltakin. Syitä tähän voidaan pohtia ainakin kahdesta näkökulmasta: Maissa ei ole terrorismia tai terrorismiksi muualla kutsuttua toimintaa ei alueella kutsuta terrorismiksi. Kiinassa erilaisia separatistisia pyrkimyksiä ei länsimaissa ole usein kovin hanakasti tuomittu ja esimerkiksi Tiibetin tapauksessa niihin on suhtauduttu jopa sympatialla (Tait 2013; Branigan 2012). Samoin Pohjois-Korean hallinnon vastustamista länsimaissa tuskin kovin nopeasti nimettäisiin terrorismiksi. Toisaalta Etelä-Korealla ja Japanilla on perinteisesti ollut läheiset suhteet Yhdysvaltoihin (Kang 2012) ja samalla perusteella väkivalta näissä maissa pitäisi luokitella terrorismiksi. Uppsalan aineistokin tukee enemmän näkemystä siitä, että alueella ei juuri ole väkivaltaa tai terrorismia. Tämä liittyy varmasti osaltaan myös siihen, että maat ovat melko kehittyneitä kuten Eurooppa ja Yhdysvallat. Itä-Aasia ei ole kuitenkaan länsimaiden tapaan saanut osakseen samalla tapaa al'Quedan ja islamistein iskuja.

Huomattavaa on kuitenkin myös se, että monet eteläisen Afrikan maat ovat melko rauhallisia terrorismin ja väkivallan näkökulmasta, kuten myös useimmat Amerikoiden maat. Kaikki näistä maista eivät suinkaan ole erityisen rikkaita tai kehittyneitä, joten terrori-iskujen sijoittumisen ei voi katsoa liittyvän vain maiden taloudelliseen kehitysasteeseen ja kansalaisten elintasoon. Useilla alueilla se kuitenkin liittyy väkivallan ja taisteluiden vähäiseen määrään, mikä tukee yhteyttä väkivallan ja terrorismin välillä, mutta myös selviä eroja on toisilla alueilla havaittavissa.

6.2 Terrorismin sijoittuminen suhteessa väkivaltaan ja konflikteihin

6.2.1 Uppsalan- ja Yhdysvaltalaisien aineistojen erot

Työssä käy ilmi, että terrorismin ja väkivallan välillä on yhteys vertailu aineistoissa, mutta tämä oli jo odotettavissa. Yksityiskohtaisempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että aineistoissa ilmiöiden sijoittumisessa oli eroja, joiden taustalla voi olla poliittisia vaikuttimia. Olennaisimmaksi erikoisuudeksi nousee havainto, että Afrikassa on melko vähän terrorismia ottaen huomioon maanosan väkivaltaisuuden. Tästä seuraa se kysymys, miksi näin on. Etelä-Aasiassa ja Lähi-idässä oli sekä väkivaltaa, että terrorismia yhtenevämmän. Ennen kuin pohdin sitä, voiko kyse olla politiikasta, pohdin millaisia muita syitä näihin eroihin on käytetyn aineiston perusteella löydettävissä etenkin väkivallan luonteeseen liittyen. Afrikka on tästä näkökulmasta selvä laajempi poikkeus Euroopan

ohella, jossa taas on jonkin verran terrorismia, mutta ei juuri lainkaan väkivaltaa.

Afrikassa väkivalta oli Uppsalan aineiston perusteella usein yksipuolista ja ero oli Afrikassa selvempi kuin monessa Aasian maassa. Aasiassa väkivaltaan kuoltiin joissakin maissa tasaisesti sekä taisteluissa, että yksipuolisessa väkivallassa ja joissakin maissa selvemmin pelkästään taisteluissa. Tästä seuraa sellainen erikoinen päätelmä, että terrorismi itse asiassa liittyy useammin nimenomaan taisteluihin kuin yksipuoliseen väkivaltaan, vaikka useimpien käsitteen määritelmään liittyvien näkökulmin terrorismin tulisi liittyä vähintään yhtä selvästi yksipuoliseen väkivaltaan, vaikka käsitteelle onkin vaikea löytää yksiselitteistä määritelmää. Jos terrorismi liittyisi yhtä selvästi yksipuoliseen väkivaltaan kuin taisteluihin, niin Afrikan tulisi näyttäytyä merkittävänä alueena terrorismiaineistoissa, jopa merkittävämpänä kuin Lähi-itä ja Etelä-Aasia. Näin ei kuitenkaan ole vaan Afrikka jää näiden alueiden varjoon, vaikkei olekaan terrorismin näkökulmasta merkityksetön.

Kun poistutaan Afrikasta, on kuva väkivallan ja terrorismin välillä yhtenäisempi. Etenkin Etelä-Aasia ja Lähi-itä ovat väkivaltaisista alueista, jotka saavat tämän kyseenalaisen tunnustuksen Afrikkaa selvemmin myös terrorismia koskevissa aineistoissa. Etenkään Intian rooli ei tosin tule väkilukuun suhteutetuissa esityksissä oikein esille, mikä on selvää, kun huomioidaan maan valtava väkiluku. Israelissa tilanne on taas hieman päinvastainen, sillä maa on melko pieni väkiluvultaankin, mutta suhteessa väkilukuun terrorismi ja väkivalta ovat maassa selvästi ongelma. Näiden Aasian maiden huomattava ero Afrikkaan on se, että niissä on Uppsalan aineiston perusteella selvästi enemmän nimenomaan taisteluissa kuolleita, kuten edellä mainittiin. Vaikka esimerkiksi Israelissa ja Irakissa myös yksipuolinen väkivalta on tärkeää, on huomattavaa, että näissä maissa myös taisteluissa kuolleita suhteessa väkilukuun enemmän kuin Afrikan maissa, joissa yksipuolinen väkivalta korostuu. Etelä-Aasiassa nimenomaan taistelussa kuolleiden rooli on entistäkin selvempi ja yksipuolisessa väkivallassa kuolla verrattain vähän. Tästä voidaan pohtia onko väkivalta sen vuoksi täällä herkemmin terrorismia, että se kohdistuu selvemmin nimenomaan valtioon, jolla on näin tarve korostaa toimintaa terrorismina. Afrikassa väkivallan kohteilla ei ole välttämättä samalla tapaa resursseja määrittellä toimintaa kuin armeijoilla ja niiden takana olevilla valtioilla. Taisteluissa osapuolena oleva armeija edustaa selvemmin nimenomaan valtiota kuin siviiliväestö. Vaikka terrorismiaineistot olivat Yhdysvaltalaisia, vaikuttaa määrittelyyn Yhdysvalloissa varmasti myös se, miten asia itse tapahtumamaassa tuodaan esille. Jos tapahtumamaassa korostetaan

valtionvastaista toimintaa terrorismina, määritellään se varmasti myös Yhdysvalloissa herkemmin terrorismiksi etenkin, jos tapahtuma maan hallituksella on läheiset suhteet Yhdysvaltoihin. Monessa terrorismin kannalta keskeisessä maassa Yhdysvallat tukee nimenomaan valtiota erinäisiä muita ryhmiä vastaan vähintäänkin retoriikan tasolla (Stokes 2006: 570–571; Suslov 2013).

Euroopassa ei Uppsalan aineiston perusteella tapahdu juuri lainkaan minkäänlaista väkivaltaa, mutta terrorismiaineistoissa Eurooppa on esillä, joskin sen rooli on pieni. Tästä voidaan päätellä, että terrorismiaineistot korostavat jonkin verran Euroopan merkitystä ja terrorismin vaaraa Euroopassa suhteessa Uppsalan aineistoon. Tällöin kyse voisi olla siitä, että Yhdysvallat haluaa näyttää terrorismin vaaraa Eurooppaan saadakseen tukea omille poliittisille päämäärilleen. Todennäköisemmin ero johtuu kuitenkin aineistojen erilaisesta tavasta listata niiden mittaamaa ilmiötä. Uppsala ei huomio kaikkein pienimpiä toimijoita, ja sillä on toisaalta tiukemmat vaatimuksen väkivallan tekijän luonteen suhteen, jotta se listaa väkivallan. Esimerkiksi yksilöiden tekemät iskut on joskus liitetty terrorismiin, mutta Uppsala ei listaa tällaisia iskuja. Tästä voidaan ainakin vetää se johtopäätös, että Euroopassa terrorismi on usein yksittäisten ihmisten tekemää eikä siihen liity usein samanlaista poliittisesti motivoitua organisaatiota, kuin monissa terrorismin kannalta keskeisissä maissa. Varsinaiset terroristijärjestöinä pidetyt toimijat eivät ole onnistuneet aiheuttamaan tällä perusteella erityisesti kuolemia suurimmassa osassa Eurooppa, joskin harvoja melko tuhoisia iskuja on muutamassa maassa ollut. Terrorismiaineistot kuitenkin korostavat siis Eurooppaa vaarallisempana paikkana kuin Uppsalan aineistot, jolloin on tietysti mahdollista spekuloida sillä onko valintakriteereillä haluttu aiheuttaa Euroopalle näkyvyyttä terrorismin kohteena. Vertailun vuoksi esimerkiksi Itä-Aasiassa ei ole sen enempää terrorismia kuin väkivaltaakaan lukuun ottamatta vähäistä yksipuolista väkivaltaa Kiinassa, joka taas ei näy terrorismina.

6.2.2 Terrorismin sijoittuminen suhteessa Yhdysvaltojen sotiin

Yhdysvaltojen osallistuminen konflikteihin on Uppsalan aineiston perusteella liittynyt Afganistanin ja Irakin sotaa lukuun ottamatta taisteluihin al'Quedaa vastaan. Terrorismiaineistojen perusteella on kaikilla viidellä maalla, joissa Yhdysvallat on taistellut kuolleidenkin määrää tarkasteltaessa keskeinen rooli terrorismin näkökulmasta. Molemmista terroristiaineistoissa kaikki maat Jemeniä lukuun ottamatta ovat aivan kärjessä kuolleiden määrää tarkasteltaessa ja väkilukuun suhteutettuna kotimaan turvallisuusministeriön aineiston perusteella myös Jemen on tärkeä maa terrorismin näkökulmasta. Voidaan siis ajatella, että terrorismia esiintyy paljon maissa, joissa Yhdysvallat on mukana konfliktissa. Toisaalta voidaan pohtia sitä vaikuttaako Yhdysvaltojen mukana olo siihen, että juuri tuohon maahan myös halutaan liittää terrorismia. Esimerkiksi Afrikassa, jossa terrorismin rooli on vähäinen, jos sitä vertaa väkivallan määrään yleensä, Yhdysvallat ei ole ollut 2000-luvulla mukana yhdessäkään konfliktissa. Sen sijaa esimerkiksi Ranska on ollut mukana muutamissa Keski- ja Länsi-Afrikan konflikteissa 2000-luvulla, joten olisi mielenkiintoista pohtia, olisiko ranskalaisissa aineistoissa Afrikan rooli terrorismin näkökulmasta selvempi.

Yhdysvaltojen sotien välillä on selvästi yhteys etenkin al'Quedaan terrorismin ohella. Työssä kävi ilmi, että Yhdysvallat on lähes kaikissa sodissaan taistellut al'Quedaa vastaan ja monissa konflikteissa se on ollut ensisijainen ja pääasiallinen vihollinen. Tärkeimmissä ja eniten uhreja vaatineissa konflikteissa Irakissa ja Afganistanissa al'Queda ei ole kuitenkaan ollut ensisijainen osapuoli taisteluissa, vaikka sillä oli keskeinen merkitys etenkin Afganistanin sodan aloittamisessa. Al'Quedalla on selvästi erityinen merkitys Yhdysvalloille, mutta sen merkitys kuolleiden näkökulmasta globaalilla tasolla tarkasteltuna ei ole erityisen suuri. Al'Queda on kuitenkin selvästi haastanut Yhdysvallat ja tämä näkyy siinä missä Yhdysvallat on mukana konflikteissa, vaikka pääasiallinen taistelu kumppani kolmessa tärkeimmässä konfliktissa onkin Etelä-Aasiassa Taleban ja Irakissa isompi joukko toimijoita. Etenkin Jemenissä ja Irakissa al'Quedalla on merkittävä rooli terrorismitilastoissa Yhdysvaltojen ohella. Etelä-Aasiassa kyse taas voisi olla enemmän al'Quedan suojelusta ja liittolaisuudesta Talebanin kanssa. Jälleen kerran Afrikka on jonkinlainen poikkeus, sillä Afrikassa etenkin Maghrebin alueella al'Quedalla on tärkeä rooli, mutta Yhdysvallat ei ole osallistunut konflikteihin alueella. Alue ei muuten Algeriaa lukuun ottamatta erityisemmin korostu terrorismi aineistoissa, mistä voidaan vetää johtopäätös, että terrorismissa alueella nimenomaan al'Quedalla olisi iso rooli. Taustalla

voi olla esimerkiksi Yhdysvaltojen yleinen haluttomuus puuttua Afrikan konflikteihin (Bowden 2000) tai eurooppalaisten suurempi rooli alueella. Toisaalta Maghrebin mailla ehkä yleensä on paremmat suhteet länteen kuin vaikkapa Irakilla tai Afganistanilla ennen terrorismin vastaista sota.

Voidaan myös pohtia sitä, miksi terrorismi on merkittävää joissain maissa, joissa Yhdysvallat ei ole mukana konflikteissa ja toisissa taas ei, vaikka väkivalta saattaisikin olla yleistä. Toisin sanoen sitä, miksi Yhdysvallat ei ole puuttunut toisaalla terrorismiin ja väkivaltaan, vaikka toisaalla se on. Itse väkivallan luonteellakin varmasti on oma merkityksensä, mutta työn kannalta olennaisempaa on pohtia poliittisia syitä asian taustalla. Väkilukuun suhteutettuna Israel on terrorismin näkökulmasta vaarallinen maa, mutta tässä keskeistä lienee se, että Israelin oma armeija on melko vahva, joten Yhdysvalloilla ei ole tarvetta puuttua suoraan taisteluihin Israelissa. Toisaalta Yhdysvaltojen ja Israelin läheinen suhde (Mark 2000) on varmasti osaltaan vaikuttanut siihen, että Israelin valtioon ja kansalaisiin kohdistunut väkivalta tulkitaan Yhdysvalloissa terrorismiksi ehkä herkästikin. Tässä on myös huomioitava se, että palestiinalais-toimijoilla ei ole valtion statusta, joten yhdysvaltalaisaineistoissa niiden toiminta on herkästi terrorismia myös tästä näkökulmasta. Monen isomman maan kohdalla on varmasti kyse samaan tapaan kuin Israelinkin kohdalla siitä, että Yhdysvaltojen ei tarvitse tai olisi edes mahdollista puuttua konflikteihin maiden alueilla. Esimerkiksi Venäjän ja Intian kaltaisilla mailla on vahvat armeijat omasta takaa ja ne tuskin haluaisivat Yhdysvaltalaisia mukaan maiden sisällä käytäviin konflikteihin. Toisaalta jollain tapaa Yhdysvallat saattavat osallistua terroristi järjestöinä pitämiensä toimijoiden vastustamiseen muissakin kuin viidessä mainitussa maassa, mutta ei osallistu suoraan taisteluihin. Esimerkiksi Yhdysvalloilla on usein esitetty olevan oma roolinsa FARC:n vastustamisessa Kolumbiassa (Stokes 2006: 570–571) ja vähintäänkin retoriikassa se on tukenut mm. Venäjän hallitusta taistelussa terrorismia vastaan (Suslov 2013).

Yhdysvallat on terrorismin vastaisen sodan vuosina noudattanut politiikkaa, jossa se torjuu siihen kohdistuvia uhkia kaikkialla ja kokee tämän oikeudekseen. Romahtaneet ja heikosti hallitut valtiot ovat Yhdysvaltojen näkökulmasta varmasti uhka ja ne voidaan nähdä terrorismin kannalta eräänlaisiksi pesäkkeiksi. Tästä huolimatta Yhdysvallat ei ole juuri sijoittanut terrorismia Afrikkaan, jossa valtioiden roolin voisi ajatella olevan usein heikompi kuin vaikkapa Lähi-idässä tai Etelä-Aasiassa. Tämä luo jossain määrin kysymyksiä Yhdysvaltojen ulkopolitiikan motiiveista. Ensinnäkin asiaan vaikuttaa

varmasti Yhdysvaltojen mahdollinen haluttomuus ylipäättään aloittaa sotatoimia Afrikassa (Bowden 2000). Toiseksi al'Queda, joka on tehnyt tuhoisimman iskun Yhdysvaltoihin, näyttäisi aineistojen perusteella toimivan melko vähän Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Näin voi olla, että Yhdysvalloilla ei ole erityistä tarvetta eikä halua korostaa terrorismin merkitystä Afrikassa ainakaan toistaiseksi, jos maanosasta ei nouse jotain selvästi Yhdysvaltoihin kohdistuvaa uhkaa. Esimerkiksi Afganistanin ja Irakin kohdalla oli tällainen suora uhka, jolta koettiin tarve puolustautua (Yetiv 2004).

6.2.3 Kohteen ja toimijan merkitys terrorismin sijoittumisessa

Työssä kävi ilmi, että siellä missä terrorismin kohteena ovat siviilit, on väkivalta yleensä yksipuolista ja siellä, missä kohteena on valtio, liittyy väkivalta yleensä taisteluihin. Tämä on siinä mielessä positiivinen havainto, että se osoittaa aineistojen jossain määrin tukevan toisiaan, mikä lisää niiden luotettavuutta. Keskeinen ero muodostuu kuitenkin siinä, että kuolleiden määrää tarkasteltaessa havaitaan, että alueilla, joissa yksipuolinen väkivalta ja siviileihin kohdistuneet iskut ovat keskeisiä, mutta taisteluiden rooli pieni, ei terrorismi ole niin keskeistä. Terrorismi on keskeisintä juuri siellä missä taisteluissa kuolleita on paljon. Sinänsä monessa maassa, kuten Irakissa, Israelissa, Intiassa ja Pakistanissa joissa iskujen on katsottu kohdistuneen usein siviileihin, terrorismi on keskeistä, mutta näissä maissa myös taisteluilla on ollut väkivallassa tärkeä rooli. Sen sijaa Keski-Afrikan alueella, jossa väkivalta kohdistuu yleensä nimenomaan siviileihin, on terrorismilla pieni rooli. Afrikan terrorismin kannalta tärkeimmissä maissa Somaliassa ja Algeriassa väkivalta on kohdistunut yleensä valtioon. Samoin Etelä-Aasian väkilukuun nähden eniten terrori-iskujen uhreja vaatineissa maissa Sri Lankassa ja Afganistanissa iskut kohdistuvat yleensä valtioon. Tämä tukee Uppsalan aineistojenkin vertailun antamaa kuvaa siitä, että terrorismin kannalta vielä merkittävämpää on se, että se kohdistuu valtioon kuin pelkästään siviiliuhrien määrää.

Koska terrorismiaineistot ovat yhdysvaltalaisia, on syytä pohtia kysymystä kenet Yhdysvallat katsoo valtiota edustavaksi ryhmäksi. Jos Yhdysvallat on katsonut jonkin valtiota vastustavan ryhmän oikeutetuksi maan hallitsijaksi, on se muutamissa tapauksissa kohdellut tätä ryhmää ns. valtiota edustavana tahona ja liittänyt vanhan hallinnon terrorismiin. Esimerkiksi Afganistanissa maata hallinnutta Talebania ei nähty hallituksena. Samoin Syyrian ja Libyan arabikevättä seuranneissa konflikteissa Yhdysvallat tunnusti

nopeasti entiset kapinalliset lailliseksi hallitukseksi (Spetalnick 2012). Kun otetaan huomioon Yhdysvaltojen näkemys siitä, että valtio ei voi harjoittaa terrorismia, voi tämä seikka muodostua keskeiseksi ainakin yksittäisten konfliktien esille nousun kannalta terrorismin näkökulmasta. Tämä voi ainakin yksittäistapauksissa vaikuttaa eroihin sen suhteen, miksi joissain maissa terrorismi on ollut yleistä suhteessa väkivaltaan. Keskeisimmin tämä kuitenkin vaikuttaa nimenomaan siitä näkökulmasta onko väkivaltaa edes voitu tilastoida terrorismina. Jos kapinallisryhmä tunnustetaan lailliseksi hallitukseksi, ei sen tekemä väkivalta ole terrorismia. Tämä voi olla yksi keskeinen tapa käyttää poliittisia valintoja konfliktien ja myös alueiden määrittelyssä. Jos ajatellaan vaikka Sri Lankaa tai Israelia, joissa terrorismi on iso ongelma, näkyy helposti kaikki Hamasin ja LTTE:n tekemä väkivalta niin taisteluissa kuin yksipuolisestikin terrorismina. Sen sijaa taas vaikka Syyriassa kapinallisten tekemä väkivalta ei ole terrorismia. En lähde arvioimaan eroja ja yhtäläisyyksiä ko. konflikteissa, mutta on selvää, että tällä tapaa voidaan määritellä niin toimijoita, heidän hallitsemiaan alueita kuin väkivallan luonnettakin selvästi poliittisien valintojen kautta, vaikka näennäisesti valinta terrorismitietokantoihin tehtäisiinkin objektiivisesti.

Toimijuuden näkökulmasta Afrikka eroaa jonkin verran terrorismin kannalta keskeisistä maista, joissa väkivaltaa harjoittaa selvemmin yksi taho. Afrikassa väkivalta on usein tasaisemmin useamman tahon harjoittamaa ja myös valtio harjoittaa yksipuolista väkivaltaa hanakammin Afrikassa kuin muissa maanosissa. Tästä seuraa se, että Afrikassa väkivaltaa harjoittaa usein sellainen toimija, joka ei yhdysvaltalaisten aineistojen perusteella voi harjoittaa terrorismia, koska edustaa valtiota. Työssä ei paneuduta tarkkaan yksittäisiin konflikteihin tai iskuihin, mutta yleisesti varmasti voidaan olettaa, että jos valtio harjoittaa mittavassa määrin yksipuolista väkivaltaa, josta seuraa paljon kuolemia, on toiminta verrattavissa terrorismiin. Toiseksi Afrikassa valtion rooli voi olla usein hieman epäselvä, jolloin valtio ei itse asiassa välttämättä poikkea suuresti muista toimijoista. Tämä ei kuitenkaan voi kokonaisuudessaan olla selitys Afrikan väkivaltaan nähden vähäiseen rooliin terrorismissa, koska maanosassa on monia valtiota tuhoisampia toimijoita, ja valtion rooli yksipuolisessa väkivallassa ei ole keskeinen monessa väkivallan kannalta keskeisessä Afrikan maassa. LRA on hyvin tuhoisa terroristijärjestöksi luokiteltu toimija, joka harjoittaa nimenomaan yksipuolista väkivaltaa monessa Keski-Afrikan maassa. Myös Janjaweed Sudanissa on monelle länsimaalaisellekin mediasta tuttu toimija. Tosin kuten mainittu usein Afrikan maissa väkivaltaa harjoittaa tasaisemmin suurempi joukko toimijoita kuin muualla.

Afrikassa monessa maassa väkivalta on runsasta, mutta terrorismin kannalta yhdysvaltalaisaineistot antavat hieman toisistaan poikkeavaa kuvaa. Lähinnä Algeria ja Somalia ovat terrorismin kannalta merkittäviä maita Afrikassa kotimaanturvallisuusministeriön aineistossa, joka nostaa Afrikkaa terrorismin näkökulmasta esille hieman terrorismin vastaisen keskuksen aineistoa selvemmin. Yhdysvallat ei ole 2000-luvulla myöskään ollut mukana Afrikan konflikteissa. Jo aiemmin Yhdysvallat on ollut haluton puuttumaan Afrikan konflikteihin ehkä osin Somalian operaation epäonnistuttua 1990-luvulla, mikä näkyi mm. haluttomuutena puuttua esimerkiksi Ruandan kansanmurhiin. Tämän voisi ajatella jollain tapaa vaikuttavan siihen, että Yhdysvallat ei ole halukas puuttumaan konflikteihin Afrikassa ainakaan suoraan, vaikka sitten voisikin ainakin jossain määrin katsoa niihin liittyvän terrorismia (Bowden 2000). Ehkä terrorismin roolia ei maanosassa kuitenkaan pyritä tämän vuoksi ainakaan korostamaan. Uppsalan aineiston perusteella myös Ranska ja Yhdistyneet kuningaskunnat ovat osallistuneet erillisiin konflikteihin Länsi- ja Keski-Afrikassa 2000-luvulla, mikä ehkä on rajoittanut Yhdysvaltojen tarvetta puuttua maanosan konflikteihin suoraan. Yhdistyneet kuningaskunnat tai Ranska eivät ole kuitenkaan kumpikaan osallistuneet yhdysvaltalaisaineistoissa terrorismin kannalta keskeisimpien maiden konflikteihin. Esimerkiksi Somaliassa se, että väkivaltaa kuitenkin sanotaan terrorismiksi, liittyy varmasti Al-shabaabin rooliin maassa. Al-Shabaab on islamistinen järjestö ja nimetty terroristijärjestö, joten sen toiminta näkyy herkästi nimenomaan terrorismina (Al-Shabaab 2013). Algeriassa al'Quedalla on iso rooli muiden islamistijärjestöjen ohella. Näissä terrorismin kannalta keskeisissä maissa kyse on siis ehkä enemmänkin juuri toimijoista. Vain Somalia näistä kahdesta korostuu Uppsalan aineistossa ja siinäkin vain taisteluissa kuolleiden kautta.

6.3 Terrorismi valtion vihollisena

6.3.1 *Toimijan motiivien merkitys terrorismin sijoittumisessa*

Työssä terrorismia tarkasteltaessa nousee esille hyvin selvästi kirjallisuudessa esitetyt näkemykset terrorismin syistä. Monet aktiiviset toimijat pyrkivät jonkin alueen autonomiaan tai itsenäisyyteen kuten vaikka Sri Lankassa ja Espanjassa. Toisinaan taas kyse vaikuttaa olevan oman maan hallinnon muuttamisesta, jos mietitään vaikka vasemmistotaustaisia järjestöjä tai osaa islamtaustaisista toimijoista. Lopulta oikeastaan melko harva toimija toimii usean valtion alueella tai ainakaan useamman kuin kahden valtion alueella. Lähinnä al'Queda ja Lord's resistance army (LRA) olivat sellaisia toimijoita, jotka vaikuttivat useassa maassa. Talebankin on kerran iskenyt Yhdysvalloissa, mutta lähinnä se on toiminut Pakistanin ja Afganistanin alueella. LRA on toiminut jo useamman maan alueella, mutta heidänkin toiminta-alueensa rajoittuu Keski- ja Itä-Afrikkaan. Al'Queda sen sijaan toimii kaikkien aineistojen perusteella ympäri maailmaa. On varmasti paljon keskustelua herättävä kysymys, kuinka yhtenäinen järjestö on, mutta työssä asiaa on tarkasteltu vain siitä näkökulmasta, onko järjestön nimessä käytetty al'Quedaa. Esimerkiksi Indonesiassa toimiva Jemaah Islamiyah on liitetty melko tiiviistikin al'Quedaan joissain yhteyksissä (Abuza 2003:11-24), mutta tässä työssä sitä ei käsitellä järjestön osana. Tällä varsin suppeallakin määrittelyllä kuitenkin havaitaan, että al'Queda on oikeastaan ainoa järjestö, joka vaikutta toimivan aidosti ympäri maailman. Kyseessä on kuitenkin vain yksi järjestö monista, ja se ei ole kuolleissa mitattuna ollenkaan tuhoisimmasta päästä, vaikka sen toiminta kenttä onkin laaja. Al'Queda varmasti edustaa jollain tapaa työssä esiteltyä neljännen aallon terrorismia tästä näkökulmasta, mutta olennaista on huomata, että suurimman osan toimijoita toiminta on alueellisesti paljon rajoittuneempaa.

Al'Quedan merkitys länsimaille voi korostua myös sen vuoksi, että terrorismiaineistojen perusteella se on iskenyt muutamissa länsimaissa. Näissä maissa terrorismia on verrattain vähän, joten yhden toimijan rooli voi olla keskeinen terrorismin näkökulmasta, vaikka yleensä terrorismi ei olisi merkittävä ongelma. Koska näissä maissa kuolleita on usein vähän, ei asiaa voida verrata Uppsalan aineiston kanssa, sillä Uppsalan aineiston perusteella läntisessä Euroopassa al'Queda tai kukaan muukaan ei ole 2000-luvulla aiheuttanut yli 25 kuolemaa vuodessa lukuun ottamatta Espanjaa, jossa Groupe islamiste combattant marocain (GIMC) tai Abu hafs al-masri brigades teki lähes 200 uhria vaatineen

iskun 2004. Myös Lontoossa tehtiin 2005 isku, jossa kuoli yli 50 ihmistä, mutta Uppsala ei tilastoi iskua, koska tekijät jäivät ilmeisesti epäselviksi ja toimivat ehkä omin päin (Statement claiming London attacks 2005). Molemmissa iskuissa on mielenkiintoista se, että Uppsala ja terrorismin vastainen keskus katsovat iskun tekijän eri tavoin. Terrorismin vastainen keskus syyttää Espanjan iskusta Abu hafs al-masri brigadesia, joka on usein al'Quedaan liitetty toimija (Foden 2003). Uppsala taas katsoo iskun tekijäksi GICM:n, joka ei ainakaan niin selvästi ole kytköksissä al'Quedaan, vaikka yhteyksiä järjestöjen välillä voi olla (Moroccan Islamic Combatant Group 2013). Terrorismin vastainen keskus syyttää myös Lontoon 2005 iskusta al'Quedaa, vaikka muut aineistot eivät nimeä tekijää. Tästä voidaan pohtia sitä nimeäkö Yhdysvallat iskuja al'Quedan tekemiksi erityisen herkästi. Usein iskujen tekijöistä voi olla epäselvyyttä, mutta on jollain tapaa poliittinen valinta nimetä tällöin iskun tekijäksi joku. Pyrkimällä liittämään epäselvissäkin oloissa al'Queda iskuihin Euroopassa voitaisiin korostaa entisestään järjestön vaaraa länsimaissa ja saada tukea joihinkin poliittisiin päämääriin. Näitä tekijöiden puolesta hieman epäselviä iskuja lukuun ottamatta Euroopassa ei ole ollut paljon kuolonuhreja vaatineita islamperäisten järjestöjen iskuja, jos Venäjän tilanne jätetään huomiotta, joten näiden iskujen liittäminen al'Quedaan voisi olla erityisen merkityksellistä.

Uskonnon merkitys on jollain tapaa havaittavissa kun pohditaan terrorismin sijoittumista. Nopeakin tarkastelu osoittaa, että terrorismi sijoitetaan usein alueille, joissa islam on valtauskonto (Williams 2002: 45). Etenkin Kaakkois-Aasiassa terrorismi ryhmittymien juuret ovat islamissa, vaikka valtiossa islam ei olisi merkittävin uskonto (Abu sayyaf group (ASG) 2013; Moro Islamic Liberation Front (MILF) 2013). Etelä-Aasiassa terrorismi liittyy Pakistanissa ja Afganistanissa selvästi islamiin (Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP) 2013; Afghan Taliban 2013), mutta Nepalissa ja Sri-Lankassa (Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) 2013) terrorismilla ja islamilla ei ole yhteyttä. Intiassa terrori-iskuja tekevät hyvin monenlaiset toimijat, mutta islamtaustaisilla ryhmillä on keskeinen merkitys (Lashkar-e-tayyiba (LT) 2013). Lähi-idässä islam on valtauskonto, mutta terrorismin motiivit ovat hieman moninaisemmat, jos ajatellaan vaikka kurdi- tai palestiinalaiskysymystä, joissa uskonnolliset päämäärät eivät ole ehkä se kaikkein keskeisin syy toiminnalle. Keski- ja Länsi-Afrikassa väkivaltaisimmat ryhmittymät eivät liity islamiin, mutta Itä-Afrikassa etenkin Somaliassa mutta myös Sudanissa islamilaisilla ryhmittymillä on selvä rooli (Al-Shabaab 2013; de Waal: 6-8). Maghrebin alueella terrorismi liittyi usein toimijoihin, joiden juuret ovat islamissa ja al'Quedalla on alueella keskeinen rooli. Mielenkiintoista tässä asiassa on se, että juuri Sahran eteläpuolinen Keski-

ja Länsi-Afrikka olivat melko väkivaltaisista alueita, mutta terrorismin rooli niissä nähtiin tähän verrattuna vähäiseksi. Näillä alueilla väkivalta ei kuitenkaan liity yleensä islamiin eikä islam usein ole valtauskonto. Tästä seuraa se kysymys liitetäänkö terrorismi sitä käsitellessä aineistoissa kaikesta huolimatta islamiin. Keski- ja Itä-Afrikassa toimiva yksi Afrikan tuhoisimmista järjestöistä Lord's resistance army (LRA) perustaa syyn toiminnalleen kristinuskoon (Lord's Resistance Army (LRA) 2013), mutta useimmat keskeiset järjestöt Saharan eteläpuolisessa Afrikassa liittyvät politiikkaan ja etnisten ryhmien välisiin riitoihin. Al-Shabaab somaliassa on islamistinen järjestö (Al-Shabaab 2013), mutta Somalia harvoina maina korostuu terrorismi ja väkivaltatilastoissa molemmissa, mikä jälleen kertoo siitä, että Al-Shabaabin toiminta katsotaan selvästi terrorismiksi. Islamin ja lännen suhde voisi olla tässä keskeisessä roolissa, koska, väkivalta ei kuitenkaan liity niin selvästi islamin vaikutusalueisiin ja islamistisiin toimijoihin kuin terrorismi, mutta myös väkivalta ja etenkin taistelut näyttäisivät olevan erityisen yleisiä tällaisilla aluilla. Huomattavaa on, että länsimaat ja etenkin Yhdysvallat ovat mukana tavalla tai toisella keskeisissä konflikteissa islamin vaikutusalueella mm. Irakissa, Afganistanissa, Pakistanissa ja Jemenissä.

Etelä-Amerikan ja Etelä-Aasian maissa monien paljon uhreja aiheuttaneiden aktiivisten toimijoiden taustalla on äärivasemmistolainen ideologia kuten Perussa, Kolumbiassa, Nepalissa ja myös osissa Intiaa. Vasemmistoiden rooli voi näin olla keskeinen yksittäisissä maissa. Nepalissa ja jossain määrin Kolumbiaa sekä Angolaa lukuun ottamatta se ei ole enää 2000-luvulla ollut erityisen merkittävä terrorismin syy, joten yleisellä tasolla vasemmistolaisuudella ei näyttäisi kuolleiden määrää tarkasteltuna olevan niin suurta merkitystä terrorismin ja väkivallan taustalla kuin sillä ehkä joskus on ollut.

Keskeistä terrorismissa vaikuttaisi olevan uskonnon ohella erilaiset alueelliset vaatimuksen autonomiasta ja itsenäisyydestä ja sitä kautta taustalla voisi vaikuttaa ajatus siitä, että pienemmän alueyksikön asukkaat eivät koe kulttuurisesti tai muuten identiteetiltään kuuluvansa valtioon, johon he suvereenien valtioiden jakamassa maailmassa kuuluvat. Esimerkiksi Espanjassa ja Sri Lankassa, mutta vaikkapa myös Kurdien ja Palestiinalaisten sekä joidenkin islamististen Kaukoidän järjestöjenkin toiminnassa voi olla nähtävissä tällaisia taustoja. Vaikka järjestön toiminnassa vaikuttaisivat erilaiset uskonnolliset ja ideologiset tekijät, saattaisivat toiminnan perimmäiset tarkoitukset joskus tällaisissakin tilanteissa liittyä alueen hallintaan. Tätä tukee myös esille noussut havainto siitä, että moni terroristijärjestö iskee lähennä yhden tai kahden valtion alueella.

6.3.2 Terrorismin merkitys valtioiden täyttämässä maailmassa

Uppsalan aineistoissa ei ollut 2000-luvulla yhtään konfliktia, jossa olisi ollut mukana jokin länsimaa ilman, että konfliktiin olisi osallistunut Yhdysvallat, Ranska tai Iso-Britannia. Konflikteissa joissa jokin näistä maista ei ollut mukana, toimi taistelukenttänä osapuolena olleen valtion koti- tai naapurimaa. Näin voidaan ajatella, että Yhdysvaltojen johdolla nämä kolme maata ovat tärkeässä roolissa konfliktien eräänlaisessa muutoksessa uudenlaisen terrorismin ohella. Vain terroristit eivät harjoita väkivaltaa kansainvälisellä kentällä vaan myös valtiot. Kumpi on syy ja kumpi on seuraus? Tämä ei ole yksinkertainen kysymys. Valtiot ajavat tietysti ainakin jossain määrin etuaan kansainvälisillä kentillä, mutta oikeastaan melko harva valtio on halukas ainakaan yksinään lähtemään taisteluihin kaukana kotimaasta. Erilaisten Yhdysvaltojen johtamien liittoumien joukoissa on ollut useammankin maan joukkoja kaukana kotimaasta, mutta näissäkään operaatioissa kyse on pitkälti Yhdysvaltojen johtamasta toiminnasta. Terroristit taas usein vastustavat länsimaiden vaikutusvaltaa länsimaiden ulkopuolella, millä ne perustelevat terrori-iskuja länsimaissa. Länsimaiset sotajoukot Lähi-idässä oli juuri yksi keskeinen syy Osama Bin Ladenin vihaan länsimaita kohtaan (Williams 2002: 128–138). Tästä voidaan ajatella seuraavan tilanne, jossa terroristit iskevät länsimaissa, josta seuraa länsimaiden iskuja terroristeja vastaan ulkomailla, jotka edelleen ruokkivat uusia iskuja. Entistä rajattomammassa maailmassa on vaikeaa rajoittaa kulttuurien ja myös ihmisten ja kaupan tunkeutumista uusille alueille. Jos omaa kulttuuria ja ihmisiä aletaan nähdä poissulkevin luokkina, joita täytyy suojella jopa voimakeinoin, seuraa väistämättä väkivaltaa. Jollain tapaa terrorismi varmasti liittyy tähän ja taustalla on tavallaan kakkien toimijoiden pyrkimys suojella omia arvojaan ja etujaan. Tilanne on verrattavissa monessa mielessä laajemmin asymmetrisiin konflikteihin, sillä voimasuhteet osapuolten välillä ovat hyvin erilaisia. Vahvemmallalla osapuolella on ylivoima myös keskustelun hallinnassa, mikä luo mahdollisuuden Häklin termin symboliseen väkivaltaan eli valtaan määritellä toinen osapuoli. Tässä tapauksessa kyse on sen määrittelystä, kuka on terroristi, vaikka yksittäiset toimijat eivät aina hyväksyisikään määritelmää. Huomioitavaa tässä on kuitenkin se, että suurin osa terrorismista tapahtuu itse asiassa varsin rajallisella alueella ja liittyy paikallisiin konflikteihin, vaikka näissäkään tilanteissa kyse on usein asymmetrisistä konflikteista. Näihinkin konflikteihin kuitenkin vaikuttavat monessa mielessä kansainväliset ilmiöt, jotka luovat uusia jännitteitä. Terrorismista syytettyjen toimijoiden ulottaessa toimintansa laajemmille maantieteellisille alueille ei siis näin ole tavallaan itsenäinen ilmiö vaan kyse on laajemmasta muutoksesta, joka ilmenee myös terrorismissa. Valtioiden ja erilaisten

niiden hyväksyntään perustuvien toimijoiden laajentaessa toimintakenttäänsä globaaliksi on tavallaan luonnollista, että myös vastavoimat joutuvat toimimaan ainakin osin näin. Vaikka kyse olisi vain jonkin alueen kulttuurin suojelusta tai hallinnasta, liittyy tähän paljon kansainvälisiä ulottuvuuksia. Esimerkiksi voidakseen toimia terrorisolu tms. tarvitsee usein kansainvälistä tukea, mikä edellyttää ainakin jonkinlaista hyväksyntää joltakin muulta toimijalta. Esimerkiksi Hizbollah ei iske ja tapa kovin laajalla alueella, mutta sen toiminta saattaa liittyä monessa mielessä kansainväliseen politiikkaan ja sen toiminnassa on esitetty olevan kyse paljolti myös valtioiden välisistä suhteista (Teibel 2012). Yhdysvallat useimpien länsimaiden ohella katsoo järjestön terroristiorganisaatioksi kun taas muu maailma ei näe organisaatiota terroristijärjestönä Syyrian ja Iranin jopa tukiessa järjestön toimintaa. Kyse on paljolti niin uskontojen kuin valtioidenkin välisistä ristiriidoista ja vaikutusvallasta alueella. Neljännen sukupolven terrorismin voisi ajatella poikkeavan Hizbollahin kaltaisten järjestöjen toiminnasta kuitenkin etenkin siinä, että ne eivät keskity toiminnassaan kenenkään vaikutusvaltaan tietyllä alueella, vaan pyrkivät vaikuttamaan laajemmin jopa koko maailmaan. Tällä tapaa ne omalta osaltaan muuttavat koko poliittista kenttää tuomalla myös tällaiset, jopa suoraan valtioita ylipäättään vastustavat toimijat osaksi geopolitiikkaa. Tämä ei kuitenkaan ole siinä mielessä ainutlaatuista, että tämä liittyy varmasti laajemminkin uudenlaisten toimijoiden nousuun, jotka eivät perustu enää pelkästään valtioihin ja niiden välisiin sopimuksiin.

Afrikassa terrorismin vähäistä merkitystä suhteessa väkivaltaan voidaan pohtia valtion roolin kautta. Afrikassa valtion rooli on usein heikko ja joskus jopa se, kuka edustaa valtiota on epäselvää (Kaplan 1994: 44–76). Yhdysvallat tuntuu kuitenkin liittävän terrorismin usein juuri taisteluihin valtiota vastaan ja toisaalta molemmat yhdysvaltalaisaineistot kieltävät terrorismin teon mahdollisuuden valtiolta. Kun asiaa katsotaan näin, on sinänsä odotettavaa, että Afrikassa ei ole terrorismia. Huomattavaa on se, että tässä on kuitenkin varmasti kyse enemmän käsitteen käytöstä siinä, millä nimellä väkivallasta puhutaan, kuin itse ilmiöstä. Ei ole varmasti erityistä syytä olettaa, että vaikkapa afrikkalaisiin kyliin kohdistunut yksipuolinen väkivalta ei olisi terrorismia yhtälailla kuin vastaava toiminta muualla. Jos iskun tehnyt joukkio kuitenkin esimerkiksi edustaa valtiota, ei sitä luokitella terrorismiksi. Kuten mainittu valtioiden ja niiden tukijoiden rooli Afrikassa voi olla joskus hieman hämärä verrattuna muihin toimijoihin. Hallinnon heikkous johtaa toisaalta mahdollisesti osaltaan myös yksipuolisen väkivallan suureen määrään ja taisteluiden vähyyteen, sillä voidaan ajatella, että useinkaan armeija ei hallitse ainakaan koko maata, jolloin erilaisilla aseellisilla ryhmittymillä ei ole niin selvää

tarvetta kohdata valtion joukkoja hallitakseen omaa aluettaan. Tästä huolimatta eri joukkiot voivat harjoittaa hallitsemillaan alueilla yksipuolista väkivaltaa. Tästä seuraa toinen kysymys siitä, miksi tätä yksipuolista väkivaltaa ei sitten niin herkästi nimitä terrorismiksi kuin valtion joukkoihin kohdistuneita iskuja. Jossain määrin tämä ehkä liittyy toisaalta haluttomuuteen ja toisaalta vaikeuteen määritellä yksipuolista väkivaltaa valtion ajattelun näkökulmasta. Mietitään viitekehyksessä esille tullutta näkemystä, jonka mukaan suurvallat millainen Yhdysvallat kiistatta on näkevät maailman nimenomaan suvereenien valtioiden kautta. Afrikassa monet alueet eivät kuitenkaan ole siinä mielessä suvereenia, että valtiolla olisi juuri hallintaa kaikkiin sen alueisiin. Jos valtio hallitsisi koko aluetta, ei periaatteessa yksipuolisen väkivallan tulisi ainakaan suuressa määrin olla mahdollista muuta kuin ehkä valtion toimesta. Toisaalta myöskään valtion ei tulisi ainakaan mittavasti harjoittaa yksipuolista väkivaltaa omia kansalaisiaan kohtaan. Jos näin olisi, olisi kyseessä herkästi sellainen valtio, jota helposti kutustaan roistovaltioksi. Tällöin hallitukseksi taas länsimaissa saatettaisiin tunnustaa jokin toinen ryhmä. Jos taas yksipuolista väkivaltaa harjoittaa pääasiassa, jokin muu kuin valtio, on kyseessä helposti romahtanut valtio. Näin voisi olla, että Yhdysvallat näkee Afrikan väkivallan erilliseksi terrorismista, koska se tavallaan tapahtuu sen valtioiden täyttämän maailmankuvan maailmasta erillisessä todellisuudessa. Ehkä se nähdään enemmän erilaisten joukkioiden väliseksi riitelyksi ja valtataisteluksi, kuin terrorismiksi, vaikka pääasiassa uhrit olisivatkin siviilejä. Kyse ei ole kuitenkaan samalla tapaa järjestyksen ja valtion vastustamisesta kuin terrorismissa, sillä usein selvää vastusta ei ole. Tällä tapaa Afrika ikään kuin haastaa vallitsevan maailmankuvan jonkun hallitsemista rajatuista valtioista ja näin se myös ehkä toimii ikään kuin erillään siitä maailmasta, jossa terrorismi on edes mahdollista. Terrorismissa ei näin olisi niinkään kyse väkivallan luonteesta vaan osapuolista ja heidän roolistaan poliittisina toimijoina. Terrorismista tulee näin myös selvästi alueeseen liittyvä ilmiö, koska valtiolle keskeistä on alue ja valtion valta alueella on keskeinen syy terrorismille. Afrikan tapaus viittaa siihen, että jos ei ole selvästi hallittua aluetta, erikoista kyllä myös terrorismi vähenee, koska hallintoa ei tarvitse vastustaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että väkivalta vähenisi vaan tämä liittyy nimenomaan siihen, miten terrorismin käsitettä käytetään. Poliittiset toimijat voivat pyrkiä osaltaan synnyttämään alueita ja hallitsemaan niitä, mutta kun mikään poliittinen toimija ei hallitse aluetta, erilliset toimijat kilpailevat alueen hallinnasta ja mahdollisuudesta vaikuttaa uusien alueiden syntyyn. Afrikassa tämä prosessi ei ehkä ole niin asymmetristä, että jokin osapuoli olisi absoluuttisesti terroristi, joka uhkaa vallitsevaa järjestystä ja poliittista toimijaa. Eräällä tapaa voisi sanoa, että mitä

enemmän tilanne muistuttaa anarkiaa sitä vähemmän kellä on yksittäisellä toimijalla on valtaa määritellä toisia toimijoita.

Terrorismissa ei näyttäisi olevan työn perusteella niinkään kyse tietyn tyyppisestä objektiivisesti määriteltävästä väkivallasta. Terrorismi liittyy enemmänkin toimijaan, sen motiiveihin ja rooliin poliittisessa järjestelmässä. Jos ajatellaan vaikkapa yhdysvaltalaisaineistojen määritelmää siitä, millaiset iskut aineistoon listataan, on valinnassa kyse paljon nimenomaan toimijasta. Esimerkiksi päätös siitä, että valtio ei voi harjoittaa terrorismia vetää jo eräänlaisen linjan, jonka perusteella terrorismissa ei ole kyse väkivallan luonteesta objektiivisesti vaan siitä, kuka väkivaltaa harjoittaa. Toisaalta aineistoissa on tehty poliittisia valintoja jo senkin suhteen milloin jokin taho katsotaan oikeutetuksi valtioksi. Esimerkiksi Talebanin ei ole katsottu edustaneen Afganistanin hallintoa, vaikka esimerkiksi Taylorin joukkojen Liberiassa ja Baath puoleen Irakissa on katsottu edustaneen valtiota eikä näiden toimijoiden tekemää väkivaltaa ole listattu terrorismiksi. Terrorismin ja muun väkivallan erottaminen etenkin konfliktien yhteydessä on vaikea tehtävä, koska terrorismille käsitteenä on lähes mahdoton löytää kovin objektiivista määritelmää, jos käsite ei liity tietyn tyyppiseen väkivaltaan. Tällöin käsitteestä tulee nimenomaan poliittinen ja kyse on enemmän käsitteen käytöstä negatiivisen kuvan antamiseksi jostakin toimijasta tai tapahtumasta, kuin siitä millainen itse tapahtuma tai toimija on.

Terrorismi työn perusteella vaikuttaa todella haastavan valtion ja alueen. Terrorismi on työn perusteella yleensä rajoittunutta alueellisesti jonnekin, mutta silti sen uhka koetaan laajemmin juuri valtiota ja järjestystä uhkaavana ja sitä kautta myös meitä täällä uhkaavana. Voisi ajatella, että valtioiden maailmassa keskeistä on se, että aluetta hallitsee valtio. Tätä uhkaa ajatus tilasta ja alueesta, joka ei ole valtion hallinnassa siitä riippumatta kuinka aluetta hallitaan. Tästä seuraa tietysti se ikuisuuskytymys, onko huono ja sortava hallinta ja järjestys parempi kuin ei järjestystä ollenkaan. Terrorismissa on kyse ennen kaikkea vallassa olevan vastustamisesta siitä näkökulmasta, että työssä terrorismi kohdistui yleensä nimenomaan maan hallitukseen tai hallitsevaan väestön osaan kuten nyt vaikka Israelissa juutalaisiin siviileihin ja Irakissa toiseen väestöryhmään, mikä käy ilmi terrorisminvastaisen keskuksen aineistoista ja iskijöistä. Al'Quedankin pyrkii iskuillaan vastustamaan niitä, jotka se kokee uhaksi muslimimaailmalle niin Lähi-idässä kuin muuallakin. Al'Quedakin vastustaa usein nimenomaan valtioita ja niiden hallintoja sen nimetessä vihollisikseen niin länsimaita kuin maallistuneita arabihallintojakin (Williams

2002: 128–138). Terrorismi pyrkii tästä näkökulmasta haastamaan nimenomaan valtion. Jos mietitään taas vaikkapa Afrikkaa, jossa terrorismia on verrattain vähän, kohdistuu väkivalta usein miltei yksinomaan siviileihin. Tämä ehkä kertoo valtion kykenemättömyydestä hallita alueitaan, mutta se viittaa myös siihen, että väkivalta ei ole suunnattu samalla tapaa suoraan valtioon.

Alueiden muodostumisen näkökulmasta terrorismi pyrkii muuttamaan aluetta, rajoja ja tilaa sekä järjestämään sitä uudelleen joskus melko perustavaakin laatua olevalla tavalla. Kyse ei ole vain valtioiden rajoista tai hallinnon vaihtamisesta vaan usein jostain paljon syvemmästä muutoksesta etenkin, jos puhutaan neljännen polven terrorismista. Poliittisissa alueissa on pitkälti kyse juuri niillä asuvista ihmisistä. Jos tämä ihmisjoukko kokee alueen hallinnon olevan ristiriidassa heidän elämäntapansa ja etujensa kanssa, syntyy väistämättä alueella painetta muuttaa tilannetta, mikä toisinaan johtaa väkivaltaan. Valtiot tietysti pyrkivät vaikuttamaan tähän kokemukseen eri tavoin esimerkiksi luomalla mielikuvaa alueen kuulumisesta valtioon ja alueen etuihin tässä mielessä. Realismin paradigman kuvassa valtiolla on kuitenkin suvereeni valta omaan alueeseensa usein siitäkin riippumatta, kykeneekö valtio saamaan alueen väestön tukea. Tällöin alueen pyrkimykset vastustaa valtiota eivät uhkaa vain tiettyä valtiota vaan jossain määrin jopa kaikkia valtioita ja niiden suvereenia valtaa. Neljännen polven terrorismissa tämä uhka on entistä suurempi, koska kyse ei ole enää niinkään edes uusien valtioiden synnyttämisestä kuin kokonaan uudenlaisesta maailmasta, jossa oikeus hallita aluetta ei perustu valtion suvereniteettiin. Sinänsä tietysti jo vasemmistoterrorismissa voisi ajatella olleen tällaisia piirteitä, mutta siinä valtiot kuitenkin nähtiin usein keskeiseksi osaksi muutosta.

Al'Queda voidaan nähdä eräänlaisena neljännen polven terrorismin keskeisenä toimijana sen iskiessä lähes kaikkialla. Terroristijärjestöillä on muutoinkin varmasti rajat ylittävää yhteistyötä, mutta neljännen polven terrorismissa kohteet ja toimijat voivat olla missä vain, missä sen ajatusmaailma näkee vihollisen, mikä tekee siitä erilaisen ja etenkin valtioiden näkökulmasta erityisen uhan. Se ei tavallaan pyri saamaan haltuunsa mitään, mitä realismin paradigman ja perinteisen näkökulman mielestä poliittisen toimijan tulisi pyrkiä saamaan haltuunsa, eikä se noudata samoja sääntöjä. Järjestö ei ehkä näin tarvitse alueellista pohjaa toiminnalleen. Sillä ei ole sillä tapaa yhteen valtioon kohdistuvia pyrkimyksiä, etteikö se voisi toimia missä vain. Jos mietitään useimpia muita järjestöjä, niiden toimintakenttä perustuu jollain tapaa valtoihin ja niiden vastustamiseen. Afrikassa myös LRA on tästä ehkä eräänlainen poikkeus, koska senkään motiivit ja päämäärät ovat

nykyään melko epäselvät ja toimintakenttä melko laaja. LRA:kin aloitti valtion vastustamisesta Ugandassa, mutta nyttemmin sen toiminta perustuu lähinnä kristinuskoon ja se toimii usean maan alueella. Al'Quedan kaltaista neljännen sukupolven terroristiverkostoa LRA:ssa voisi kuitenkin olla vaikea nähdä sen rajoittuneemman toiminta-alueen perusteella, ja sen toiminnan motiivi ei vaikuttaisi olevan laajemmassa maailman muutoksessa (Lord's Resistance Army (LRA) 2013). Afrikassa toimijat usein tuntuvatkin ajavan tietyn väestöryhmän etua, mikä tulee esille toimijoita tarkasteltaessa. Sinänsä samaa voi varmasti jossain määrin sanoa muidenkin maanosien terroristeista, mutta Afrikassa myös kohteena vaikuttaisivat olevan usein siviilit enemmän kuin valtio, mikä antaa kuvan, että maanosassa väkivalta on väestöryhmien välistä ja valtio ehkä usein edustaa vain yhtä näistä väestöryhmistä tai sen valta on heikko. Tässä on huomattavaa valtion iso rooli siviileihin kohdistuneessa väkivallassa Afrikassa. Tällöin alueen synnyn näkökulmasta kyse voisi olla siitä, että eri ihmisryhmät pyrkivät muodostamaan ja turvaamaan itselleen alueita melko hallitsemattomassa tilanteessa enemmän kuin siitä, että he pyrkisivät muuttamaan valta-asetelmia jo selvästi hallitulla alueella.

Rajojen näkökulmasta neljännen polven terrorismi uhkaa valtiota, myös siitä näkökulmasta, että se osoittaa valtioiden olevan kykenemättömiä täysin hallitsemaan alueitaan ja rajojaan. Esimerkiksi al'Quedan isku Yhdysvalloissa, ei vain tapa yhdysvaltalaisia, joita al'Queda pitää vihollisenaan vaan myös osoittaa, että järjestö voi iskeä Yhdysvalloissa tai missä tahansa muussa suvereenissa valtiossa lähes koska vain. Tämä muuttaa valtioiden jakamaa tilaa siinä määrin, että uhka ei ole vain ulkopuolella tai nouse omalta alueelta. Ulkopuolinen uhka voi olla varoittamatta läsnä omien rajojen sisällä koska vain. Toiseksi uhka kohdistuu ja haittaa valtion toimintaa kaikkialla, myös sen rajojen ulkopuolella. Valtiot tietysti pyrkivät pitämään uhan rajojen ulkopuolella, mutta tavallaan juuri tässä terroristi voittaa, että se osoittaa, että valtio ei onnistu tässä ainakaan täydellisesti. Näin terrorismilla voidaan luoda kuva, että kukaan ei ole turvassa ja haastaa valtion suvereniteettiä. Terrorismin keinoin tähän ei välttämättä tarvita massiivisia armeijoita tai mannerten välisiä ohjuksia. Pienikin toimija voi ylläpitää uhkaa. Neljännen polven terrorismissa keskeistä on se, että haaste ei nouse tietyn valtion alueelta tiettyä valtiota kohtaan vaan se haastaa koko järjestelmän laajemmin. Pyrkimys on muuttaa koko maailman poliittista järjestelmää ja ehkä jopa ihmisten maailmankuvaa ja luoda näin uusia rajoja niin ihmisryhmien kuin alueidenkin välille. Toistaiseksi tällainen toiminta vaikuttaisi kuitenkin olevan aineistojen perusteella vain pieni osa terrorismia. Paikallisemmassakin terrorismissa tavoitteisiin kuitenkin liittyy usein valtasuhteiden muuttaminen muussakin

mielessä kuin vain tietyn alueen hallinnassa ja useilla järjestöillä on suhteita vastaaviin toimijoihin toisten valtioiden alueilla.

6.4 Aineistojen soveltuvuus työhön

Aineistojen sovittaminen tällaiseen tarkoitukseen oli monessa mielessä ongelmallista ja siihen liittyviä ongelmia on tärkeää pohtia työn tulosten merkitys tarkasteltaessa. Ensinnäkin rajanveto valtiollisten konfliktien jättämisestä pois oli harkittu, mutta tähän liittyy usein se ongelma, että valtion ja muun toimijan roolin ero voi olla usein hämärä. Esimerkiksi Uppsalan aineisto katsoo 2003 alkaneen Irakin sodan alkaneen valtioiden välillä, mutta niin ikään 2000-luvulla alkanut Afganistanin sota katsotaan käydyn alusta asti ei-valtiollista toimijaa vastaan. Toimijan kansainvälinen tunnustus on varmasti tässä ollut kriteeri, mutta sinänsä Taleban käsittääkseni hallitsi maata sodan alkaessa, vaikka sillä olikin vastusta, samoin kuin Baath puolueella Irakissa. Samaa voidaan pohtia Afrikan kohdalla, jossa monella toimijalla on selviä kytköksiä valtioon ja ne ehkä jopa toimivat valtioiden määräysvallassa. Nämä toimijat on kuitenkin työssä listattu sen mukaan, miten ne katsotaan Upsalan aineistoissa erillisiksi toimijoiksi. Erilaisia tulkintoja on kuitenkin varmasti mahdollista tuottaa joidenkin toimijoiden kohdalla.

Työssä ei ollut suoranaisesti tarkoitukseen tuoda esille minkään objektiivisen ilmiön nimeltä terrorismi sijoittumista vaan nimenomaan sitä, miten ilmiö on sijoitettu Yhdysvaltalaisissa aineistoissa. Työssä kuitenkin on huomioitava Uppsalan aineistoon tehty valtioiden välisten konfliktien jättäminen pois, sillä paikoin on hieman epäselvää onko kyseessä ollut valtioiden välinen sota. Työssä valintaperusteena on käytetty sitä, että molemmat ensisijaiset taistelun osapuolet ovat olleet valtioita. Taisteluiden ensisijaisten osapuolien määrittely ei varmasti kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä etenkin, jos valtioilla saatikka niiden joukoilla on osansa konfliktissa. Esimerkiksi Georgian sotaa Venäjän kanssa 2008 on ainakin mediassa kuvattu usein valtioiden väliseksi, mutta Uppsalan aineistoissa Venäjä ei ole Georgian ensisijainen vastapuoli vaan Etelä-Ossetian militantit. Tämänkaltaiset valinnat voivat vaikuttaa siihen, millä tapaa yksittäiset konfliktit nousevat esille työssä, mutta koska työ ei paneudu yksittäisiin konflikteihin on työssä luotettu Uppsalan tekemään valintaan taistelun ensisijaisista osapuolista.

Aineistojen listaus kriteerit eivät olleet yhtenäisiä, mikä osin liittyi koko työn tarkoitukseen, mutta tuotti jossain kohdin myös ongelmia. Esimerkiksi yhdysvaltalaiset tietokantojen linjanveto siitä, että valtio ei voi harjoittaa terrorismia tuotti osan eroista Uppsalan aineistoon. Itse kuitenkin otin yksipuolisen väkivallan myös valtion harjoittamana mukaan työhön, koska mielestäni sinänsä toimijan roolin ei pitäisi olla keskeinen siinä, mikä on terrorismia vaan itse toiminta. Jos mietitään vaikka Liberian hyvin tunnettuja tapahtumia Taylorin kaudella (Left 2003), joka jatkui myös 2000-luvulle, on mielestäni toimintaa vaikea erottaa monen terrorijärjestöksi luokitellun toimijan toiminnasta, vaikka Taylorin joukot ehkä edustivat jollain tapaa valtiota. Tämä liittyy laajemminkin ongelmaan sen määrittelyssä kuka maassa suoraan edustaa hallitusta, sillä työssä keskiössä ovat usein konfliktialueet, missä vastaus kysymykseen ei ole aina täysin yksiselitteinen. Työssä ei mennä tarkemmin tämän ongelman selvittämiseen vaan hyväksytään aineistojen luokitus toimijan roolista sellaisenaan, mutta tuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon tähän liittyvät ongelmat.

Uppsalan rajausta siitä, että väkivallan tekijän täytyy olla tunnettu ryhmä, aiheuttaa aineistojen vertailuun jossain määrin ongelmaa, koska yhdysvaltalaiset aineistot eivät aseta tällaista vaatimusta. Terrori-iskujen tekijä voi olla tuntematon, mikä voi aiheuttaa eroja tilanteissa, joissa jossakin maassa terrorismin tekijä jää usein tuntemattomaksi tai tuntematon tekijä on tehnyt jossakin maassa jonkin hyvin tuhoisan iskun. Etenkin länsimaat näkyvät ehkä liiankin heikosti Uppsalan aineistoissa. Esimerkiksi Suomi näkyy kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa, koska Suomessa 2000-luvulla sattuneet kouluampumiset on katsottu terrorismiksi. Uppsalan aineiston vaatimusta siitä, että tekijä edustaisi jotain tunnettua ryhmää, Suomen kouluampumiset eivät kuitenkaan täytä. Norja ja Yhdistyneet kuningaskunnat näkyvät vielä paremmin terrorismiaineistoissa, mutta eivät juuri toimijaan kohdistuvien vaatimusten seurauksena näy Uppsalan aineistossa. Yleisesti tämän merkitys jää kuitenkin työssä vähäiseksi, sillä useimmissa terrorismin kannalta merkittävissä maissa tappavia iskuja tehdään paljon. Tällöin yksittäisen iskun merkitys jää pieneksi, vaikka Uppsalan vaatimus siitä, että tekijä on tunnetun ryhmän edustaja, ei täytyisi. Uppsalan aineistot on rajoitettu myös niin, että alle 25 ihmistä minään tarkasteluvuonna tappanutta toimijaa ei huomioida. Tällä kuten myös toimijan tunnettavuutta koskevalla rajauksella on kokonaiskuvan kannalta kuitenkin lähinnä merkitystä vain sellaisten maiden kohdalla, joissa terrorismi ja väkivalta on vähäistä, minkä vuoksi rajoituksilla ei ole suurta merkitystä pohdittaessa nimenomaan niitä alueita, joissa terrorismia ja väkivaltaa on paljon.

Terrorismin sijoittumista aineistot eivät kuvaa valtiota tarkemmalla tasolla, mikä saattaa etenkin toimijakohtaisesti antaa hieman harhaanjohtavaa kuvaa. Monet järjestöt toimivat pääsääntöisesti vain tietyssä osassa valtiota ja toiset osat valtioista saattavat olla täysin vapaita iskuista. Esimerkiksi Venäjä on hyvä esimerkki, sillä siellä iskujen voidaan olettaa liittyvän vahvasti nimenomaan Kaukasian alueelle, vaikka kaukasialaiset toimijat ovat saattaneetkin tehdä yksittäisiä iskuja ympäri Venäjää. Toisaalta tämä saattaa antaa terrorismista jollain tapaa jopa hajanaisemman kuvan kuin paikkatietoon sidottu aineisto, sillä toisinaan terroristijärjestö on iskenyt myös naapurimaissa. Jos järjestö toimii esimerkiksi pääsääntöisesti Sudanissa, mutta tekee yksittäisiä iskuja myös naapurimaan puolella, saattaa näyttää siltä että toisessa maassa olisi paljon iskuja ja toisessa vähän. Tarkempi tarkastelu saattaisi kuitenkin osoittaa, että terrorismi on iso ongelma nimenomaan rajaseudulla, mutta toinen maa korostuu koska iskuista suuri osa tehdään sen puolella. Terroristijärjestön kannalta valtioiden välinen raja ei kuitenkaan välttämättä määritä sen toimintaa vaan iskuja tehdään molempien valtioiden puolella. Sama pätee taisteluihin ja yksipuoliseen väkivaltaan. Esimerkiksi jo mainitun Taylorin väkivalta ei ollut sidottu alueellisesti vain Liberiaan vaan se levisi maan rajojen yli. Työssä aineistot kuitenkin näyttävät väkivallan valtioittain, jolloin sinänsä samaan toimijaan liittyvän väkivallan leviäminen ei nouse esille. Kongon demokraattisen tasavallan kohdalla voidaan miettiä hieman samaa asiaa eri näkökulmasta. Nimenomaan Kongon itäosa on ollut levottomin alue, ja samoihin konflikteihin liittyen väkivaltaa on ollut myös itäisissä naapureissa. Tämä tulee työssä jollain tapaa esille, mutta nimenomaan valtioittain, sillä Kongon demokraattinen tasavalta korostuu kokonaisuutena ja itäiset naapurit melko hajanaisesti. Todellisuudessa itse väkivallan alue saattaisi muodostaa melko yhtenäisenkin alueen valtioiden rajaseuduille jättäen esimerkiksi Kongon demokraattisen tasavallan länsiosat rauhallisemmiksi alueiksi.

Tämän tyyppisiin tutkimuskysymyksiin vastaaminen tällaisin tilastollisin aineiston oli monessa mielessä haastavaa, sillä poliittiset motiivit eivät ole kovin suoraan näkyvissä. Poliittiset motiivit tulevat ennemmin esille juuri siinä, milloin isku päättyy aineistoon terrorismina. Terrorismi on kuitenkin aineistojen valintakriteereissäänkin sen verran avoimeksi jätetty, että tapauskohtaista harkintaa varmasti on. Terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa valintakriteereitä ei ole edes tarkemmin kerrottu, joten valinta on voinut perustua hyvinkin subjektiiviseen näkemykseen. Uppsalankin aineistoissa on varmasti jonkin verran valintoja jouduttu tekemään etenkin toimijoihin ja heidän rooliinsa liittyen, mikä voi jonkin verran vaikuttaa tilastoon. Toimija voi joskus olla hieman

epäselvä, mikä tuli esille työssä ja etenkin esimerkiksi jonkin toimijan ensisijaisuuden määrittely voi olla vaikeaa. Aiemmin ei ilmeisesti ole kuitenkaan juuri tehty tutkimusta, jossa terrorismin käsitteen käyttöä olisi tutkittu tällä tapaa laajemmin tästä näkökulmasta. Tässä tapauksessa tällainen isohkoihin aineistoihin perustuvan globaalin kuvan luominen oli mielekäs tapa aloittaa ja luoda kuvaa laajemmin terrorismin ja väkivallan sijoittumisen eroista. Työ herättää monia kysymyksiä nostaessaan esille konfliktien ja terrorismin sijoittumista ja sitä, millaiset toimijat ovat keskeisissä rooleissa eri alueilla. Työ luo myös jollain lailla kuvaa siitä, missä ja millaisen vihollisen Yhdysvallat on terrorisminvastaisessa sodassa nähnyt.

6.5 Jatkotutkimushaasteet

Työ nosti keskeisesti esille sen, että Afrikka ei näyttäydä terrorismiaineistoissa niin selvästi kuin maan osan väkivaltaisuus antaisi olettaa. Työssä on pohdittu useita syitä tähän liittyen niin Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan kuin alueellisiin toimijoihinkin, mutta kovin hyvää vastausta kysymykseen on vaikea antaa ilman jatkotutkimusta. Asiaa voisi lähteä lähestymään perehtymällä tarkemmin poliittisiin toimijoihin Afrikassa ja heidän rooliinsa suhteessa valtioon. Keskeistä olisi perehtyä tarkemmin myös itse väkivallan luonteeseen alueella ja koettaa tätä kautta selvittää, voisiko alueella itse väkivallan luonteessa olla jotakin sellaista, mikä erottaisi sen terrorismista muualla. Tämä työ ei antanut olettaa, että itse väkivallassa olisi eroa, mutta se on tietysti mahdollista. Enemmin työssä pohdittiin onko väkivallan tekijöissä tai heidän roolissaan eroa muihin alueisiin nähden. Myös perehtyminen Yhdysvaltojen rooliin Afrikassa lähihistorian aikana voisi tuoda vastauksia. Tämä vaatisi kuitenkin varmasti sellaista haastatteluaineistoa tai sellaisiin asiakirjoihin perehtymistä, että sen toteuttaminen voisi olla vaikeaa, koska tällaisiin kysymyksiin liittyy varmasti sellaisia motiiveja, joita ei haluta korostaa. Esimerkiksi erilaisia yhdysvaltalaisen medioiden Afrikkaan liittyviä julkaisuja tarkastelemalla voitaisiin kuitenkin muodostaa kuvaa siitä, miten Yhdysvalloissa mielikuva Afrikasta alueena tai alueina on muodostunut ja miten väkivalta ja terrorismi näyttäytyvät tässä mielikuvassa.

Keskeistä voisi olla verrata tämän työn tuloksia työhön, jossa samaa ilmiötä olisi tutkittu eri aineistoin. Uppsalan valinnat liittyen väkivaltaan ja konfliktiin olivat melko hyvin objektiivisin kriteerein perusteltuja, mutta terrorismiaineistoista ei voi sanoa aivan samaa, vaikka kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa kriteerit olivatkin kattavia. Näissäkin

kriteereissä oli kuitenkin melko subjektiivista tulkintaa vaativia kriteereitä esimerkiksi väkivallan ”laittomuuteen” liittyen. Tästä voidaan olettaa, että terrorismista saattaisi tulla erilainen globaali kuva esimerkiksi venäläisessä, ranskalaisessa tai kiinalaisessa aineistossa. Edes useimmat EU maat ja Yhdysvallat eivät ole aina yksimielisiä siitä kuka on terroristi, joten vieläkin poliittisesti toisistaan etäämmällä olevien maiden aineistojen vertailu voisi tuottaa erilaisia kuvia terrorismista. Tämä puolestaan voisi auttaa ymmärtämään sitä, missä uhka eri puolilla maailmaa nähdään olevaksi. Työssä valittiin yhdysvaltalaiset aineistot juuri niiden helpon saatavuuden ja kielen vuoksi sekä sen vuoksi, että tarkastelujaksolla Yhdysvallat on aktiivisesti pyrkinyt luomaan mielikuvaa uudenlaisesta uhasta. Laajemmassa aineistovertailussa voisi tulla haasteita aineistojen saatavuuden ja tulkinnan kannalta, mutta toisaalta tällainen tutkimus varmasti lisäisi ymmärrystä suurvaltojen geopolittisten päämäärien käsittämisessä. Tämä voisi myös vaatia käsitteentän laajentamista perehtymällä tarkemmin tarkasteltavien valtioiden politiikkaan, sillä kaikkialla uhkaa ei kutsuta aina välttämättä niin selvästi terrorismiksi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa menneellä vuosikymmenellä.

Terrorismi ilmiönä vaatisi tarkempaa selvitystä, sillä työn perusteella kyseessä vaikuttaisi olevan melko sekavasti käytetty termi, jopa vain yhdestä valtiosta tulevilla aineistoissa. Käsitteelle on tuskin mahdollista luoda yksiselitteisiä kriteereitä kovin helposti, mutta tutkimalla, sitä kuinka käsitettä on käytetty kuvaamaan erilaisia tapahtumia, voisi löytää jotakin olennaista. Tähän olisi mahdollista pyrkiä kartoittamalla poliitikkojen lausuntoja ja muita mediajulkaisuja ja selvittää niistä, missä asiayhteyksissä käsitettä on käytetty. Näin olisi mahdollista ymmärtää, millaiseksi terrorismi on nähty eri alueilla eri ajanjaksoina. Tässä voisi tuottaa käsitteen käytöstä vertailua niin ajassa kuin tilassakin. Myös tämänkaltaisen tutkimus voisi auttaa ymmärtämään, miten terrorismin käsitteellä osallistutaan alueiden tuottamiseen. Tämä voisi myös nostaa esille eri toimijoiden poliittisia motiiveja eri paikoissa eri aikoina. Tässä voisi jälleen ajan ja alueiden erot huomioiden pohtia laajemminkin käsitteiden valintaa, sillä uhka on varmasti nähty eri aikoina eri paikoissa eri tavoin. Tämä vaatisi huolellista perehtymistä tarkkailuajanjaksojen ja -alueiden politiikkaan.

Terrorismi liittyy työn perusteella usein ainakin jollain tapaa islamiin vaikka ei aina. Tämän yhteyden selvittäminen olisi keskeistä terrorismin ymmärtämisessä, sillä on vaikea kuvitella, että islam itsessään tuottaisi terrorismia. Terrorismia on erityisesti alueilla, joissa islam on valtauskonto, ja islamtaustaiset järjestöt toimivat usein myös alueilla, joissa islam

on vähemmistöuskonto. Tämän kaltaisia alueellisia taustalla vaikuttavia tekijöitä terrorismin sijoittamisessa voisi pohtia laajemminkin. Tällä tapaa voitaisiin muodostaa kuvaa siitä, miksi terrorismia on jollakin alueella ja ennen kaikkea ehkä siitä, onko jotain sellaisia alueellisia tekijöitä olemassa, jotka johtavat väkivallan nimeämiseen terrorismiksi jollakin alueella erityisen herkästi jonkin toimijan toimesta. Työssä nousi myös taloudellisten tekijöiden ja poliittisen hajanaisuuden merkitys uskonnon ohella pohdintaan. Tällaisia tekijöitä pohtimalla voitaisiin löytää osaltaan tekijöitä, jotka luovat paineita väkivaltaan alueella ja toisaalta tekijöitä, jotka luovat paineita kuvata väkivaltaa terrorismiksi.

Lähteet

About DHS (2013). *Official website of the department of homeland security*. U.S. department of homeland security. <<http://www.dhs.gov/about-dhs>>

About the national counter terrorism center (2013). National counter terrorism center. <http://www.nctc.gov/about_us/about_nctc.html>

Abu sayyaf group (ASG) (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/groups/asg.html>>

Abuza Z. (2003). Funding terrorism in Southeast Asia: The Financial network of Al Qaeda and Jemaah Islamiyah. *NBR analysis*. Vol. 14, Nro 5. Joulukuu 2003. The national bureau of Asian research.

Afghan Taliban (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/groups/taliban.html>>

Agnew, J. and Corbridge, S. (1995) *Mastering Space*. 260 s. Routledge. Lontoo.

Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (2003). Introduction. Teoksessa Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (toim.): *A companion to political geography. Blackwell companions to geography* 3. 1-10. Blackwell Publishers, Malden.

Al-Shabaab (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <http://www.nctc.gov/site/groups/al_shabaab.html>

Bleiker R. (2000). The 'End of modernity'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 227–241. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Bowden M. (2000). African atrocities and the "rest of the world". *Policy review* 101. Hoover institution. Stanford university.

BarniganT. (2012). China blames Tibet deaths on 'separatist plots'. *The guardian*. World news. 1.2.2012. <<http://www.theguardian.com/world/2012/feb/01/china-tibet>>

Codebook: Inclusion, criteria and variables (2012). *Global terrorism database*. National consortium for the study of terrorism and responses to terrorism. University of Maryland.

Counter terrorism 2013 calendar (2013). National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/index.html>>

Country Reports on Terrorism 2005, statistical annex (2006). National counter terrorism center.

Country reports on terrorism 2011, annex of statistical information (2012). National counter terrorism center. Report. U.S. department of state.

Daalder I. & Lindsay J. (2003). *America unbound. The Bush revolution in foreign policy*. 248 s. Brookings institution press. Washington D.C.

de Waal A. Who are the Darfurians? Arab and Africa identities, violence and external engagement. 16 s. SSRC and GEI, Harvard.

Eder K. (2006). Europe's borders: The narrative construction of the boundaries of Europe. *European Journal of Social Theory*. 2006 9. 52–71.

Falk R. (2000). A 'New medievalism'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 106–116. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Flint C. (2006). *Introduction to geopolitics*. 240s. Routledge. New York.

Folden G. (2003). Ace of base. *The Guardian*. 18.11.2003.
<<http://www.theguardian.com/world/2003/nov/18/turkey.alqaida1>>

Fry G. & O'Hagan J. (2000). Contending images of world politics: An introduction. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 1–18. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Furuti C.A. (1997). Cartographical map projections. 26.11.2012.
<<http://www.progonos.com/furuti/MapProj/Normal/TOC/cartTOC.html>>

George J. (2000). 'Back to the future'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 33–47. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Hall, S. (1992). *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Suom. Koivisto, J., M. Lehtonen, T. Uusitupa & L. Grossberg. 392 s. Vastapaino, Tampere.

Heikkilä T. (1998). *Tilastollinen tutkimus*. 320 s. Edita prima Oy. Helsinki.

Huntington S. (1997). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. 369 s. Simon & Schuster UK Ltd. London.

Häkli J. (2008). Konfliktit ja symbolinen väkivalta – geopolitiikkaa kehon tilassa. *Terra* 120: 3, 147–157.

Hämeen-Anttila J. (2004). *Islamin käsikirja*. 255 s. Otava, Helsinki.

Jääskeläinen T. (2010). Ihmissalakuljetus ja ihmiskauppa Helsingin Sanomissa ja Dagens Nyheterissä. *Pro-Gradu tutkielma*. 105 s. Helsingin yliopisto. Maantieteenlaitos.

Kaartinen M. (2002). Orientin lumo – Itä toisena. Teoksessa Terho H. (Toim.): *Hetkiä historiassa*. 291–308. Kulttuuri historia 2. Turku.

Kamen A. (2013). Counterterrorism 2013 calendar, a belated but hard to get gift. *Washington post. Blogs*. In the loop by Al Kamen. 2.1.2013.
<http://www.washingtonpost.com/blogs/in-the-loop/post/counterterrorism-2013-calendar-a-belated-but-hard-to-get-gift/2013/01/02/ec5f57a6-54f5-11e2-8b9e-dd8773594efc_blog.html>

Kang C. (2012). A Changing East Asia and U.S. Foreign Policy. *Council on foreign relations. Other report*. 5/2012. <<http://www.cfr.org/south-korea/changing-east-asia-us-foreign-policy/p28385>>

- Kaplan D. (1999). Territorial identities and geographical scale. Teoksessa Herb G. & Kaplan D. (Toim.): *Nested identities. Nationalism, territory and scale*. 31-49. Rowman & Littlefield publishers, inc. Oxford.
- Kaplan R. (1994). The coming anarchy. *Atlantic monthly*. Helmikuu. 44-76
- Krugman P. (2003). *The Great unraveling. Losing our way in the new century*. 428 s. W. Norton & company. New York.
- Kumar N. (2003). Data quality and flow of errors in GIS. *Survey of India, Chandigarh*. 158-163.
- Kunich D. (2006). Kucinich Questions The President on US trained insurgents in Iran. Kurd net. <<http://www.ekurd.net/mismas/articles/misc2006/4/irankurdistan158.htm>>
- Le Billon P. & El Khatib F. (2004). From Free Oil to 'Freedom Oil': Terrorism, War and US Geopolitics in the Persian Gulf. *Geopolitics*. 9, 1. 109–137.
- Left S. (2003). War in Liberia. *The Guardian*. 4.8.2003.
<<http://www.theguardian.com/world/2003/aug/04/westafrica.qanda>>
- Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3623>
- Longley P. A. ym. (2005). Geographical information systems and science 2nd ed. Chichester ; Hoboken, NJ : Wiley, 2005
- Lord's resistance army (LRA) (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3513>
- Luke T. (2003). Postmodern geopolitics. Teoksessa Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (toim.): *A companion to political geography. Blackwell companions to geography* 3. 219–235. Blackwell Publishers, Malden.
- Mark C. (2001). Israeli-United States relations. *CRS Issue brief for congress*. 17 s. Congressional research service . The Library of congress.
- Moroccan Islamic combatant group (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4341>
- Moisio S. (2000). Pohjoisen alueen geopolitiikka: pohjoinen periferia ja uuden Euroopan alueellinen rakentuminen. *Terra* 112: 3. 117–128.

- Moro Islamic liberation front (MILF) (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3631>
- Murphy A. (1999). Rethinking the concept of European identity. Teoksessa Herb G. & Kaplan D. (Toim.): *Nested identities. Nationalism, territory and scale*. 53-73. Rowman & Littlefield publishers, inc. Oxford.
- Nacos B. (2002). *Mass-mediated terrorism. The central role of the media in terrorism and counterterrorism*. 222 s. Rowman & littlefield publisher, inc. Oxford.
- O'Hagan J. (2000). A 'Clash of civilizations'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim.): *Contending images of world politics*. 135–149. Macmillan press ltd, Hampshire and London.
- Ó'Tuathail, G. (1994). (Dis)placing geopolitics: writing on the maps of global politics. *Environment and Planning D: Society and Space* 12: 525 – 546
- Ó'Tuathail, G. (1998). Postmodern geopolitics? The modern geopolitical imagination and beyond. Teoksessa Tuathail, G. & S. Dalby (Toim.): *Rethinking geopolitics* 16–38. Routledge. Lontoo.
- Ó'Tuathail G. (2000). The postmodern geopolitical condition: States, statecraft, and security at the millennium. *Annals of the association of American geographers*. 90, 2000. 166–178
- Paasi A. (1986). The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia* 164:1. 105–146. Geographical society of Finland. Helsinki.
- Paasi A. (1996). *Territories, boundaries and consciousness. The changing geographies of the finnish-russian border*. 356s. John Wiley & sons Ltd. Chichester.
- Paasi A. (2001). Bounded spaces in the mobile world: deconstructing 'regional identity'. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 2002, 93, 2. 137–148.
- Paasi A. (2003). Territory. Teoksessa Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (toim.): *A companion to political geography. Blackwell companions to geography* 3. 109–122. Blackwell Publishers, Malden.
- Paasi A. (2009). The resurgence of the 'region' and 'regional Identity': theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe. *Review of International Studies*. 35. 121–146.
- Perkins R. & Neumayer E. (2008). Extra-territorial interventions in conflict spaces: Explaining the Geographies of post cold war peacekeeping. *Political geography*. 27 2008. 895–914
- Prazan M. (2011). *Une histoire du terrorisme*. Doc en stock.

- Rengger N. (2002). On the just war tradition in the twenty-first century. *International Affairs* 78: 2. 353–363.
- Richardson J. (2000). The 'End of history'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim.): *Contending images of world politics*. 21–32. Macmillan press ltd, Hampshire and London.
- Robinson A. (1960). *Elements of Cartography*. 343 s. John Wiley & Sons. New York.
- Routledge P. (1998). Going global. Spatiality, embodiment and mediation in the Zapatista Insurgency. Teoksessa Ó'Tuathail G & Dalby S. (Toim.): *Rethinking geopolitics*. 240-260. Routledge. Lontoo.
- Saarikoski V. (2002). Euroopan jakautumisen historia itälaajentumisen haasteena. Teoksessa Raunio T. & Tiilikainen T. (Toim.): *Euroopan Rajat*. 32–60. Gaudeamus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Sack R. D. (1997). *Homo geographicus. A framework for action, awareness, and moral concern*. 292 s. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Sartre J-P. (1961). Préface. Teoksessa Fanon F : *Les damnés de la terre*. 17-41. Pariisi.
- Simon J. (1994). *The terrorist trap. America's experience with terrorism*. 470 s. Indiana university press. Indianapolis.
- Snyder J. (1993). *Flattening the earth. Two thousand years of map projections*. 365 s. The university of Chicago press. Chicago.
- Spetalnick M. (2012). Obama: Syria Rebels Now Recognized By U.S. Government. *The world post*. 11.12.2012. Reuters. <http://www.huffingtonpost.com/2012/12/11/obama-syria-rebels-recognition_n_2280697.html>
- Stokes D. (2003). Why the end of the cold war doesn't matter: the US war of terror in Colombia. *Review of International Studies*. 29. 569–585 . British International Studies Association.
- Stump R. (2000). *Boundaries of faith. Geographical perspectives on religious fundamentalism*. 250 s. Rowman & Littlefield publishers, inc. Plymouth.
- Suslov D. (2013). A New start for Russian-US counter-terrorism cooperation. *Valdai international discussion club*. < <http://valdaiclub.com/usa/60020.html>>
- Tait P. (2013). China rebukes Dalai Lama for seeking Tibetan independence: state media. *Reuters. World*. 18.10.2013. <<http://www.reuters.com/article/2013/10/19/us-china-dalailama-idUSBRE99I01620131019>>
- Teibel A. (2012). Iran Sanctions: Israel Believes Economic Penalties Hit Hezbollah. *The world post*. 29.10.2012. <http://www.huffingtonpost.com/2012/10/29/iran-sanctions-israel-hezbollah_n_2040127.html>
- Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP) (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/groups/ttp.html>>

Tyner J. (1992). *Introduction to thematic cartography*. 320 s. Prentice hall college div New Jersey.

UCDP Battle related deaths dataset codebook - Definitions, sources and methods for the UCDP Battle related death estimates (2013). Version 5.0. 8s. *Uppsala conflict data program*. Department of peace and conflict research. Uppsala university.

UCDP Onesided Violence Codebook (2012). Version 1.4. 5s. *Uppsala conflict data program*. Department of peace and conflict research. Uppsala university.

Uppsala conflict data program (2013). Uppsala universitet. Department of peace and conflict research. <<http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/>>

Vasquez J. (1999). *The Power of power politics: from classical realism to neotraditionalism*. 448 s. Cambridge University Press.

Vuoristo K-V. (1997). *Poliittinen maantiede*. 288s. WSOY. Helsinki.

Williams P. (2002). *Al'Qaeda. Brotherhood of terror*. Alpha. A Pearson education company. New Jersey.

Yetiv S. (2004). *Explaining foreign policy. U.S. decision-making and the Persian Gulf war*. 288 s. Johns Hopkins university Press. Baltimore.

Liite I – Terroristijärjestöjen nimien eri muotoja ja lyhenteitä

Al'Queda = Al-Quida = Al-Qa'ida

AQAP = Al'Queda in the Arabian Peninsula

AQ-Irak = Al'Queda in Irak

AQIM = Al'Queda in the Islamic Maghreb

ASG = The Abu Sayyaf Group

ATNMG = Alliance Touareg du Niger et du Mali

ATTF = All Tripura Tiger Force

AUC = Autodefensas Unidas de Colombia

Boko Haram = The Congregation of the People of Tradition for Proselytism and Jihad = Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad

CPN-M = Communist Party of India–Maoist

EIJM-AS = Eritrean Islamic Jihad Movement – Abu Suhail faction

FDLR = Forces démocratiques de libération du Rwanda

FLRN = Front pour la Libération et la Reconstruction Nationales

FNL = Forces Nationales de Liberation = PALIPEHUTU-FNL

FARC = Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia

FSA = The Free Syrian Army

GAM = Gerakan Aceh Merdeka

GICM = Groupe Islamique Combattant Marocain

GIA = Groupe islamique armé

IMU = Islamic Movement of Uzbekistan

ISI = Jama'at Al-Tawhid wa Al-Jihad = Islamic State of Iraq

JI = Jemaah Islamiya

KNU = Karen National Union

LTTE = The Liberation Tigers of Tamil Eelam

LT = Lashkar-e-Tayyiba

LURD = Liberians United for Reconciliation and Democracy

MDJT = Mouvement pour la démocratie et la justice au Tchad

MFDC = Mouvement des forces démocratiques de Casamance

MFDC-FN = Mouvement des forces démocratiques de Casamance – Front Nord

MILF = Moro Islamic Liberation Front

MNJ = Mouvement des Nigériens pour la Justice

MPCI = Mouvement patriotique de la Côte d’Ivoire

NTC = the National Transitional

ONLF = Ogaden National Liberation Front

PJAK = Partî Jiyanî Azadî Kurdistan

PKK = Partiya karkeren Kurdistan

RFDG = Rassemblement des Forces démocratiques de Guinée

RUF = The Revolutionary United Front

Sendero Lumiosa = Shining path

SPLM/A = Sudan People's Liberation Movement/Army

TTP = Tehrik-i-Taliban Pakistan

UCK = Ushtria çlirimtare ë kosovës

UNITA = União nacional para a independência total de Angola

Liite 2 – Kuolleiden määrä maittain eri aineistoissa

Maa	Yks.p.väkivalta kuolleet Uppsala	Taist. Kuolleet Uppsala	Upsala kuolleet yht.	DHLS kuolleet*	NCTC Kuolleet*
Afganistan	1234	41414	42648	7720	337
Algeria	991	5640	6631	3477	133
Angola	1410	2677	4087	988	0
Azerbaidzan	0	26	26	0	0
Bahrain	26	0	26	0	0
Bangladesh	0	0	0	238	90
Brasilia	34	0	34	0	0
Burundi	1762	5640	7402	585	0
Egypti	158	0	158	178	34
Eritrea	0	57	57	0	0
Espanja	191	0	191	252	198
Etiopia	1091	1326	2417	282	25
Filippiinit	561	7303	7864	1926	0
Georgia	0	648	648	0	0
Guinea	205	649	854	176	0
Guyana	29	0	29	0	0
Haiti	40	244	284	0	0
Honduras	28	0	28	32	0
Indonesia	886	2036	2922	694	269
Intia	5376	15375	20751	7349	674
Irak	6157	16898	23055	26340	2818
Iran	25	704	729	346	0
Yhd.kuningaskunnat	0	0	0	85	50
Israel	704	3525	4229	1459	523
Jemen	142	1378	1520	1028	0
Jordania	0	0	0	68	50
Kamerun	0	0	0	43	0
Kenia	473	0	473	298	0
Keski-Afrikan tas.	318	622	940	133	0
Kiina	51	0	51	281	0
Kolumbia	1685	8500	10185	2165	0
Kongon dem. tas.	14801	6551	21352	1274	159
Kongo	0	167	167	0	0
Kreikka	0	0	0	69	0
Laos	73	0	73	0	0
Libanon	182	821	1003	254	150
Liberia	3426	2635	6061	0	0
Libya	152	1928	2080	0	0
Madagaskar	31	0	31	0	0
Makedonia	0	72	72	43	0
Mali	0	190	190	109	0
Marokko	45	0	45	70	42
Mauritania	0	63	63	39	0
Mexiko	354	0	354	77	0
Myanmar	900	2309	3209	132	0

Nepal	2101	9418	11519	1882	0
Niger	0	128	128	99	0
Nigeria	640	858	1498	1424	179
Norja	0	0	0	76	70
Norsunluurannikko	1040	0	1040	178	0
Pakistan	1833	19809	21642	8597	923
Peru	0	166	166	0	0
Ruanda	231	2103	2334	48	0
Saudi-Arabia	63	0	63	144	0
Senegal	25	144	169	84	0
Serbia	0	0	0	72	0
Sierra Leone	36	154	190	60	0
Somalia	211	9515	9726	1927	33
Sri Lanka	597	24210	24807	2780	114
Sudan	9755	18270	28025	2046	37
Syyria	2924	842	3766	191	0
Tadzikistan	0	126	126	0	0
Tansania	37	0	37	0	0
Thaimaa	1745	1284	3029	1401	0
Togo	436	0	436	0	0
Tsad	267	4084	4351	271	80
Tunisia	0	0	0	57	0
Turkki	0	3169	3169	293	32
Uganda	2943	4929	7872	1147	313
Uzbekistan	0	239	239	40	0
Venäjä	2296	9055	11351	2873	809
Vietnam	72	0	72	0	0
Yhdysvallat	2668	1585	4253	3033	3000
Zimbabwe	253	0	253	0	0

*Huomioitu vain sellaiset maat, joissa on kuollut jonain tiettyinä vuonna yli 25 ihmistä yhden tietyn toimijan iskuissa tarkasteluajanjaksolla.

Pro gradu -tutkielma
Maantiede
Kulttuurimaantiede

VALTION VIHOLLINEN

Terrorismin ja väkivallan sijoittuminen terrorismin vastaisen sodan vuosina

Tuukka Lahnalammi

3/2014

Ohjaaja:
Markku Löytönen

HELSINGIN YLIOPISTO
MAANTIETEEN LAITOS

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Laitos Geotieteiden ja maantieteen laitos	
Tekijä Tuukka Lahنالammi			
Työn nimi Valtion vihollinen – Terrorismin ja väkivallan sijoittuminen terrorismin vastaisen sodan vuosina			
Oppiaine Kulttuurimaantiede			
Työn laji Pro gradu -tutkielma	Aika Maaliskuu 2014	Sivumäärä 89 + 2 liitettä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Terrorismin käsitettä on käytetty väljästi erilaisista valtiota uhkaavista toimijoista. Tässä työssä pyrin selvittämään sitä, miten Yhdysvaltalaisissa aineistoissa terrorismia on sijoitettu ja vertaamaan tätä Uppsalan aineistoihin taisteluissa kuolleista ja yksipuolisesta väkivallasta. Näin selvitän millaisia eroja aineistojen välillä on kuolleiden määrässä ja laadussa sekä iskun tekijöissä.</p> <p>Työssä teoreettinen tausta on kriittisessä geopolitiikassa. Kriittinen geopolitiikka siirtää huomion olemassa olevista alueista siihen, miten alueita tuotetaan. Keskeistä on se, millaiset prosessit vaikuttavat alueiden syntyyn ja siihen, miten ne nähdään. Usein alueista pyritään muodostamaan tietynlaista kuvaa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Terrorismin vastaisen sodan vuosina Yhdysvallat on muuttanut ulkopoliittikaansa niin, että se katsoo sillä olevan oikeus torjua yksipuolisella päätöksellä uhkia rajojensa ulkopuolella. Keskeinen osa uhkaa liittyy terrorismiin, jonka uhkaa on kuvattu sekä sijoitettu poliitikkojen puheissa ja mediassa.</p> <p>Työssä käytetään kolmen eri tahon tuottamia aineistoja. Kotimaan turvallisuusministeriö ja terrorismin vastainen keskus ovat Yhdysvaltojen hallinnon osia, jotka on luotu terrorismin vastaisen sodan myötä. Uppsalan yliopisto on tuottanut jo vuosikymmeniä omaa tietokantaansa erilaisista konflikteihin liittyvistä muuttujista. Alkuperäisten yhdysvaltalaisaineistojen sisältö on valittu subjektiivisemmin kriteerein kuin Uppsalan aineiston. Aineistoista tuotetaan kartta esityksiä, joilla on keskeinen rooli tulosten muodostuksessa.</p> <p>Terrorismia vaikuttaa työn perusteella olevan eniten Lähi-idässä ja Etelä-Aasiassa. Näillä alueilla myös taisteluissa kuolla paljon. Sen sijaa monissa Saharan eteläpuolisen Afrikan valtioissa yksipuolinen väkivalta tappaa jopa enemmän kuin taistelut. Keskeisimmät toimijat ovat eri aineistoissa maittain usein samoja. Al'queda on ainut selvästi globaali terroristijärjestö. Maissa joissa kuolla paljon yksipuolisessa väkivallassa, terrorismin yleisin kohde on usein siviilit ja maissa joissa kuolla lähinnä taisteluissa, kohde on yleensä valtio.</p> <p>Terroristijärjestöt vaikuttaisivat edelleen toimivan pääasiassa yhden tai kahden valtion alueella. Tämä viittaa siihen, että edelleen useimpien järjestöjen tavoitteet ovat melko paikallisia. Melko harva valtio myöskään taistelee laajasti naapurimaitaan laajemmalla alueella. Etenkin Yhdysvaltojen ja al'Quedan toiminta on kuitenkin selvästi globaalia, minkä on esitetty olevan eräänlainen terrorismin ja vastaterrorismin globaalia luonnetta vahvista prosessi, joka liittyy laajemmin globalisaatioon. Keskeisimpiä johtopäätöksiä työssä on myös se, että terrorismi vaikuttaa liittyvän selvästi nimenomaan taisteluihin selvemmin kuin yksipuoliseen väkivaltaan. Tämä johtaa siihen, että mm. Afrikassa on vähän terrorismia suhteessa väkivaltaan alueella. Tähän on esitetty työssä mahdolliseksi syyksi valtion heikompaa roolia alueella, mikä ilmenee siinä, että valtio harjoittaa itse paljon yksipuolista väkivaltaa ja toisaalta myös siinä, että alueella toimii paljon valtiota vastustavia ryhmiä.</p>			
Avainsanat Geopolitiikka, ulkopoliitiikka, terrorismi, konflikti, Yhdysvallat, terroristijärjestö			
Säilytyspaikka Kumpulan tiedekirjasto			
Muita tietoja			

Faculty Faculty of Science		Department Department of Geosciences and Geography	
Author Tuukka Lahnammi			
Title Enemy of the state – The locations of terrorism and violence during the years of the war on terror			
Subject Geography/ Human geography			
Level Master's thesis	Month and Year March 2014	Number of Pages 89 + 2 appendices	
<p>Abstract</p> <p>The concept of terrorism has been used widely in discussion about those actors who threaten the state. In this study I try to clarify how terrorism has been located in databases from the United States and compare those results to the Uppsala university's databases considering battle related deaths and one-sided violence. I try to find out which kind of differences there are among databases considering the number of deaths, the type of the targets and the actors who perform the strikes.</p> <p>The theoretical base of this study lies in the theory of critical geopolitics. Critical geopolitics moves the focus from the existing areas to that how areas are produced. The focus is on that what kind of processes there are influencing when areas and our perspective about them becomes to exist to us. Often there are purposeful intentions to enforce certain images about areas in order to achieve political goals. During the years of the war on terror the United States has changed its foreign politics more to the direction where it considers that it has the right to defend itself from threats even when it means using force outside the US borders without international approval. The threat has been often described as terrorism in the media and in political speeches.</p> <p>In this study I use databases from three different sources. The department of homeland security and the national counterterrorism center are created as results of the war on terror to help the government to deal with the threat. The university of Uppsala has produced its own database for decades about different factors considering conflicts. To the original American databases the material has been accepted with more subjective criteria than to the original Uppsala databases. From the information of these databases I produce several cartographic presentations which have an essential meaning in the production of the results.</p> <p>The most important locations of the terrorism are in the Middle East and in the South Asia. In these areas there are also great numbers of battle related deaths. In the Sub-Saharan Africa one-sided violence is often even more common reason of death than battles. Most of the most important actors of the countries are same ones in the different databases. Al'Queda is the only truly global terrorist organization. In the countries where one-sided violence is most severe the targets are usually civilians and in the countries where the battles are more severe the target is usually the government.</p> <p>Terrorist organizations seem to strike only in few countries in most cases. This indicates that even today most of the organizations have quite local goals. Also only few states are using force outside their own or neighboring country. Especially United states and al'Queda are actors who clearly use force globally. This study suggests that this is a process that enforces the global nature of terrorism and counterterrorism and that this is part of the larger process of globalization. One of the most important conclusions of this study is that terrorism seems to relate more to the battles than to one-sided violence. This is the most important reason for the observation that there is little terrorism in same parts of the world compared to violence. The main example of this is Sub-Saharan Africa. This study suggests that the reasons for this might be the weak role of the States in many countries in the area which appears as one-sided violence done by government and as large number of other groups practicing one-sided violence on the continent.</p>			
Keywords Geopolitics, foreign policy, terrorism, conflict, United States of America, terrorist organization			
Where deposited Kumpula campus library			
Additional information			

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Työn lähtökohdat.....	1
1.2	Tutkielman tarkoitus	2
2	Kriittinen geopolitiikka	3
2.1	Poliittiset toimijat realismin paradigman jälkeisessä maailmassa	3
2.2	Alueen muodostuminen alhaaltapäin	7
2.3	Geopoliittisten tilojen tuottaminen ja erottaminen.....	9
2.4	Uhkaa sijoittamalla toimijat muokkaavat maailmankuvaa	13
3	Terrorismin vastainen sota.....	16
3.1	Terrorismi politiikan keinona	16
3.2	Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutos 2000-luvulla.....	21
4	Aineisto ja menetelmät	25
4.1	Tietokannat.....	25
4.1.1	<i>Terrorismin vastaisen keskuksen aineisto</i>	<i>27</i>
4.1.2	<i>Kotimaan turvallisuusministeriön tietokanta.....</i>	<i>30</i>
4.1.3	<i>Uppsalan yliopiston tietokannat</i>	<i>31</i>
4.1.4	<i>Aineistojen erot</i>	<i>33</i>
4.2	Tietokantojen käyttö.....	34
5	Tulokset.....	40
5.1	Terrori-iskujen sijoittuminen.....	40
5.2	Yksipuolisen väkivallan ja taisteluiden sijoittuminen.....	43
5.3	Konfliktin ja terrorismin suhde	47
5.4	Terrorismi väkivallan muotona	48

5.4.1	<i>Yhdysvaltojen mukana olon merkitys</i>	48
5.4.2	<i>Terroristit ja konfliktien osapuolet</i>	49
5.4.3	<i>Terrori-iskujen kohteet</i>	54
6	Johtopäätökset	55
6.1	Terrori-iskujen sijoittuminen.....	55
6.2	Terrorismin sijoittuminen suhteessa väkivaltaan ja konflikteihin.....	56
6.2.1	<i>Uppsalan- ja Yhdysvaltalaisten aineistojen erot</i>	56
6.2.2	<i>Terrorismin sijoittuminen suhteessa Yhdysvaltojen sotiin</i>	59
6.2.3	<i>Kohteen ja toimijan merkitys terrorismin sijoittumisessa</i>	61
6.3	Terrorismi valtion vihollisena	64
6.3.1	<i>Toimijan motiivien merkitys terrorismin sijoittumisessa</i>	64
6.3.2	<i>Terrorismin merkitys valtioiden täyttämässä maailmassa</i>	67
6.4	Aineistojen soveltuvuus työhön	73
6.5	Jatkotutkimushaasteet	76
	Lähteet	79
	Liite I – Terroristijärjestöjen nimien eri muotoja ja lyhenteitä	85
	Liite 2 – Kuolleiden määrä maittain eri aineistoissa	87

1 Johdanto

1.1 Työn lähtökohdat

Etenkin tällä vuosituhannella terrorismi on noussut mediassa paljon esillä olleeksi uhaksi ja termiä on käytetty usein erilaisista valtiota uhkaavista organisaatioista. 2000-luvulla terrorismi liitetään usein etenkin länsimaissa ja Venäjällä islamiin (Bleiker 2000: 236). Terrorismi on kuitenkin paljon poliittista latausta omaava termi, jota käytetään erilaisista toimijoista. On sanottu, että moni terroristi on huomisen poliitikko (Simon 1994: 6). Terroristeiksi voidaan kuvata valtiota vastustavia kapinallisia, rikollisjärjestöjä tai jopa valtioita edustavia joukkoja. On monessa mielessä mahdollista kuvata näitä ryhmiä eri termein. Sama asia voi olla yhden näkökulmasta terrorismia, toisen näkökulmasta sankaruutta, kolmannen näkökulmasta ulkopolitiikkaa ja neljäs pitää sitä oikeutena (Bleiker 2000: 236). Hienon esimerkin tarjoavat vaikkapa Yhdysvaltain hyvin erilaiset suhtautumistavat Kurdistanin työväenpuolueeseen (PKK) eri maissa, joissa se toimii, vaikka periaatteessa useimmat maat ovat määritelleet koko organisaation terroristijärjestöksi. Vastaavia esimerkkejä on varmasti lukuisia ja ne näyttävät hyvin, kuinka terrorismi on nykyään laajalti geopolitiikassa käytetty termi, jolla voidaan pyrkiä leimaamaan alueita ja valtioita tarkoitushakuisesti poliittisten päämäärien saavuttamiseksi (Kucinich 2006; Le Billion & Khatib 2004: 129–130).

Terrorismin käsittely poliittisen maantieteen näkökulmasta voi olla erityisen hedelmällistä, sillä kyseessä on ilmiö, jota on todellisuudessa hyvin vaikea rajata joidenkin valtioiden ja alueiden sisään. Ilmiö tavallaan uhkaa koko suvereenin valtion käsitettä osoittamalla, kuinka vaikeaa tilan valvonta ja rajaaminen on. Olen tässä työssä kiinnostunut selvittämään, mihin terrorismi sijoitetaan. En niinkään keskity terrorismin käsitteen määrittelyyn vaan nimenomaisesti siihen, kuinka se sijoitetaan. Työssä esimerkkinä käsitellään sitä, kuinka Yhdysvallat sijoittaa terrorismin. Terrorismi on kuitenkin väljä käsite, ja terrorismia on todellisuudessa vaikea sijoittaa minnekään konkreettiseen valtioon tai alueeseen. Voidaan ajatella, että geopolitiisessa toiminnassa on kyse maailman jäsentämisestä toimijoiden arvojen ja tavoitteiden mukaisesti ja siitä, kenellä on valta tuottaa tätä kuvaa. Näin geopolitiikassa on kyse keskenään kilpailevista tulkinnoista siitä, kenellä on valta määrittää terrorismi ja sen sijainti. Pyrin tässä työssä käsittelemään terrorismia ja sen sijaintia nimenomaan tästä näkökulmasta, vaikka asian voi varmasti nähdä eri tavoin (Moisio 2000).

1.2 Tutkielman tarkoitus

Tässä työssä tarkoitus on selvittää sitä, kuinka terrorismin käsitettä käytetään alueiden määrittelyssä etenkin ulkopolitiikan osana valtioiden toimesta. Työssä verrataan sitä, kuinka Yhdysvallat sijoitti terrori-iskut 2000-2011 Uppsalan yliopiston listaamaan väkivaltaan ajanjaksolla. Koska eri aineistot eivät ole täysin samanlaisia ja kuvaavat osin eri ilmiötä, eivät työssä pääasiallisena menetelmänä ole varsinaiset tilastolliset menetelmät. Työssä tuotetaan aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimukseen perustuen viitekehys, jonka pohjalta eri tietokantojen sijaintiaineistoa verrataan. Työssä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin.

1. Missä terrori-iskut tapahtuvat?

Kuinka paljon yhdysvaltalaisaineistojen perusteella eri maissa ihmisiä kuolee terrori-iskuissa? Kuinka paljon maissa on iskuja?

2. Miten Yhdysvallat sijoittaa terrorismin suhteessa väkivaltaan ja omiin sotiinsa?

Vastaako Yhdysvaltojen katsomien terrori-iskuissa kuolleiden sijoittuminen Upsalan aineiston yksipuolisesta väkivallasta ja taisteluissa kuolleiden sijoittumista sekä konfliktien sijoittumista, joissa Yhdysvallat on osapuolena?

3. Millaista väkivaltaa sanotaan terrorismiksi?

Vastaavatko väkivallan ja terrorismin tekijät ja kohteet alueellisesti toisiaan eri aineistoissa, ja mitä tämä kertoo terrorismista väkivaltana?

Kysymyksiin vastaamalla tarkoitus on selvittää erilaisten toimijoiden, alueiden ja terrorismin yhteyttä hypoteesin ollessa se, että Yhdysvallat määrittelee väkivaltaa terrorismiksi osin oman näkemyksensä mukaan siitä, onko väkivalta oikeutettua. Tämä on tarkoitus osoittaa näyttämällä, että terrori-iskuiksi nimetään varsin laajasti väkivaltaa. Keskeistä ei näin olisikaan vain väkivallan luonne vaan myös se, kuka iskun tekee ja missä. Työssä on näin keskeistä havainnollistaa, missä terrorismi on, ja selvittää, kuvataanko väkivaltaa terrorismina herkemmin toisilla alueilla kuin toisilla.

On selvää, että terrorismi ja väkivalta liittyvät toisiinsa, mutta aineistojen erojen avulla voidaan löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin. Yhdysvaltojen intressejä sijoittaa terrorismia jonnekin verrataan Uppsalan tietokantaan siitä näkökulmasta, että onko terrori-iskuja enemmän sellaisilla alueilla, joissa Yhdysvallat on mukana konfliktissa kuin konfliktialueilla yleensä. Yhdysvaltoja ja terrorisminvastaista sotaa esimerkkinä käyttäen työ pyrkii havainnollistamaan terrorismin käsitteen käyttöä osana geopolitiikkaa kriittisen

geopolitiikan teorian näkökulmasta ja nostamaan esille sitä, kuinka poliittiset toimijat eri tasoilla tuottavat osin kilpaileviakin mielikuvia alueista poliittisten päämääriensä mukaan.

2 Kriittinen geopolitiikka

2.1 Poliittiset toimijat realismin paradigman jälkeisessä maailmassa

Poliittisen maantieteen keskeisimpänä tutkimuskohteena on perinteisesti usein pidetty valtiota. Jo pitkään erilaiset ylikansalliset organisaatiot ja valtioiden osat ovat voineet olla tutkimuskohteita, mutta ne ovat olleet ikään kuin seurausta valtioista (Vuoristo 1997: 17–20). Realismin paradigman selitysvoimaa on kyseenalaistettu viime vuosikymmeninä (Vasquez 1999). Edelleen maailma kuitenkin nähdään usein yleisessä keskustelussa Westphalin rauhan mallin mukaisena suvereenien valtioiden jakamana tilana. Westphalian rauhaa kuvataan usein modernin valtion syntyhetkeksi. Viime vuosikymmeninä realismin mallinmukaista maailmaa, jossa suvereenit valtiot kilpailevat rationaalisesti omasta edustaan toisiaan vastaan, on alettu kyseenalaistaa enenevässä määrin. On herätty keskustelemaan siitä, missä määrin maailmaa voidaan selittää vain yhtenäiseksi mustaksi laatikoksi kuvattujen valtioiden kautta (Fry & O'Hagan 2000: 1-3; George 2000: 38–41). Realismi kuvaa maailman anarkistiseksi systeemiksi, jossa yhtenäisiksi toimijoiksi nähdyt kansallisvaltiot kilpailevat vallasta. Etenkin geopolitiikan ja turvallisuuden saralla tällainen ajattelu on usein politiikan keskiössä, joskin mm. talouden saralla tämänkaltaisesta ajattelusta on usein politiikassa luovuttu ja valtiota ei nähdä enää niin alueeseen sidottuna toimijana (Falk 2000: 106–108). Nykyään valtiot usein myös luovuttavat valtaa niin ylikansallisille tahoille kuin niiden alaisille alueillekin ja harjoittavat pitkälle menevää yhteistyötä näiden kanssa monella saralla (Paasi 2009: 125).

Valtioiden ja yhteisöjen rajat ovat hämärtyneet kylmänsodan päättymisen jälkeen mutta myös informaatioteknologian myötä. Tämän myötä myös geopolitiittinen ajattelu on kehittynyt kohti joustavampaa ja vähemmän valtiokeskeistä näkemystä tilasta, turvallisuudesta, alueista ja uhasta. Tämä on luonut uusia yhtenäisiä regiimejä, jotka eivät ole enää valtioiden rajojen sitomia ja muodostavat yhteyksiä eri paikkojen välillä ympäri maailman. Tämä muuttaa näkemystä maailman jakamisesta helposti ulkomaahan ja kotimaahan, itään ja länteen tai meihin ja muihin. Tämä voi toisaalta vaikuttaa valtioiden

kykyyn hallita maailmaa ja ylläpitää järjestystä erilaisten valtioista ainakin osin riippumattomien tahojen kuten luottoluokittajien ja median vaikuttaessa tilanteeseen. Maailmaan on syntynyt myös alueita, jotka eivät ole ainakaan kovin tehokkaasti minkään valtion hallinnassa eli ns. epäonnistuneita valtioita. Nämä alueet uhkaavat olemassa olevia valtioita mm. kansainvälisen rikollisuuden, terrorismin ja pakolaisten kautta (Ó'Tuathail 2000).

Nykyään poliittiseksi toimijaksi voidaan nähdä muukin toimija kuin valtio. Valtiot nähdään nykyaikana usein liian pieniksi toimijoiksi globaalissa maailmassa ja toisaalta liian suuriksi toimijoiksi, jotta yksittäiset kansalaiset voisivat kokea kulttuurista yhteyttä niiden kautta tai osallistua niiden toimintaan (Paasi 2009: 123–125). Kylmänsodan jälkeen maailma on muuttunut monella tapaa valtiokeskeisestä maailmasta rajattomammaksi maailmaksi, jossa niin ihmiset kuin ideatkin liikkuvat nopeammin. Tähän liittyy kuitenkin myös turvallisuuden näkökulmasta uhkia esimerkiksi huumeita, rikollisuutta ja terrorismia. Tämä on johtanut myös eräänlaisten ns. ”roistovaltioiden” syntyyn. Yhdysvallat on jo 90-luvun lopulta ottanut keskeisen roolin näiden ”roistovaltioiden” toiminnan rajoittamisessa (Ó'Tuathail 2000). Romahtaneiden tai epäonnistuneiden valtioiden alueita ei hallitse mikään valtion rinnastettava organisaatio (Kaplan 1994: 44–76). Toisaalta saman valtion alueella valtaa voi pitää useampi toimija erillisillä alueilla, joista usein vain yhdellä on virallisesti tunnustettu asema (Vuoristo 1997: 173–175). Pahimmissa uhkakuvissa kuten monissa Robert Kaplanin kirjoituksissa maailman nähdään kehittyvän samaan tapaan kuin esimerkiksi Länsi-Afrikan tai Somalian tilanne. Näissä uhkakuvissa anarkistista maailmaa hallitsisi erilaiset niukoista resursseista taistelevat joukkiot (Kaplan 1994: 44–76). Hieman positiivisemmin on esitetty, että valtioiden haastajiksi nousisivat enemmän eräänlaiset luonnollisemmat ja toiminnallisemmat valtioiden rajoista riippumattomat alueet kuten erilaiset kaupunkialueet tai vaikkapa Pohjois-Italian ja Kalifornian tyyppiset alueet. Tämän tyyppisten erilaisten alueellisten toimijoiden määrä on kasvanut vielä enemmän kuin valtioiden määrä sitten toisen maailmansodan (Paasi 2009: 125–131).

Vaikka etenkin Yhdysvallat ja monet suurvallat pyrkivät ylläpitämään kuvaa kansallisvaltioiden maailmasta, on terroristiorganisaatioiden tyyppisten toimijoiden entistä näkyvämpi rooli osoitus globaalimmasta maailmasta, jossa poliittisten toimijoiden joukkoa ei voida jakaa enää vain kansallisvaltioihin (Luke 2003: 228–229). Realismin mallinmukaisen suvereenien valtioiden logiikan kautta voidaankin ajatella nähtävän sitä, kuinka suurvallat näkevät maailman ja ainakin tätä kautta näkemyksellä on perusteltua

käyttöä (George 2000: 38–41). Vaikka uudenlaiset alueet voidaan joskus liittää myös uudenlaisiin identiteetteihin, joiden ei tarvitse enää olla sidottuja kansallisvaltioihin, kokevat yksilöt usein samaistuvansa nimenomaan valtioon, josta ovat kotoisin. Usein nykyään nähdään, että on mahdollista kokea päällekkäisiä identiteettejä. Yksilö voi kokea olevansa vaikkapa eurooppalainen ja suomalainen. Identiteettien näkökulmasta kilpailevat alueeseen sidotut identiteetit ovat usein kuitenkin heikompia, ja esimerkiksi poissulkevana tai ensisijaisena identiteettinä vaikkapa eurooppalaisuus on harvinainen (Murphy 1999: 53–61). Valtioilla on yhä keskeinen rooli geopolitiikan näkökulmasta toiseuden määrittelyssä sillä toimijat arvottavat usein toisia toimijoita ja ennen kaikkea heidän muodostamaansa uhkaa taloudellisen ja sotilaallisen voiman kautta. Nämä taas ovat ominaisuuksia, jotka toimijat usein liittävät valtioihin, joista nämä uhat ikään kuin syntyvät toimijoiden mielikuvissa (Agnew & Corbridge 1995: 15).

Huntington näkee erot eri ”sivilisaatioiden” välillä eritoten kulttuurisina, jolloin yksilöt samaistuvat nimenomaan sellaisiin asioihin kuin heimoon, uskontoon, kansaan ja laajimmillaan sivilisaatioon. Tämä tuottaa ihmisille identiteetin ja toisaalta erottaa ihmiset muista. Poliitiikkaa käytetään tavoitteiden ja intressien saavuttamisen lisäksi identiteettien luomisessa. Valtiot tavoittelevat edelleen taloudellista etua ja valtaa mutta politiikka on sidoksissa kulttuuriin. Huntingtonin näkemyksen mukaan kylmänsodan jälkeisessä maailmassa keskeistä ei ole enää niinkään supervaltojen kuin sivilisaatioiden kilpailu. Tässä kilpailussa konflikteissa on kyse ennen kaikkea kulttuurien yhteentörmäyksestä. Huntington jopa uskoo eri sivilisaatioiden taloudellisen menestyksen ja demokratian mahdollisuuksien kumpuavan kulttuurista. Tässä hän arvottaa kulttuureja voimakkaasti, esimerkiksi maalaten islamilaisen kulttuurin mahdollisuudet näillä saroilla synkiksi (Huntington 1997: 21–41). Huntingtonin ohella 1990-luvulla useat tutkijat näkivät uhan Islamilaisen sivilisaation ja lännen välisestä konfliktista (Vuoristo 1997: 196–200). Huntingtonin näkemyksen mukaan maailmaa voidaan parhaiten selittää juuri sivilisaatioiden kautta, sillä valtioita puhumattakaan etnisistä ryhmistä yms. on niin paljon, että niiden kautta selittäminen muuttuisi mahdottomaksi. Hänen mukaansa pienempien ryhmien konfliktit uhkaavat loppujen lopuksi nimenomaan sivilisaatioiden vakautta (Huntington 1997: 21–41). Tällaisella jaottelulla Huntington jakaa maailman erilaisiin kulttuuristen ominaisuuksien määrittämiin toisistaan erillisiin poissulkeviin alueisiin (Paasi 2009: 131). Toisaalta uskonnoilla voi joskus olla keskeinen rooli pyrittäessä luomaan maailman kuvaa, jossa sivilisaatiot ja alueet ovat ikään kuin toisensa poissulkevia ja uskonnolliseen fundamentalismiin kuuluu usein ajatus siitä, että aluetta täytyy hallita

kokonaan. Näin kaikkia merkityksiä ja alueen käyttöä voidaan pyrkiä hallitsemaan. Lopulta tällaisessakin ajattelussa alueella asuu jokin poissulkeva ryhmä, jota uhkaa jokin ulkopuolinen (Stump 2000: 157–159).

Hieman Huntingtonin tapaan Fukuyama näki maailman eräänlaisten valtiot ylittävien ideologioiden kamppailuksi, joka johtaisi yhden ideologian voittoon (Fry & O'Hagan 2009: 1–3). Nykytrendin kansainvälisessä järjestelmässä suurin osa valtioista kokee ihmisoikeudet universaaleina, ja ne myös siirtävät valtaa kansainväliselle tasolle ihmisoikeuksien toteuttamiseksi (Sack 1997). Modernissa ajattelussa ihmisoikeudet ja liberaali ideologia omaavat usein piirteitä, jotka aiemmin liitettiin imperiumin rakentamiseen. Ne nähdään ratkaisuksi kunnialliseen yhteiskuntaan ja materiaalsen hyvinvoinnin turvaamiseen. Vain liberaali demokratia koetaan oikeaksi tavaksi järjestää yhteiskunta ja sen puute heikentää valtion asemaa suvereenien valtioiden joukossa. Esimerkiksi Fukuyaman esittämän järjestelmän parhaan toimivuuden lisäksi demokraattista rauhaa on esitetty perusteluksi tälle oletukselle (Richardson 2000: 24–28). Tällaisten ylikansallisten toimijan kosmopoliittisten intressien ja toisaalta alueiden partikulaaristen intressin välillä voi olla usein ristiriita, ja tällaisessa tilanteessa partikulaaristen intressien on katsottu olevan yksi suurimpia edistäviä tekijöitä poliittiseen mobilisaatioon sekä taantumukselliseen ja poissulkevaan politiikkaan (Paasi 2009: 138). Postmoderni ajattelu kyseenalaistaakin tällaisen ihmiskunnan suuren edistyskertomuksen (Richardson 2000: 24–28). Todellisuudessa maailma vaikuttaisi kylmänsodan jälkeen muuttuneen poliittisten toimijoiden näkökulmasta pikemmin kirjavammaksi kuin yhtenäisemmäksi (Fry & O'Hagan 2009: 1–3). Huntingtonin ajatuksissa voidaan kuitenkin ajatella olevan se ero moniin moderneihin ajattelijoihin kuten myös Fukuyamaan, että hän kyseenalaistaa sen usein vallitsevan oletuksen, että globalisaatio johtaisi koko maailman ”lännettymiseen”. Huntington selvästi kiistää ajatuksen siitä, että koko maailma päätyisi lopulta liberaaliin demokratiaan. (O'Hagan 2000: 138–139).

2.2 Alueen muodostuminen alhaaltapäin

Anssi Paasi kuvaa kolme erilaista tapaa käyttää alueen käsitettä yleisessä keskustelussa. Perinteisesti maailma on ikään kuin jaettu tällaisten alueiden kesken (Paasi 2009: 131).

1. Hallinnolliset alueet
2. Toiminnalliset alueet, jotka ovat esimerkiksi työssäkäyntialueita
3. Homogeeniset tai muodolliset alueet, jotka syntyvät jostain väestön tai ympäristön piirteestä

Hän itse lähtee alueen määrittelyssä siitä, että alue on nimenomaan kollektiivinen ulottuvuus, joka heijastaa institutionaalisia käytäntöjä ja alueen historiaa. Hän erottaa sen paikasta, joka liittyy yksilön historiaan ja on yksilökeskeinen. Paikka on dynaaminen kokonaisuus, joka muodostuu yksilön sille antamista merkityksistä. Toisin kuin paikka, alue ei lakkaa olemasta, vaikka yksilö kuolisi. Alue tulee keskeiseksi siinä, että yksilöt eivät ole yksin maailmassa. Ne ovat eräänlaisia rakenteita, joissa yksilö toimii mutta, jotka yksilö myös tuottaa toimiessaan osana yhteisöään. Paikan ja alueen erossa ei ole kyse niinkään tilan koosta vaan siitä, mitä ne ihmiselle tarkoittavat. Alueessa on kyse yksilön ja rakenteen vuorovaikutuksesta, jossa alue syntyy. Alueet eivät synny tyhjästä vaan ne ovat historian ja sosiaalisen toiminnan tulosta. Ne, jotka hallitsevat sosiaalista vuorovaikutusta tilassa, hallitsevat myös sen tilan tuottamista (Paasi 1986: 111–115). Usein alue otetaan itsestäänselvyytenä. Alueella rajat ja identiteetti nähdään joksikin annetuksi, minkä puitteissa politiikka ja kulttuuri ikään kuin tapahtuvat. Keskeistä olisi kuitenkin ottaa tarkasteluun se, mistä alue itsessään syntyy ja kuinka alueen rajat ja identiteetti muodostuvat. Paasi tarkoittaa alueilla eräänlaista valtioille rinnakkaista territoriaaliseen alueeseen perustuvaa alaluokkaa, joka ei ole kuitenkaan riippuvainen valtioiden rajoista. Alue voi olla isompi tai pienempi kuin mikään valtio. Keskeistä on se, että tällaiset alueet eivät ole samaan tapaan annettuja alueita kuin valtiot vaan ne muodostuvat jatkuvana prosessina. Alueet eivät nouse tyhjästä, vaan ne institutionalisoituvat historiallisten prosessien, työnjaon ja valtasuhteiden ajamina. Jotkin prosessin toimijoista voivat aktiivisesti tuottaa alueita, ja toiset taas ylläpitävät niitä (Paasi 2009: 122–136).

Konstruktionisimin ajatus lähtee siitä, että vallitseva keskustelu ei vain kuvasta todellisuutta vaan myös luo sitä. Keskustelu ei vain heijasta ja toista todellisuutta, vaan se luo todellisuutta, sillä kaikki kielelliset käytännöt, jotka määrittelevät todellisuutta luovat

sitä. Vallan käytön näkökulmasta asiat eivät vain merkitse jotain, vaan ne saadaan merkitsemään jotain. Näin vallan käytössä ei ole kyse vain siitä, että saadaan joku tekemään jotain, vaan ylipäättään sen määrittämisestä, mitä joku haluaa tehdä ja mistä vaihtoehtoista hän valitsee. Sosiaalisten toimijoiden näkökulmasta tavallaan maailma saadaan näyttämään joltain todelliselta, mitä toimija ei osaa kyseenalaistaa (Hall 1992: 157–161). Paasi kritisoi konstruktioismin ajatusta siitä, että alueet tuotetaan jotenkin ulkopuolelta. Alueita ei hänen mukaansa rakenneta manipuloimalla, vaan ne ovat monimutkaisten toimijarakenteiden, sosiaalisten suhteiden ja vallan tuotteita. Alueet ovat jatkuvasti muokkautuvia institutionaalisia prosesseja, eivätkä jonkinlaisiksi rakennettuja ja pysyviä rakennelmia. Alueilla on materiaallinen perusta esimerkiksi taloudellisten ja poliittisten suhteiden kautta. Erilaiset sosiaaliset instituutiot kuten media, kulttuuri ja koulutus muokkaavat tuottavat alueita jatkuvasti, mikä muodostaa toimijoille yhteisiä muistoja, normeja ja sääntöjä sekä identiteettiä. Alueen rakentamisesta voidaan Paasin mukaan puhua siinä yhteydessä, kun puhutaan kulttuurisen, taloudellisen ja poliittisen eliitin roolista alueen ja identiteetin rakentamisessa (Paasi 2009: 132–134).

Alue voidaan ajatella ikään kuin sosiaalisesti luoduksi, sillä tila syntyy siitä, että ihmiset erottavat sen muusta alueesta ja luovat sille merkityksiä. Järjestämällä tilaa vuorovaikutuksessa ja vallankäytön avulla sekä rajaamalla tilaa ihmiset voivat hallita tilaa tai ainakin pyrkiä siihen (Jääskeläinen 2010: 5–6). Näin tila voidaan ottaa haltuun myös uhkien näkökulmasta. Alueiden ylläpitämiseen tarvitaan puolestaan instituutioita, kuten politiikkaa, hallintoa, taloutta, koulutusta sekä joukkotiedotusvälineitä (Paasi 2003: 113). Postmodernissa maailmassa alueet ja tilat voidaan ensin kuvitella ja sitten luoda. Maailmassa on tänä päivänä poliittisten toimijoiden joukossa erilaisia tiloja. Maailmassa on kansallisvaltioiden tila, mutta myös eräänlaisia verkostojen ja solmujen muodostamia tiloja, kuten nykyaikaiset terroristiverkostot. Tätä kautta myös uhat ovat muuttuneet ja ne voivat kummuta niin kapitalismista, hakkerista tai terroristisolusta. Keskeistä on se, että enää uhat eivät tule samalla tapaa jostain ulkopuolelta, vaikka sellaista kuvaa usein pyritäänkin luomaan (Luke 2003: 225; Ó'Tuathail 2000). Maailmaa on nykyään usein helpompi kuvata tällaisten päällekkäisten toisiinsa sidoksissa olevien tilojen ja niiden vuorovaikutuksen kautta. Alueita ei nähdä enää samalla tapaa pysyvinä kuin aiemmin. Ihmiset voivat vaihtaa alueitaan ja toisaalta pyrkiä luomaan itselleen uusia alueita, kuten esimerkiksi monet etniset ryhmät ovat yrittäneet tehdä. Rajat muuttuvat ja alueet venyvät ja vuotavat. Erilaiset alueita edustavat tahot toimivat usein linkkeinä territoriaalisen valtion

ja paikallisten ryhmien välillä. Paasi kuvaa alueelle neljä kokemuksellista ulottuvuutta (Paasi 2009: 123–128):

1. se on sosiaalinen, koska ihmiset asuttavat sitä yhdessä,
2. se on poliittinen, koska ihmiset taistelevat sen säilymisestä ja laajenemisesta,
3. se on kulttuurinen, koska siihen liittyy kollektiivisia muistoja,
4. se on kognitiivinen, koska se on niin subjektiivisen kuin kollektiivisenkin identiteetin ydinaluetta.

Identiteettien ei tarvitse kuitenkaan olla vain yhteen alueeseen sidoksissa ja yksilöllä voi olla monta alueeseen sidottua identiteettiä. Usein nämä nähdään jotenkin kilpaileviksi tai hierarkkisesti järjestäytyneiksi. Nämä identiteetit voivat yltää aina koko maailmasta oman itsen erityisyyteen. Usein nämä identiteetit liitetään kuitenkin johonkin kansallisuuteen ja niistä tulee etnisiä. Onkin usein kiistanalainen aihe, oliko ensin kansat vai kansallisvaltiot (Kaplan 1999: 31–34) .

2.3 Geopoliittisten tilojen tuottaminen ja erottaminen

Poliittinen maantiede näkee konfliktit alueellisina prosesseina, joiden välineinä toimivat niin ihmisvarannot kuin materiaalisetkin varannot. Taistelua voidaan käydä niin fyysisesti kuin verbaalisellakin tasolla (Vuoristo 1997: 28–33, 36–49). Joillakin toimijoilla on huomattavasti muita enemmän valtaa tuottaa maailmaa koskevia kuvauksia ja luokkia. Tämän vallan voidaan ajatella nimenomaan olevan valtaa haastaa kollektiivisia ryhmäidentiteettejä enemmistön oikeana pitämän luokittelun keinoin esimerkiksi tutkimuksen tai viestimien tuottamien kuvausten avulla. Tästä seuraa se, että ne, joilla ei ole itsellä tätä valtaa, usein eivät tunnista sitä. Näin he sisäistävät vallankäyttäjän antaman luokittelun kyseenalaistamatta sitä ja tulevat näin ulkopuolelta määritellyiksi. Häkli käyttää tästä symbolisen väkivallan käsitettä. Tuotettuja luokitteluita on kuitenkin mahdollista kyseenalaistaa, vaikka toimijoilla onkin erilainen valta tuottaa niitä. Yksilöt ja ryhmät voivat ravistella näitä luokitteluja esimerkiksi toimintaansa muuttamalla tai mielenosoituksilla. Nämä luokittelut ovat poliittisen kamppailun kohde vallasta säilyttää tai muuttaa sosiaalista maailmaa. Näiden luokittelujen avulla ihmiset järjestelevät maailmaa ryhmiin, tiloihin, kohteisiin ja merkityksiin. Niin armeija kuin joukkoviestimetkin ovat instituutioita, joilla on valtaa muodostaa ja muovata identiteettejä. Armeija käyttää tähän

fyysistä valtaa ja joukkoviestimet symbolista. Molemmat kuitenkin muodostavat luokkia ja jakavat ihmisiä niihin. Sodankäyntiin liittyvät tiiviisti molemmat vallankäyttökeinot. Tapahtumia voidaan käsikirjoittaa niin, että sillä oikeutetaan fyysisen väkivallan käyttö ja tässä keskeistä on julkisuuden hallinta. Esimerkiksi Persianlahden sodassa irakilaiset kuvattiin järjestelmällisesti villeiksi ja arvaamattomiksi, jolla tapaa luotiin toiseuden leimaa (Häkli 2008).

Jo ennen maantieteen tuloa tieteenä oli tilan ja vallan yhteys tullut keskeiseksi maailman hahmottamisessa. Alueiden rajaaminen ja jakaminen erilaisiin yksiköihin alettiin nähdä yhä tärkeämmäksi, sillä se mahdollisti niiden tehokkaan käytön ja hallinnan (Paasi 1996: 19). Tilojen rakentaminen oli vielä 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa keskeinen innoittaja geopolitiikassa, mutta sen jälkeen tilasta tuli ajalle alisteinen amerikkalaisen tradition myötä ja tila jäi enemminkin vain politiikan näyttämöksi. Perinteisesti geopolitiikan tutkimuksessa on painotettu fyysistä ympäristöä ja sitä kautta melko teknistä käsitystä politiikasta, jossa äärimmilleen vietynä tarkoitus on selvittää sitä, kuinka ympäristö tuottaa maailmanpolitiikan lakeja esimerkiksi strategisten sijaintien tai maa ja merivoimien suhdetta yms. hieman McKinderin teorioiden tapaan (Moisio 2000). Tällaisessa modernissa ajattelussa poliittinen toiminta käsitettiin ikään kuin rationaalisiksi valinnoiksi eri vaihtoehtojen välillä esimerkiksi sen suhteen, miten talous ja yhteiskunta tulisi järjestää. Maailma voidaan nähdä varsin teknisin termein eräänlaisena kenttänä täynnä valintoja, joiden yhdistelmät muodostavat erilaisia järjestelmiä. Hieman Fukuyaman historian loppu ajattelun mukaan parhaat valinnat lopulta voittavat. Kaikkein rationaalisin ja toimivin järjestelmä on eräänlainen suuri kertomus, joka syrjäyttää lopulta muut ja sen alue laajenee kaikkialle (Luke 2003: 219–221). Roistovaltiot ja romahtaneet valtiot ovat pakottaneet ajattelemaan geopolitiikkaa uudelleen. Vanha geopolitiittinen ajattelu perustui kolmeen olettamukseen (Ó'Tuathail 2000).

1. Valtiolla on eksklusiivinen suvereeni valta sen alueella.
2. Kotimaan ja ulkomaan asiat on erotettu toisistaan erillisiksi alueiksi.
3. Valtion rajat määrittävät yhteisön rajat.

Paasi erottaa tällaisen territoriaalisen alueen alueesta siinä, että territoriaalisuus viittaa nimenomaan alueen ja sen rajojen hallintaan. Se on poliittinen strategia, jota voidaan käyttää tai olla käyttämättä (Paasi 2009: 123).

Nykyään geopolitiikassa on ennemminkin kyse rajoista poliittisten toimijoiden ympärillä ja siitä, kuinka nämä rajat ja toimijat syntyvät. Näiden alueiden suhteet nähdään paljon moninaisempina ja alue- ja toimijataso yltää paikallisesta globaaliin. Kyse ei ole vain valtioiden rajoista vaan niin suurten ylikansallisten toimijoiden kuin sosiaalisten ryhmienkin välisistä rajoista. Näin toimijatkin nähdään paljon laajempina, kirjavampina ja päällekkäisempänä joukkona (Agnew ym. 2003: 2–4). Kriittinen geopolitiikka palauttaa tilan olennaiseksi osaksi politiikan tutkimusta. Alueita itseään tarkastelemalla taas muodostuu paremmin kuva siitä, kuinka alueet muotoutuvat ja toimivat ihmistoiminnan kautta ja näin politiikan merkitys syvenee. Alueet syntyvät tai ovat syntymättä nimenomaan poliittisen prosessin seurauksena. Alueet ikään kuin syntyvät osana geopolitiikkaa. Tästä näkökulmasta poliittiset prosessit hallitsevat alueellista jakautumista ja maantiede analysoi eroja näiden alueiden välillä. Tämän alueen syntyprosessin kautta keskeiseksi tarkastelun kohteeksi nousevat identiteetit ja rajat. Rajojen tuottaminen on osa alueen syntyä, ja alueella olevien ihmisten kollektiivinen identiteetti on osa alueen ja rajojen syntyyn liittyvää prosessia. Näin käsitetyt alueet eivät ole totuuksia vaan ennemminkin keskenään kilpailevien perustelujen tuloksia, minkä seurauksena alueista, rajoista ja niiden kautta muodostuvista identiteeteistä on monia tulkintoja. Geopolitiikassa pyritään käsitteillä argumentoimalla muuttamaan käsitteitä. Geopolitiikasta tulee vallan käyttöä, jolla yritetään jäsentää maailmaa ja antaa alueille maantieteellisiä nimiä ja rajoja usein puhujan omien arvojen ja etujen näkökulmasta (Moisio 2000). Postmodernista näkökulmasta alueet ja tilat syntyvät tällaisten kilpailevien kertomusten seurauksena, mikä muokkaa sitä, miten maailman ja tilan näemme (Agnew 2003: 2–4).

Orientalismilla viitataan ajatukseen siitä, että länsimaissa orientti eli itä tai laajemmin muu maailma tavallaan muotoillaan tai kirjoitetaan joksikin eksoottiseksi toiseksi ja länsi ylemmäksi sivilisaatioksi (Kaartinen 2002: 291–297). Nykyaikana ”terrorismin vastaisen sodan” yhteyteen liittyvät taas kertomukset ”pahasta” ja ”vapaudesta” (Le Billion & Khatib 2004: 127–128). Alueiden määrittelemiseen on historian saatossa liittynyt voimakkaasti juuri tällainen toiseuden luominen itseä vasten, jolloin pyritään löytämään asioita, jotka erottavat oman alueen muusta maailmasta (Saarikoski 2002: 44–55). Yhteisen identiteetin eli jonkin kokemuksen voidaan ajatella tarjonneen keinoja rajojen institutionaalistumiseen (Eder 2006: 255–261). Identiteetti on keino erottaa ryhmiä toisistaan ja näin luoda rajoja (Paasi 2001: 139). Oman alueen ihmisille eli ”meille” ikään kuin luodaan tai opetetaan kertomusten avulla mielikuva omasta alueesta ja sen rajoista (ÓTuathail 1994: 536). Esimerkiksi Euroopalle tätä toista ovat edustaneet usein historian eri

vaiheissa Turkki ja Venäjä, joita vasten erillistä eurooppalaisuutta on määritelty. Toisaalta nämä maat ovat olleet hyvin tiiviisti osa Euroopan historiaa; usein etenkin Venäjän mutta toisinaan myös Turkin ajatellaan kuuluvan Eurooppaan (Saarikoski 2002: 44–55). Tällaiseen ajatteluun kuuluu keskeisesti se, että luodaan kuva toisesta toisaalla, joka uhkaa meitä täällä. Tämä mielikuva toisesta ja itsestä luodaan kertomusten avulla, joissa usein hyväksi käytetään erilaisia stereotypioita. Näin meidät täällä liitetään alueeseen täällä ja he siellä erotetaan siitä (Paasi 1996: 12–15).

Valtioiden on ollut pakko etsiä keinoja vastata uudenlaisiin uhkiin joko esimerkiksi vahvistamalla valtioiden rajoja tai toisaalta hämärtämällä niitä lisäämällä interventioita omien rajojensa ulkopuolisille alueille. Uhkia ei voida kuitenkaan tänä päivänä paikallistaa samalla tapaa kuin ennen alueellisesti jonnekin. Esimerkiksi uhka voi nousta terroristijärjestöstä, joka voi kohdistua esimerkiksi kansainväliseen liikennevirtaan. Kansallisen turvallisuuden instituutiot kuitenkin pyrkivät usein rakentamaan näille uhille jonkin alueellisen kohteen esimerkiksi jonkin ”roistovaltion”, josta ikään kuin tulee kohde, jossa ilmenee massatuhoaseiden päätyminen uusille alueille tai terrorismin tukeminen. Syntyy tilanne, jossa jokin siellä uhkaa meitä täällä (Ó Tuathail 2000).

Tänä päivänä sotia käydään usein tarkoituksen mukaisuus syistä, mutta niitä perustellaan edelleen valtioiden välisten sotien näkökulmista tutuin argumentein ja käsittein. Näin esimerkiksi Yhdysvallat perusteli hyökkäyksen Afganistaniin siitä näkökulmasta, että valtio suojeli terroristeja. Valtioon hyökkääminen perusteltiin siis terrorismilla, joka ei itsessään kuitenkaan todellisuudessa ole valtio. Näin kuitenkin terrorismilla oli sijainti ja toisaalta suvereenin valtion oikeuksista voitiin joustaa, koska se suojeli näitä terroristeja. Näin alkavat kietoutua yhteen vanhan territoriaalisen ja uuden verkostoituneemman sodankäynnin termit. Geopoliittisessa retoriikassa tarkoituksien mukaan on käytetty kumpaakin em. retoriikkaa. Toisinaan terrorismin yhteydessä puhutaan al’Queda verkostoista ja toisinaan taas terrorismia edustavat valtiot, kuten Irak ja Afganistan (Häkli 2008). Kylmän sodan jälkeen Yhdysvallat puolestaan luopui monista liittolaisuuksistaan autoritääristen valtioiden kanssa seisoakseen voimakkaammin edustamiensa arvojen kuten demokratian, tasa-arvon ja vapauden takana ehkä näin luodakseen toiseutta (Luke 2003: 225).

2.4 Uhkaa sijoittamalla toimijat muokkaavat maailmankuvaa

Medialla on esitetty olevan keskeinen rooli siinä, kuinka todellisuus määrittyy toimijoille, sillä mediat ovat keskeisiä merkitysten tuottajia. Median on esitetty suosivan yhteiskunnassa hallitsevia arvoja, uskomuksia, rituaaleja ja institutionaalisia arvoja systemaattisesti muiden ryhmien etujen kustannuksella (Hall 1992: 157–161). On eri asia, kun media kontrolloidusti tuottaa lähes viihteen tuottamiseen verrattuna teknisen ja verettömän sankarin toiminnan kuvausta operaatiosta nimeltä ”pysyvä vapaus” tai sitten kuvata sotaa ja sen seurauksia esimerkiksi kärsivien siviilien näkökulmasta. Näin medialla vaikutetaan siihen, mistä sodassa on kyse ja mitä sen osapuolet edustavat. Yleisesti ottaen joukkoviestimien toiminnan on katsottu kuitenkin heijastavan alueen yleistä kulttuuria mutta etenkin sodassa median ja politiikan suhde tiivistyy (Häkli 2008).

Konstruktionismin näkökulmasta tilaa tuotetaan kieleen sidottujen merkitysten avulla. Mediat eivät tässä kontekstissa siis vain kuvaa todellisuutta vaan ne myös tuottavat ja luovat sitä. (Hall 1992: 159). Esimerkiksi islamista on länsimaissa muodostettu usein toiseuttavaa ja ulkokohtaista käsitystä joukkoviestimien avulla ilman erityisempää tuntemusta islamista ja sen variaatioista (Hämeen-Anttia 2004). Huntington tuottaa islamista jopa kuvaa vihamielisenä, mikä on ääriesimerkki usein mediassakin nähtävästä arvottavasta kulttuurien määrittelystä (Huntington 1997: 21–41). Afganistanin sotaan liittyvät näkemykset islamista ja niiden tuottaminen voi jossain määrin olla tarkoituksellista (Häkli 2008). Tällaisella ajattelulla myös erilaisia toisaalla asuvia vähemmistöjä käyttäen historiassa on perustelu myös ns. ”meidän alueen” ulkopuolella olevien alueiden todellisuudessa olevan ”meille” kuuluvia, koska alueella oleva omaan ryhmään kuuluva vähemmistö liittyy alueeseen kertomusten kautta merkittävämmiin kuin alueen valtaväestö. Näin symbolien ja kielen käytöstä tulee keskeistä alueen määrittelyssä ja siihen liittyvien oikeuksien ja uhkien luomisessa (Paasi 1996: 12–15). Toisaalta vähemmistön näkökulmasta voi olla, että koko maa nähdään enemmistön identiteetin hallitsemaksi. Tämän vuoksi alueella hallitsevat ryhmät pyrkivät toisinaan muodostamaan koko alueelle yhtenäisen identiteetin pyrkimällä tuomaan vähemmistöille uuden identiteetin. Tällöin alueen identiteetti ikään kuin institutionaalistuu. Usein tämä kuitenkin johtaa vähemmistöjen suurempaan pyrkimykseen autonomiaan ja oman identiteetin säilyttämiseen (Kaplan 1999: 36–37).

Raaka-aineriikkaat maat ovat yleensä myös kaikkein konfliktierkimpää, ja toisinaan näiden yhteydessä voidaan puhua jopa resurssisodista (Le Billion & Khatib 2004: 111–114). Konflikteja ylläpitävät tänä päivänä paikalliset resurssit kuten huumeet tai timantit. Konfliktin osapuolilla on usein tukijoita alueen ulkopuolella, jolloin konflikteja ylläpitävät globaalit verkostot (Häkli 2008). Öljyyn liittyvä retoriikka on yksi esimerkki siitä, kuinka alueita, identiteettejä ja uhkia rakennetaan tarkoituksella median avulla. Öljyrikkaiden maiden yhteydessä käytetään paljon ”paha”, ”diktaattori” tai ”korruptio” diskursseja useiden tutkimusten mukaan. 2003 Irakiin hyökkäyksen kohdalla USA:n hallinto taas pyrki pitämään diskurssia, jossa ”vapautetut” saivat ”vapautensa”, kun öljyvarantoja hallittaisiin paremmin (Le Billion & Khatib 2004: 111–114).

Sotien kuvaaminen julkilausumissa, politiikassa ja mediassa on nykyään vaikeaa niiden aikaisempaa hajanaisemman ja alueesta irrallisemman luonteen vuoksi (Häkli 2008), mikä vaikuttaa intressiin uhkien määrittelyn lisäksi sijoittaa niitä. Esimerkiksi terrorismin vastainen sota lähti liikkeelle tapahtumista, joissa Saudi Arabian ja Egyptin Yhdysvalloissa ja Saksassa asuneet kansalaiset iskivät New Yorkiin, minkä seurauksena Yhdysvallat iski Afganistaniin. Näin on esitetty, että isku Afganistaniin näyttäytyy enemminkin keinona päästä päämäärään ja yksi sen yhtä olennainen tarkoitus oli rauhoitella omia kansalaisia kuin iskeä terroristeja vastaan. Ennen kaikkea tarkoitus on kuitenkin turvata Yhdysvaltojen intressejä öljyriikkaassa Saudi Arabiassa, sillä Osama oli ensin ja ennen kaikkea saudielitiin vihollinen (Häkli 2008). Myös Irakin sodassa on esitetty olevan kyse ensisijaisesti öljystä enemmän kuin turvallisuudesta, vaikkakin ”terrorismin vastaisen sodan” on katsottu tarjonneen hyvän kontekstin sodan oikeutuksen rakentamiselle (Le Billion & Khatib 2004: 109–111, 121–122). Uhkien olemassaolo perustellaan enemminkin sillä, että ne uhkaavat länsimaissa tärkeitä ja universaaleina pidettyjä arvoja. Todellisuudessa uhkiin puuttumisella on kuitenkin myös esimerkiksi taloudellisia tai poliittisia motiiveja humanitaaristen uhkien ohella. Sotilaallinen hyökkäys toiseen maahan taloudellisen tai poliittisen hyödyn saamiseksi ei ole hyväksyttyä sen enempää useimpien länsimaalaisten mielissä kuin kansainvälisillä foorumeillakaan. Siksi puuttuminen on perusteltava nimenomaan jonain uhkana ihmisten hyvinvoinnille ja vapaudelle suoraan ja uhan lähteen toiminta täytyy leimata rikolliseksi ja epäinhimilliseksi, jolloin sen suvereeni asema voidaan kyseenalaistaa (Rengger 2000). Mediassa on tällä vuosituhannella nostettu usein esille valtiot, jotka synnyttävät terrorismia (Le Billion & Khatib 2004: 127). Geopolitiikassa toimijat usein näkevät maailman valtioiden kautta, joihin uhat sijoitetaan,

vaikka todellisuudessa maailmaa voi olla vaikea enää kuvata tällaisen perinteisen geopolitiittisen ajattelun näkökulmasta (O'Tuathail 1998: 16–18).

Kylmän sodan jälkeen multilateraaliset rauhanturvaamisoperaatiot ovat yleistyneet huomattavasti, mutta eri valtioiden mielenkiinto rauhanturvaamiseen vaihtelee riippuen kohdemaasta. Halukkuuteen lähettää rauhanturvaajia vaikuttaa maan demokraattisuus, sitoutuminen ihmisoikeuksiin ja kohdemaan niin henkinen kuin fyysinenkin etäisyys (Perkins & Neumayer 2008). Yhtenä syynä siihen, että YK ei ole kuitenkaan pystynyt estämään sotien syttymistä on juuri pidetty sitä, että sotien taustalla on geostrategisia ja taloudellisia intressejä (Häkli 2008). Uhkia luomalla voidaan korostaa tai piilottaa sotilaallisen iskun motiiveja nimenomaan luomalla uhkia iskun suorittavien toimijoiden arvojen näkökulmasta (Moisio 2000). Monen konfliktin on esitettykin olevan vaikeasti ratkaistavissa juuri niiden vaikutusten vuoksi muualla kuin itse konfliktialueella (Vuoristo 1997: 28–33).

Ohjuksista, liikkuvuudesta ja tiedustelusta on tullut keskeisiä sotilaallisessa ulottuvuudessa, mutta geopolitiikasta on tullut valtioille ennen kaikkea poliittisen tilan verhoamista erilaisten tietoverkkojen ja kulttuuristen koodien avulla, jolloin ne voivat määrittää ja rajoittaa sitä, mitä pidetään totena. Yhdysvallat on ollut tällä saralla jo vuosikymmeniä pitkällä. Esimerkiksi kansainvälisten televisiokanavien ja -ohjelmien avulla voidaan pyrkiä muodostamaan kuvaa maailman eri alueista. Toki median ja ulkopoliittikan suhde on monisyinen ja media voi nostaa mielipiteitä esimerkiksi intervention puolesta tai vastaan ulkopoliittikan linjan ollessa päinvastainen. Keskeistä on myös se, kuinka selvästi asiat tulevat mediassa esille. Isotkin tapahtumat kuten pakolaisvirran tai massamurhan näkyvyys voi mediassa jäädä pieneksi, jos se ei tavoita ihmisiä oikealla tavalla. Vain jollain tapaa vaikuttavat tapahtumat lyövät läpi mediassa. Valtiot käyttävät geopolitiikassa mediaa hyväkseen. Esimerkiksi 90-luvun Jugoslavian sotiin puuttuminen kuvattiin ennen kaikkea humanitaarisena operaationa, vaikka asiaan liittyi paljon myös lännen strategisia intressejä. Lännen tappioita ei kuvattu ja keskeistä oli korostaa sen ylivoimaa ja kykyä hallita Eurooppaa, vaikka todellisuudessa Jugoslavian sotien ja kansanmurhien lopettaminen sujui melko kankeasti ja epäonnistumiset uhkasivat NATO:n ja EU:n uskottavuutta. Esimerkiksi Itä-Timorin tai Angolan saman mittaluokan verilöylyt eivät lyöneet Jugoslavian tapaan mediassa läpi eivätkä ne samalla tapaa vaatineet lännen puuttumista sen uskottavuuden kustannuksella eivätkä aiheuttaneet samanlaista painetta puuttua kriiseihin (Ó'Tuathail 2000).

3 Terrorismin vastainen sota

3.1 Terrorismi politiikan keinona

Terrorismi ei ole selvästi määritelty käsite, mutta jollain tapaa on mahdollista hahmottaa terrorismiin liittyviä yhtenäisiä tekijöitä. Terrorismin käsite on kuitenkin hyvin poliittisesti latautunut ja käsitteen käytössä on usein kyse enemmän politiikasta kuin itse toiminnan määritteeltä. Yhtä keskeistä on se, mitä väkivaltaa ei kutsuta terrorismiksi, koska tällä tapaa väkivallan käyttöä legitimoidaan tai tuomitaan poliittisin tarkoituksin. ”Terrorismin vastaisen sodan” myötä Yhdysvallat päätyi kuitenkin sotaan ”valtiottomia” vihollisia vastaan. Nykymaailmassa iskujen kohteena ovat usein erilaiset rakenteet kuten talous, ruokahuolto, liikenneverkot tai viestintä, joista yhteiskunta on riippuvainen. Toisaalta erilaisia aseisiin, räjähteisiin jne. saatavia materiaaleja ja oppeja on laajasti saatavilla, eivätkä ne ole vain valtioiden käytössä. Tämänkaltaisen tilanne luo mahdollisuuksia terrorismille ja pakottaa suurvallatkin pohtimaan erilaisia toimijoita (Luke 2003: 221–223).

Terrorismi mielletään yleensä johonkin kohteeseen kohdistuvaksi iskuksi, jolla on jokin symbolinen merkitys. Esimerkiksi palestiinalaiset iskevät usein busseihin ja ravintoloihin osoittaakseen, että julkinen tila Israelissa ei ole turvallinen niin pitkään kun palestiinalaiset ovat saaneet oman valtion. Toisaalta etenkin nykyaikaisessa terrorismissa iskuissa voi olla kyse myös konfliktien levittämisestä niin, että terroristijärjestö saa toiminnallaan kansainvälistäkin näkyvyyttä, ja näin terrorismilla pyritään vaikuttamaan jopa useiden valtioiden politiikkaan (Flint 2006: 162–165). Etenkin Zapatistojen on katsottu olevan tällaisen toiminnan uranuurtajia, jossa kyse ei ole niinkään tilanhallinnasta kuin näkyvyydestä ja politiikkaan vaikuttamisesta (Routledge 1998: 240–260). Keskeistä terrorismille on usein myös se, että ryhmä kokee edustavansa jotakin laajempaa ryhmää, jonka oikeuksia he puolustavat. Usein tässä on kyse nationalisista pyrkimyksistä. Vaikka terrorismilla ei aina pyritäisi suoraan alueen fyysiseen valtaukseen, niin terrorismissa alueella ja paikalla on aina keskeinen merkitys. Terrorismi pyrkii alueellisten voimasuhteiden muutokseen, ja se kohdistuu yleensä symbolisesti merkittäviin paikkoihin (Flint 2006: 165). Terrorismilla voidaan vaikuttaa valtioihin, jotka näkevät velvollisuudekseen vastata niiden legitimeettii kyseenalaistaneisiin hyökkäyksiin etenkin, jos hyökkäys saa paljon mediahuomiota. Valtioille keskeistä on se, ettei terrorismi näytä kannattavalta. Terroristien näkökulmasta keskeistä on se, että vaikka joitakin kuolisi, koko maailma näkee, kuinka terroristit saavat suurvallan vapisemaan toiminnallaan tai joskus

vain pelkällä uhalla siitä. Tämä on keskeistä sen ymmärtämisessä, miksi terrorismi tavoitteiden ajamisen keinona on vuodesta toiseen käytössä (Simon 1994: 5-6). Medianäkyvyydellä on yleensä keskeinen merkitys terroristeille (Nacos 2002: 3).

Sen lisäksi, mikä on terrorismia, lähes yhtä keskeistä on se, mikä ei ole terrorismia. Esimerkiksi valtioiden harjoittamaa väkivaltaa ei usein mielletä terrorismiksi, vaikka itse toiminta olisi hyvin samankaltaista, mutta terroristeilla voi olla myös äärimmilleen vietyä valtion status, jos ajatellaan vaikka Pohjois-Koreaa, jonka hallintoa on joskus verrattu terroristeihin (Bleiker 2000: 236–237). Joskus etenkin kehittyvien maiden tai vastustajiksi koettujen maiden toimintaa kutsutaan terrorismiksi, mutta myös länsimaiden toimintaa on joskus verrattu terrorismiin (Flint 2006: 165–166). Etenkin historian kirjoituksessa valtioiden toimintaa menneinä vuosina verrataan usein terrorismiin (Simon 1994: 26–59), vaikkakin olemassa olevista hallinnoista tällaisia vertauksia harvoin käytetään (Flint 2006: 165–166). Myös monien ei-valtiollisten toimijoiden toimintaa kutsutaan terrorismiksi varsin vaihtelevin kriteerein, ja joskus jopa lähes saman järjestön samanlaista toimintaa leimataan toisessa maassa terrorismiksi ja toisessa ei kuten vaikka Kurdistanin työväenpuolueen tapauksessa (Kucinich 2006; Le Billion & Khatib 2004: 129–130).

Valtioilla on usein tapana kuvata terroristeja hulluiksi tai sairaiksi yksilöiksi, vaikka kyse olisi päämäärähakuisesta toiminnasta. Terrorismille etsitään usein syitä yksilön psykologiasta kuten esimerkiksi traumaista, persoonallisuudesta tai mielenhäiriöistä. Asiaan perehtyneissä harvoissa tutkimuksissa tämän ei ole kuitenkaan havaittu pitävän paikkaansa eikä erityisiä yleistettäviä yhdistäviä psykologisia piirteitä ole havaittu. Psykologian saralla lähinnä erilaisilla ryhmädynamiikkaan liittyvillä tekijöillä on jollain tapaa onnistuttu selittämään terroristien toimintaa, joka voi ulkopuolisesta näyttää järjenvastaiselta (Simon 1994: 61, 337–344).

Terrorismia voidaan ajatella olleen jo muinaisista ajoista. Esimerkiksi juutalaiset vastustivat Rooman valtaa usein murhin ja muun väkivallan keinoin, jota voidaan pitää terrorismina. Erityisesti myös Lähi-idän alueella miltei tuhat vuotta sitten vaikuttanutta Assasiinien lahkoo on kuvattu entisajan terroristijärjestöksi, joka katsoi pyhäksi tehtäväkseen tappaa vääräuskoisia. Assasiinit suorittivat murhat yleensä niin, että ne saivat mahdollisimman paljon yleisöä. Vaikka tämä johti murhaajan kiinni jäämiseen, uskoi hän pyhään tehtäväänsä ja paratiisin olevan palkkio kuolemasta. Lahkon johtajien uskotaan kuitenkin halunneen lähinnä kylvää kauhua ja vahvistaa näin shiiojen asemaa alueella,

jossa tuolloin hallitsijat olivat yleensä sunneja. Tekniikan kehittyminen ja dynamiitin käyttöönotto 1800 luvulla teki terrorismista kuitenkin selvästi aiempia muotoja tehokkaampaa (Simon 1994: 26–27, 345). Näkyvyydellä on kuitenkin siis aina ollut keskeinen rooli terrorismissa. Aikaisemmin terroristit ovat ainakin jossain määrin joutuneet tekemään töitä nimenomaan saadakseen näkyvyyttä itselleen. Nykyisen globaalin median aikana terroristit saavat osakseen laajaa media huomiota melko helpostikin, eikä itse huomion saaminen iskuille enää välttämättä vaadi niin suurta tavoitteellisuutta (Nacos 2002: 3).

Uudemman ajan terrorismia voidaan jakaa eri kehitysvaiheisiin. Terrorismin kehitys voidaan jakaa neljään vaiheeseen, joista ensimmäinen liittyi 1800 ja 1900 luvun taitteen poliittisiin reformeihin etenkin Venäjällä mutta myös muualla Euroopassa. Terrorismi tapahtui tällöin valtioiden rajojen sisällä ja keskeistä oli vaikuttaa siihen, miten maita hallittiin. Toisessa aallossa maailmansotien aikaan keskeistä oli imperiumien hajoaminen ja uusien kansallisvaltioiden synnyttäminen. Kolmas aalto liittyi taas vahvasti vasemmistoideologiaan ja Yhdysvaltojen maailmanvaltapyrkimysten vastustamiseen 60-luvulta alkaen. Toinen aalto jatkui kuitenkin tavallaan osaltaan kolmannen aallon rinnalla monien ryhmien ajatellessa siirtomaavallan lopettamisen olevan vielä kesken. Kolmannen aallon toimijat kuten IRA ja PLO saattoivat edelleen pyrkiä kansallisvaltioiden synnyttämiseen tai rajojen muuttamiseen. Toiminta kuitenkin erosi toisesta aallosta siinä, että nyt järjestöjen toiminta oli selvästi kansainvälistä niiden iskiessä huomattavasti tavoiteltua valtion aluetta laajemmilla alueilla ja niiden iskiessä usein mm. kansainväliseen liikenteeseen. Juuri tähän liittyi keskeisesti konfliktien laajentaminen ja näkyvyyden tavoittelu, jolloin terrorismin luonne tavallaan muuttui osin fyysisen tilan valloituksesta sen näkemyksen hallintaan, miten tila nähdään. Myös monet ulkopuoliset valtiot alkoivat puuttua tähän toimintaan mm. tukemalla jotakin osapuolta niin henkisesti kuin usein materiaalisestikin (Flint 2006:167–172).

Neljännän meneillään olevan aallon on katsottu eroavan aiemmista siinä mielessä, että se ei oikeastaan ole enää edes kiinnostunut valtiosta (Flint 2006:167–172). Valtioton väkivalta nosti päätään jo kylmänsodan vuosina, kun erilaiset vapautusliikkeet alkoivat toimia yhä aktiivisemmin (Luke 2003: 221–223). Monissa näistä liikkeistä oli kyse samaistumisesta alueeseen, joka koettiin omaksi, ja samaistumisen puutteesta valtioon, jonka osana oltiin. Terrorismissa oli kyse enemmän alueesta ja pyrkimyksestä hallita aluetta (Paasi 2009: 138). Weber määritteli valtion sellaiseksi toimijaksi, joka vaatii väkivallan monopolia

tietyllä alueella. Monet terroristijärjestöt saattavat toimia näin, mutta niin ne kuin valtiotkin usein käyttävät väkivaltaa laajemmilla alueilla (Bleiker 2000: 236–237). Terrorismia voidaan toisaalta jossain määrin tarkastella myös vallankumouksen näkökulmasta, sillä terrorismin kaltaisista menetelmistä tuli olennainen menetelmä monessa entisen siirtomaan itsenäisyystaistelussa. Nationalismilla oli tässä keskeinen rooli, mutta usein tähän nähtiin liittyvän myös laajempaa vallankumouksellisuutta, joka vaikuttaisi koko maailmaan. Tuolloinkin oli kuitenkin monessa mielessä puhujasta ja katsojasta riippuvaista oliko kyseessä terrorismi. Niin Algeriassa kuin Israelissakin monen muun maan ohella siviilikohteisiin tehtiin pommi-iskuja, mutta oliko kyse vapaustaistelusta vai terrorismista on kysymys, johon ei ole yhtä vastausta (Prazan 2011). Jopa Euroopassa iskuille nähtiin usein oikeutusta, sillä ilmiö nähtiin jossain määrin laajemminkin sorron vastustamisena niin Euroopassa kuin entisissä siirtomaissakin (Sartre 1961).

2000-luvun neljännen aallon terrorismin ja alueen suhde on ollut väljempi eikä näillä organisaatioilla ole välttämättä minkäänlaisia tavoitteita suoranaisesti hallita mitään aluetta. ”Terrorismin vastaisessa sodassa” on kyse hieman tämänkaltaisesta ilmiöstä, jossa toinen osapuoli ei edes tavoittele suvereenin valtion statusta vaan se on hyvin hajautettu tavoitteiltaan vaihteleva ja kirjava joukko (Luke 2003: 223–225). Usein kyse on nyt enemmän uskonnosta ja terrorismissa on kyse toimijalle ennemminkin jonkin pahan vastustamisesta kuin valtion muodostamisesta. Valtiota ei välttämättä edes nähdä ratkaisuksi eikä valtio enää ole se lopullinen palkinto toiminnalle. Tällainen terrorismi tuottaa usein aiempaan verrattuna paljon uhreja, koska iskujen kohteet nähdään uskottomina ja syntisinä, jolloin suuri uhrimäärä on suorastaan tavoite itsessään. Ennen uhreja ei haluttu liikaa, jottei toimijoita olisi alettu vihata, mutta kuitenkin sen verran, että saavutettiin näkyvyyttä. Nyt tällaisia rajoja ei enää ole eikä uhrien määrää pyritä rajoittamaan. Tällaisetkin järjestöt tarvitsevat kuitenkin jollain tapaa aluetta eräänlaiseksi turvasatamaksi, josta he voivat pyörittää toimintaansa. Tämä terrorismi on myös vastapuolelle erittäin hankalaa, koska vihollisen kanssa ei voi juuri neuvotella, koska heillä ei ole sellaisia tavoitteita, joihin vastapuoli voisi vastata. Kyse on heille taistelusta ihmisten sieluista eikä alueesta tai resursseista, jolloin toimijat ikään kuin toimivat erilaisissa todellisuuksissa (Flint 2006:167–172). Toisaalta alue kuitenkin liittyy siinä olennaisessa mielessä uskonnollisten fundamentalistien ajatteluun, että jonkin alueen hallinta mahdollistaa erilaisten uskontoa tukevan ja muita trendejä vastustavien asetelmien ylläpidon alueella. Tämä voi ilmetä eristäytymisenä, jos laajempi alueen hallinta ei ole mahdollista tai muuten haluttua, mutta useimmat fundamentalistit pyrkivät jollain tapaa

laajempaankin alueen hallintaan esimerkiksi pyrkimällä vaikuttamaan yhteiskuntaan ja esimerkiksi paikkoihin liittyviin merkityksiin. Tähän liittyy fundamentalistien näkemys siitä, että heidän uskontonsa kertoo millainen yhteiskunnan tulisi olla ja antaa oikeuden sen toteuttamiseen. Tämä ilmenee usein pyrkimyksenä levittää uskontoa laajemmalle yhteiskuntaan ja alueelle. Usein tämä on erilaista käännäytys- ja värväystoimintaa, mutta pahimmillaan uskonnon vaikutusalueita voidaan levittää myös väkivallan keinoin. Pyrkimys levittää omaa uskontoa uusille alueille on ollut olennainen osa etenkin islamia ja kristinuskoa, ja molempien uskontojen pyhät kirjat korostavat uskon levittämisen tärkeyttä. Toisinaan tähän on liittynyt myös uskontojen väliset ristiriidat, joita on etenkin muslimimaailmassa käytetty myös politiikassa, sillä muslimimaailmassa kristinuskon leviämisen on katsottu joskus liittyvän laajemminkin länsimaisen maailmankuvan ja arvojen leviämiseen. Joidenkin fundamentalistien ajatteluun liittyy näkemys myös siitä, että uskonnolla on jokin oikeutettu historiallinen alue (Stump 2000: 221–229).

Tämän uudenlaisen terrorismin on toisaalta esitetty mm. uskonnon keskeisen roolin ja muiden yhtäläisyyksien vuoksi liittyvän, jopa muinaisiin samankaltaisiin menetelmiin osana uskontoa Lähi-idän alueella (Simon 1994: 26). Vaikka terrorismi liitetään usein islamiin, todellisuudessa niin kristittyjen, juutalaisten, sikhiläisten kuin buddhalaistenkin toimijoiden on katsottu omaksuneen tällaista ajattelua. Pohjimmiltaan toiminnassa on ajateltu olevan kyse maailman johtavan kulttuurin innovaatioiden ja näkemysten vastustamisesta, ja oman kulttuurin perinteisten arvojen puolustamisesta (Flint 2006:167–172). Terrorismiin laajasti määriteltynä ei tarvita kuin yksi ihminen, joka on mielestään kokenut jotain vääryyttä ja hänellä on hallussaan jonkinlainen ase. Terroristisolunkaan ei tarvitse koostua kuin muutamasta yksilöstä (Simon 1994: 24). Toisaalta terrorismin erottaminen muusta väkivallasta voi olla vaikeaa tai mahdotonta etenkin konfliktien yhteydessä (Prazan 2011).

3.2 Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutos 2000-luvulla

2000-luvun alussa Yhdysvaltoja syytettiin usein siitä, että se toimi maailmalla piittaamatta liittolaistensa mielipiteistä. Yhdysvallat hylkäsi vuosituhannen alussa monet kylmän sodan aikaiset sopimukset ja aloitti sotatoimia uusilla alueilla. Bushin astuttua valtaan hän uudisti Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa rajusti (Daalder & Lindsay 2003: 1-16). Aina toisesta maailmansodasta alkaen Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan oli kuulunut toiminta kansainvälisten instituutioiden kautta ja nimenomaan pyrkimys antaa kuvaa siitä, että edes suurvallat eivät voi käyttää voimaa yksipuolisen näkemyksensä mukaan. 2000-luvulla Yhdysvalloissa vallalle nousseet konservatiivit kuitenkin luopuivat tästä politiikasta (Krugman 2003: 4-9). Uusi hallinto halusi ajaa Yhdysvaltojen intressejä ulkomailla voimakkaammin, ja se luotti ennen kaikkea omaan näkemykseensä ohi kansainvälisten sopimusten ja lakien. Keskeistä ei ollut enää niinkään sen politiikan hyväksyminen yleisesti esimerkiksi YK:ssa vaan luottaminen erilaisiin tilapäisiin koalitioihin unohtaen erilaiset pysyvät liittoumat. Keskeinen osa Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa Bushin kausilla oli pyrkiä muodostamaan terrorismin vastaista liittoumaa. Monet Yhdysvaltojen perinteiset liittolaiset päätyivät kuitenkin ennemmin linjalle, jossa ne koettivat hillitä Yhdysvaltojen intoa sotilaalliseen toimintaan maailmalla kuin tukea sitä. Tämä vaikutti Yhdysvaltojen perinteiseen suhtautumiseen Eurooppaa kohtaan: Yhdysvallat ei enää niinkään tukenut Euroopan valtioiden yhdentymistä vaan käytti hyödykseen niiden hajanaisuutta ja erimielisyyttä hankkiessaan liittolaisia (Daalder & Lindsay 2003: 1-16). Yksi keskeinen osoitus liittolaisuudesta Yhdysvaltojen kanssa on ollut yhdysvaltalaisen joukkojen sijoittaminen halukkaisiin liittolaismaihin. Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutosta kuvastaa myös se, että 2000-luvulla Yhdysvallat vähensi selvästi joukkojaan vanhoissa liittolaismaissaan, koska Yhdysvallat tarvitsi joukkoja muualla. Uhat Yhdysvaltojen näkökulmasta ovat 2000-luvun alusta siirtyneet pois Euroopasta (Flint 2006: 47–49).

Yhdysvallat näki uudella vuosituhannella, että turvallisuutensa tähden sen oli toimittava tarvittaessa vaikka yksin, koska ylivoimaisen asemansa vuoksi se oli keskeinen kohde lännenvastaisessa toiminnassa. Muut maat eivät suojelisi Yhdysvaltoja vaan omia intressejään. Tällaisia näkemyksiä oli ilmassa Yhdysvaltojen politiikassa jo ennen syyskuun 2001 iskuja, mutta iskut tavallaan antoivat tilaisuuden tällaisen politiikan läpilyönnille (Daalder & Lindsay 2003: 1-16). Suoranaisena yllätyksenä iskut eivät kaikille kuitenkaan tulleet, sillä kansainvälisen ilmaliikenteen vaarat ja turvallisuusaukot olivat monien tiedossa ja terrorismin uhka Yhdysvalloissa hyvin tiedossa (Nacos 2002: 1, 132–

133). Yhdysvalloissa alettiin katsoa, että on parempi toimia kuin odottaa vaarojen kasvamista. Linjana oli tunnistaa ja tuhota viholliset ennen kuin ne kasvaisivat liian vahvoiksi. Tämän on esitetty usein liittyvän uuskonservatiivisen ajattelun nousuun Yhdysvalloissa noina vuosina, mutta Bush ja muut keskeiset johtajat eivät olleet suoranaisesti tämän ajattelun edustajia vaan perinteisemmän linjan konservatiiveja. Mediassa ja yleisessä keskustelussa uuskonservatiiveilla oli kuitenkin huomattavaa valtaa, mutta Yhdysvaltojen johdon ei suoranaisesti ole katsottu pyrkineen amerikkalaistamaan maailmaa kuten uuskonservatiivit olisivat halunneet, vaikka johto olikin valmis hyödyntämään Yhdysvaltojen sotilasmahtia uhkien torjunnassa. Keskeistä ei kuitenkaan ollut Yhdysvaltalaisten arvojen levittäminen kuten uuskonservatiivit olisivat toivoneet. Yhteistä konservatiivisella hallinnolla ja uuskonservatiiveilla oli kuitenkin se, että ne eivät luottaneet niinkään diplomatiaan ja sopimuksiin kuin voimaan (Daalder&Lindsay 2003: 1-16). Kaiken kaikkiaan 2000-luvun alkupuolella Yhdysvaltojen ulkopoliittika ja poliittinen kenttä kuitenkin polarisoituivat selvästi republikaanien alkaessa ajaa voimakkaasti oikeistolaista politiikkaa demokraattien pysyessä vanhoilla linjoillaan (Krugman 2003: 219–221).

Yhdysvallat toimi vielä 2000-luvun alkupuolella melko sovittelevasti toisia suurvaltoja kohtaan ja sen lähestymistapana oli terrorismin ja kaaoksen näkeminen suurvaltojen yhteisenä vihollisena. Yhdysvaltojen politiikkaan kuului kuitenkin sen sotavoiman pitäminen niin ylivoimaisena, että minkäänlainen varustelukilpa ei olisi enää mahdollista ja näin suurvallat voisivat keskittyä kaupankäyntiin. Kaupankäynti nähtiin yhdeksi olennaiseksi keinoksi voittaa terroristit. Bush oli tuolloin sanonut, että al'Quaeda voitaisiin voittaa hukuttamalla arabimaailma halvalla tuontitavaralla (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Vapaan kaupan edistäminen on ollut vuosituhaten alussa olennainen osa Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaa, ja puheissa sen on korostettu palvelevan kaikkien etua ja etenkin vapautta niin koti kuin ulkomaillaakin (Flint 2006: 74). Ulkopoliittikan keskiö siirtyi hiljalleen kuitenkin toisista suurvalloista terroristeihin (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Yhdysvaltojen sotilaallinen ja taloudellinen rooli oli vuosituhaten alussa ylivoimainen, mutta kiihtyneen sotilaallisen ja yksipuolisemman toiminnan taustalla on ajateltu olleen myös Yhdysvaltain pyrkimys puolustaa sen laskevaa valtaa. Yhdysvaltojen tiedustelu julkaisi 2005 raportin Yhdysvaltojen tulevista uhista vuoteen 2020 mennessä. Raportissa Yhdysvaltojen uskottiin pysyvän keskeisenä suurvaltana, mutta sen asema heikkenisi Aasian suurvaltojen ja tiivistyvän EU:n haastaessa sen. Etenkin Aasian kasvu vaikuttaisi öljyn kulutukseen ja kauppaan epävakauden lisääntyessä mm. Lähi-idässä ja eteläisessä

Afrikassa. Raportti julkaistiin lehdessä, ja se sisälsi mm. erilaisia tulevaisuuden skenaarioita. Vaikka raportti perustuu osin asioihin, jotka ovat mahdollisia, raportin on ehdotettu olevan ennemminkin eräänlainen keino vaikuttaa politiikkaan kuin kuvata tulevaisuutta. Sillä tavallaan ennemminkin oikeutetaan toteutettavaa politiikkaa (Flint 2006: 44–46, 59–60) .

World trade centerin iskujen jälkeen New Yorkissa ajatus siitä, että Yhdysvaltojen täytyy puolustaa itseään myös ulkomailla, löi todenteolla läpi. Ulkopolitiikasta tuli prioriteetti Yhdysvaltojen johdolle ja sota terrorismia vastaan oli keskeisin osa Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaa. Politiikkaan kuului, että vain terroristeja vastaan ei käytäisi vaan myös niitä vastaan, jotka suojelevat terroristeja. Nyt Yhdysvaltojen politiikka oli viedä sota vihollisen luokse. Yhdysvalloissa katsottiin, että terroristiorganisaatiot eivät voi ylläpitää itseään ilman valtioiden tukea. Yhdysvalloissa valtio nähtiin keskeisimmäksi poliittiseksi toimijaksi, vaikka globalisaatio olikin nostanut uusia uhkia. Yhdysvalloissa vedettiin melko selkeästi linja, jonka mukaan Bushin sanoin ”valtiot tukisivat joko Yhdysvaltoja tai terroristeja”. Tässä oli kyse paljolti retoriikasta ja siitä, että valtiot haluttiin saada valitsemaan puolensa, mutta se kuvaa hyvin Yhdysvaltojen tuolloista politiikkaa ja sitä, että valtio nähtiin uhan luonteesta huolimatta ylivoimaisesti keskeisimmäksi poliittiseksi toimijaksi (Daalder & Lindsay 2003: 78–97). Turvallisuuden ainoaksi takeeksi muodostui vihollisen tuhoaminen (Krugman 2003: 18). Retoriikkaan kuului melko mustavalkoinen ajattelu hyvän ja pahan taistelusta, ja retoriikassa uskonnolla oli mainittava rooli. On esitetty erilaisia arvioita siitä, mikä todellisuudessa oli uskonnon rooli Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa, mutta ainakin retoriikassa uskonnolla oli oma merkityksensä (Daalder & Lindsay 2003: 78–97). Yhdysvaltojen perustuslaissa valtion ja kirkon erottamisella on keskeinen osa, mutta 2000 luvulla uskontoon liittyvät kysymykset ovat olleet useammin mukana vaikutusvaltaistenkin poliitikkojen esityksissä ja puheissa (Krugman 2003:7-9). Viholliset tai epämieluisat valtiot on Yhdysvalloissa kuvattu pahoiksi (Flint 2006: 74). Myös esimerkiksi hallintoa vastustaneita poliitikkoja on kuvattu raamatullisin ilmaisin pahoiksi (Krugman 2003: 17).

Yhdysvaltojen turvallisuusstrategiassa sanotaan, että Yhdysvaltojen vihollinen ei ole mikään yksittäinen ideologia, poliittinen toimija tai uskonto vaan terrorismi. Tällä tapaa vihollinen voitiin määritellä samaan aikaan väljästi mutta selvästi, jolloin vihollisuutta oli helppo sijoittaa tiettyihin paikkoihin ilmiön ollessa samalla globaali, koska se ei liittynyt mihinkään tiettyyn ryhmään tai alueeseen. Esimerkiksi roistovaltion käsitettä voitiin

soveltaa näin monenlaisiin valtioihin, jos se pystyttiin liittämään terrorismiin. Yhdysvaltojen politiikkaan kuului retoriikassa myös korostaa vapautta. Tähän liittyi esimerkiksi puheet tyranneista, jotka sortavat vapautta janoavaa kansaansa ja vapaan kaupan ajaminen sekä sen kuvaaminen kaikille edullisena vaihtoehtona (Flint 2006: 72–76). Yhdysvaltojen hallinto esitti myös näkemystä, että Irakin demokratisoiminen johtaisi demokratian leviämiseen koko alueella. Myös tämän on kuitenkin katsottu liittyvän enemmän retoriikkaan, jolla koetettiin hankkia tukea Irakin 2003 sodalle kotimaassa ja ulkomailla (Krugman 2003: 9-12).

Bushin politiikalla oli suuri tuki Yhdysvalloissa, vaikka sen varjolla myös kansalaisten vapauksia vähennettiin ja valvontaa lisättiin. Bushin hallinto onnistui saamaan oman kansan tuen terrorismin vastaiselle sodalle ja tiukemmalle valvonnalle kansallisen kriisin nimissä (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Uudet lait onnistuttiin pitämään melko vähällä mediahuomiolla, vaikka terrorismi yleensä oli keskeinen aihe mediassa (Nacos 2002: 135–137). Bushin suosio kotimaassa mahdollisti politiikan jatkamisen ja sen vastustaminen oli vaikeaa sillä sitä pidettiin usein epäisänmaallisena. Demokraatitkaan eivät voineet vastustaa Bushin hallinnon sotatoimia 2000-luvun alkupuolella, koska se olisi luultavasti koitunut heidän omaksi tappiokseen (Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Esimerkiksi John Kerryn isänmaallisuus nousi puheeksi korkealla tasolla hänen vastustettuaan hyökkäystä Irakiin. Tämä on vain yksi esimerkki siitä, millaisiin vaikeuksiin ura saattoi joutua hallinnon kritisoinnista liittyen 2000-luvun alkupuolen sotatoimiin. Myös monen muun sotaveteraaninakin tunnetun poliitikon isänmaallisuus kyseenalaistettiin puheissa ja mediassa (Krugman 2003: 16–18). Ennen 2001 WTC iskuja media ei ollut innostunut uutisoimaan terrorismiin liittyvistä kysymyksistä kovin innokkaasti, koska asiaa ei nähty erityisen keskeiseksi. Iskujen jälkeen media huomio liittyen terrorismiin nousi uudelle tasolle ja näin myös sen rooli politiikassa (Nacos 2002: 132–136). Turvallisuus kysymykset tulivat keskeiseksi osaksi myös sisäpolitiikkaa (Daalder&Lindsay 2003: 78-97) ja sotien, sanktioiden ja erilaisten pakotteiden ajamisesta tuli helpompaa ja jopa tarpeellista (Daalder&Lindsay 2003: 78-97 ; Nacos 2002: 132-136 ; Krugman 2003: 16-18). Yhdysvallat on onnistunut esimerkiksi satelliittien ja lennokkien avulla luomaan kuvan myös siitä, että se voi halutessaan valvoa koko maailmaa (Flint 2006: 76)

4 Aineisto ja menetelmät

4.1 Tietokannat

Kirjallisuudessa on ennen kaikkea perehdytty mahdollisimman laajasti kriittisen geopolitiikan teoriaan ja esimerkkeihin, joihin aineistoista saatuja tuloksia verrataan. Tässä otetaan ennen kaikkea huomioon alueen tuottamisen keinot ja motiivit, geopolitiittisen toiminnan prosessit ja terrorismin rooli ei-valtiollisena geopolitiittisena toimintana. Tältä pohjalta muodostetaan kuvaa myös erilaisista terrorismin tyypeistä eri alueilla. Pohdinnassa pyrin muodostamaan kuvaa siitä, miltä aineiston erot ja yhtäläisyydet näyttävät kriittisen geopolitiikan näkökulmasta. Kaikki työssä käytetyt aineistot auttavat vastaamaan tutkimuskysymyksiin, koska ne eroavat toisistaan, vaikka ne kuvaavat monessa mielessä samaa asiaa eli erilaisten toimijoiden käyttämää väkivaltaa tilanteissa, joissa kyse ei ole taistelusta kahden valtion välillä. Näin aineistojen ja niihin liittyvien valintojen voidaan katsoa antavan vastauksia tutkimuskysymyksiin, koska aineistot eivät anna ilmiöstä täysin yhtenäistä kuvaa. Keskeinen ero on juuri väkivallan ja terrorismin määrittelyssä.

Työssä käytetään neljää eri tietokantaa:

- ”National counter terrorism centerin” eli terrorismin vastaisen keskuksen julkaisun ”counter terrorism calendar” eli terrorismin vastaisen kalenterin terrori-isku luetteloa vuodelta 2013
- Yhdysvaltojen ”Homeland securityn” eli kotimaan turvallisuusministeriön ja Marylandin yliopiston tuottamaa tietokantaa terrori-iskuista
- Uppsalan yliopiston conflict databasen aineistoa, jossa on listattu yksipuolisessa väkivallassa kuolleet 2000-luvulla
- Uppsalan yliopiston conflict databasen aineistoa, jossa on listattu konflikteissa kuolleet 2000-luvulla

Työssä käytetyt tietokannat ovat eri tahojen tuottamia. Uppsala conflict database on tietokanta, johon on tilastoitu useita konflikteihin liittyviä muuttujia selvin kriteerein (UCDP Onesided Violence Codebook 2012; UCDP Battle related deaths dataset codebook - Definitions, sources and methods for the UCDP Battle related death estimates 2013). Aineisto on hyvin tunnettu ja yhdysvaltalaisiin aineistoihin verrattuna sitä on ylläpidetty jo

pitkään. Aineistolla ei ole ainakaan samanlaisia poliittisia intressejä sijoittaa väkivaltaa tai nimetä terrorismia kuin Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen sodan myötä luoduilla hallinnon aloilla. Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen keskuksen aineisto sen sijaan on monessa mielessä subjektiivisempi ja kuvaa nimenomaan Yhdysvaltain hallinnon näkökulmaa. Terrori-iskut on listattu sen mukaan, mitä Yhdysvaltain turvallisuusviranomaiset on subjektiivisesti katsonut terrorismiksi, eikä aineistossa sen tarkemmin mainita mitään kriteereitä, joilla päätös olisi tehty (Couter terrorism calendar 2013: 2013). Yhdysvaltain terrorismin vastaisen keskuksen tuottama ”counter terrorism calendar” on vuosittainen julkaisu, jonka keskeinen osa on listaus terrori-iskuista. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto on tuotettu selvien kriteerien mukaan, jotka eroavat Uppsalan aineistoissa käytetyistä kriteereistä. Tämä aineisto nimeää väkivaltaa varsin laajasti terrorismiksi (Codebook: Inclusion, criteria and variables 2012). Yhdysvaltalaiset aineistot ovat molemmat Yhdysvaltojen hallinnon tuottamia. Aineistot ovat hieman erityyppisiä, mutta kertovat Yhdysvaltojen näkemyksestä terrorismista. Toinen aineisto on presidentin alaisuudessa toimivan keskuksen keräämä ja toinen taas ministeriön keräämä. Aineistot ovat erillisiä, joten ottamalla mukaan kaksi erilaista aineistoa voidaan Yhdysvaltojen näkemystä arvioida laajemmin kuin vain yhden hallinnon osan näkökulmasta. Nämä aineistot on valittu myös siksi, että ne ovat yleisesti saatavilla. Muillakin hallinnon aloilla voisi olla vastaavia tietokantoja kuten esimerkiksi puolustusministeriöllä, mutta valitut aineistot oli mahdollista saada käyttöön. Lisäksi molemmat aineistojen tuottajat ovat syntyneet nimenomaan terrorismin vastaisen sodan osana, joten niiden näkökulma on työn kannalta erityisen selvästi perusteltu.

Kaikista aineistoista kartoitetaan 2000–2011 kussakin maassa terrori-iskuissa ja konflikteissa kuolleet ja katsotaan, onko näiden asioiden välillä yhteys. Ajankohdaksi on valittu tämä ensinnäkin sen vuoksi, että vuosituhanen vaihde on luonteva valinta. Toiseksi ”terrorismin vastainen sota” alkoi lähellä vuosituhanen alkua, ja suurin osa Yhdysvaltojen tilastoimista iskuista on tapahtunut tällä vuosituhanella. Yhdysvaltalaisissa aineistoissa vaikutti olevan melko satunnaisesti vain joitakin tapahtumia ennen tämän vuosituhanen alkua, joten aineistojen vertailu ennen vuosituhanen vaihdetta ei olisi ollut mielekää.

4.1.1 Terrorismin vastaisen keskuksen aineisto

Toinen aineisto terrori-iskuista kerättiin Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen keskuksen sivuilta niin sanotusta terrorisminvastaisesta kalenterista eli counter terrorism calenderista vuodelta 2013, johon on listattu keskeiset Yhdysvaltojen terrori-iskuina pitämät iskut sekä muut terrorismiin liittyvät merkittävät tapahtumat kuten kuuluisien terroristien onnistuneet eliminoinnit tai pidätykset. Aineistosta on tässä työssä otettu kuitenkin huomioon vain terrori-iskut ja muut tapahtumat on jätetty aineistosta pois. Myös tiedot suunnitelmista on jätetty pois. Kesken jääneet iskut on listattu, jos ne ovat edenneet jo pommin räjäytykseen, ammuskeluun tai muuhun väkivaltaan. Esimerkiksi pelkkää asetettua pommia ei ole laskettu mukaan iskuna. Iskut on sijoitettu kalenterissa kertomalla aina valtio, jossa isku tapahtuu riippumatta siitä, millä tapaa iskulla on yhteys valtioon toimijana.

Kalenteri on valittu aineistoksi, koska se edustaa näkemystä siitä, minkä Yhdysvallat näkee terrorismiksi yleisellä tasolla. Kalenteri on eräänlainen yleiskuvan antava vuosittainen julkaisu eikä siinä luonnollisesti ole listattu jokaista terrorismiin liittyvää tapahtumaa. Terrorismin vastainen keskus ylläpitää tietokantaa ”Worldwide Incidents Tracking System” (WITS). Tietokanta sisältää tiedon kaikista terrorismiksi ilmoitetuista tapahtumista, ja se perustuu terrorisminvastaisessa toiminnassa olevien ihmisten ilmoituksiin sekä muihin ilmiäntoihin. Tietokanta on siis eräänlainen avoin kokoelma ilmoituksia monelta taholta, mutta ennen tietokantaan pääsyä tiedot tarkastetaan ja niiden tulee täyttää löyhät kriteerit. Tapahtumat saattavat olla melko tulkinnanvaraisia, kuten terrorismin vastainen keskus itsekkin myöntää. Periaatteessa kaikki tapahtumat, jotka täyttävät kriteerin ”ennalta suunniteltu, poliittisesti motivoitunut väkivalta ei-taistelun osapuolta kohtaan ei-valtiollisen tai salaisen toimijan toimesta” listataan. Tietokantaan tallentuu vuosittain kymmeniätuhansia tapahtumia. Suurin osa näistä on verrattain pieniä, ja suurin osa kuolleista syntyy vain hyvin pienessä murto-osassa tapahtumia (Country Reports on Terrorism 2005, statistical annex 2006; Country reports on terrorism 2011, annex of statistical information 2012). Terrorismin vastainen kalenteri ei sisällä kaikkia kymmeniätuhansia tapahtumia vaan ainoastaan keskeisimmät tapahtumat yleiskuvan antamiseksi. Kalenterikin sisältää kuitenkin useita satoja iskuja. Työn kannalta keskeistä on juuri tämä mielikuva, joka annetaan, eikä niinkään tilastotiedon tuottaminen kaikista terrorismiin liittyviksi tulkituista tapahtumista. Terrorismin vastainen kalenteri on Yhdysvaltojen hallinnon tuottama julkaisu ja näin se, mitkä iskut sinne sisällytetään, on

poliittinen valinta. Mitään suoranaisia kriteereitä valinnan perusteeksi ei ole annettu (Couter terrorism calendar 2013: 2013).

Terrorismin vastainen keskus eli ”national counter terrorism center (NCTC)” on terrorisminvastaisen sodan myötä vuonna 2004 perustettu elin, jonka tehtävä on koota tietoa ja osaamista eri hallinnon virastoista. Se tuottaa tietoa ja raportoi presidentille. Sen vastuulla on sen nimen mukaisesti terrorismin vastustaminen kotimaassa ja ulkomailla. Sillä on verrattain laajat valtuudet kerätä, tallentaa ja analysoida tietoa ihmisistä epäilyjensä perusteella, mutta keskus korostaa perustavansa toimintansa faktaan. Keskuksella on valtuudet käyttää muiden keskeisten tiedusteluelimien tietokantoja. Näiden tietojen pohjalta keskus kerää ja analysoi tietoa terrorismin ehkäisemiseksi. Yksi sen keskeinen tehtävä on tuottaa tietoa terroristiorganisaatioista, terroristeista ja terrori-iskuista. Keskus ylläpitää isoa tietokantaa terrorismiin liittyvistä tapahtumista ja terroristeista sekä niihin liittyvistä epäilyistä. Terrorismin vastaisen keskuksen yksi tehtävä on ylläpitää terrorismiin liittyvää tietoutta toisaalta valtion tarkoituksiin mutta toisaalta myös Yhdysvaltain kansalaisia varten. Keskuksella on mm. omat sivut lapsia varten. ”Counter terrorism calendar” on vuosittainen julkaisu, jossa on päivitetysti listattu terroristit, terroristijärjestöt ja terrori-iskut. Tässä työssä aineisto on kerätty counter terrorism calendar 2013:sta. Kalenteri on tarkoitettu terrorisminvastaisessa toiminnassa työskenteleville sekä muuten aiheesta kiinnostuneille (About the national counter terrorism center 2013; Kamen 2013).

Kalenterista on tuotettu tietokanta syöttämällä käsin jokaista 2000–2011 tapahtunutta iskua koskeva informaatio kalenterista Exceliin. Jokaisesta iskusta on kuvauksen perusteella kerrottu tapahtumamaa ja aika, iskun tekijä ja kohde sekä iskussa kuolleiden määrä. Kohdetta varten on muodostettu erilaiset luokat sen mukaan, minkä tyyppiseen kohteeseen isku on tehty ja millaisia uhreja iskulla oli. Kohde on joko hallitus, siviiliväestö, toisen maan hallitus, toinen terroristijärjestö tai avustusjärjestö. Hallitusluokkaan kuuluvat selvästi hallitusta edustavat kohteet kuten armeijan tukikohta tai parlamentti. Lisäksi jos uhrin ovat olleet poliiseja tai sotilaita, on kohteeksi katsottu hallitus. Siviiliväestöön kohdistuvat iskut ovat tyypillisesti iskuja mm. ravintoloihin, maalaiskyliin, moskeijoihin tai busseihin. Jos tämän tyyppisen iskun uhreista puhuttaessa ei ole mainittu mitään tiettyä oman tai toisen maan hallinnon edustajaa iskun pääasialliseksi kohteeksi, se on nimetty siviileihin kohdistuvaksi. Toisen maan hallintoon kohdistuvat iskut ovat usein joko kidnappauksia ja yksittäisiä murhia tai sitten ulkomaisia sotajoukkoja vastaan tehtyjä

iskuja. Joissain tapauksissa kilpailevat terroristijärjestöt ovat iskeneet myös toisiaan vastaan. Avustusjärjestöiksi luettiin erilaiset uskonnolliset apujärjestöt, kansalliset ja kansainväliset avustusjärjestöt sekä YK. Kuolonuhrit oli usein mainittu täsmällisesti, mutta kaikkein massiivisimpien iskujen kohdalla oli joskus käytetty miltei tai noin lukuja. Tällöin aineistossa on käytetty annettua miltei tai noin lukua.

Muutamassa kohdassa työtä käytetään aineistoa, jossa on poistettu sellaiset iskut, joiden tekijä ei ole kyseisen vuoden aikana aiheuttanut iskuillaan vähintään 25 kuolemaa. Tämä johtuu siitä, että Uppsalan aineistossa on listattu erilaisia väkivaltaa tehneitä toimijoita vain silloin, kun kyseinen toimija on iskuillaan tappanut vähintään 25 ihmistä kyseisenä vuonna tai kyseisessä konfliktissa on kuollut vuoden aikana vähintään 25 ihmistä. Koska terrori-isku aineisto on taas luokiteltu iskuittain, on iskuista otettu mukaan vain sellaiset, joiden tekovuonna kyseinen toimija on tappanut iskuillaan vähintään 25 ihmistä. Näin aineistoja on helpompi verrata tarvittaessa, mutta terrori-iskuaineistoa käytetään myös kokonaisena, kun halutaan osoittaa, minne Yhdysvallat sijoittaa terrorismia eikä suoraan verrata sitä Uppsalan aineistoon. Yhdysvaltojen terrorismiksi katsoma toiminta on aineiston alustavan tarkastelun perusteella joskus sellaista, ettei kuolleita ole lainkaan tai heitä on hyvin vähän. Uppsalan aineisto ei huomio tällaista toimintaa, koska aineisto on rajattu nimenomaan kuolleiden määrän eikä subjektiivisen näkemyksen perusteella siitä, onko kyse jostain tietynlaisesta toiminnasta kuten terrorismista. Se millaista aineistoa kussakin kohtaa on käytetty, kerrotaan asia yhteydessä. Pääsääntöisesti käytetään kokonaista aineistoa, koska aineistojen suora vertailu ei ole työn tarkoitus.

Terrori-iskun tekijäksi on kerrottu iskun tehnyt järjestö. Joskus sama järjestö toimii hieman eri nimellä eri maissa, tällöin tietokannassa on tallennettu maakohtainen järjestön nimi. Joissain kartoissa al'Quedan haarat eri maissa on sulautettu saman nimen alle, kun on haluttu esittää järjestön laajuutta. Jos iskijää ei ole tiedossa, on sekin tieto tallennettu. Jos iskun tekijä on ollut selvästi yksilö eikä minkään järjestön edustaja, on sekin mainittu. Iskijän on katsottu olevan tiedossa, kun jokin järjestö on ottanut vastuun iskusta eikä sitä ole kuvauksessa pidetty epäuskottavana tai kun kuvauksen mukaan iskun tekijä on varmasti tai hyvin todennäköisesti ollut jokin mainittu järjestö.

Data on kerätty 27.2 – 9.3.2013 pienissä erissä. Kerralla on yleensä syötetty n. 10–20% datasta. Tämän seurauksena on olemassa riski, että alkuperäistä dataa olisi eri kerroilla tulkittu eri tavalla. Tämän riskin pienentämiseksi dataa kerätessä on luokitteluiden osalta

muodostettu kriteerit sen suhteen, mihin luokkaan yksittäinen tapahtuma kuuluu. Datan on kerännyt vain yksi henkilö, mikä poistaa riskin useamman ihmisen erilaisista tulkinnoista (Longley ym. 2004: 200-215).

Terrori-iskuaineisto on syötetty yhdeksi tietokannaksi, mutta se on tarkastettu monesti. Lisäksi data on liitetty maailmanvaltiot ja niihin liittyvät perustiedot sisältävään dataan yhteisen maakoodin avulla. Myös tässä kohtaa data on tarkistettu. Kahden rinnakkaisen tietokannan teko ja niiden vertaaminen olisi pienentänyt virheiden mahdollisuutta selvästi, koska tietokannassa on yli kolmesataa iskuja. Tämä olisi kuitenkin myös lisännyt huomattavasti työtä ja katsoin aineiston perusteellisen tarkistuksen riittäväksi, koska teen työtä yksin (Longley ym. 2004: 215). Datan tarkkuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota, koska virheet tietokannassa kertautuvat ja toistuvat analyyseissä, joita datasta on tuotettu (Kumar 2003; 159). Data on osittain terrorismin vastaisen keskuksen sivuilta saatua sekundääridataa, mutta toisaalta tietokanta on syötetty alusta asti itse ja osa datasta perustuu tulkintaan keskuksen alkuperäisestä tietokannasta. Tietokanta sisältää niin kvalitatiivista kuin kvantitatiivistakin informaatiota iskuista (Longley ym. 2004: 200-215).

4.1.2 Kotimaan turvallisuusministeriön tietokanta

Myös Yhdysvaltain ”Homeland security” eli kotimaan turvallisuusministeriö tuottaa omaa tietokantaansa terrorismista yhdessä Marylandin yliopiston kanssa. Terrorismin vastaisen keskuksen tavoin kotimaan turvallisuusministeriötä alettiin perustaa vuonna 2001 terrori-iskujen jälkeen ja vuonna 2003 ministeriö oli perustettu. Nykyään se on Yhdysvaltojen kolmanneksi suurin ministeriö. Ministeriön tehtävä on ennen kaikkea torjua terrorismia ja suojella Yhdysvaltoja terrori-iskuilta, mutta myös vastata muihin vaaroihin kotimaassa (About DHS 2013). Ministeriön tietokannassa muun toimijan kuin valtion tekemää väkivalta nimetään terrorismiksi melko laajojen kriteerien mukaan, joten tällainen tietokanta ei taas anna kuvaa samalla tapaa kuin ”counter terrorism calendar” terrorismin käsitteen käytöstä osana politiikkaa. Tässä aineistossa keskeistä on kuitenkin näkemys väkivallan ”laittomuudesta”, joten aineiston iskut on valittu ainakin sillä perusteella, että niitä on pidetty ”laittomina”. Tässä tietokannassa näkyy esimerkiksi kouluampumiset yms., mitkä sinänsä voidaan nähdä terrorismiksi, mutta tuskin liittyvät juuri termin käyttöön osana geopolitiikkaa. Tässä tietokannassa valtio ei voi harjoittaa terrorismia mutta yksilö voi (Codebook: inclusion criteria and variables: 2013).

Kotimaan turvallisuusministeriön aineistoa on käytetty lähes sellaisenaan ja aineisto on tallennettu Excel muodossa. Vuosien 2000–2011 ulkopuolelle sijoittuvat iskut on luonnollisesti poistettu aineistosta. Alkuperäinen tietokanta on säästetty tarkistuksia varten ja se on ladattu toukokuussa 2013. Aineisto on iso ja sisältää paljon informaatiota, joten työn kannalta epäolennaista informaatiota on poistettu. Jotta tätä aineistoa voisi verrata Uppsalan aineistoon, on tästäkin aineistosta joissain kohdissa poistettu sellaiset maat, joissa kuolleita on ollut vain vähän. Varsinaista järjestökohtaista tietoa aineistosta olisi vaikea erottaa, joten kriteeriksi on muodostettu se, että ko. maassa on ainakin jonain vuonna kuollut vähintään 25 ihmistä terrorismin seurauksena. Lähes poikkeuksetta kaikissa maissa, joissa on kuollut jonain vuonna yli 25, on maassa myös ollut yksittäinen isku, jossa vähintään tämän verran ihmisiä on kuollut. Näin ollen myös yksittäinen toimija on saanut aikaan yleensä näin paljon uhreja ainakin yhtenä vuonna. Uzbekistan, Bangladesh, Makedonia ja Tunisia ovat tästä poikkeuksia. Näissä maissa missään yhdessä iskussa tai tunnetun iskun tekijän iskuissa samana vuonna ei ole kuollut yli 25 ihmistä, vaikka ainakin yhtenä vuotena tarkastelu jaksolla kuolleita on ollut yhteensä yli tämän määrän. Näiden maiden kohdalla ei voida varmuudella sanoa, onko yhdenkään tietyn toimijan iskuissa kuollut vuodessa yli 25 ihmistä. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto kertoo tarkemmin siitä, missä erilaiset toimijat ja yksilöt harjoittavat terrorismia, kun ”counter terrorism calendar” keskittyy selvemmin terrorismiin liittyvän uhan esille tuontiin asian parissa työskenteleville ja asiasta kiinnostuneille jalostetummassa muodossa.

4.1.3 Uppsalan yliopiston tietokannat

Tietokanta on Uppsalan yliopiston toimittama ja ”uppsala conflict data program” on ohjelma, joka kerää ja ylläpitää tietokantaa. Ohjelma on aloitettu jo 1970-luvulla, ja siitä on tullut tänä päivänä yksi arvostetuimmista ja yleisimmistä konflikteja kuvaavista aineistoista. Ohjelmassa on muodostettu tarkat kriteerit aineiston keräämiselle ja erilaisille määritelmille, joten aineisto on monessa mielessä varsin objektiivinen (Uppsala conflict dataprogram 2013).

”Uppsala conflict database” tietokannasta olen käyttänyt Excel muotoista tietoa lähes sellaisenaan. Käytettyjä tietokantoja on muokattu lähinnä vain poistamalla niistä työn kannalta epäolennaisia osia. Esimerkiksi vain 2000–2011 tapahtumat ovat työssä mukana

ja vanhemmat tiedot on poistettu. Samoin joitakin erilaisia koodeja liittyen mm. tietokannan versioon tai erilaisiin tietokannan omiin luokituksiin on poistettu, koska näillä tiedoilla ei ole työskenneltäessä merkitystä. Tietokannat on ladattu käyttöön toukokuussa 2013 ja alkuperäiset tuolloin ladatut tietokannat on säästetty tarkistuksia varten. Uppsalan tietokannassa tapahtumat on listattu niin, että tietokannassa on kerrottu kuolleiden määrä vuosittain eikä iskukohtaisesti kuten terrori-iskuaineistoissa. Työssä ei kuitenkaan tuoteta ajallisesti niin tarkkaa vertailua, että tästä muodostuisi ongelmaa, koska kyse on ilmiön kuvaamisesta useiden vuosien ajanjaksolla. Tämä kuitenkin tarkoittaa sitä, että yhdysvaltalaisen aineiston iskujen määrää ei voida verrata Uppsalan aineistoon vaan ainoastaan kuolleiden määrää. Uppsalan aineisto ei kerro sitä, kuinka monessa iskussa tai taistelussa kuolleet ovat kyseisen vuoden aikana kuolleet. Uppsalan aineisto yhdysvaltalaisen aineiston tapaan sijoittaa konfliktit ja väkivallan valtioittain riippumatta toimijoiden suhteesta tapahtuma valtioon.

Uppsalan tietokanta katsoo yksipuoliseksi väkivallaksi vain siviileihin kohdistuneet iskut. Uppsalan konfliktiaineistossa taas on listattu toiminta, jossa molemmat osapuolet edustavat jotakin poliittisia päämääriä ajavia toimijoita. Uppsalan konfliktiaineistossa on siis listattu esimerkiksi pommi-iskut sotilastukikohtiin (UCDP Onesided Violence Codebook 2012; UCDP Battle related deaths dataset codebook - Definitions, sources and methods for the UCDP Battle related death estimates 2013). Konfliktiaineistosta on poistettu siellä listattuna olleet 2000-luvulla tapahtuneet tunnustettujen valtioiden väliset konfliktit: Dijoupin ja Eritrean konflikti vuonna 2008, Armenian ja Azerbaidžhanin välinen konflikti 2005, Thaimaan ja Kambodžan välinen konflikti 2011, Etiopian ja Eritrean tuhoisa sota vuonna 2000, neljä konfliktia Intian ja Pakistanin välillä 2000-luvun alkupuolella sekä 2003 taistelut Irakin armeijan ja Yhdysvaltojen johtaman liittouman välillä. Suurin osa valtioiden välisistä konflikteista oli kuolleissa mitattuna verrattain vähäisiä, mutta toisaalta etenkin Etiopian ja Eritrean sota vaati valtavasti uhreja, ja myös Irakin sodassa moni menetti henkensä jo sodan alussa Irakin vielä taistellessa valtiona. Muissa kuin em. konflikteissa on toinen ensisijainen taistelun osapuoli ollut muu kuin valtio. Toinen ensisijainen osapuoli on kuitenkin ollut Uppsalan aineistoissa aina valtio. Toisin sanoen Uppsalan aineistossa kaikissa konflikteissa taistelun toinen ensisijainen osapuoli on ollut valtio. Valtioiden välisiä konflikteja ei juuri liitetä terrorismiin missään oloissa eikä sillä näin ole selvää yhteyttä tutkittavaan ilmiöön (Flint 2006: 162–172).

4.1.4 Aineistojen erot

Aineistojen tarkastelun perusteella toimijat ovat usein kaikissa kolmessa aineistossa melko yhtäläisiä, mikä kieli aineistojen vertailukelpoisuudesta, vaikka ilmiöstä puhutaankin aineistoissa eri käsittein. Yhdysvallat ei kuitenkaan koskaan katso valtiota terrori-iskun tekijäksi, mutta valtio voi olla kohde. Uppsalan aineistoja on täytynyt yhdistää paikoin tai jakaa yhdysvaltalaisista aineistosta, koska Uppsala listaa toimijoiden välisen ja yksipuolisen väkivallan eri tietokantoihin. Näin voidaan kuitenkin muodostaa Uppsalan aineistonkin perusteella mielikuvaa siitä, minkä tyyppistä väkivaltaa harjoitetaan missäkin. Amerikkalaisissa aineistoissa terrorismi liitetään myös sotilaskohteisiin tehtyihin iskuihin ja kyse on subjektiivisemmasta lähestymistavasta. Kotimaan turvallisuusministeriö puhuu ”laittomasta väkivallasta”, mikä vaikuttaa melko väljältä määritelmältä, mutta se sisältää myös iskut sotilaskohteisiin, jos iskut on tulkittu kaikki kriteerit täyttäväksi (Codebook: inclusion criteria and variables: 2013). ”Counter terrorism calendar” ei kerro kriteereistä mitään, mutta sekin sisältää sekä siviileihin että sotilaisiin kohdistuneita iskuja. Terrorismin vastainen keskus ei kuitenkaan huomioi puhtaasti kotimaista väkivaltaa Yhdysvaltojen sisällä eli esimerkiksi kouluampumisia Yhdysvalloissa aineisto ei huomio, vaikka sinänsä kyse saattaisi olla terrorismista.

4.2 Tietokantojen käyttö

Keskeistä on havainnollistaa sitä, voiko työssä käytettyjen aineistojen eroista ja yhtäläisyyksistä löytää jotain sellaista, mikä kertoisi terrorismin sijoittamisesta jollekin alueelle päämäärähakuisena toimintana. Jos tällaista on havaittavissa, pyrin aikaisempaan tutkimukseen nojaten löytämään syitä näihin eroihin, sillä Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan motiivit on paljon tutkittu aihe (Daalder&Lindsay 2003; Nacos 2002; Krugman 2003; Flint 2006; Yetiv 2004). Toisaalta aineistosta voi löytyä myös sellaisia alueita, joissa on konflikteja mutta ei terrorismia. Näin voidaan pohdintaosuudessa muodostaa kuvaa siitä, onko Yhdysvaltojen terrorismikäsitteen käyttö todelle niin poliittisesti latautunutta, kuin useat tutkijat ovat esittäneet (Rengger 2000; Luke 2003; Ó'Tuathail2000; Le Billion & Khatib 2004)

Etenkin kuolleiden määrä on tärkeä mittari aineistojen käsittelyssä, koska muulla tapaa väkivallan alueellisten vaikutusten mittaaminen olisi vaikeaa. Todellisuudessa voi kuitenkin olla konflikteja, joissa kuolleita ei ole paljon, mutta niiden vaikutukset ovat vakavia mm. pakolaisuuden, epäsuorien kuolemien, yhteiskunnan rapautumisen ja taloudellisen tuhon kautta. Tämän seikan työ jättää huomiotta, mikä on syytä ottaa huomioon tuloksia pohdittaessa. Työssä tuotetaan myös maakohtaista informaatiota iskujen määrästä ja alueellisista toimijoista sekä iskujen kohteista, mistä voidaan tehdä päätelmiä ilmiön ja alueen suhteesta. Näin voidaan muodostaa kuvaa siitä, millaisia toimijoita eri alueilla on ja minkä tyyppistä väkivaltaa ne harjoittavat. Väkivallan ja terrorismin suhdetta pyritään kuvaamaan vertaamalla väkivallan pääasiallista tekijää ja kohdetta eri aineistoissa eri alueilla. Aineistoihin liittyvien rajoitusten vuoksi ilmiötä voidaan tarkastella vain maittain eikä tarkemmalla alueellisella ulottuvuudella.

Tietokannoista lasketaan paikkatieto-ohjelmassa mm. maakohtaisia summia iskujen ja kuolleiden määrästä. Paikkatieto-ohjelmistossa näitä summia verrataan maiden väkilukuun. Tämä ei kuitenkaan ole työn varsinainen tarkoitus, vaan tällä tapaa pyritään nostamaan kustakin aineistosta työn kannalta olennainen ilmiö näkyviin. Esimerkiksi iskuissa vuodessa kuolleiden määrä on joskus olennaista suhteuttaa maan väkilukuun mietittäessä terrorismin intensiteettiä, koska on eri asia kuoleeko vuodessa tietty määrä ihmisiä Israelissa vai Pakistanissa, sillä Pakistanissa on yli 20 kertaa enemmän ihmisiä. Kun työssä suhteutetaan kuolemia väkilukuun, käytetään maiden vuoden 2005 väkilukua, koska se osuu keskelle tarkasteluajanjaksoa. Näin voidaan olettaa, että mahdollinen ero väkiluvussa

eri vuosina on mahdollisimman pieni.

Työssä ei käytetä varsinaisia pitkälle meneviä tilastollisia menetelmiä vaan aineistoista pyritään lähinnä kuvaamaan jo niissä olevaa informaatiota ja vertaamaan tuloksia etenkin visuaalisesti erilaisten karttaesitysten ja paikkatieto-ohjelmiston avulla. Pitkälle viety tilastollinen vertailu näiden aineistojen välillä ei olisi mahdollista, koska aineistot kuvaavat osin eri ilmiöitä. Keskeinen tarkoitus työssä on juuri löytää se, miten aineistot eroavat toisistaan, eikä ideana ole suoranaisesti löytää tilastollisia yhdenmukaisuuksia tilastollisin menetelmin. Aineistojen välisiä korrelaatiokerrointen kaltaisia yksinkertaisia tilastollisia menetelmiä erikoisempia tilastollisia menetelmiä työssä ei ole tarkoitus käyttää. Korrelaatiokertoimet ovat Pearsonin korrelaatiokertoimia. P-testiin on käytetty yksisuuntaista testiä, koska jo nopea aineiston tarkastelu osoittaa, että työssä käytettyjen aineistojen korrelaatiot ovat aina positiivisia ja keskeistä on se, missä määrin aineistojen välillä on positiivinen korrelaatio. Tämänkään kaltaiset tilastolliset testit eivät ole suoranaisesti työn tarkoitus, mutta niiden avulla voidaan paikoin havainnollistaa sitä missä määrin aineistot antavat ilmiöstä kokonaisuutena samankaltaista kuvaa. Itse työn kannalta tietyt alueelliset erot ilmiöiden välillä, jotka eivät vaikuta välttämättä suuresti kokonaiskuvaan ovat kiinnostavimpia. On selvää, että väkivallan ja terrorismin välillä on korrelaatiota (Heikkilä 1998: 80–116, 142–146). Onhan terrorismi väkivaltaa. Tarkoitus on kuitenkin enemmän verrata aineistojen antamia mielikuvia yksityiskohtaisemmin toisiinsa ja tehdä työn kannalta olennaiset päätelmät tältä pohjalta.

Kartoissa symbolit voidaan jakaa määrällisiin ja laadullisiin. Määrälliset symbolit esittävät jonkin ominaisuuden määrää ja laadulliset kuvaavat ominaisuutta yleensä (Robinson 1960: 137). Määrälliset symbolit on jaettu tarvittaessa luokkiin. Tällöin jakoperusteena ovat luonnolliset luokkarajat, koska näin saadaan korostettua nimenomaan terrorismin ja väkivallan kannalta merkittäviä maita, jotka ovat työn kannalta kiinnostavia. Ilmiön kannalta vähemmän merkitykselliset maatkin näkyvät, mutta niiden pienten erojen korostaminen ei olisi työn kannalta hyödyllistä. Pienemmässä joukossa maita terrorismi ja väkivalta ovat huomattavasti suurempi ongelma ja juuri täällä ilmiön tarkastelu on työn kannalta olennaista. Vaikka väkivalta ja kuolema eivät ole toivottavaa missään, on vähemmän merkityksellisissä maissa usein tapahtunut vain muutama isku, joissa kuolleita on vähän, jolloin ilmiön tarkastelu tällä tapaa suuria aineistoja vertaamalla näissä maissa ei tuottaisi juuri informaatiota. Luonnolliset luokkarajat sijoittavat nämä useat maat, joissa kuolleita on marginaalisesti verrattuna toiseen ääripäähän samaan luokkaan, koska erot

ovat pieniä verrattuna maihin, joissa kuolleita on jopa kymmeniä tuhansia. Luokittelu ei kuitenkaan tällä aineistolla tuottanut luokkia, joissa olisi vain yksi valtio, mutta pienensi luokkia tärkeimpiä maita kohden, jolloin ilmiön kannalta keskeisimmät maat nousevat esille. Luokkarajoja on usein pyöristetty luettavuuden helpottamiseksi, mutta tämä on pyritty tekemään niin, että työn kannalta olennainen informaatio säilyy tai tulee esille. Pyöristys on pidetty mahdollisimman pienenä ja usein sillä ei ole ollut juuri merkitystä kartan antamaan informaatioon.

Tässä työssä käytetään määrällisiä ja laadullisia esitystapoja. Tietokannoista tuotetaan erilaisia karttoja ArcGIS ohjelmiston avulla. Koska aineistot on sidottu valtioihin, käsitellään iskuja nimenomaan valtioiden tasolla eikä sen tarkemmalla tasolla. Määrällisten symboleiden tapauksessa kartoissa pyritään ottamaan huomioon valtioiden erilaiset pinta-alat yms. havainnollistamalla absoluuttisia arvoja erilaisin pistein ja diagrammein ja suhteellisia arvoja erilaisin värisävyin. Pisteissä on se ongelma, että ne eivät todellisuudessa kerro tapahtumalle maata tarkempaa sijaintia, vaikka niin voi erehtyä luulemaan. Kartoissa esitetään myös erilaisia kategoriallisia eli laadullisia muuttujia kuten tyypillisiä iskujen kohteita ja iskujen tekijöitä. Tällaisia muuttujia kuvataan värein ja tekstein. Kartat esitetään pääsääntöisesti maailman mittakaavassa, mutta toisinaan tärkeät alueet tulevat huonosti esille tällaisessa mittakaavassa. Tällöin myös tarkempaa mittakaavaa joudutaan käyttämään tai sitten kartassa muulla tapaa esittämällä nostamaan esille ilmiön kannalta keskeiset alueet (Tyner 1992: 49-52; Longley ym. 2004: 267–269; 273).

Työssä kartat perustuvat lähinnä tietokantoihin ja työssä on käytetty varsin vähän suoranaisia paikkatietotyökaluja. Työ keskittyy enemmänkin tietokannan luontiin ja sen visualisointiin kartan muodossa. Tämä antaa uutta näkökulmaa asiaan ja havainnollistaa hyvin ilmiön alueellista luonnetta. Työn tarkoituksen kannalta pidemmälle viety paikkatietoanalyysi ei tuottaisi mainittavaa etua. Lisäksi paikkatiedon maihin sidottu luonne vähentää mahdollisuuksia paikkatietotyökalujen käyttöön, koska tapahtuman sijaintitieto ei ole samalla tapaa suhteessa muihin sijainteihin kuin esimerkiksi koordinaattijärjestelmään perustuva sijainti. Ilmiöiden välisiä yhteyksiä liittyen sijaintimaihin on kuitenkin pyritty esittämään kartoissa. Lisäksi työssä pyritään muodostamaan visuaalista spatiaalista tulkintaa ilmiöistä laajemminkin kuin vain yksittäisten valtioiden tasolla ja näin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Kartat pyritään muodostamaan niin, että ne kertovat, missä terrori-iskuja tapahtuu milläkin intensiteetillä. Toiseksi tavoitteena on kuvata, millaiset ryhmät iskevät millaisiakin kohteita vastaan eri maissa, mikä on hieman monimutkaisempaa, koska terrorismi on varsin moninainen ilmiö. Tätä kautta pyritään kuitenkin luomaan kuvaa siitä, millaiseksi terrorismin uhka Yhdysvalloissa nähdään. Luettavuuden helpottamiseksi yhdessä kartassa on yleensä esitetty vain muutama ilmiö. Ilmiöt on esitelty kartan legendassa ja otsikossa. Joissain kartoissa tarkasteluun on rajattu vain sellaiset maat, joissa on tapahtunut vähintään tietty määrä iskuja, koska esimerkiksi vain yhden iskun pohjalta on järjetöntä tarkastella eri järjestöjen osuuksia iskuista tms. (Longley ym. 2004:272–273).

Kartat on esitetty Winkel Tripel projektiossa. Projektio on kompromissi kolmen karttaprojektioissa esiintyvän vääristymän välillä. Se vääristää suuntaa, pinta-alaa ja etäisyyksiä, mutta pyrkii minimoimaan nämä kaikki vääristymät tasaisesti (Snyder 1993: 230–237). Koko maailmaa kuvattaessa suositellaan usein tällaisten kompromissi projektioden käyttöä (Furuti 1997). Winkel Tripel Projektio korostaa jonkin verran lähellä napoja olevien alueiden pinta-alaa, mutta ei tee sitä niin rajusti kuin monet muut usein käytetyt projektiot. Projektio vääristää myös alueiden muotoa ja niiden välisiä etäisyyksiä (Snyder 1993: 230–237), mutta säilyttää nämä ominaisuudet silti niin, että kartat ovat helposti omaksuttavissa sellaisillekin lukijoille, jotka ovat lähinnä tottuneet yleisimpiin ja totuttuihin esityksiin maailmakartoista. Jotta valtiot olisivat helposti tunnistettavissa, on keskeistä valita sellainen projektio, joka antaa maailmasta lukijan kannalta mahdollisimman totutun kuvan. Näin lukijan on helppo muodostaa kuva siitä, missä alueet ja valtiot sijaitsevat. Työn kannalta olennaisinta on karttaesitysten luettavuus, mutta keskeistä informaation kannalta on jollain tapaa myös valtion pinta-ala ja sijainti suhteessa muihin valtioihin. Näiden tietojen avulla on hahmotettavissa se, millä alueella iskuja tapahtuu, vaikka aineistojen rajoitusten vuoksi tapahtumien tarkka sijainti on sitä vääristyneempi, mitä isompi valtio pinta-alaltaan on. Esimerkiksi Israelissa tapahtuneet terrori-iskut ja väkivalta on tapahtunut maantieteellisesti huomattavasti pienemmällä alueella kuin terrori-iskut ja väkivalta Venäjällä. On kuitenkin todennäköistä, että Venäjälläkin väkivalta on jakautunut alueellisesti epätasaisesti, mikä ei tule työssä esille. Sen sijaa vaikkapa Lähi-idässä, jossa valtiot ovat pienempiä, antaa työ tarkemman kuvan myös väkivallan ja terrorismin sijainnista. Työn varsinainen tarkoitus huomioiden väkivallan ja terrorismin tarkastelu valtio tasolla voi olla kuitenkin jopa mielekkäämpää.

Tietokannoista voidaan laskea tilasto-ohjelman avulla erilaisia maakohtaisia seikkoja ja muodostaa eri maiden tiedoista rakentuva tietokanta iskuihin perustuvan tietokannan rinnalle. Näin on saatu aikaiseksi maakohtaista tietoa, josta voidaan selvittää sen tyyppisiä asioita kuten yleisin iskun tekijä ja erityyppisten iskujen osuus kaikista iskuista. Erilaisia summa arvoja kuten kuolleita yhteensä maata kohden on tuotettu myös ArcGIS ohjelmalla. Terrorismiaineistot on alun perin ryhmitelty iskujen eikä maiden mukaan. Counter terrorism calenderista on listattu se, millaiseen ryhmään (sotilaat, siviilit jne.) isku on kohdistunut. Myös tämä tieto esitetään työssä, jotta voidaan muodostaa kuva siitä, näkeekö Yhdysvallat terrorismin eritoten tiettyihin ryhmiin kohdistuvana ja onko tässä alueellisia eroja. Tätä voidaan verrata myös aineistojen kuolleiden määrään, jolloin nähdään keitä iskuissa todellisuudessa eniten kuolee. Uppsalan aineistossa jako tapahtuu vain sen mukaan, onko väkivalta yksipuolista siviileihin kohdistunutta vai kahden poliittisen sotilaallista voimaa käyttävän toimijan välistä väkivaltaa. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto kertoo ei-valtiollisten toimijoiden ”laittomissa” iskuissa kuolleiden määrän. Turvallisuusministeriön aineistosta ei tuoteta tällaista yksityiskohtaista analyysiä samassa määrin, sillä aineisto ovat huomattavan laaja ja eri tavalla rakennettu. Tämän aineiston avulla voidaan muodostaa enemmän kuvaa esimerkiksi tiettyjen järjestöjen toiminta-alueista. Kaikista aineistoista saadaan näin kuitenkin jonkinlainen kuva siitä, mitkä toimijat väkivallasta niiden mukaan tietyillä alueilla suurelta osin vastaavat. Näin aineistoja vertaamalla voidaan muodostaa kuvaa siitä, keiden toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa nimitään terrorismiksi ja onko tämä esimerkiksi suhteessa kuolonuhrien määrään tai kohteiden laatuun tai mahdollisesti Yhdysvaltojen sotilaalliseen toimintaan alueella.

Kirjallisuudesta etsitään seikkoja, joiden on katsottu olevan keskeisiä haluttaessa sijoittaa terrorismia jollekin alueelle. Työssä viitekehyksessä tuotetaan kuva kriittisen geopolitiikan teoriasta ja siitä, miten ”terrorismin vastainen” sota on tästä näkökulmasta nähty. Pohdintaosuudessa vertaan saamiani tuloksia kirjallisuuteen ja pyrin muodostamaan kuvaa, voiko tällä tapaa löytää taustalla vallitsevia syitä liittää terrorismi ja väkivalta tiettyihin alueisiin. Aineistosta muodostetaan kuva siitä, missä konflikteissa Yhdysvallat on osapuolena, ja katsotaan liittyykö terrorismi näihin alueisiin. Toisaalta tulosten pohjalta voidaan pohtia, liittyykö terrorismi aina konflikteihin. Yhdysvallat toimii työssä kuitenkin keskeisenä esimerkkinä pyrittäessä muodostamaan kuva siitä, määrittelevätkö suurvallat alueita esimerkiksi terrorismin käsittein omien tarpeidensa ja näkökulmiensa pohjalta enemmän kuin objektiivisesti. Uppsalan aineisto toimii työssä ikään kuin

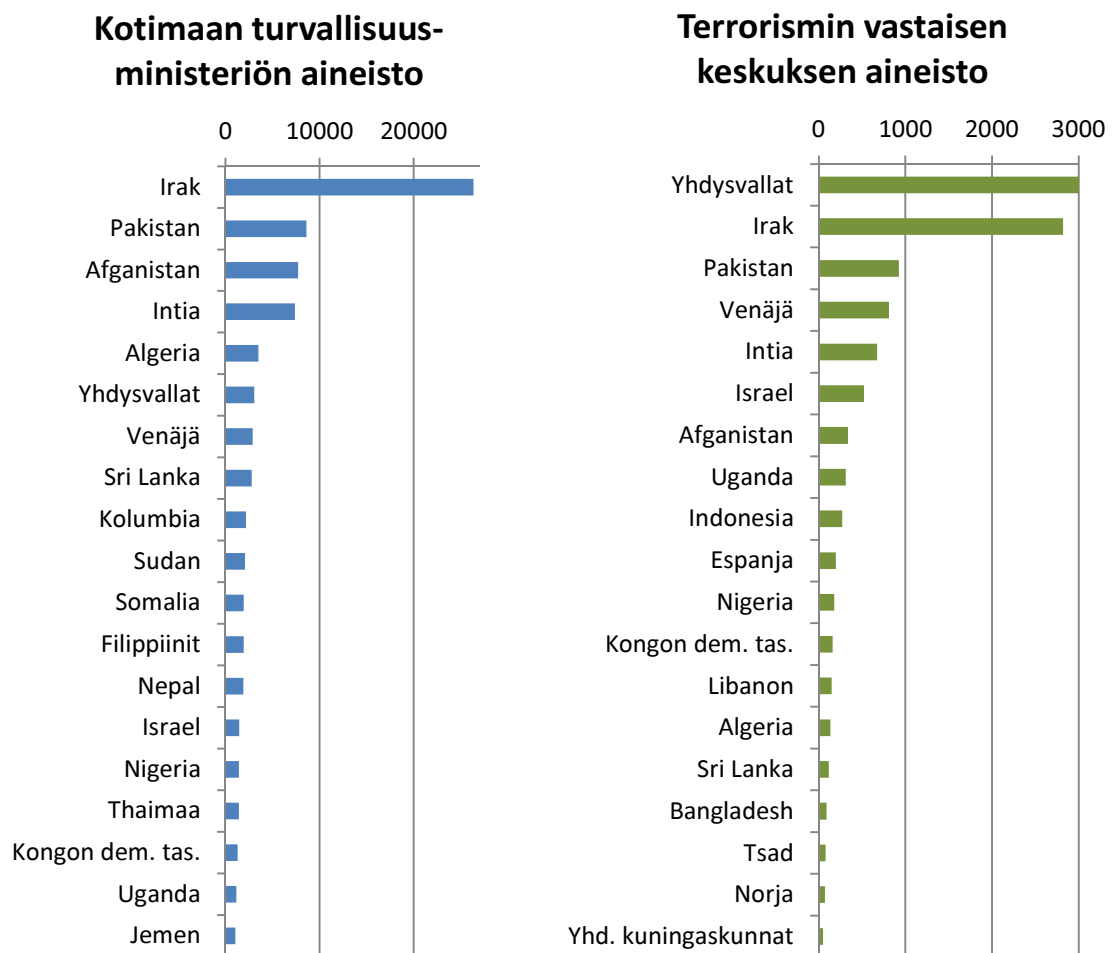
objektiivisempänä vertailuaineistona, sillä se ei perusta luokitteluaan näkemykseen väkivallan oikeutuksesta tai siihen, edustaako toimija valtiota.

Vaikka kriittinen geopolitiikka haastaa valtion ainoana olennaisena poliittisena toimijana, tarkastellaan työssä ilmiötä valtiotasolla, koska tieto on tuotettu ja kerätty tällä tasolla. Osaltaan tämän voidaan myös nähdä kertovan jotakin aineistoa keränneistä tahoista. Näin voidaan ajatella Yhdysvaltojen pyrkivän tuottamaan mielikuvia nimenomaan valtioista tarkoituksellisesti, minkä vuoksi ilmiön tarkastelu tällä tasolla on mielekästä. Jos Yhdysvallat sijoittaa terrori-iskut nimenomaan valtioihin, liittyy esimerkkitapaus tällöin suoraan valtioihin, vaikka vastaava ilmiötä voitaisiin tutkia yhtä hyvin muunkinlaisiin alueisiin liittyen. Yhdysvalloilla on tapana hahmottaa ja kuvata maailma valtioiden kautta (Luke 2003: 228–229; Daalder&Lindsay 2003: 78-97). Vaikka todellisuutta voi olla hankala kuvata tällaisen perinteisen valtioihin sidotun geopolitiittisen ajattelun kautta, valtiot toimijoina hahmottavat maailman usein tällaisesta näkökulmasta (O’Tuathail 1998: 16-18). Tämä johtaa siihen, että valtioilla on keskeinen rooli mielikuvissa ilmiön sijainnista, kun sitä mietitään geopolitiikan näkökulmasta.

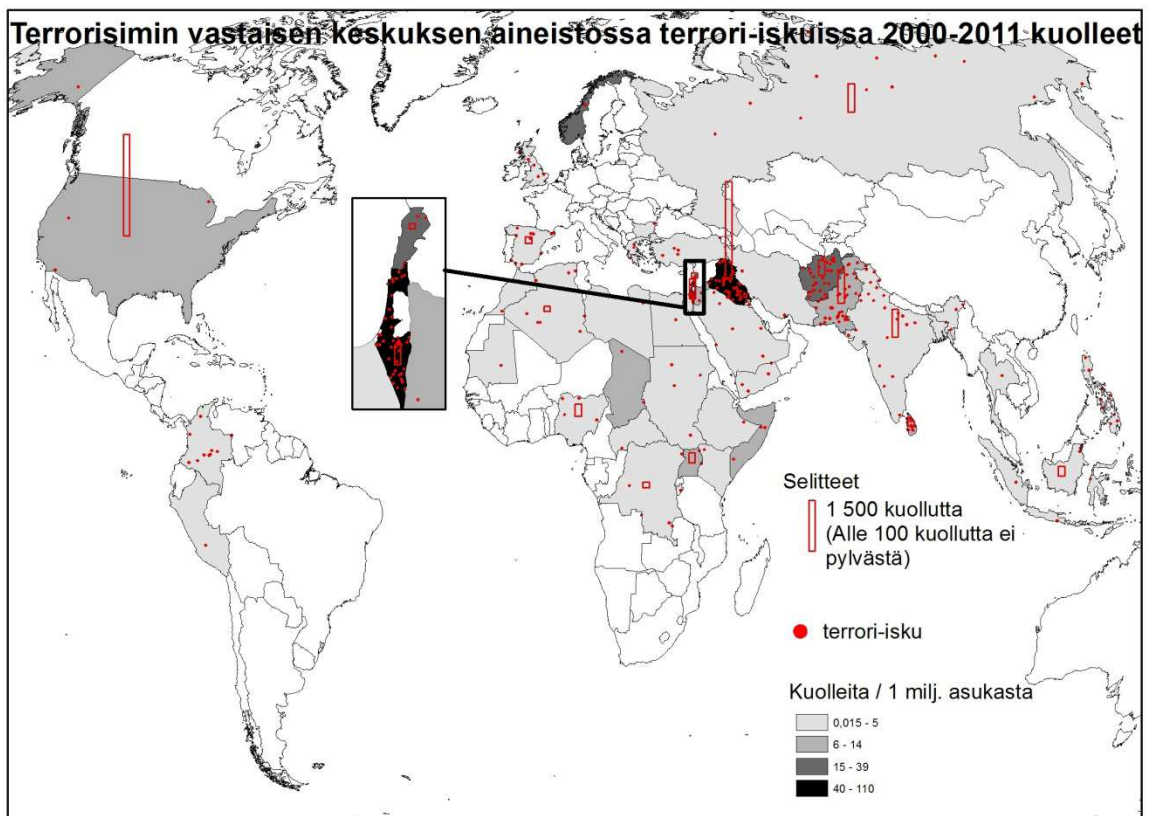
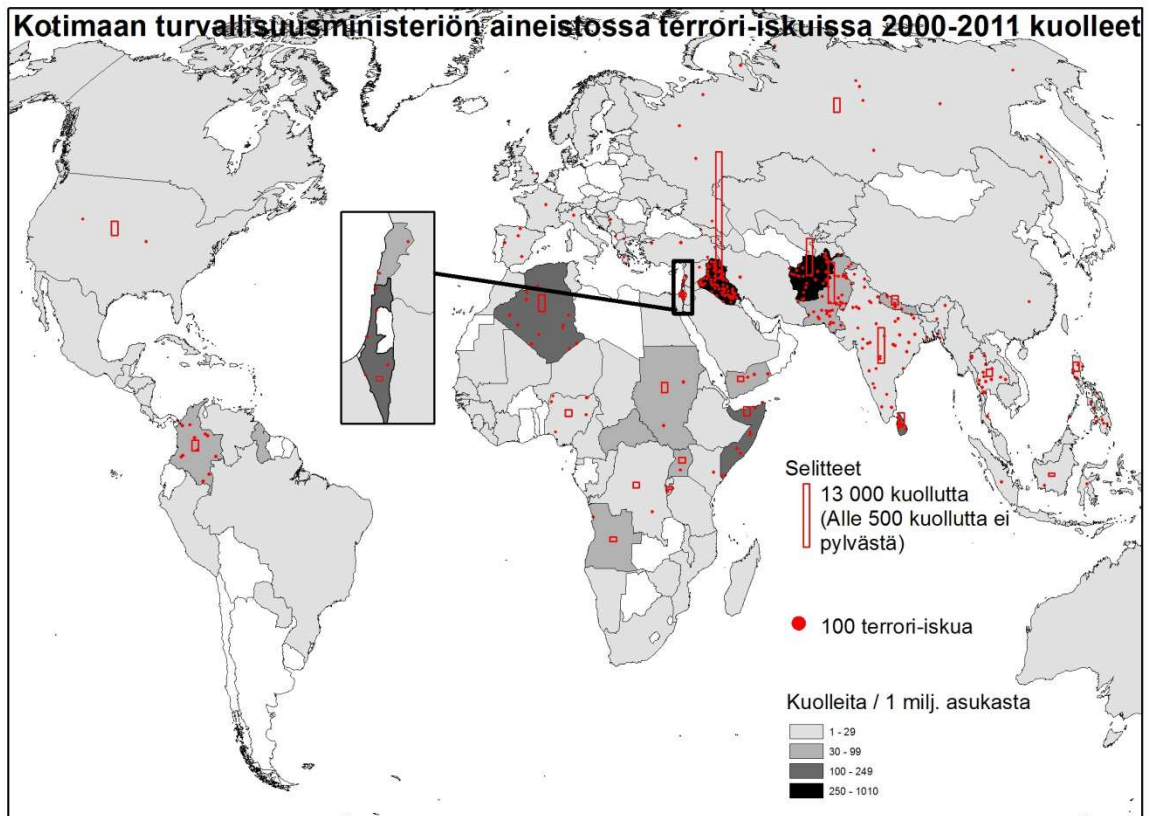
5 Tulokset

5.1 Terrori-iskujen sijoittuminen

Terrorismi aineistojen välinen korrelaatio oli 0,74 kuolleiden absoluuttisessa määrässä, eli aineistot korreloivat selvästi keskenään aineistojen selittäessä yli puolet toistensa arvoista $p < 0,001$. Aineistoissa oli kuitenkin havaittavissa joitakin eroja, vaikka myös monelta osin keskeinen kuva terrorismin sijoittumisesta oli sama.

Kuva 1. Kuvassa on esitetty kahdessa työssä käytetyssä yhdysvaltalaisaineistossa kuolleiden määrät. Molemmissa taulukoissa on otettu mukaan vain 20 maata, joissa kuolleita on ollut eniten. Kaavioita verratessa on syytä huomioida niiden erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä kaavioiden ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta. Kaikkien maiden ja kaikkien aineistojen kuolleiden määrät löytyvät liitteestä II.

Kuva 2. Kuvassa on karttaesitys, joka kuvaa kuolteiden ja terrori-iskujen määrää 2000–2011. Kartat on tehty työssä käytettyjen yhdysvaltalaisen tietokantojen avulla. Karttoja verratessa on syytä huomioida karttojen erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä karttojen ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta. Palestiinalaisalueet on sisällytetty Israelin lukuihin ja Länsi-Sahara Marokon lukuihin.

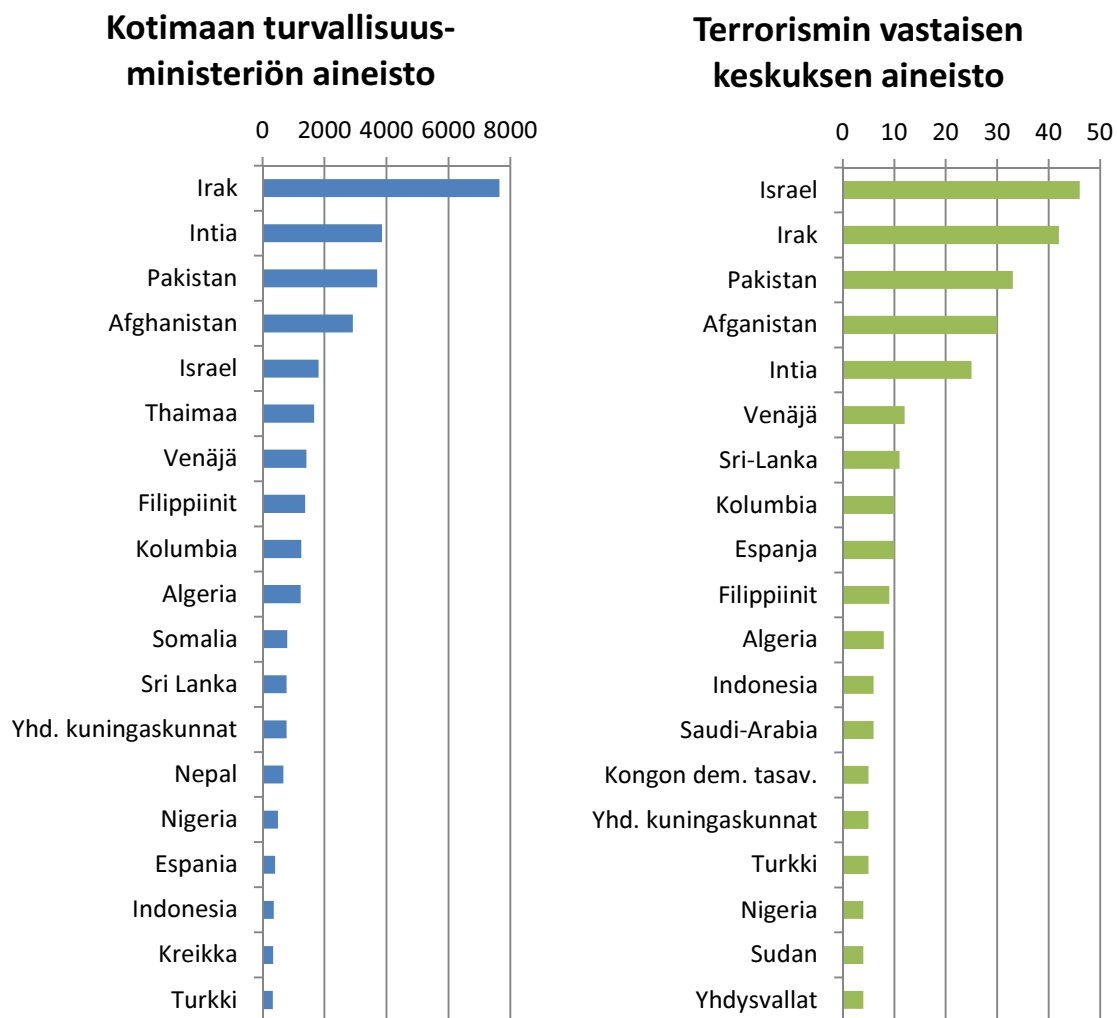
Kotimaanturvallisuusministeriön aineistossa terrori-iskuissa absoluuttisesti eniten kuolleita tarkastelujaksolla (kuva 1; kuva 2) on ollut Irakissa, mutta myös Pakistan, Intia ja Afganistan erottuvat selvästi. Kun otetaan vielä huomioon, että myös Nepalissa ja Sri Lankassa kuolleita on paljon, on huomattavaa, että Etelä-Aasiaan muodostuu alue, jossa terrorismiin kuolleita on huomattavasti. Iran erottaa Irakin alueesta. Terrorisminvastainen kalenterin korostaa paikoin eri maita kuin kotimaan turvallisuusministeriön aineisto (kuva 1; kuva 2). Yhdysvallat korostuu nyt kuolleiden absoluuttisessa määrässä keskeisenä maana Irakin ohella. Absoluuttisesti kuolleita on paljon myös Intiassa, Pakistanissa, Afganistanissa, mutta erona kotimaan turvallisuusministeriön aineistoon myös Israel ja Venäjä erottuvat selvemmin. Sen sijaa esimerkiksi Nepal ei näy terrorisminvastaisen keskuksen aineistossa lainkaan.

Kun kuolleiden määrää tarkastellaan suhteessa väkilukuun (kuva 2), on Irak edelleen tästä näkökulmasta vaarallisin maa maailmassa molemmissa aineistoissa. Kokonaiskuva muuttuu kuitenkin hajanaisemmaksi, sillä Etelä-Aasian maissa asukasluvut ovat suuria. Sri Lankassa ja Afganistanissa kuolleita on paljon väkilukuunkin nähden, mutta Intian ja Pakistanin merkitys laskee. Sen sijaa Israel on näin tarkasteltuna terrorismin näkökulmasta vaarallinen maa molemmissa aineistoissa. Kotimaan turvallisuus ministeriön aineistossa Somalia on näin tarkasteltuna vaarallinen maa, mutta terrorisminvastaisen keskuksen aineistossa se ei nouse niin selvästi esille, mutta sen sijaan Norja ja Libanon nousevat tässä aineistossa keskeisiksi maiksi terrorismin näkökulmasta. Kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa myös Algeria on vaarallinen maa, joka ei korostu terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa.

Iskujen määrää ja väkilukuun suhteutettua kuolleiden määrää tarkastelemalla kotimaan turvallisuusministeriön aineistosta korostuu muutamia kahden ääripään maita (kuva 2; kuva 3). Erittäin paljon iskuja ja paljon kuolleita suhteessa väkilukuun oli Irakissa, Afganistanissa, Israelissa, Somaliassa ja Sri Lankassa. Iskuja tehdään paljon myös Pakistanissa, Algeriassa, Kolumbiassa, Nigeriassa, Filippiineillä, Jemenissä ja Nepalissa, ja näissäkin maissa iskuja ja kuolleita on tavallista enemmän. Sen sijaan iskujen määrää tarkastelemalla olennaiseksi nousevat myös maat, joissa on vähän kuolleita, mutta paljon iskuja. Tällaisia maita ovat Espanja, Kreikka, Venäjä, Turkki, Thaimaa ja Indonesia.

Terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa iskujen määrässä keskeisimmät maat ovat Israel, Irak, Pakistan, Afganistan ja Intia, joissa myös kuolleita on paljon (kuva 2; kuva 3).

Sen sijaa vähän iskuja ja paljon kuolleita on tässä aineistossa Yhdysvalloissa ja Norjassa, mikä on selvä ero kotimaanturvallisuus ministeriön aineistoon. Espanjassa on tässäkin aineistossa melko paljon iskuja suhteessa kuolteiden määrään, mutta myös Kolumbia ja Filippiinit korostuvat tästä näkökulmasta terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa.

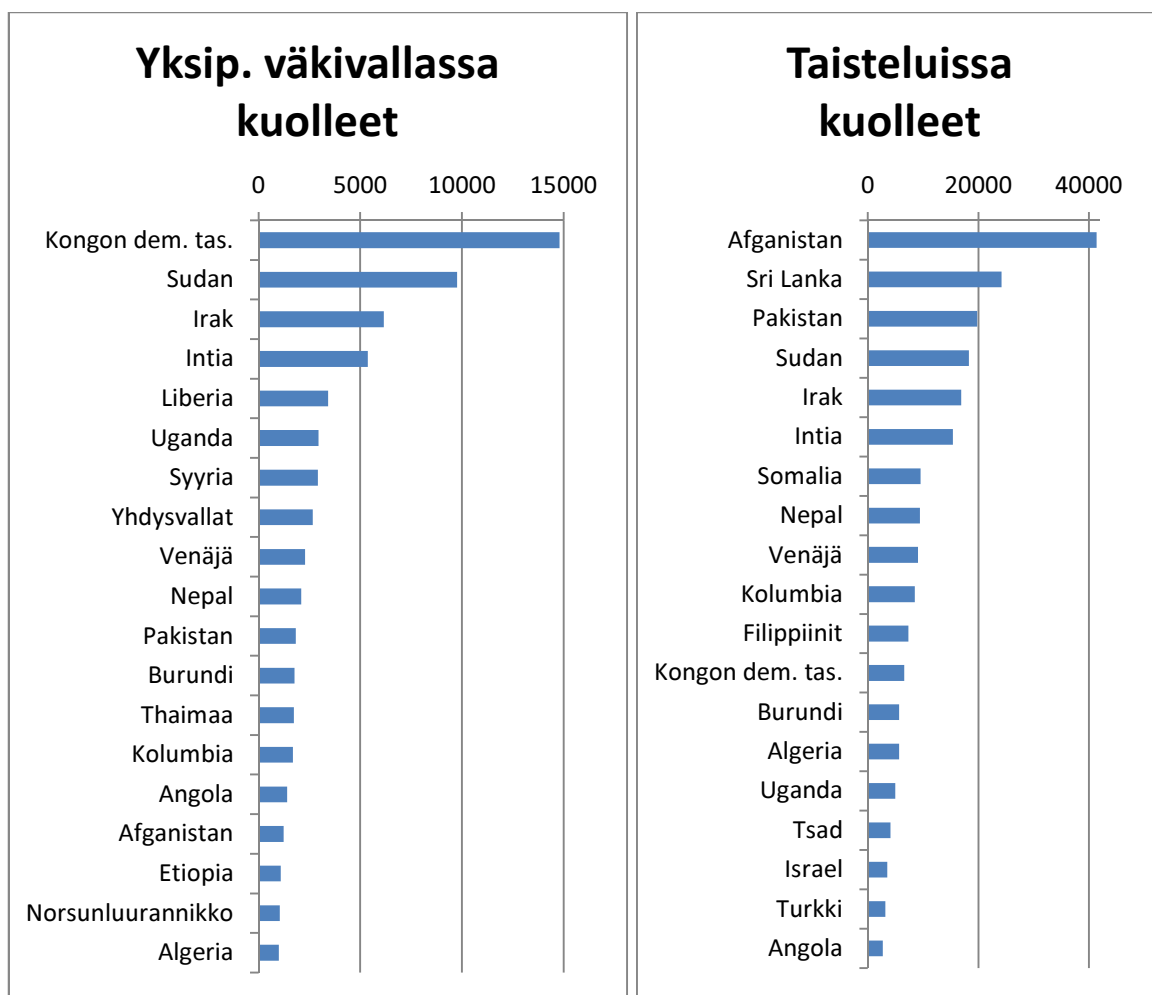
Kuva 3. Kuvassa on esitetty kahdessa työssä käytetyssä yhdysvaltalaisaineistossa terrori-iskujen määriä. Molemmissa taulukoissa on otettu mukaan vain 20 maata, joissa iskuja on ollut eniten. Kaavioita verratessa on syytä huomioida niiden erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä kaavioiden ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta.

5.2 Yksipuolisen väkivallan ja taisteluiden sijoittuminen

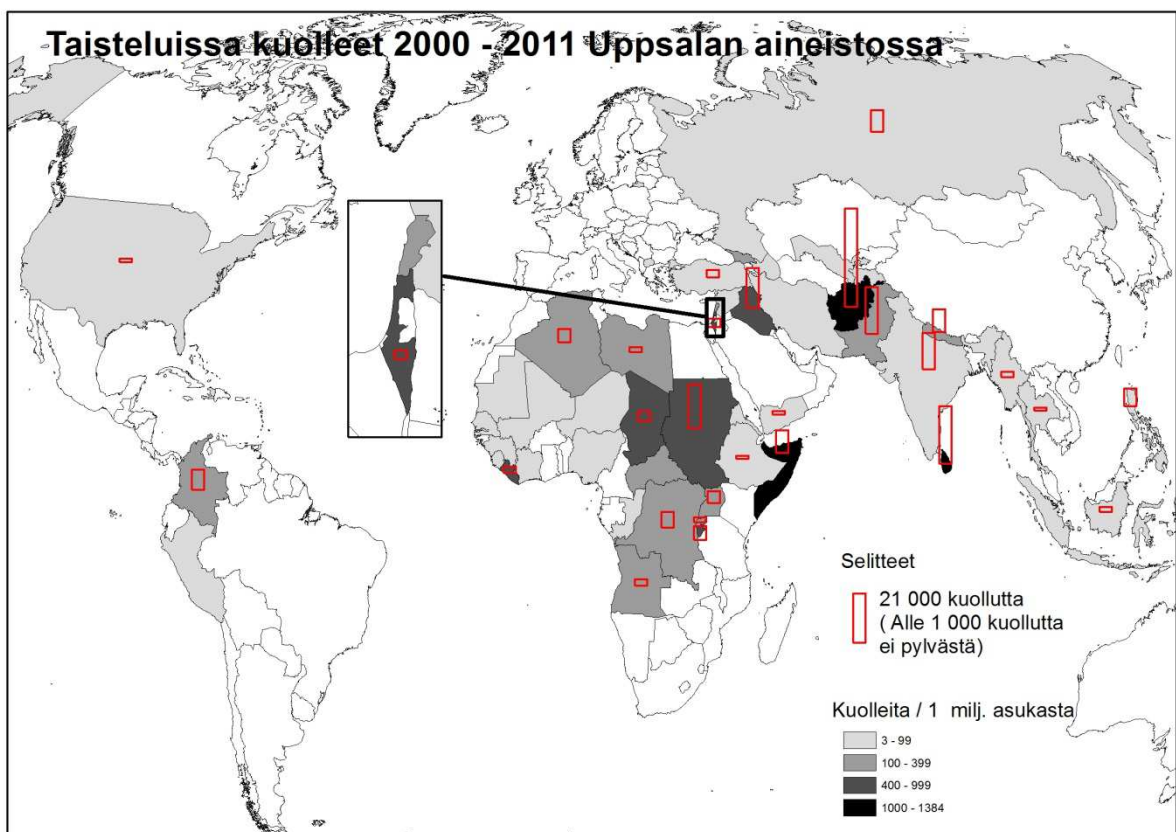
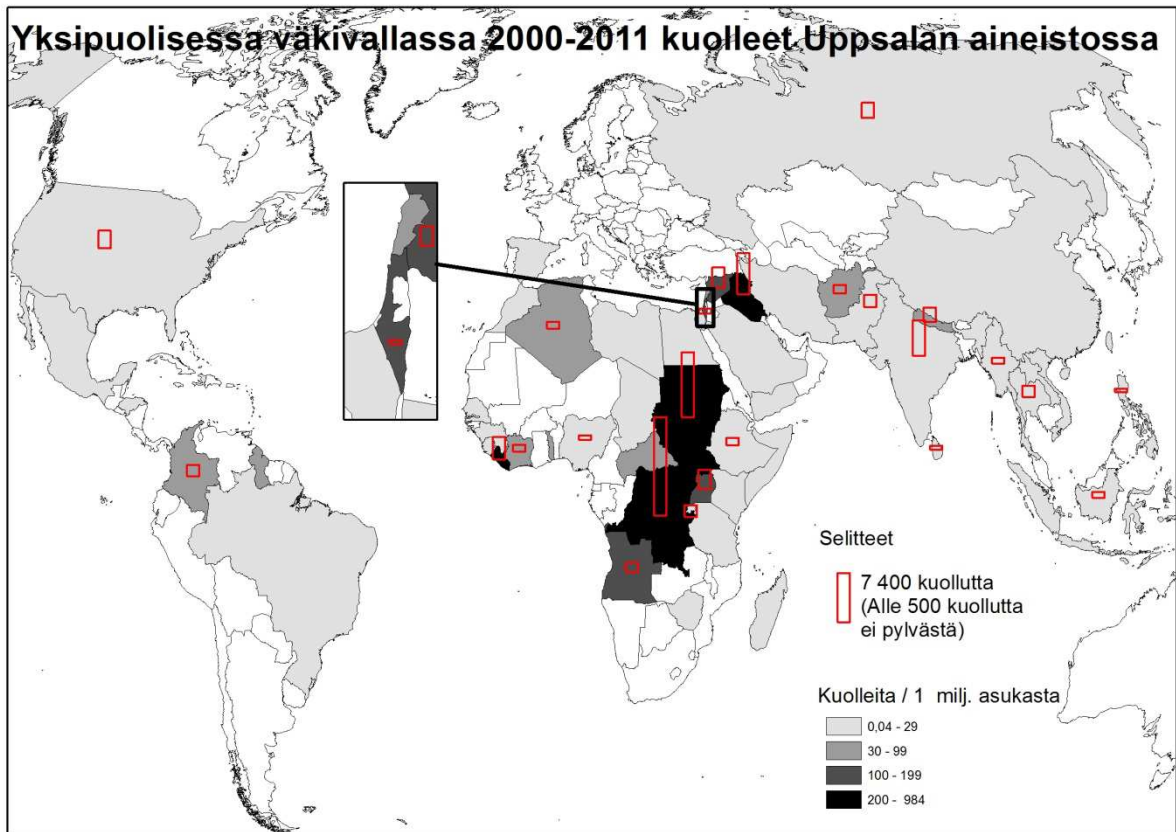
Yksipuolisen väkivallan ja taisteluiden seurauksena kuolteiden määrät korreloivat arvolla 0,4 ja $p < 0,001$. Toisen tietokannan arvot selittävät toisen arvoja näin vain 16 %.

Yksipuolisessa väkivallassa suhteessa väkilukuun Upsalan aineiston perusteella kuollaen eniten Afrikassa (Kuva 4; Kuva 5). Liberia, Burundi, Sudan ja Kongon demokraattinen tasavalta ovat tässä mielessä vaarallisimpia maita. Irak on ainoa maa Afrikan ulkopuolella, jossa kuolleita on samassa mittakaavassa. Useimmat muutkin kärki maat ovat Lähi-idässä ja Afrikassa. Absoluuttisesti paljon kuolleita on ollut myös etenkin Intiassa.

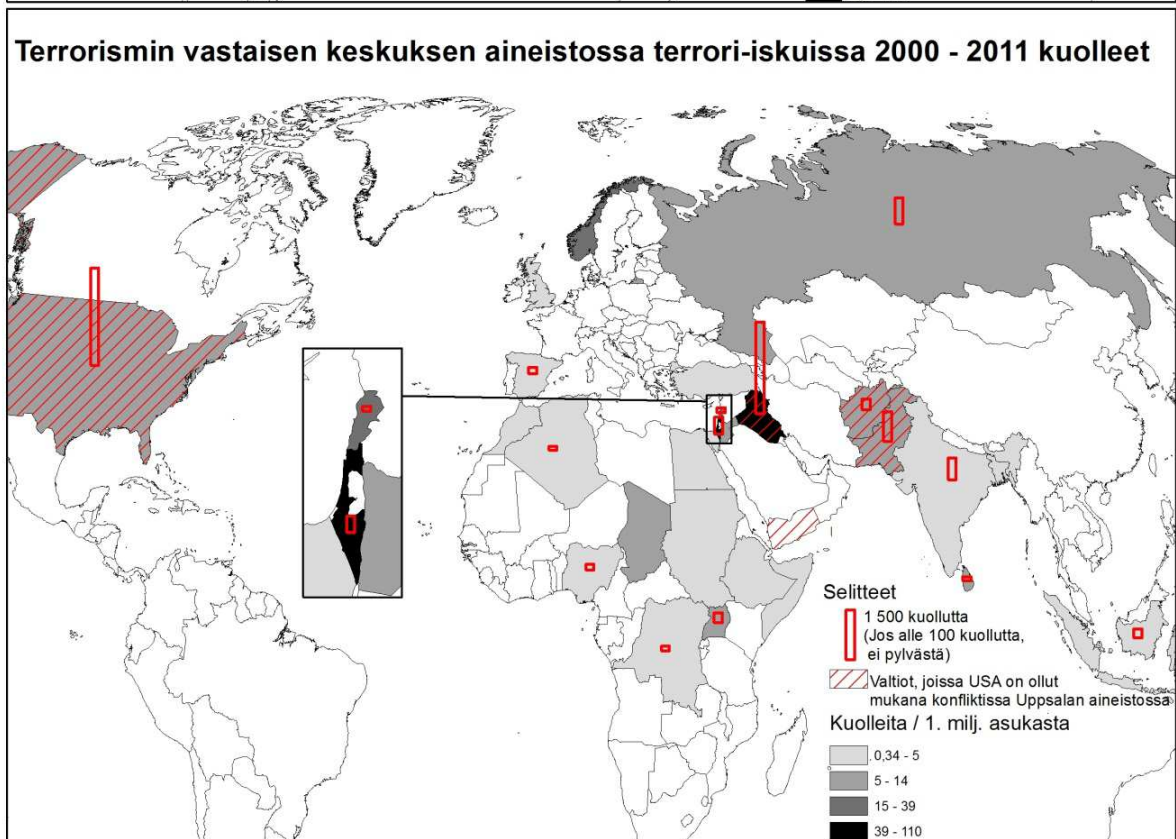
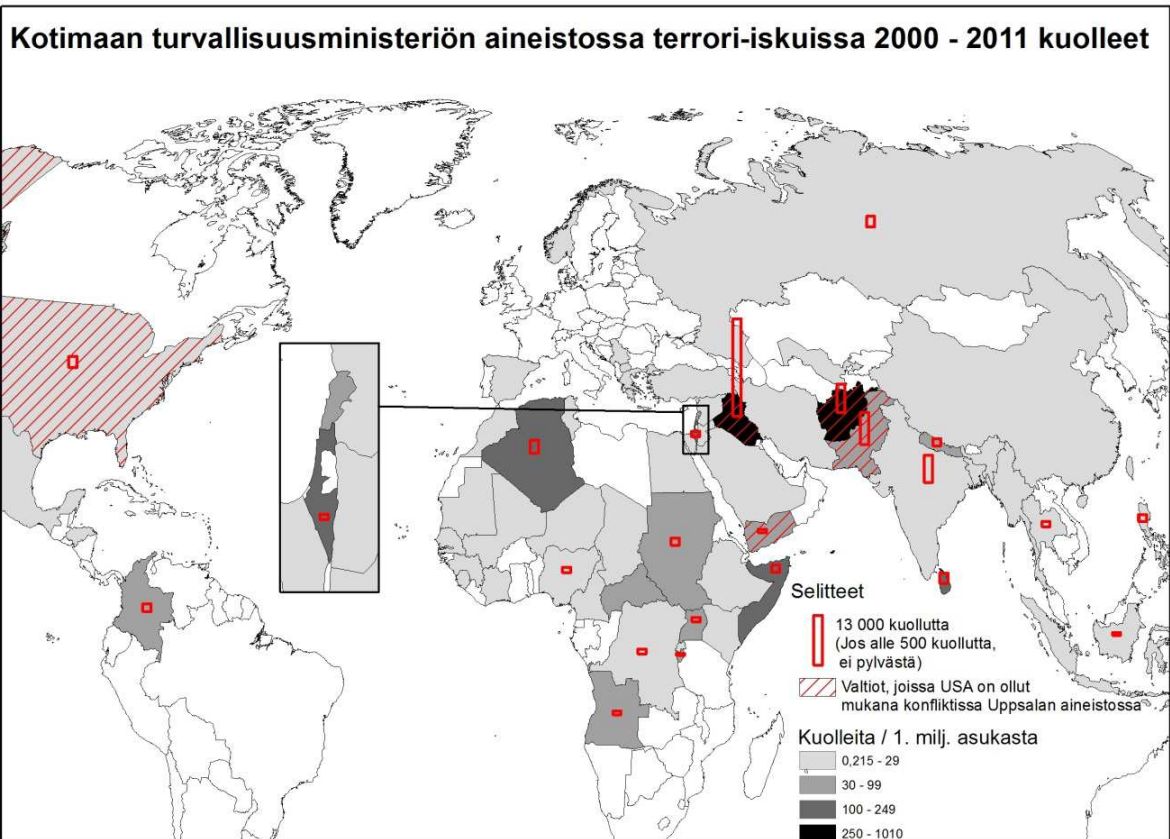
Kun tarkastellaan taistelussa kuolleiden määrää, muuttuu kuva, kuten matalahko korrelaatio antaa odottaa. Taisteluissa suhteessa väkilukuun kuolee eniten ihmisiä Somaliassa, Afganistanissa, Burundissa ja Sri Lankassa. Absoluuttisesti kuolleita kuolee paljon näistä maista Sri Lankassa ja Afganistanissa, mutta myös Irakissa, Pakistanissa, Intiassa ja Sudanissa. Edellä mainittujen maiden lisäksi useimmat tärkeät maat ovat Afrikassa.

Kuva 4. Kuvassa on esitetty kahdessa työssä käytetyssä Uppsalan yliopiston aineistojen perusteella vuosina 2000-2011 eri tyyppisessä väkivallassa kuolleiden määrää. Molemmista taulukoista on otettu mukaan vain 20 maata, joissa kuolleita on ollut eniten. Kaavioita verrattessa on syytä huomioida niiden erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä kaavioiden ja aineistojen antamasta mielikuvasta eri tyyppisen väkivallan sijoittumisesta. Kaikkien maiden ja kaikkien aineistojen kuolleiden määrät löytyvät liitteestä II.

Kuva 5. Kuvassa on karttaesitys, joka kuvaa väkivallassa kuolleiden määrää 2000–2011. Kartat on tehty työssä käytettyjen Uppsalan yliopiston tietokantojen avulla. Karttoja verratessa on syytä huomioida karttojen erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä karttojen ja aineistojen antamasta mielikuvasta eri tyyppisen väkivallan sijoittumisesta. Palestiinalaisalueet on sisällytetty Israelin lukuihin ja Länsi-Sahara Marokon lukuihin.

Kuva 6. Kuvassa on karttaesitys, joka kuvaa terrori-iskuissa kuolleiden määrää 2000–2011. Kartat on tehty työssä käytettyjen yhdysvaltalaisen tietokantojen avulla. Kartoissa on käytetty aineistoja, joissa on mukana vain sellaiset toimijat, jotka ovat iskuillaan aiheuttaneet ainakin yhtenä vuotena yli 25 kuolonuhria. Karttoihin on merkitty myös valtiot, joissa Yhdysvaltojen joukot ovat olleet taistelun osapuolena Uppsalan aineistossa. Karttoja verratessa on syytä huomioida karttojen erilaiset mitta-asteikot. Rinnakkaisella esityksellä nostetaan esille eroja ja yhtäläisyyksiä karttojen ja aineistojen antamasta mielikuvasta terrorismin sijoittumisesta. Palestiinalaisalueet on sisällytetty Israelin lukuihin ja Länsi-Sahara Marokon lukuihin.

5.3 Konfliktin ja terrorismin suhde

Yleisellä tasolla terrorismin vastaisen keskuksen aineisto korreloi Uppsalan aineistoihin huomattavasti ja molempiin Uppsalan aineistoihin korrelaatio oli 0,3 ja $p < 0,01$. Kotimaan turvallisuusministeriön aineisto korreloi hieman paremmin Uppsalan aineistoihin. Yksipuolisen väkivallan kanssa korrelaatio oli 0,4 ja taisteluissa kuolleisiin nähden peräti 0,6. Molemmissa tapauksissa $p < 0,001$. Korrelaatiot olivat yleisesti selvästi huonompia kuin kahden terrorismiaineiston välillä, mutta etenkin kotimaan turvallisuusministeriön aineiston ja Uppsalan aineistossa taistelussa kuolleiden välillä on selvä yhteys. Odotetusti kaikki aineistot korreloivat kuitenkin jossain määrin tilastollisesti merkittävällä tasolla.

Uppsalan aineistot eivät vastanneet kuitenkaan kovin hyvin yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa terrorismiaineistojen antamaa kuvaa (Kuva 1; Kuva 4; Kuva 5; Kuva 6). Monet Etelä-Aasian ja Lähi-idän maat esiintyvät molemmissa aineistoissa keskeisinä. Afganistan ja Irak ovat keskeisiä maita molemmista näkökulmista. Afganistanissa yksipuolisen väkivallan rooli on kuitenkin ollut vähäinen kuolleisuuden synnyssä, kun taas Irakissa kuolleista huomattava osa on yksipuolisen väkivallan aiheuttamia. Intiassa ja Pakistanissa kuolee paljon ihmisiä, mutta maiden väkilukuihin nähden määrät ovat verrattain pieniä. Sri Lanka on ollut yksi keskeinen maa terrorismiaineistoissa, mutta myös Uppsalan aineistoissa, vaikkakin kuolleet ovat syntyneet taisteluissa. Nepalissa puolestaan yksipuolinen väkivalta tappaa paljon ja se näkyy keskikastin maana kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa. Lähi-idässä Israel on keskeinen maa terrorismin näkökulmasta Libanonin ohella, ja etenkin Israel näyttäytyy selvästi vaarallisena myös Uppsalan aineistoissa. Uppsalan aineistossa myös Syyria on yksipuolisen väkivallan näkökulmasta vaarallinen, mutta terrorismi aineistoissa se ei nouse esille.

Huomattavimmat erot aineistoissa liittyvät Afrikkaan ja joihinkin länsimaihin. Afrikassa terrorismiaineistoissa lähinnä ainoastaan Somalia nousee aivan keskeisimpien maiden joukkoon, vaikka Uppsalan aineistoissa aivan kärkimaat ovat laajemminkin nimenomaan Afrikassa. Liberia ei näyttäydy erityisen keskeisenä maana terrorismin näkökulmasta, mutta maa on yksi vaarallisimmista yksipuolisen väkivallan näkökulmasta. Terrorismiaineiston perusteella Algeria on vaarallisimpien maiden joukossa, mutta väkivalta aineistoissa se ei ole ollenkaan Afrikan vaarallisimpia maita. Ylipäätään useat Afrikan maat korostuvat voimakkaammin Uppsalan aineistoissa ja etenkin yksipuolisen väkivallan rooli niissä on suuri. Liberian ohella moni Keski-Afrikan maa näyttäytyy

yksipuolisen väkivallan näkökulmasta maailman vaarallisimpana paikkana, vaikka alue ei terrorismin näkökulmasta korostu. Terrorismiaineistoissa Afrikka ei ole yhtä keskeinen ja näissä aineistoissa Lähi-itä ja Etelä-Aasia korostuvat selvemmin.

Terrorismiaineistoissa etenkin terrorismin vastaisen keskuksen aineisto nosti muutaman Länsimaan keskeisten maiden joukkoon terrorismin näkökulmasta. Etenkin Espanja, Yhdysvallat ja Norja nousivat esille, vaikka ne eivät muiden aineistojen perusteella ole vaarallisia. Samoin Britannian rooli oli tässä aineistoissa korostunut, kun taas kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa muutamalla Balkanin niemimaan maalla oli selvempi rooli. Uppsala nostaa esille Euroopan maista vain Espanjan, Makedonian ja Venäjän, joista Makedoniassa on kuoltu taisteluissa, Yhdistyneissä Kuningaskunnissa yksipuolisessa väkivallassa ja Venäjällä molemmilla tavoin. Latinalaisen Amerikan maista oikeastaan Kolumbia on ainut merkittävä maa väkivallan tai terrorismin näkökulmasta ja se esiintyy kaikissa aineistoissa. Guyanassa on tapahtunut yksi väkilukuun nähden tuhoisa isku kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa, mikä näkyy myös yksipuolisen väkivallan aineistossa. Itä- ja Keski-Aasia sekä Australia ovat rauhallisia alueita kaikissa aineistoissa.

5.4 Terrorismi väkivallan muotona

5.4.1 Yhdysvaltojen mukana olon merkitys

Uppsalan aineiston perusteella Yhdysvallat oli suoraan mukana viiden eri maan alueella käytävissä konflikteissa. Maita olivat Afganistan, Pakistan, Irak, Jemen ja itse Yhdysvallat (Kuva 6). Irak, Pakistan ja Afganistan olivat keskeisiä maita molemmissa terrorismi aineistoissa. Jemenillä oli sen sijaa merkittävä rooli vain kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa ja Yhdysvalloilla terrorisminvastaisen keskuksen aineistossa. Näistä maista taisteluissa kuoli paljon ihmisiä etenkin Irakissa ja Afganistanissa, mutta myös Pakistanissa. Yksipuolisen väkivallan näkökulmasta näistä maista vain Irak oli kaikkein merkittävimpien maiden joukossa. Al'Qaeda on tehnyt terrori-iskuja molempien terrorismiaineistojen perusteella kaikissa maissa, joissa Yhdysvallat on ollut mukana konfliktissa (Kuva 8; Kuva 9).

Uppsalan aineiston perusteella Yhdysvalloissa on kuollut vuonna 2001 ihmisiä al'Quedan

ja Yhdysvaltojen välisissä taisteluissa yksipuolisessa väkivallassa kuolleiden lisäksi. Kaikissa taisteluissa, joissa Yhdysvallat on ollut ensisijainen osapuoli on al'Queda ollut poikkeuksetta toinen osapuoli. Yhdysvaltojen lisäksi al'Quedaa vastaan Yhdysvallat on taistellut Pakistanissa ja Afganistanissa ensisijaisena osapuolena. Ensisijaisen osapuolen liittolaisen roolissa Yhdysvallat on osallistunut taisteluihin Afganistanissa, Jemenissä ja Irakissa. Jemenissä Yhdysvallat on toiminut liittolaisena taisteluissa al'Quedaa vastaan, mutta muita toimijoita vastaan Yhdysvallat ei ole ollut mukana taisteluissa Jemenissä tarkastelujaksolla. Irakissa ja Afganistanissa Yhdysvallat on ollut liittolaisena taisteluissa useampaakin ryhmittymää vastaan.

5.4.2 Terroristit ja konfliktien osapuolet

Jos mietitään terrorismia ja yksipuolista väkivaltaa ovat yleisimmät toimijat kaikissa keskeisissä maissa samoja (Kuva 7; Kuva 8; Kuva 9). Samat toimijat nousevat esille myös taisteluiden osapuolia tarkastelemalla, kun katsotaan minkä toimijan ja valtion väliset taistelut ovat vaatineet eniten uhreja. Keskeisimpien maiden jälkeenkin terrorismin vastaisen keskuksen aineisto antaa usein toimijan, joka on sama ainakin jommassakummassa Uppsalan aineistossa, mutta terrorismin vastaisen keskuksen pienehkössä aineistossa aivan keskeisimpien maiden jälkeen vertailu on vaikeaa.

Uppsalan aineistoja keskenään verrattaessa yleisin taistelun ei valtiollinen osapuoli ja yksipuoliseen väkivallan tekijä olivat usein samoja. Muutamassa keskeisessä Afrikan maassa pääasiallinen taisteluiden osapuoli ja yksipuolisen väkivallan tekijä oli kuitenkin eri. Tällaisia maita oli Kongon demokraattinen tasavalta ja Sudan. Lisäksi muutamassa Afrikan maassa mittavaa yksipuolista väkivaltaa harjoitti valtio, joista tuhoisimpana Liberia. Ainoat maat Afrikan ulkopuolella, joissa yksipuolista väkivaltaa on harjoittanut eniten valtio ovat Myanmar ja Syyria, joskin vähäisempää valtion tekemää väkivaltaa on Uppsalan aineistossa tilastoituna useammankin maan kohdalla.

Useimmat terroristijärjestöt tai ei-valtiolliset väkivaltaan osallistuneet muut toimijat harjoittavat väkivaltaa vain yhdessä tai kahdessa maassa. Lord's resistance army (LRA) toimi useassa Keski-Afrikan maassa, mutta Al'Queda on ainoa järjestö, jonka toiminta on selvästi globaalia (Kuva 8; Kuva 9). Taleban on tehnyt yhden iskun Yhdysvalloissa 2000-luvulla, mutta muuten se on toiminut vain Afganistanissa ja Pakistanissa.

Tärkeimmät väkivallan tekijät ja osapuolet Uppsalan aineistoissa 2000-2011

Selitteet

Kuolleita / 1. milj. asukasta

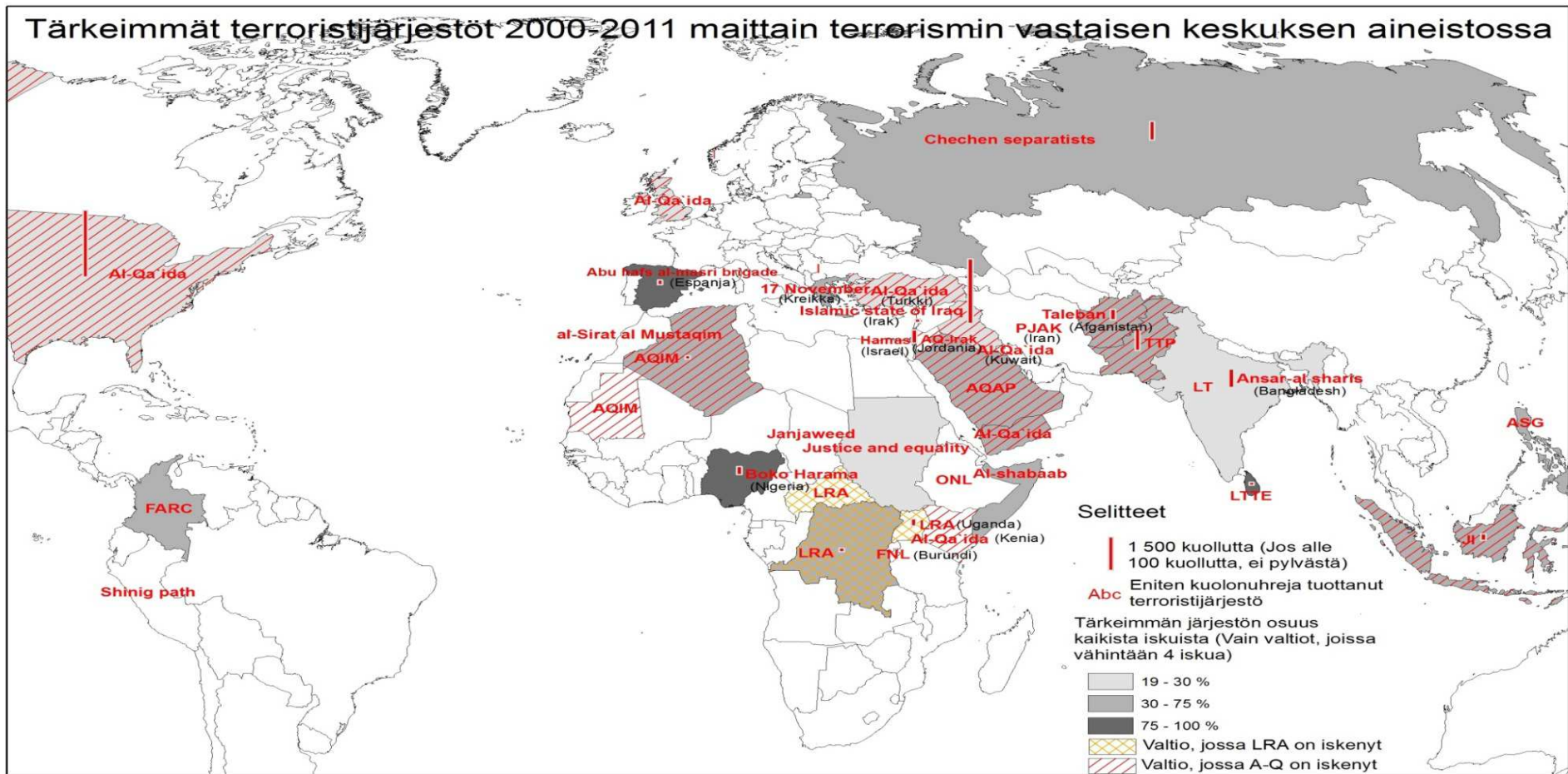
- 0-149
- 150 - 499
- 500 - 999
- 1000 - 1741

7 400 yksipuolisessa väkivallassa kuollutta (Jos alle 1 000 kuollutta, ei pylvästä)

21 000 taistelussa kuollutta (Jos alle 2 000 kuollutta, ei pylvästä)

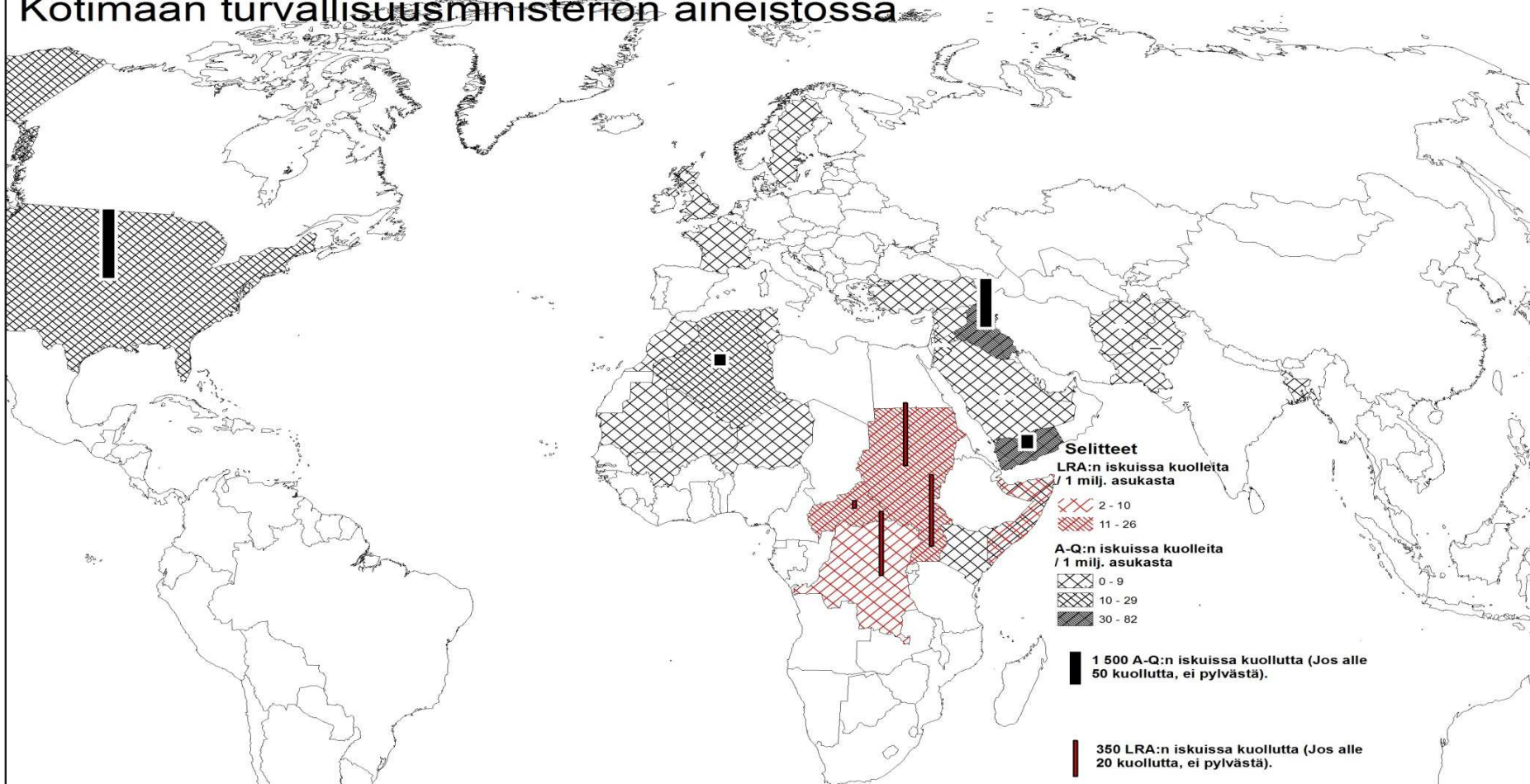
Abc Tärkein taistelun osapuoli
Abc Tärkein yksipuolisen väkivallan tekijä (Muu kuin tapahtuma valtio)

Kuva 7. Kartassa on esitetty tärkeimmät yksipuolisen väkivallan tekijät ja taisteluiden tärkein vastapuoli valtiota vastaan työssä käytettyjen Uppsalan yliopistojen aineistojen perusteella. Jos maan kohdalla ei ole mainittu yksipuolisen väkivallan tekijää, on se ollut kyseisen maan hallitus, jos maassa on tapahtunut yksipuolista väkivaltaa. Tärkein toimija on se, jonka toiminnasta on aiheutunut eniten kuolon uhreja. Toisinaan on esitetty kaksi tärkeintä toimijaa, jos niiden aiheuttamat uhriluvut ovat hyvin lähellä toisiaan. Kartassa on esitetty myös kokonaisuudessaan väkivallassa ja taisteluissa kuolleiden määrät, jotta voidaan arvioida toimijan merkitystä valtiossa. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukuihin ja palestiinalaisalueet Israelin lukuihin. Järjestöjen koko nimiin viittaavien lyhenteiden selityksen löytyvät liitteestä I.

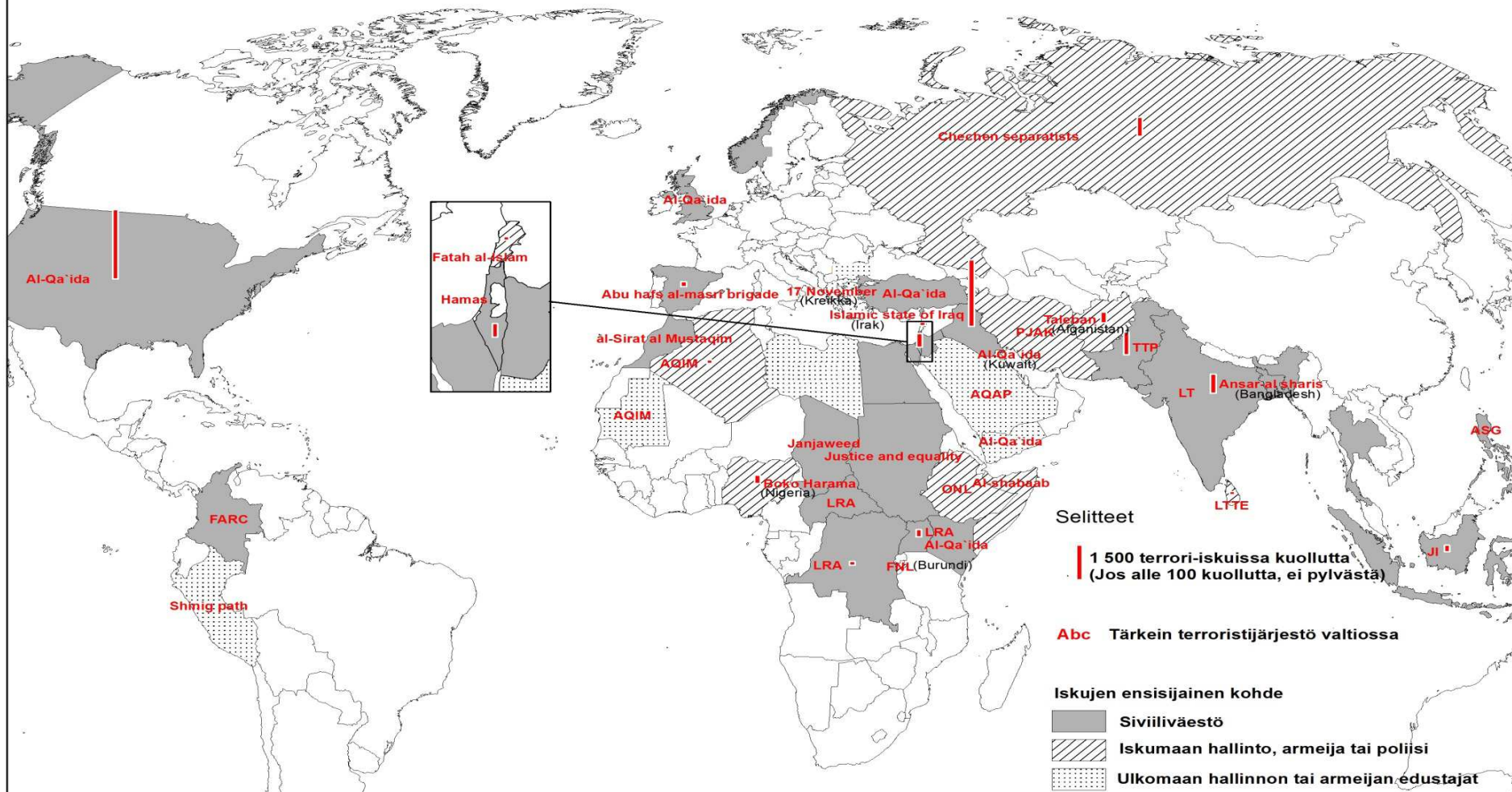
Kuva 8. Kartassa on esitetty terrorismin vastaisen keskuksen aineiston antamat tärkeimmät terroristijärjestöt valtioittain. Tärkeimmäksi järjestöksi on valittu se, jonka iskuissa on kuollut eniten ihmisiä. Kartassa on esitetty iskuissa kuolleiden määrä valtiossa, jotta voidaan arvioida terroristi järjestön merkitystä maassa. Kartassa on samasta syystä kerrottu myös, tärkeimmän järjestön osuus kaikista iskuista. Samassa kartassa on esitetty myös kahden laajemmalla alueelle toimivan terroristijärjestön toiminta-alueet. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukiuihin ja palestiinalaisalueet Israelin lukiuihin. Järjestöjen koko nimiin viittaavien lyhenteiden selityksen löytyvät liitteestä I.

Al-Qaidan ja Lord's resistance armyn toiminta-alueet 2000 - 2011 Kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa

Kuva 9. Kartassa on esitetty työssä käytetyn kotimaan turvallisuusministeriön aineiston perusteella valtiot, joissa kaksi laajimmalla alueella toimivaa terroristijärjestöä iskevät. Kartassa on esitetty myös kuolleiden määrää, jotta kyseisten järjestöjen merkitystä valtiossa voidaan arvioida. Huomaa, että toisin kuin muissa kartoissa, tässä kuolleiden määrä kuvaa vain ko. järjestön iskuissa kuolleita. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukiin ja palestiinalaisalueet Israelin lukiin.

Terrori-iskujen tärkein kohde 2000 - 2011 valtioittain terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa

Kuva 10. Kartassa on esitetty työssä käytetyn terrorismin vastaisen keskuksen aineiston perusteella valtioittain yleisimmät terrori-iskujen kohde tyypit. Kartassa on esitetty myös kuolleiden määrää ja maassa eniten tappanut järjestö. Länsi-Sahara on sisällytetty Marokon lukuihin ja palestiinalaisalueet Israelin lukuihin. Järjestöjen koko nimiin viittaavien lyhenteiden selityksen löytyvät liitteestä I.

5.4.3 Terrori-iskujen kohteet

Uppsalan aineiston yksipuolisen väkivallan keskeisimmät maat sijoittuvat melko hyvin yksiin niiden maiden kanssa, joissa terrorismin on katsottu kohdistuneen erityisesti siviileihin terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa (Kuva 5; Kuva 10). Tällaisia maita ovat mm. monet Keski-Afrikan maat ja Yhdysvallat. Keskeisistä maista taas taisteluissa kuollaan eniten samoissa maissa, joissa terrorismin kohde on valtio. Hyviä esimerkkejä tästä on Sri Lanka, Afganistan ja Somalia. Poikkeuksina Pakistanissa terrorismin on katsottu kohdistuneen siviileihin, vaikka suurien osa kuolleista syntyy taisteluissa, kun taas Burundissa kuollaan yksipuolisessa väkivallassa, vaikka terrorismi kohdistuu valtioon. Muutamassa keskeisessä maassa kuolee paljon ihmisiä niin yksipuolisessa väkivallassa kuin taisteluissakin. Tällaisissa maita ovat mm. Sudan, Irak, Intia ja Israel. Näissä maissa yleensä terrorismi aineiston pohjalta siviiliväestö on ollut yleisin kohde. Yleisesti terrorisminkannalta keskeisempää vaikuttaisi olevan taistelussa kuolleiden merkitys, sillä kaikki keskeiset maat terrorismin kannalta ovat keskeisiä myös taistelussa kuolleiden kannalta (Kuva 5; Kuva 6). Yksipuolisen väkivallan kohdalla yhteys terrorismiin ei ole näin selvä, kuten korrelaatioistakin on tulkittavissa. Korrelaatiot aineistojen välillä on esitetty aiemmin. Maghrebissa ja Arabian niemimaalla on usein isketty myös ulkomaan edustajia vastaan. Iskijä on yleensä ollut al'Queda (Kuva 10).

6 Johtopäätökset

6.1 Terrori-iskujen sijoittuminen

Terrori-iskut korostuvat ongelmana selvästi tietyillä alueilla ja tietyissä maissa etenkin, jos ilmiötä tarkastellaan siitä näkökulmasta, missä määrin ihmisiä kuolee terrorismin seurauksena. Terrori-iskuja on kuitenkin kattavamman kotimaan turvallisuusministeriön aineiston perusteella tapahtunut miltei kaikkialla maailmassa. Tässä on kuitenkin huomattavaa se, että suurimmassa osassa maailmaa iskuissa on kuollut vain muutamia ihmisiä, kun taas paljon pienemmässä joukossa valtiota kuolleet lasketaan tuhansissa. Useimmat terrorismin kannalta keskeiset maat ovat kehittyviä maita, joskin etenkin terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa, jotkin länsimaat ja Venäjä nousevat selvästi esille. Huomattavaa on myös se, että länsimaissa iskut ovat vaatineet yleensä vain vähän uhreja kun kehittyvissä maissa iskut vaativat usein satoja uhreja. Tässä voidaan tietysti pohtia myös sitä, listataanko länsimaissa iskut herkemmin ja onko kynnys puhua terrorismista kehittyvissä maissa suurempi. Jos näin on, korostavat aineistot länsimaiden merkitystä, mutta joka tapauksessakin se jää pieneksi. Yhdysvaltojen rooli korostuu lähinnä yhden vuoden 2001 iskun vuoksi sen merkitystä yhtään vähättelemättä sen ollessa yksi kaikkien aikojen tappavimmista terrori-iskuista. Terrori-iskujen sijoittumisessa on havaittavissa jonkinlaista alueellista painottumista Lähi-itään ja Etelä-Aasiaan sekä muutamaan Afrikan maahan, mutta terrorismi näyttäisi olevan kuitenkin selvästi maakohtaista, koska alueilla on myös maita, joissa iskuja on vähän. Tämä jossain määrin antaa sellaisen kuvan, että terrorismi ei selvästi usein ainakaan suuressa määrin leviä naapurivaltioihin, joskin jonkinlaista yhtenäistä alueellista korostumista on etenkin Etelä-Aasiassa. Alue on tosin myös hyvin tiheään asuttua, joten se ei korostu yhtenäisenä kokonaisuutena, kun otetaan huomioon etenkin Intian ja Pakistanin suuret väkiluvut. Lähi-idässä ja Afrikassa keskeisimmät maat ovat erillään toisistaan.

Mielenkiintoista työn kannalta on myös se, että joillakin alueilla ei ole terrorismia juuri lainkaan. Itä-Aasia on hyvin tiheään asuttua aluetta, mutta terrorismi ei ole alueella ongelma. Kiinassa ei juuri iskuja ole, ja Korean niemimaa ja Japani ovat harvoja kokonaan iskuista vapaita alueita maailmassa. On vaikea löytää syytä, miksi näin on. Terrorismi vaikuttaa työn perusteella olevan usein peräisin kotimaasta, mutta lähinnä al'Queda iskee laajasti ulkomailla muutaman alueellisesti merkittävän kansainvälisen järjestön ohella. Itä-Aasia on kuitenkin välttynyt melko hyvin niin kotoperäisiltä terroristijärjestöiltä kuin

al'Quedaltakin. Syitä tähän voidaan pohtia ainakin kahdesta näkökulmasta: Maissa ei ole terrorismia tai terrorismiksi muualla kutsuttua toimintaa ei alueella kutsuta terrorismiksi. Kiinassa erilaisia separatistisia pyrkimyksiä ei länsimaissa ole usein kovin hanakasti tuomittu ja esimerkiksi Tiibetin tapauksessa niihin on suhtauduttu jopa sympatialla (Tait 2013; Branigan 2012). Samoin Pohjois-Korean hallinnon vastustamista länsimaissa tuskin kovin nopeasti nimettäisiin terrorismiksi. Toisaalta Etelä-Korealla ja Japanilla on perinteisesti ollut läheiset suhteet Yhdysvaltoihin (Kang 2012) ja samalla perusteella väkivalta näissä maissa pitäisi luokitella terrorismiksi. Uppsalan aineistokin tukee enemmän näkemystä siitä, että alueella ei juuri ole väkivaltaa tai terrorismia. Tämä liittyy varmasti osaltaan myös siihen, että maat ovat melko kehittyneitä kuten Eurooppa ja Yhdysvallat. Itä-Aasia ei ole kuitenkaan länsimaiden tapaan saanut osakseen samalla tapaa al'Quedan ja islamistein iskuja.

Huomattavaa on kuitenkin myös se, että monet eteläisen Afrikan maat ovat melko rauhallisia terrorismin ja väkivallan näkökulmasta, kuten myös useimmat Amerikoiden maat. Kaikki näistä maista eivät suinkaan ole erityisen rikkaita tai kehittyneitä, joten terrori-iskujen sijoittumisen ei voi katsoa liittyvän vain maiden taloudelliseen kehitysasteeseen ja kansalaisten elintasoon. Useilla alueilla se kuitenkin liittyy väkivallan ja taisteluiden vähäiseen määrään, mikä tukee yhteyttä väkivallan ja terrorismin välillä, mutta myös selviä eroja on toisilla alueilla havaittavissa.

6.2 Terrorismin sijoittuminen suhteessa väkivaltaan ja konflikteihin

6.2.1 Uppsalan- ja Yhdysvaltalaisien aineistojen erot

Työssä käy ilmi, että terrorismin ja väkivallan välillä on yhteys vertailu aineistoissa, mutta tämä oli jo odotettavissa. Yksityiskohtaisempi tarkastelu osoittaa kuitenkin, että aineistoissa ilmiöiden sijoittumisessa oli eroja, joiden taustalla voi olla poliittisia vaikuttimia. Olennaisimmaksi erikoisuudeksi nousee havainto, että Afrikassa on melko vähän terrorismia ottaen huomioon maanosan väkivaltaisuuden. Tästä seuraa se kysymys, miksi näin on. Etelä-Aasiassa ja Lähi-idässä oli sekä väkivaltaa, että terrorismia yhtenevämmän. Ennen kuin pohdin sitä, voiko kyse olla politiikasta, pohdin millaisia muita syitä näihin eroihin on käytetyn aineiston perusteella löydettävissä etenkin väkivallan luonteeseen liittyen. Afrikka on tästä näkökulmasta selvä laajempi poikkeus Euroopan

ohella, jossa taas on jonkin verran terrorismia, mutta ei juuri lainkaan väkivaltaa.

Afrikassa väkivalta oli Uppsalan aineiston perusteella usein yksipuolista ja ero oli Afrikassa selvempi kuin monessa Aasian maassa. Aasiassa väkivaltaan kuoltiin joissakin maissa tasaisesti sekä taisteluissa, että yksipuolisessa väkivallassa ja joissakin maissa selvemmin pelkästään taisteluissa. Tästä seuraa sellainen erikoinen päätelmä, että terrorismi itse asiassa liittyy useammin nimenomaan taisteluihin kuin yksipuoliseen väkivaltaan, vaikka useimpien käsitteen määritelmään liittyvien näkökulmin terrorismin tulisi liittyä vähintään yhtä selvästi yksipuoliseen väkivaltaan, vaikka käsitteelle onkin vaikea löytää yksiselitteistä määritelmää. Jos terrorismi liittyisi yhtä selvästi yksipuoliseen väkivaltaan kuin taisteluihin, niin Afrikan tulisi näyttäytyä merkittävänä alueena terrorismiaineistoissa, jopa merkittävämpänä kuin Lähi-itä ja Etelä-Aasia. Näin ei kuitenkaan ole vaan Afrikka jää näiden alueiden varjoon, vaikkei olekaan terrorismin näkökulmasta merkityksetön.

Kun poistutaan Afrikasta, on kuva väkivallan ja terrorismin välillä yhtenäisempi. Etenkin Etelä-Aasia ja Lähi-itä ovat väkivaltaisista alueista, jotka saavat tämän kyseenalaisen tunnustuksen Afrikkaa selvemmin myös terrorismia koskevissa aineistoissa. Etenkään Intian rooli ei tosin tule väkilukuun suhteutetuissa esityksissä oikein esille, mikä on selvää, kun huomioidaan maan valtava väkiluku. Israelissa tilanne on taas hieman päinvastainen, sillä maa on melko pieni väkiluvultaankin, mutta suhteessa väkilukuun terrorismi ja väkivalta ovat maassa selvästi ongelma. Näiden Aasian maiden huomattava ero Afrikkaan on se, että niissä on Uppsalan aineiston perusteella selvästi enemmän nimenomaan taisteluissa kuolleita, kuten edellä mainittiin. Vaikka esimerkiksi Israelissa ja Irakissa myös yksipuolinen väkivalta on tärkeää, on huomattavaa, että näissä maissa myös taisteluissa kuolleita suhteessa väkilukuun enemmän kuin Afrikan maissa, joissa yksipuolinen väkivalta korostuu. Etelä-Aasiassa nimenomaan taistelussa kuolleiden rooli on entistäkin selvempi ja yksipuolisessa väkivallassa kuollaan verrattain vähän. Tästä voidaan pohtia onko väkivalta sen vuoksi täällä herkemmin terrorismia, että se kohdistuu selvemmin nimenomaan valtioon, jolla on näin tarve korostaa toimintaa terrorismina. Afrikassa väkivallan kohteilla ei ole välttämättä samalla tapaa resursseja määrittellä toimintaa kuin armeijoilla ja niiden takana olevilla valtioilla. Taisteluissa osapuolena oleva armeija edustaa selvemmin nimenomaan valtiota kuin siviiliväestö. Vaikka terrorismiaineistot olivat Yhdysvaltalaisia, vaikuttaa määrittelyyn Yhdysvalloissa varmasti myös se, miten asia itse tapahtumamaassa tuodaan esille. Jos tapahtumamaassa korostetaan

valtionvastaista toimintaa terrorismina, määritellään se varmasti myös Yhdysvalloissa herkemmin terrorismiksi etenkin, jos tapahtuma maan hallituksella on läheiset suhteet Yhdysvaltoihin. Monessa terrorismin kannalta keskeisessä maassa Yhdysvallat tukee nimenomaan valtiota erinäisiä muita ryhmiä vastaan vähintäänkin retoriikan tasolla (Stokes 2006: 570–571; Suslov 2013).

Euroopassa ei Uppsalan aineiston perusteella tapahdu juuri lainkaan minkäänlaista väkivaltaa, mutta terrorismiaineistoissa Eurooppa on esillä, joskin sen rooli on pieni. Tästä voidaan päätellä, että terrorismiaineistot korostavat jonkin verran Euroopan merkitystä ja terrorismin vaaraa Euroopassa suhteessa Uppsalan aineistoon. Tällöin kyse voisi olla siitä, että Yhdysvallat haluaa näyttää terrorismin vaaraa Eurooppaan saadakseen tukea omille poliittisille päämäärilleen. Todennäköisemmin ero johtuu kuitenkin aineistojen erilaisesta tavasta listata niiden mittaamaa ilmiötä. Uppsala ei huomio kaikkein pienimpiä toimijoita, ja sillä on toisaalta tiukemmat vaatimuksen väkivallan tekijän luonteen suhteen, jotta se listaa väkivallan. Esimerkiksi yksilöiden tekemät iskut on joskus liitetty terrorismiin, mutta Uppsala ei listaa tällaisia iskuja. Tästä voidaan ainakin vetää se johtopäätös, että Euroopassa terrorismi on usein yksittäisten ihmisten tekemää eikä siihen liity usein samanlaista poliittisesti motivoitua organisaatiota, kuin monissa terrorismin kannalta keskeisissä maissa. Varsinaiset terroristijärjestöinä pidetyt toimijat eivät ole onnistuneet aiheuttamaan tällä perusteella erityisesti kuolemia suurimmassa osassa Eurooppa, joskin harvoja melko tuhoisia iskuja on muutamassa maassa ollut. Terrorismiaineistot kuitenkin korostavat siis Eurooppaa vaarallisempana paikkana kuin Uppsalan aineistot, jolloin on tietysti mahdollista spekuloida sillä onko valintakriteereillä haluttu aiheuttaa Euroopalle näkyvyyttä terrorismin kohteena. Vertailun vuoksi esimerkiksi Itä-Aasiassa ei ole sen enempää terrorismia kuin väkivaltaakaan lukuun ottamatta vähäistä yksipuolista väkivaltaa Kiinassa, joka taas ei näy terrorismina.

6.2.2 Terrorismin sijoittuminen suhteessa Yhdysvaltojen sotiin

Yhdysvaltojen osallistuminen konflikteihin on Uppsalan aineiston perusteella liittynyt Afganistanin ja Irakin sotaa lukuun ottamatta taisteluihin al'Quedaa vastaan. Terrorismiaineistojen perusteella on kaikilla viidellä maalla, joissa Yhdysvallat on taistellut kuolleidenkin määrää tarkasteltaessa keskeinen rooli terrorismin näkökulmasta. Molemmista terroristiaineistoissa kaikki maat Jemeniä lukuun ottamatta ovat aivan kärjessä kuolleiden määrää tarkasteltaessa ja väkilukuun suhteutettuna kotimaan turvallisuusministeriön aineiston perusteella myös Jemen on tärkeä maa terrorismin näkökulmasta. Voidaan siis ajatella, että terrorismia esiintyy paljon maissa, joissa Yhdysvallat on mukana konfliktissa. Toisaalta voidaan pohtia sitä vaikuttaako Yhdysvaltojen mukana olo siihen, että juuri tuohon maahan myös halutaan liittää terrorismia. Esimerkiksi Afrikassa, jossa terrorismin rooli on vähäinen, jos sitä vertaa väkivallan määrään yleensä, Yhdysvallat ei ole ollut 2000-luvulla mukana yhdessäkään konfliktissa. Sen sijaa esimerkiksi Ranska on ollut mukana muutamissa Keski- ja Länsi-Afrikan konflikteissa 2000-luvulla, joten olisi mielenkiintoista pohtia, olisiko ranskalaisissa aineistoissa Afrikan rooli terrorismin näkökulmasta selvempi.

Yhdysvaltojen sotien välillä on selvästi yhteys etenkin al'Quedaan terrorismin ohella. Työssä kävi ilmi, että Yhdysvallat on lähes kaikissa sodissaan taistellut al'Quedaa vastaan ja monissa konflikteissa se on ollut ensisijainen ja pääasiallinen vihollinen. Tärkeimmissä ja eniten uhreja vaatineissa konflikteissa Irakissa ja Afganistanissa al'Queda ei ole kuitenkaan ollut ensisijainen osapuoli taisteluissa, vaikka sillä oli keskeinen merkitys etenkin Afganistanin sodan aloittamisessa. Al'Quedalla on selvästi erityinen merkitys Yhdysvalloille, mutta sen merkitys kuolleiden näkökulmasta globaalilla tasolla tarkasteltuna ei ole erityisen suuri. Al'Queda on kuitenkin selvästi haastanut Yhdysvallat ja tämä näkyy siinä missä Yhdysvallat on mukana konflikteissa, vaikka pääasiallinen taistelu kumppani kolmessa tärkeimmässä konfliktissa onkin Etelä-Aasiassa Taleban ja Irakissa isompi joukko toimijoita. Etenkin Jemenissä ja Irakissa al'Quedalla on merkittävä rooli terrorismitilastoissa Yhdysvaltojen ohella. Etelä-Aasiassa kyse taas voisi olla enemmän al'Quedan suojelusta ja liittolaisuudesta Talebanin kanssa. Jälleen kerran Afrikka on jonkinlainen poikkeus, sillä Afrikassa etenkin Maghrebin alueella al'Quedalla on tärkeä rooli, mutta Yhdysvallat ei ole osallistunut konflikteihin alueella. Alue ei muuten Algeriaa lukuun ottamatta erityisemmin korostu terrorismi aineistoissa, mistä voidaan vetää johtopäätös, että terrorismissa alueella nimenomaan al'Quedalla olisi iso rooli. Taustalla

voi olla esimerkiksi Yhdysvaltojen yleinen haluttomuus puuttua Afrikan konflikteihin (Bowden 2000) tai eurooppalaisten suurempi rooli alueella. Toisaalta Maghrebin mailla ehkä yleensä on paremmat suhteet länteen kuin vaikkapa Irakilla tai Afganistanilla ennen terrorismin vastaista sota.

Voidaan myös pohtia sitä, miksi terrorismi on merkittävää joissain maissa, joissa Yhdysvallat ei ole mukana konflikteissa ja toisissa taas ei, vaikka väkivalta saattaisikin olla yleistä. Toisin sanoen sitä, miksi Yhdysvallat ei ole puuttunut toisaalla terrorismiin ja väkivaltaan, vaikka toisaalla se on. Itse väkivallan luonteellakin varmasti on oma merkityksensä, mutta työn kannalta olennaisempaa on pohtia poliittisia syitä asian taustalla. Väkilukuun suhteutettuna Israel on terrorismin näkökulmasta vaarallinen maa, mutta tässä keskeistä lienee se, että Israelin oma armeija on melko vahva, joten Yhdysvalloilla ei ole tarvetta puuttua suoraan taisteluihin Israelissa. Toisaalta Yhdysvaltojen ja Israelin läheinen suhde (Mark 2000) on varmasti osaltaan vaikuttanut siihen, että Israelin valtioon ja kansalaisiin kohdistunut väkivalta tulkitaan Yhdysvalloissa terrorismiksi ehkä herkästikin. Tässä on myös huomioitava se, että palestiinalais-toimijoilla ei ole valtion statusta, joten yhdysvaltalaisaineistoissa niiden toiminta on herkästi terrorismia myös tästä näkökulmasta. Monen isomman maan kohdalla on varmasti kyse samaan tapaan kuin Israelinkin kohdalla siitä, että Yhdysvaltojen ei tarvitse tai olisi edes mahdollista puuttua konflikteihin maiden alueilla. Esimerkiksi Venäjän ja Intian kaltaisilla mailla on vahvat armeijat omasta takaa ja ne tuskin haluaisivat Yhdysvaltalaisia mukaan maiden sisällä käytäviin konflikteihin. Toisaalta jollain tapaa Yhdysvallat saattavat osallistua terroristi järjestöinä pitämiensä toimijoiden vastustamiseen muissakin kuin viidessä mainitussa maassa, mutta ei osallistu suoraan taisteluihin. Esimerkiksi Yhdysvalloilla on usein esitetty olevan oma roolinsa FARC:n vastustamisessa Kolumbiassa (Stokes 2006: 570–571) ja vähintäänkin retoriikassa se on tukenut mm. Venäjän hallitusta taistelussa terrorismia vastaan (Suslov 2013).

Yhdysvallat on terrorismin vastaisen sodan vuosina noudattanut politiikkaa, jossa se torjuu siihen kohdistuvia uhkia kaikkialla ja kokee tämän oikeudekseen. Romahtaneet ja heikosti hallitut valtiot ovat Yhdysvaltojen näkökulmasta varmasti uhka ja ne voidaan nähdä terrorismin kannalta eräänlaisiksi pesäkkeiksi. Tästä huolimatta Yhdysvallat ei ole juuri sijoittanut terrorismia Afrikkaan, jossa valtioiden roolin voisi ajatella olevan usein heikompi kuin vaikkapa Lähi-idässä tai Etelä-Aasiassa. Tämä luo jossain määrin kysymyksiä Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan motiiveista. Ensinnäkin asiaan vaikuttaa

varmasti Yhdysvaltojen mahdollinen haluttomuus ylipäättään aloittaa sotatoimia Afrikassa (Bowden 2000). Toiseksi al'Queda, joka on tehnyt tuhoisimman iskun Yhdysvaltoihin, näyttäisi aineistojen perusteella toimivan melko vähän Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Näin voi olla, että Yhdysvalloilla ei ole erityistä tarvetta eikä halua korostaa terrorismin merkitystä Afrikassa ainakaan toistaiseksi, jos maanosasta ei nouse jotain selvästi Yhdysvaltoihin kohdistuvaa uhkaa. Esimerkiksi Afganistanin ja Irakin kohdalla oli tällainen suora uhka, jolta koettiin tarve puolustautua (Yetiv 2004).

6.2.3 Kohteen ja toimijan merkitys terrorismin sijoittumisessa

Työssä kävi ilmi, että siellä missä terrorismin kohteena ovat siviilit, on väkivalta yleensä yksipuolista ja siellä, missä kohteena on valtio, liittyy väkivalta yleensä taisteluihin. Tämä on siinä mielessä positiivinen havainto, että se osoittaa aineistojen jossain määrin tukevan toisiaan, mikä lisää niiden luotettavuutta. Keskeinen ero muodostuu kuitenkin siinä, että kuolleiden määrää tarkasteltaessa havaitaan, että alueilla, joissa yksipuolinen väkivalta ja siviileihin kohdistuneet iskut ovat keskeisiä, mutta taisteluiden rooli pieni, ei terrorismi ole niin keskeistä. Terrorismi on keskeisintä juuri siellä missä taisteluissa kuolleita on paljon. Sinänsä monessa maassa, kuten Irakissa, Israelissa, Intiassa ja Pakistanissa joissa iskujen on katsottu kohdistuneen usein siviileihin, terrorismi on keskeistä, mutta näissä maissa myös taisteluilla on ollut väkivallassa tärkeä rooli. Sen sijaa Keski-Afrikan alueella, jossa väkivalta kohdistuu yleensä nimenomaan siviileihin, on terrorismilla pieni rooli. Afrikan terrorismin kannalta tärkeimmissä maissa Somaliassa ja Algeriassa väkivalta on kohdistunut yleensä valtioon. Samoin Etelä-Aasian väkilukuun nähden eniten terrori-iskujen uhreja vaatineissa maissa Sri Lankassa ja Afganistanissa iskut kohdistuvat yleensä valtioon. Tämä tukee Uppsalan aineistojenkin vertailun antamaa kuvaa siitä, että terrorismin kannalta vielä merkittävämpää on se, että se kohdistuu valtioon kuin pelkästään siviiliuhrien määrää.

Koska terrorismiaineistot ovat yhdysvaltalaisia, on syytä pohtia kysymystä kenet Yhdysvallat katsoo valtiota edustavaksi ryhmäksi. Jos Yhdysvallat on katsonut jonkin valtiota vastustavan ryhmän oikeutetuksi maan hallitsijaksi, on se muutamissa tapauksissa kohdellut tätä ryhmää ns. valtiota edustavana tahona ja liittänyt vanhan hallinnon terrorismiin. Esimerkiksi Afganistanissa maata hallinnutta Talebania ei nähty hallituksena. Samoin Syyrian ja Libyan arabikevättä seuranneissa konflikteissa Yhdysvallat tunnusti

nopeasti entiset kapinalliset lailliseksi hallitukseksi (Spetalnick 2012). Kun otetaan huomioon Yhdysvaltojen näkemys siitä, että valtio ei voi harjoittaa terrorismia, voi tämä seikka muodostua keskeiseksi ainakin yksittäisten konfliktien esille nousun kannalta terrorismin näkökulmasta. Tämä voi ainakin yksittäistapauksissa vaikuttaa eroihin sen suhteen, miksi joissain maissa terrorismi on ollut yleistä suhteessa väkivaltaan. Keskeisimmin tämä kuitenkin vaikuttaa nimenomaan siitä näkökulmasta onko väkivaltaa edes voitu tilastoida terrorismina. Jos kapinallisryhmä tunnustetaan lailliseksi hallitukseksi, ei sen tekemä väkivalta ole terrorismia. Tämä voi olla yksi keskeinen tapa käyttää poliittisia valintoja konfliktien ja myös alueiden määrittelyssä. Jos ajatellaan vaikka Sri Lankaa tai Israelia, joissa terrorismi on iso ongelma, näkyy helposti kaikki Hamasin ja LTTE:n tekemä väkivalta niin taisteluissa kuin yksipuolisestikin terrorismina. Sen sijaa taas vaikka Syyriassa kapinallisten tekemä väkivalta ei ole terrorismia. En lähde arvioimaan eroja ja yhtäläisyyksiä ko. konflikteissa, mutta on selvää, että tällä tapaa voidaan määritellä niin toimijoita, heidän hallitsemiaan alueita kuin väkivallan luonnettakin selvästi poliittisien valintojen kautta, vaikka näennäisesti valinta terrorismitietokantoihin tehtäisiinkin objektiivisesti.

Toimijuuden näkökulmasta Afrikka eroaa jonkin verran terrorismin kannalta keskeisistä maista, joissa väkivaltaa harjoittaa selvemmin yksi taho. Afrikassa väkivalta on usein tasaisemmin useamman tahon harjoittamaa ja myös valtio harjoittaa yksipuolista väkivaltaa hanakammin Afrikassa kuin muissa maanosissa. Tästä seuraa se, että Afrikassa väkivaltaa harjoittaa usein sellainen toimija, joka ei yhdysvaltalaisten aineistojen perusteella voi harjoittaa terrorismia, koska edustaa valtiota. Työssä ei paneuduta tarkkaan yksittäisiin konflikteihin tai iskuihin, mutta yleisesti varmasti voidaan olettaa, että jos valtio harjoittaa mittavassa määrin yksipuolista väkivaltaa, josta seuraa paljon kuolemia, on toiminta verrattavissa terrorismiin. Toiseksi Afrikassa valtion rooli voi olla usein hieman epäselvä, jolloin valtio ei itse asiassa välttämättä poikkea suuresti muista toimijoista. Tämä ei kuitenkaan voi kokonaisuudessaan olla selitys Afrikan väkivaltaan nähden vähäiseen rooliin terrorismissa, koska maanosassa on monia valtiota tuhoisampia toimijoita, ja valtion rooli yksipuolisessa väkivallassa ei ole keskeinen monessa väkivallan kannalta keskeisessä Afrikan maassa. LRA on hyvin tuhoisa terroristijärjestöksi luokiteltu toimija, joka harjoittaa nimenomaan yksipuolista väkivaltaa monessa Keski-Afrikan maassa. Myös Janjaweed Sudanissa on monelle länsimaalaisellekin mediasta tuttu toimija. Tosin kuten mainittu usein Afrikan maissa väkivaltaa harjoittaa tasaisemmin suurempi joukko toimijoita kuin muualla.

Afrikassa monessa maassa väkivalta on runsasta, mutta terrorismin kannalta yhdysvaltalaisaineistot antavat hieman toisistaan poikkeavaa kuvaa. Lähinnä Algeria ja Somalia ovat terrorismin kannalta merkittäviä maita Afrikassa kotimaanturvallisuusministeriön aineistossa, joka nostaa Afrikkaa terrorismin näkökulmasta esille hieman terrorismin vastaisen keskuksen aineistoa selvemmin. Yhdysvallat ei ole 2000-luvulla myöskään ollut mukana Afrikan konflikteissa. Jo aiemmin Yhdysvallat on ollut haluton puuttumaan Afrikan konflikteihin ehkä osin Somalian operaation epäonnistuttua 1990-luvulla, mikä näkyi mm. haluttomuutena puuttua esimerkiksi Ruandan kansanmurhiin. Tämän voisi ajatella jollain tapaa vaikuttavan siihen, että Yhdysvallat ei ole halukas puuttumaan konflikteihin Afrikassa ainakaan suoraan, vaikka sitten voisikin ainakin jossain määrin katsoa niihin liittyvän terrorismia (Bowden 2000). Ehkä terrorismin roolia ei maanosassa kuitenkaan pyritä tämän vuoksi ainakaan korostamaan. Uppsalan aineiston perusteella myös Ranska ja Yhdistyneet kuningaskunnat ovat osallistuneet erillisiin konflikteihin Länsi- ja Keski-Afrikassa 2000-luvulla, mikä ehkä on rajoittanut Yhdysvaltojen tarvetta puuttua maanosan konflikteihin suoraan. Yhdistyneet kuningaskunnat tai Ranska eivät ole kuitenkaan kumpikaan osallistuneet yhdysvaltalaisaineistoissa terrorismin kannalta keskeisimpien maiden konflikteihin. Esimerkiksi Somaliassa se, että väkivaltaa kuitenkin sanotaan terrorismiksi, liittyy varmasti Al-shabaabin rooliin maassa. Al-Shabaab on islamistinen järjestö ja nimetty terroristijärjestö, joten sen toiminta näkyy herkästi nimenomaan terrorismina (Al-Shabaab 2013). Algeriassa al'Quedalla on iso rooli muiden islamistijärjestöjen ohella. Näissä terrorismin kannalta keskeisissä maissa kyse on siis ehkä enemmänkin juuri toimijoista. Vain Somalia näistä kahdesta korostuu Uppsalan aineistossa ja siinäkin vain taisteluissa kuolleiden kautta.

6.3 Terrorismi valtion vihollisena

6.3.1 Toimijan motiivien merkitys terrorismin sijoittumisessa

Työssä terrorismia tarkasteltaessa nousee esille hyvin selvästi kirjallisuudessa esitetyt näkemykset terrorismin syistä. Monet aktiiviset toimijat pyrkivät jonkin alueen autonomiaan tai itsenäisyyteen kuten vaikka Sri Lankassa ja Espanjassa. Toisinaan taas kyse vaikuttaa olevan oman maan hallinnon muuttamisesta, jos mietitään vaikka vasemmistotaustaisia järjestöjä tai osaa islamtaustaisista toimijoista. Lopulta oikeastaan melko harva toimija toimii usean valtion alueella tai ainakaan useamman kuin kahden valtion alueella. Lähinnä al'Queda ja Lord's resistance army (LRA) olivat sellaisia toimijoita, jotka vaikuttivat useassa maassa. Talebankin on kerran iskenyt Yhdysvalloissa, mutta lähinnä se on toiminut Pakistanin ja Afganistanin alueella. LRA on toiminut jo useamman maan alueella, mutta heidänkin toiminta-alueensa rajoittuu Keski- ja Itä-Afrikkaan. Al'Queda sen sijaan toimii kaikkien aineistojen perusteella ympäri maailmaa. On varmasti paljon keskustelua herättävä kysymys, kuinka yhtenäinen järjestö on, mutta työssä asiaa on tarkasteltu vain siitä näkökulmasta, onko järjestön nimessä käytetty al'Quedaa. Esimerkiksi Indonesiassa toimiva Jemaah Islamiyah on liitetty melko tiiviistikin al'Quedaan joissain yhteyksissä (Abuza 2003:11-24), mutta tässä työssä sitä ei käsitellä järjestön osana. Tällä varsin suppeallakin määrittelyllä kuitenkin havaitaan, että al'Queda on oikeastaan ainoa järjestö, joka vaikutta toimivan aidosti ympäri maailman. Kyseessä on kuitenkin vain yksi järjestö monista, ja se ei ole kuolleissa mitattuna ollenkaan tuhoisimmasta päästä, vaikka sen toiminta kenttä onkin laaja. Al'Queda varmasti edustaa jollain tapaa työssä esiteltyä neljännen aallon terrorismia tästä näkökulmasta, mutta olennaista on huomata, että suurimman osan toimijoita toiminta on alueellisesti paljon rajoittuneempaa.

Al'Quedan merkitys länsimaille voi korostua myös sen vuoksi, että terrorismiaineistojen perusteella se on iskenyt muutamissa länsimaissa. Näissä maissa terrorismia on verrattain vähän, joten yhden toimijan rooli voi olla keskeinen terrorismin näkökulmasta, vaikka yleensä terrorismi ei olisi merkittävä ongelma. Koska näissä maissa kuolleita on usein vähän, ei asiaa voida verrata Uppsalan aineiston kanssa, sillä Uppsalan aineiston perusteella läntisessä Euroopassa al'Queda tai kukaan muukaan ei ole 2000-luvulla aiheuttanut yli 25 kuolemaa vuodessa lukuun ottamatta Espanjaa, jossa Groupe islamiste combattant marocain (GIMC) tai Abu hafs al-masri brigades teki lähes 200 uhria vaatineen

iskun 2004. Myös Lontoossa tehtiin 2005 isku, jossa kuoli yli 50 ihmistä, mutta Uppsala ei tilastoi iskua, koska tekijät jäivät ilmeisesti epäselviksi ja toimivat ehkä omin päin (Statement claiming London attacks 2005). Molemmissa iskuissa on mielenkiintoista se, että Uppsala ja terrorismin vastainen keskus katsovat iskun tekijän eri tavoin. Terrorismin vastainen keskus syyttää Espanjan iskusta Abu hafs al-masri brigadesia, joka on usein al'Quedaan liitetty toimija (Foden 2003). Uppsala taas katsoo iskun tekijäksi GICM:n, joka ei ainakaan niin selvästi ole kytköksissä al'Quedaan, vaikka yhteyksiä järjestöjen välillä voi olla (Moroccan Islamic Combatant Group 2013). Terrorismin vastainen keskus syyttää myös Lontoon 2005 iskusta al'Quedaa, vaikka muut aineistot eivät nimeä tekijää. Tästä voidaan pohtia sitä nimeäkö Yhdysvallat iskuja al'Quedan tekemiksi erityisen herkästi. Usein iskujen tekijöistä voi olla epäselvyyttä, mutta on jollain tapaa poliittinen valinta nimetä tällöin iskun tekijäksi joku. Pyrkimällä liittämään epäselvissäkin oloissa al'Queda iskuihin Euroopassa voitaisiin korostaa entisestään järjestön vaaraa länsimaissa ja saada tukea joihinkin poliittisiin päämääriin. Näitä tekijöiden puolesta hieman epäselviä iskuja lukuun ottamatta Euroopassa ei ole ollut paljon kuolonuhreja vaatineita islamperäisten järjestöjen iskuja, jos Venäjän tilanne jätetään huomiotta, joten näiden iskujen liittäminen al'Quedaan voisi olla erityisen merkityksellistä.

Uskonnon merkitys on jollain tapaa havaittavissa kun pohditaan terrorismin sijoittumista. Nopeakin tarkastelu osoittaa, että terrorismi sijoitetaan usein alueille, joissa islam on valtauskonto (Williams 2002: 45). Etenkin Kaakkois-Aasiassa terrorismi ryhmittymien juuret ovat islamissa, vaikka valtiossa islam ei olisi merkittävin uskonto (Abu sayyaf group (ASG) 2013; Moro Islamic Liberation Front (MILF) 2013). Etelä-Aasiassa terrorismi liittyy Pakistanissa ja Afganistanissa selvästi islamiin (Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP) 2013; Afghan Taliban 2013), mutta Nepalissa ja Sri-Lankassa (Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) 2013) terrorismilla ja islamilla ei ole yhteyttä. Intiassa terrori-iskuja tekevät hyvin monenlaiset toimijat, mutta islamtaustaisilla ryhmillä on keskeinen merkitys (Lashkar-e-tayyiba (LT) 2013). Lähi-idässä islam on valtauskonto, mutta terrorismin motiivit ovat hieman moninaisemmat, jos ajatellaan vaikka kurdi- tai palestiinalaiskysymystä, joissa uskonnolliset päämäärät eivät ole ehkä se kaikkein keskeisin syy toiminnalle. Keski- ja Länsi-Afrikassa väkivaltaisimmat ryhmittymät eivät liity islamiin, mutta Itä-Afrikassa etenkin Somaliassa mutta myös Sudanissa islamilaisilla ryhmittymillä on selvä rooli (Al-Shabaab 2013; de Waal: 6-8). Maghrebin alueella terrorismi liittyi usein toimijoihin, joiden juuret ovat islamissa ja al'Quedalla on alueella keskeinen rooli. Mielenkiintoista tässä asiassa on se, että juuri Sahran eteläpuolinen Keski-

ja Länsi-Afrikka olivat melko väkivaltaisista alueita, mutta terrorismin rooli niissä nähtiin tähän verrattuna vähäiseksi. Näillä alueilla väkivalta ei kuitenkaan liity yleensä islamiin eikä islam usein ole valtauskonto. Tästä seuraa se kysymys liitetäänkö terrorismi sitä käsitellessä aineistoissa kaikesta huolimatta islamiin. Keski- ja Itä-Afrikassa toimiva yksi Afrikan tuhoisimmista järjestöistä Lord's resistance army (LRA) perustaa syyn toiminnalleen kristinuskoon (Lord's Resistance Army (LRA) 2013), mutta useimmat keskeiset järjestöt Saharan eteläpuolisessa Afrikassa liittyvät politiikkaan ja etnisten ryhmien välisiin riitoihin. Al-Shabaab somaliassa on islamistinen järjestö (Al-Shabaab 2013), mutta Somalia harvoina maina korostuu terrorismi ja väkivaltatilastoissa molemmissa, mikä jälleen kertoo siitä, että Al-Shabaabin toiminta katsotaan selvästi terrorismiksi. Islamin ja lännen suhde voisi olla tässä keskeisessä roolissa, koska, väkivalta ei kuitenkaan liity niin selvästi islamin vaikutusalueisiin ja islamistisiin toimijoihin kuin terrorismi, mutta myös väkivalta ja etenkin taistelut näyttäisivät olevan erityisen yleisiä tällaisilla aluilla. Huomattavaa on, että länsimaat ja etenkin Yhdysvallat ovat mukana tavalla tai toisella keskeisissä konflikteissa islamin vaikutusalueella mm. Irakissa, Afganistanissa, Pakistanissa ja Jemenissä.

Etelä-Amerikan ja Etelä-Aasian maissa monien paljon uhreja aiheuttaneiden aktiivisten toimijoiden taustalla on äärivasemmistolainen ideologia kuten Perussa, Kolumbiassa, Nepalissa ja myös osissa Intiaa. Vasemmistoiden rooli voi näin olla keskeinen yksittäisissä maissa. Nepalissa ja jossain määrin Kolumbiaa sekä Angolaa lukuun ottamatta se ei ole enää 2000-luvulla ollut erityisen merkittävä terrorismin syy, joten yleisellä tasolla vasemmistolaisuudella ei näyttäisi kuolleiden määrää tarkasteltuna olevan niin suurta merkitystä terrorismin ja väkivallan taustalla kuin sillä ehkä joskus on ollut.

Keskeistä terrorismissa vaikuttaisi olevan uskonnon ohella erilaiset alueelliset vaatimuksen autonomiasta ja itsenäisyydestä ja sitä kautta taustalla voisi vaikuttaa ajatus siitä, että pienemmän alueyksikön asukkaat eivät koe kulttuurisesti tai muuten identiteetiltään kuuluvansa valtioon, johon he suvereenien valtioiden jakamassa maailmassa kuuluvat. Esimerkiksi Espanjassa ja Sri Lankassa, mutta vaikkapa myös Kurdien ja Palestiinalaisten sekä joidenkin islamististen Kaukoidän järjestöjenkin toiminnassa voi olla nähtävissä tällaisia taustoja. Vaikka järjestön toiminnassa vaikuttaisivat erilaiset uskonnolliset ja ideologiset tekijät, saattaisivat toiminnan perimmäiset tarkoitukset joskus tällaisissakin tilanteissa liittyä alueen hallintaan. Tätä tukee myös esille noussut havainto siitä, että moni terroristijärjestö iskee lähennä yhden tai kahden valtion alueella.

6.3.2 Terrorismin merkitys valtioiden täyttämässä maailmassa

Uppsalan aineistoissa ei ollut 2000-luvulla yhtään konfliktia, jossa olisi ollut mukana jokin länsimaa ilman, että konfliktiin olisi osallistunut Yhdysvallat, Ranska tai Iso-Britannia. Konflikteissa joissa jokin näistä maista ei ollut mukana, toimi taistelukenttänä osapuolena olleen valtion koti- tai naapurimaa. Näin voidaan ajatella, että Yhdysvaltojen johdolla nämä kolme maata ovat tärkeässä roolissa konfliktien eräänlaisessa muutoksessa uudenlaisen terrorismin ohella. Vain terroristit eivät harjoita väkivaltaa kansainvälisellä kentällä vaan myös valtiot. Kumpi on syy ja kumpi on seuraus? Tämä ei ole yksinkertainen kysymys. Valtiot ajavat tietysti ainakin jossain määrin etuaan kansainvälisillä kentillä, mutta oikeastaan melko harva valtio on halukas ainakaan yksinään lähtemään taisteluihin kaukana kotimaasta. Erilaisten Yhdysvaltojen johtamien liittoumien joukoissa on ollut useammankin maan joukkoja kaukana kotimaasta, mutta näissäkään operaatioissa kyse on pitkälti Yhdysvaltojen johtamasta toiminnasta. Terroristit taas usein vastustavat länsimaiden vaikutusvaltaa länsimaiden ulkopuolella, millä ne perustelevat terrori-iskuja länsimaissa. Länsimaiset sotajoukot Lähi-idässä oli juuri yksi keskeinen syy Osama Bin Ladenin vihaan länsimaita kohtaan (Williams 2002: 128–138). Tästä voidaan ajatella seuraavan tilanne, jossa terroristit iskevät länsimaissa, josta seuraa länsimaiden iskuja terroristeja vastaan ulkomailla, jotka edelleen ruokkivat uusia iskuja. Entistä rajattomammassa maailmassa on vaikeaa rajoittaa kulttuurien ja myös ihmisten ja kaupan tunkeutumista uusille alueille. Jos omaa kulttuuria ja ihmisiä aletaan nähdä poissulkevin luokkina, joita täytyy suojella jopa voimakeinoin, seuraa väistämättä väkivaltaa. Jollain tapaa terrorismi varmasti liittyy tähän ja taustalla on tavallaan kakkien toimijoiden pyrkimys suojella omia arvojaan ja etujaan. Tilanne on verrattavissa monessa mielessä laajemmin asymmetrisiin konflikteihin, sillä voimasuhteet osapuolten välillä ovat hyvin erilaisia. Vahvemmallalla osapuolella on ylivoima myös keskustelun hallinnassa, mikä luo mahdollisuuden Häklin termin symboliseen väkivaltaan eli valtaan määritellä toinen osapuoli. Tässä tapauksessa kyse on sen määrittelystä, kuka on terroristi, vaikka yksittäiset toimijat eivät aina hyväksyisikään määritelmää. Huomioitavaa tässä on kuitenkin se, että suurin osa terrorismista tapahtuu itse asiassa varsin rajallisella alueella ja liittyy paikallisiin konflikteihin, vaikka näissäkään tilanteissa kyse on usein asymmetrisistä konflikteista. Näihinkin konflikteihin kuitenkin vaikuttavat monessa mielessä kansainväliset ilmiöt, jotka luovat uusia jännitteitä. Terrorismista syytettyjen toimijoiden ulottaessa toimintansa laajemmille maantieteellisille alueille ei siis näin ole tavallaan itsenäinen ilmiö vaan kyse on laajemmasta muutoksesta, joka ilmenee myös terrorismissa. Valtioiden ja erilaisten

niiden hyväksyntään perustuvien toimijoiden laajentaessa toimintakenttäänsä globaaliksi on tavallaan luonnollista, että myös vastavoimat joutuvat toimimaan ainakin osin näin. Vaikka kyse olisi vain jonkin alueen kulttuurin suojelusta tai hallinnasta, liittyy tähän paljon kansainvälisiä ulottuvuuksia. Esimerkiksi voidakseen toimia terrorisolu tms. tarvitsee usein kansainvälistä tukea, mikä edellyttää ainakin jonkinlaista hyväksyntää joltakin muulta toimijalta. Esimerkiksi Hizbollah ei iske ja tapa kovin laajalla alueella, mutta sen toiminta saattaa liittyä monessa mielessä kansainväliseen politiikkaan ja sen toiminnassa on esitetty olevan kyse paljolti myös valtioiden välisistä suhteista (Teibel 2012). Yhdysvallat useimpien länsimaiden ohella katsoo järjestön terroristiorganisaatioksi kun taas muu maailma ei näe organisaatiota terroristijärjestönä Syyrian ja Iranin jopa tukiessa järjestön toimintaa. Kyse on paljolti niin uskontojen kuin valtioidenkin välisistä ristiriidoista ja vaikutusvallasta alueella. Neljännen sukupolven terrorismin voisi ajatella poikkeavan Hizbollahin kaltaisten järjestöjen toiminnasta kuitenkin etenkin siinä, että ne eivät keskity toiminnassaan kenenkään vaikutusvaltaan tietyllä alueella, vaan pyrkivät vaikuttamaan laajemmin jopa koko maailmaan. Tällä tapaa ne omalta osaltaan muuttavat koko poliittista kenttää tuomalla myös tällaiset, jopa suoraan valtioita ylipäättään vastustavat toimijat osaksi geopolitiikkaa. Tämä ei kuitenkaan ole siinä mielessä ainutlaatuista, että tämä liittyy varmasti laajemminkin uudenlaisten toimijoiden nousuun, jotka eivät perustu enää pelkästään valtioihin ja niiden välisiin sopimuksiin.

Afrikassa terrorismin vähäistä merkitystä suhteessa väkivaltaan voidaan pohtia valtion roolin kautta. Afrikassa valtion rooli on usein heikko ja joskus jopa se, kuka edustaa valtiota on epäselvää (Kaplan 1994: 44–76). Yhdysvallat tuntuu kuitenkin liittävän terrorismin usein juuri taisteluihin valtiota vastaan ja toisaalta molemmat yhdysvaltalaisaineistot kieltävät terrorismin teon mahdollisuuden valtiolta. Kun asiaa katsotaan näin, on sinänsä odotettavaa, että Afrikassa ei ole terrorismia. Huomattavaa on se, että tässä on kuitenkin varmasti kyse enemmän käsitteen käytöstä siinä, millä nimellä väkivallasta puhutaan, kuin itse ilmiöstä. Ei ole varmasti erityistä syytä olettaa, että vaikkapa afrikkalaisiin kyliin kohdistunut yksipuolinen väkivalta ei olisi terrorismia yhtälailla kuin vastaava toiminta muualla. Jos iskun tehnyt joukkio kuitenkin esimerkiksi edustaa valtiota, ei sitä luokitella terrorismiksi. Kuten mainittu valtioiden ja niiden tukijoiden rooli Afrikassa voi olla joskus hieman hämärä verrattuna muihin toimijoihin. Hallinnon heikkous johtaa toisaalta mahdollisesti osaltaan myös yksipuolisen väkivallan suureen määrään ja taisteluiden vähyyteen, sillä voidaan ajatella, että useinkaan armeija ei hallitse ainakaan koko maata, jolloin erilaisilla aseellisilla ryhmittymillä ei ole niin selvää

tarvetta kohdata valtion joukkoja hallitakseen omaa aluettaan. Tästä huolimatta eri joukkiot voivat harjoittaa hallitsemillaan alueilla yksipuolista väkivaltaa. Tästä seuraa toinen kysymys siitä, miksi tätä yksipuolista väkivaltaa ei sitten niin herkästi nimitä terrorismiksi kuin valtion joukkoihin kohdistuneita iskuja. Jossain määrin tämä ehkä liittyy toisaalta haluttomuuteen ja toisaalta vaikeuteen määritellä yksipuolista väkivaltaa valtion ajattelun näkökulmasta. Mietitään viitekehyksessä esille tullutta näkemystä, jonka mukaan suurvallat millainen Yhdysvallat kiistatta on näkevät maailman nimenomaan suvereenien valtioiden kautta. Afrikassa monet alueet eivät kuitenkaan ole siinä mielessä suvereenia, että valtiolla olisi juuri hallintaa kaikkiin sen alueisiin. Jos valtio hallitsisi koko aluetta, ei periaatteessa yksipuolisen väkivallan tulisi ainakaan suuressa määrin olla mahdollista muuta kuin ehkä valtion toimesta. Toisaalta myöskään valtion ei tulisi ainakaan mittavasti harjoittaa yksipuolista väkivaltaa omia kansalaisiaan kohtaan. Jos näin olisi, olisi kyseessä herkästi sellainen valtio, jota helposti kutustaan roistovaltioksi. Tällöin hallitukseksi taas länsimaissa saatettaisiin tunnustaa jokin toinen ryhmä. Jos taas yksipuolista väkivaltaa harjoittaa pääasiassa, jokin muu kuin valtio, on kyseessä helposti romahtanut valtio. Näin voisi olla, että Yhdysvallat näkee Afrikan väkivallan erilliseksi terrorismista, koska se tavallaan tapahtuu sen valtioiden täyttämän maailmankuvan maailmasta erillisessä todellisuudessa. Ehkä se nähdään enemmän erilaisten joukkioiden väliseksi riitelyksi ja valtataisteluksi, kuin terrorismiksi, vaikka pääasiassa uhrit olisivatkin siviilejä. Kyse ei ole kuitenkaan samalla tapaa järjestyksen ja valtion vastustamisesta kuin terrorismissa, sillä usein selvää vastusta ei ole. Tällä tapaa Afrikka ikään kuin haastaa vallitsevan maailmankuvan jonkun hallitsemista rajatuista valtioista ja näin se myös ehkä toimii ikään kuin erillään siitä maailmasta, jossa terrorismi on edes mahdollista. Terrorismissa ei näin olisi niinkään kyse väkivallan luonteesta vaan osapuolista ja heidän roolistaan poliittisina toimijoina. Terrorismista tulee näin myös selvästi alueeseen liittyvä ilmiö, koska valtiolle keskeistä on alue ja valtion valta alueella on keskeinen syy terrorismille. Afrikan tapaus viittaa siihen, että jos ei ole selvästi hallittua aluetta, erikoista kyllä myös terrorismi vähenee, koska hallintoa ei tarvitse vastustaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että väkivalta vähenisi vaan tämä liittyy nimenomaan siihen, miten terrorismin käsitettä käytetään. Poliittiset toimijat voivat pyrkiä osaltaan synnyttämään alueita ja hallitsemaan niitä, mutta kun mikään poliittinen toimija ei hallitse aluetta, erilliset toimijat kilpailevat alueen hallinnasta ja mahdollisuudesta vaikuttaa uusien alueiden syntyyn. Afrikassa tämä prosessi ei ehkä ole niin asymmetristä, että jokin osapuoli olisi absoluuttisesti terroristi, joka uhkaa vallitsevaa järjestystä ja poliittista toimijaa. Eräällä tapaa voisi sanoa, että mitä

enemmän tilanne muistuttaa anarkiaa sitä vähemmän kellä on yksittäisellä toimijalla on valtaa määritellä toisia toimijoita.

Terrorismissa ei näyttäisi olevan työn perusteella niinkään kyse tietyn tyyppisestä objektiivisesti määriteltävästä väkivallasta. Terrorismi liittyy enemmänkin toimijaan, sen motiiveihin ja rooliin poliittisessa järjestelmässä. Jos ajatellaan vaikkapa yhdysvaltalaisaineistojen määritelmää siitä, millaiset iskut aineistoon listataan, on valinnassa kyse paljon nimenomaan toimijasta. Esimerkiksi päätös siitä, että valtio ei voi harjoittaa terrorismia vetää jo eräänlaisen linjan, jonka perusteella terrorismissa ei ole kyse väkivallan luonteesta objektiivisesti vaan siitä, kuka väkivaltaa harjoittaa. Toisaalta aineistoissa on tehty poliittisia valintoja jo senkin suhteen milloin jokin taho katsotaan oikeutetuksi valtioksi. Esimerkiksi Talebanin ei ole katsottu edustaneen Afganistanin hallintoa, vaikka esimerkiksi Taylorin joukkojen Liberiassa ja Baath puoleen Irakissa on katsottu edustaneen valtiota eikä näiden toimijoiden tekemää väkivaltaa ole listattu terrorismiksi. Terrorismin ja muun väkivallan erottaminen etenkin konfliktien yhteydessä on vaikea tehtävä, koska terrorismille käsitteenä on lähes mahdoton löytää kovin objektiivista määritelmää, jos käsite ei liity tietyn tyyppiseen väkivaltaan. Tällöin käsitteestä tulee nimenomaan poliittinen ja kyse on enemmän käsitteen käytöstä negatiivisen kuvan antamiseksi jostakin toimijasta tai tapahtumasta, kuin siitä millainen itse tapahtuma tai toimija on.

Terrorismi työn perusteella vaikuttaa todella haastavan valtion ja alueen. Terrorismi on työn perusteella yleensä rajoittunutta alueellisesti jonnekin, mutta silti sen uhka koetaan laajemmin juuri valtiota ja järjestystä uhkaavana ja sitä kautta myös meitä täällä uhkaavana. Voisi ajatella, että valtioiden maailmassa keskeistä on se, että aluetta hallitsee valtio. Tätä uhkaa ajatus tilasta ja alueesta, joka ei ole valtion hallinnassa siitä riippumatta kuinka aluetta hallitaan. Tästä seuraa tietysti se ikuisuuskysymys, onko huono ja sortava hallinta ja järjestys parempi kuin ei järjestystä ollenkaan. Terrorismissa on kyse ennen kaikkea vallassa olevan vastustamisesta siitä näkökulmasta, että työssä terrorismi kohdistui yleensä nimenomaan maan hallitukseen tai hallitsevaan väestön osaan kuten nyt vaikka Israelissa juutalaisiin siviileihin ja Irakissa toiseen väestöryhmään, mikä käy ilmi terrorisminvastaisen keskuksen aineistoista ja iskijöistä. Al'Quedankin pyrkii iskuillaan vastustamaan niitä, jotka se kokee uhaksi muslimimaailmalle niin Lähi-idässä kuin muuallakin. Al'Quedakin vastustaa usein nimenomaan valtioita ja niiden hallintoja sen nimetessä vihollisikseen niin länsimaita kuin maallistuneita arabihallintojakin (Williams

2002: 128–138). Terrorismi pyrkii tästä näkökulmasta haastamaan nimenomaan valtion. Jos mietitään taas vaikkapa Afrikkaa, jossa terrorismia on verrattain vähän, kohdistuu väkivalta usein miltei yksinomaan siviileihin. Tämä ehkä kertoo valtion kykenemättömyydestä hallita alueitaan, mutta se viittaa myös siihen, että väkivalta ei ole suunnattu samalla tapaa suoraan valtioon.

Alueiden muodostumisen näkökulmasta terrorismi pyrkii muuttamaan aluetta, rajoja ja tilaa sekä järjestämään sitä uudelleen joskus melko perustavaakin laatua olevalla tavalla. Kyse ei ole vain valtioiden rajoista tai hallinnon vaihtamisesta vaan usein jostain paljon syvemmästä muutoksesta etenkin, jos puhutaan neljännen polven terrorismista. Poliittisissa alueissa on pitkälti kyse juuri niillä asuvista ihmisistä. Jos tämä ihmisjoukko kokee alueen hallinnon olevan ristiriidassa heidän elämäntapansa ja etujensa kanssa, syntyy väistämättä alueella painetta muuttaa tilannetta, mikä toisinaan johtaa väkivaltaan. Valtiot tietysti pyrkivät vaikuttamaan tähän kokemukseen eri tavoin esimerkiksi luomalla mielikuvaa alueen kuulumisesta valtioon ja alueen etuihin tässä mielessä. Realismin paradigman kuvassa valtiolla on kuitenkin suvereeni valta omaan alueeseensa usein siitäkin riippumatta, kykeneekö valtio saamaan alueen väestön tukea. Tällöin alueen pyrkimykset vastustaa valtiota eivät uhkaa vain tiettyä valtiota vaan jossain määrin jopa kaikkia valtioita ja niiden suvereenia valtaa. Neljännen polven terrorismissa tämä uhka on entistä suurempi, koska kyse ei ole enää niinkään edes uusien valtioiden synnyttämisestä kuin kokonaan uudenlaisesta maailmasta, jossa oikeus hallita aluetta ei perustu valtion suvereniteettiin. Sinänsä tietysti jo vasemmistoterrorismissa voisi ajatella olleen tällaisia piirteitä, mutta siinä valtiot kuitenkin nähtiin usein keskeiseksi osaksi muutosta.

Al'Queda voidaan nähdä eräänlaisena neljännen polven terrorismin keskeisenä toimijana sen iskiessä lähes kaikkialla. Terroristijärjestöillä on muutoinkin varmasti rajat ylittävää yhteistyötä, mutta neljännen polven terrorismissa kohteet ja toimijat voivat olla missä vain, missä sen ajatusmaailma näkee vihollisen, mikä tekee siitä erilaisen ja etenkin valtioiden näkökulmasta erityisen uhan. Se ei tavallaan pyri saamaan haltuunsa mitään, mitä realismin paradigman ja perinteisen näkökulman mielestä poliittisen toimijan tulisi pyrkiä saamaan haltuunsa, eikä se noudata samoja sääntöjä. Järjestö ei ehkä näin tarvitse alueellista pohjaa toiminnalleen. Sillä ei ole sillä tapaa yhteen valtioon kohdistuvia pyrkimyksiä, etteikö se voisi toimia missä vain. Jos mietitään useimpia muita järjestöjä, niiden toimintakenttä perustuu jollain tapaa valtoihin ja niiden vastustamiseen. Afrikassa myös LRA on tästä ehkä eräänlainen poikkeus, koska senkään motiivit ja päämäärät ovat

nykyään melko epäselvät ja toimintakenttä melko laaja. LRA:kin aloitti valtion vastustamisesta Ugandassa, mutta nyttemmin sen toiminta perustuu lähinnä kristinuskoon ja se toimii usean maan alueella. Al'Quedan kaltaista neljännen sukupolven terroristiverkoston LRA:ssa voisi kuitenkin olla vaikea nähdä sen rajoittuneemman toiminta-alueen perusteella, ja sen toiminnan motiivi ei vaikuttaisi olevan laajemmassa maailman muutoksessa (Lord's Resistance Army (LRA) 2013). Afrikassa toimijat usein tuntuvatkin ajavan tietyn väestöryhmän etua, mikä tulee esille toimijoita tarkasteltaessa. Sinänsä samaa voi varmasti jossain määrin sanoa muidenkin maanosien terroristeista, mutta Afrikassa myös kohteena vaikuttaisivat olevan usein siviilit enemmän kuin valtio, mikä antaa kuvan, että maanosassa väkivalta on väestöryhmien välistä ja valtio ehkä usein edustaa vain yhtä näistä väestöryhmistä tai sen valta on heikko. Tässä on huomattavaa valtion iso rooli siviileihin kohdistuneessa väkivallassa Afrikassa. Tällöin alueen synnyn näkökulmasta kyse voisi olla siitä, että eri ihmisryhmät pyrkivät muodostamaan ja turvaamaan itselleen alueita melko hallitsemattomassa tilanteessa enemmän kuin siitä, että he pyrkisivät muuttamaan valta-asetelmia jo selvästi hallitulla alueella.

Rajojen näkökulmasta neljännen polven terrorismi uhkaa valtiota, myös siitä näkökulmasta, että se osoittaa valtioiden olevan kykenemättömiä täysin hallitsemaan alueitaan ja rajojaan. Esimerkiksi al'Quedan isku Yhdysvalloissa, ei vain tapa yhdysvaltalaisia, joita al'Queda pitää vihollisenaan vaan myös osoittaa, että järjestö voi iskeä Yhdysvalloissa tai missä tahansa muussa suvereenissa valtiossa lähes koska vain. Tämä muuttaa valtioiden jakamaa tilaa siinä määrin, että uhka ei ole vain ulkopuolella tai nouse omalta alueelta. Ulkopuolinen uhka voi olla varoittamatta läsnä omien rajojen sisällä koska vain. Toiseksi uhka kohdistuu ja haittaa valtion toimintaa kaikkialla, myös sen rajojen ulkopuolella. Valtiot tietysti pyrkivät pitämään uhan rajojen ulkopuolella, mutta tavallaan juuri tässä terroristi voittaa, että se osoittaa, että valtio ei onnistu tässä ainakaan täydellisesti. Näin terrorismilla voidaan luoda kuva, että kukaan ei ole turvassa ja haastaa valtion suvereniteettiä. Terrorismin keinoin tähän ei välttämättä tarvita massiivisia armeijoita tai mannerten välisiä ohjuksia. Pienikin toimija voi ylläpitää uhkaa. Neljännen polven terrorismissa keskeistä on se, että haaste ei nouse tietyn valtion alueelta tiettyä valtiota kohtaan vaan se haastaa koko järjestelmän laajemmin. Pyrkimys on muuttaa koko maailman poliittista järjestelmää ja ehkä jopa ihmisten maailmankuvaa ja luoda näin uusia rajoja niin ihmisryhmien kuin alueidenkin välille. Toistaiseksi tällainen toiminta vaikuttaisi kuitenkin olevan aineistojen perusteella vain pieni osa terrorismia. Paikallisemmassakin terrorismissa tavoitteisiin kuitenkin liittyy usein valtasuhteiden muuttaminen muussakin

mielessä kuin vain tietyn alueen hallinnassa ja useilla järjestöillä on suhteita vastaaviin toimijoihin toisten valtioiden alueilla.

6.4 Aineistojen soveltuvuus työhön

Aineistojen sovittaminen tällaiseen tarkoitukseen oli monessa mielessä ongelmallista ja siihen liittyviä ongelmia on tärkeää pohtia työn tulosten merkitys tarkasteltaessa. Ensinnäkin rajanveto valtiollisten konfliktien jättämisestä pois oli harkittu, mutta tähän liittyy usein se ongelma, että valtion ja muun toimijan roolin ero voi olla usein hämärä. Esimerkiksi Uppsalan aineisto katsoo 2003 alkaneen Irakin sodan alkaneen valtioiden välillä, mutta niin ikään 2000-luvulla alkanut Afganistanin sota katsotaan käydyn alusta asti ei-valtiollista toimijaa vastaan. Toimijan kansainvälinen tunnustus on varmasti tässä ollut kriteeri, mutta sinänsä Taleban käsittääkseni hallitsi maata sodan alkaessa, vaikka sillä olikin vastusta, samoin kuin Baath puolueella Irakissa. Samaa voidaan pohtia Afrikan kohdalla, jossa monella toimijalla on selviä kytköksiä valtioon ja ne ehkä jopa toimivat valtioiden määräysvallassa. Nämä toimijat on kuitenkin työssä listattu sen mukaan, miten ne katsotaan Upsalan aineistoissa erillisiksi toimijoiksi. Erilaisia tulkintoja on kuitenkin varmasti mahdollista tuottaa joidenkin toimijoiden kohdalla.

Työssä ei ollut suoranaisesti tarkoitukseen tuoda esille minkään objektiivisen ilmiön nimeltä terrorismi sijoittumista vaan nimenomaan sitä, miten ilmiö on sijoitettu Yhdysvaltalaisissa aineistoissa. Työssä kuitenkin on huomioitava Uppsalan aineistoon tehty valtioiden välisten konfliktien jättäminen pois, sillä paikoin on hieman epäselvää onko kyseessä ollut valtioiden välinen sota. Työssä valintaperusteena on käytetty sitä, että molemmat ensisijaiset taistelun osapuolet ovat olleet valtioita. Taisteluiden ensisijaisten osapuolien määrittely ei varmasti kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä etenkin, jos valtioilla saatikka niiden joukoilla on osansa konfliktissa. Esimerkiksi Georgian sotaa Venäjän kanssa 2008 on ainakin mediassa kuvattu usein valtioiden väliseksi, mutta Uppsalan aineistoissa Venäjä ei ole Georgian ensisijainen vastapuoli vaan Etelä-Ossetian militantit. Tämänkaltaiset valinnat voivat vaikuttaa siihen, millä tapaa yksittäiset konfliktit nousevat esille työssä, mutta koska työ ei paneudu yksittäisiin konflikteihin on työssä luotettu Uppsalan tekemään valintaan taistelun ensisijaisista osapuolista.

Aineistojen listaus kriteerit eivät olleet yhtenäisiä, mikä osin liittyi koko työn tarkoitukseen, mutta tuotti jossain kohdin myös ongelmia. Esimerkiksi yhdysvaltalaiset tietokantojen linjanveto siitä, että valtio ei voi harjoittaa terrorismia tuotti osan eroista Uppsalan aineistoon. Itse kuitenkin otin yksipuolisen väkivallan myös valtion harjoittamana mukaan työhön, koska mielestäni sinänsä toimijan roolin ei pitäisi olla keskeinen siinä, mikä on terrorismia vaan itse toiminta. Jos mietitään vaikka Liberian hyvin tunnettuja tapahtumia Taylorin kaudella (Left 2003), joka jatkui myös 2000-luvulle, on mielestäni toimintaa vaikea erottaa monen terrorijärjestöksi luokitellun toimijan toiminnasta, vaikka Taylorin joukot ehkä edustivat jollain tapaa valtiota. Tämä liittyy laajemminkin ongelmaan sen määrittelyssä kuka maassa suoraan edustaa hallitusta, sillä työssä keskiössä ovat usein konfliktialueet, missä vastaus kysymykseen ei ole aina täysin yksiselitteinen. Työssä ei mennä tarkemmin tämän ongelman selvittämiseen vaan hyväksytään aineistojen luokitus toimijan roolista sellaisenaan, mutta tuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon tähän liittyvät ongelmat.

Uppsalan rajausta siitä, että väkivallan tekijän täytyy olla tunnettu ryhmä, aiheuttaa aineistojen vertailuun jossain määrin ongelmaa, koska yhdysvaltalaiset aineistot eivät aseta tällaista vaatimusta. Terrori-iskujen tekijä voi olla tuntematon, mikä voi aiheuttaa eroja tilanteissa, joissa jossakin maassa terrorismin tekijä jää usein tuntemattomaksi tai tuntematon tekijä on tehnyt jossakin maassa jonkin hyvin tuhoisan iskun. Etenkin länsimaat näkyvät ehkä liiankin heikosti Uppsalan aineistoissa. Esimerkiksi Suomi näkyy kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa, koska Suomessa 2000-luvulla sattuneet kouluampumiset on katsottu terrorismiksi. Uppsalan aineiston vaatimusta siitä, että tekijä edustaisi jotain tunnettua ryhmää, Suomen kouluampumiset eivät kuitenkaan täytä. Norja ja Yhdistyneet kuningaskunnat näkyvät vielä paremmin terrorismiaineistoissa, mutta eivät juuri toimijaan kohdistuvien vaatimusten seurauksena näy Uppsalan aineistossa. Yleisesti tämän merkitys jää kuitenkin työssä vähäiseksi, sillä useimmissa terrorismin kannalta merkittävissä maissa tappavia iskuja tehdään paljon. Tällöin yksittäisen iskun merkitys jää pieneksi, vaikka Uppsalan vaatimus siitä, että tekijä on tunnetun ryhmän edustaja, ei täytyisi. Uppsalan aineistot on rajoitettu myös niin, että alle 25 ihmistä minään tarkasteluvuonna tappanutta toimijaa ei huomioida. Tällä kuten myös toimijan tunnettavuutta koskevalla rajauksella on kokonaiskuvan kannalta kuitenkin lähinnä merkitystä vain sellaisten maiden kohdalla, joissa terrorismi ja väkivalta on vähäistä, minkä vuoksi rajoituksilla ei ole suurta merkitystä pohdittaessa nimenomaan niitä alueita, joissa terrorismia ja väkivaltaa on paljon.

Terrorismin sijoittumista aineistot eivät kuvaa valtiota tarkemmalla tasolla, mikä saattaa etenkin toimijakohtaisesti antaa hieman harhaanjohtavaa kuvaa. Monet järjestöt toimivat pääsääntöisesti vain tietyssä osassa valtiota ja toiset osat valtioista saattavat olla täysin vapaita iskuista. Esimerkiksi Venäjä on hyvä esimerkki, sillä siellä iskujen voidaan olettaa liittyvän vahvasti nimenomaan Kaukasian alueelle, vaikka kaukasialaiset toimijat ovat saattaneetkin tehdä yksittäisiä iskuja ympäri Venäjää. Toisaalta tämä saattaa antaa terrorismista jollain tapaa jopa hajanaisemman kuvan kuin paikkatietoon sidottu aineisto, sillä toisinaan terroristijärjestö on iskenyt myös naapurimaissa. Jos järjestö toimii esimerkiksi pääsääntöisesti Sudanissa, mutta tekee yksittäisiä iskuja myös naapurimaan puolella, saattaa näyttää siltä että toisessa maassa olisi paljon iskuja ja toisessa vähän. Tarkempi tarkastelu saattaisi kuitenkin osoittaa, että terrorismi on iso ongelma nimenomaan rajaseudulla, mutta toinen maa korostuu koska iskuista suuri osa tehdään sen puolella. Terroristijärjestön kannalta valtioiden välinen raja ei kuitenkaan välttämättä määritä sen toimintaa vaan iskuja tehdään molempien valtioiden puolella. Sama pätee taisteluihin ja yksipuoliseen väkivaltaan. Esimerkiksi jo mainitun Taylorin väkivalta ei ollut sidottu alueellisesti vain Liberiaan vaan se levisi maan rajojen yli. Työssä aineistot kuitenkin näyttävät väkivallan valtioittain, jolloin sinänsä samaan toimijaan liittyvän väkivallan leviäminen ei nouse esille. Kongon demokraattisen tasavallan kohdalla voidaan miettiä hieman samaa asiaa eri näkökulmasta. Nimenomaan Kongon itäosa on ollut levottomin alue, ja samoihin konflikteihin liittyen väkivaltaa on ollut myös itäisissä naapureissa. Tämä tulee työssä jollain tapaa esille, mutta nimenomaan valtioittain, sillä Kongon demokraattinen tasavalta korostuu kokonaisuutena ja itäiset naapurit melko hajanaisesti. Todellisuudessa itse väkivallan alue saattaisi muodostaa melko yhtenäisenkin alueen valtioiden rajaseuduille jättäen esimerkiksi Kongon demokraattisen tasavallan länsiosat rauhallisemmiksi alueiksi.

Tämän tyyppisiin tutkimuskysymyksiin vastaaminen tällaisin tilastollisin aineiston oli monessa mielessä haastavaa, sillä poliittiset motiivit eivät ole kovin suoraan näkyvissä. Poliittiset motiivit tulevat ennemmin esille juuri siinä, milloin isku päättyy aineistoon terrorismina. Terrorismi on kuitenkin aineistojen valintakriteereissäänkin sen verran avoimeksi jätetty, että tapauskohtaista harkintaa varmasti on. Terrorismin vastaisen keskuksen aineistossa valintakriteereitä ei ole edes tarkemmin kerrottu, joten valinta on voinut perustua hyvinkin subjektiiviseen näkemykseen. Uppsalankin aineistoissa on varmasti jonkin verran valintoja jouduttu tekemään etenkin toimijoihin ja heidän rooliinsa liittyen, mikä voi jonkin verran vaikuttaa tilastoon. Toimija voi joskus olla hieman

epäselvä, mikä tuli esille työssä ja etenkin esimerkiksi jonkin toimijan ensisijaisuuden määrittely voi olla vaikeaa. Aiemmin ei ilmeisesti ole kuitenkaan juuri tehty tutkimusta, jossa terrorismin käsitteen käyttöä olisi tutkittu tällä tapaa laajemmin tästä näkökulmasta. Tässä tapauksessa tällainen isohkoihin aineistoihin perustuvan globaalin kuvan luominen oli mielekäs tapa aloittaa ja luoda kuvaa laajemmin terrorismin ja väkivallan sijoittumisen eroista. Työ herättää monia kysymyksiä nostaessaan esille konfliktien ja terrorismin sijoittumista ja sitä, millaiset toimijat ovat keskeisissä rooleissa eri alueilla. Työ luo myös jollain lailla kuvaa siitä, missä ja millaisen vihollisen Yhdysvallat on terrorisminvastaisessa sodassa nähnyt.

6.5 Jatkotutkimushaasteet

Työ nosti keskeisesti esille sen, että Afrikka ei näyttäydä terrorismiaineistoissa niin selvästi kuin maan osan väkivaltaisuus antaisi olettaa. Työssä on pohdittu useita syitä tähän liittyen niin Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan kuin alueellisiin toimijoihinkin, mutta kovin hyvää vastausta kysymykseen on vaikea antaa ilman jatkotutkimusta. Asiaa voisi lähteä lähestymään perehtymällä tarkemmin poliittisiin toimijoihin Afrikassa ja heidän rooliinsa suhteessa valtioon. Keskeistä olisi perehtyä tarkemmin myös itse väkivallan luonteeseen alueella ja koettaa tätä kautta selvittää, voisiko alueella itse väkivallan luonteessa olla jotakin sellaista, mikä erottaisi sen terrorismista muualla. Tämä työ ei antanut olettaa, että itse väkivallassa olisi eroa, mutta se on tietysti mahdollista. Enemmin työssä pohdittiin onko väkivallan tekijöissä tai heidän roolissaan eroa muihin alueisiin nähden. Myös perehtyminen Yhdysvaltojen rooliin Afrikassa lähihistorian aikana voisi tuoda vastauksia. Tämä vaatisi kuitenkin varmasti sellaista haastatteluaineistoa tai sellaisiin asiakirjoihin perehtymistä, että sen toteuttaminen voisi olla vaikeaa, koska tällaisiin kysymyksiin liittyy varmasti sellaisia motiiveja, joita ei haluta korostaa. Esimerkiksi erilaisia yhdysvaltalaisen medioiden Afrikkaan liittyviä julkaisuja tarkastelemalla voitaisiin kuitenkin muodostaa kuvaa siitä, miten Yhdysvalloissa mielikuva Afrikasta alueena tai alueina on muodostunut ja miten väkivalta ja terrorismi näyttäytyvät tässä mielikuvassa.

Keskeistä voisi olla verrata tämän työn tuloksia työhön, jossa samaa ilmiötä olisi tutkittu eri aineistoin. Uppsalan valinnat liittyen väkivaltaan ja konfliktiin olivat melko hyvin objektiivisin kriteerein perusteltuja, mutta terrorismiaineistoista ei voi sanoa aivan samaa, vaikka kotimaan turvallisuusministeriön aineistossa kriteerit olivatkin kattavia. Näissäkin

kriteereissä oli kuitenkin melko subjektiivista tulkintaa vaativia kriteereitä esimerkiksi väkivallan ”laittomuuteen” liittyen. Tästä voidaan olettaa, että terrorismista saattaisi tulla erilainen globaali kuva esimerkiksi venäläisessä, ranskalaisessa tai kiinalaisessa aineistossa. Edes useimmat EU maat ja Yhdysvallat eivät ole aina yksimielisiä siitä kuka on terroristi, joten vieläkin poliittisesti toisistaan etäämmällä olevien maiden aineistojen vertailu voisi tuottaa erilaisia kuvia terrorismista. Tämä puolestaan voisi auttaa ymmärtämään sitä, missä uhka eri puolilla maailmaa nähdään olevaksi. Työssä valittiin yhdysvaltalaiset aineistot juuri niiden helpon saatavuuden ja kielen vuoksi sekä sen vuoksi, että tarkastelujaksolla Yhdysvallat on aktiivisesti pyrkinyt luomaan mielikuvaa uudenlaisesta uhasta. Laajemmassa aineistovertailussa voisi tulla haasteita aineistojen saatavuuden ja tulkinnan kannalta, mutta toisaalta tällainen tutkimus varmasti lisäisi ymmärrystä suurvaltojen geopolittisten päämäärien käsittämisessä. Tämä voisi myös vaatia käsitteentän laajentamista perehtymällä tarkemmin tarkasteltavien valtioiden politiikkaan, sillä kaikkialla uhkaa ei kutsuta aina välttämättä niin selvästi terrorismiksi kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa menneellä vuosikymmenellä.

Terrorismi ilmiönä vaatisi tarkempaa selvitystä, sillä työn perusteella kyseessä vaikuttaisi olevan melko sekavasti käytetty termi, jopa vain yhdestä valtiosta tulevista aineistoissa. Käsitteelle on tuskin mahdollista luoda yksiselitteisiä kriteereitä kovin helposti, mutta tutkimalla, sitä kuinka käsitettä on käytetty kuvaamaan erialaisia tapahtumia, voisi löytää jotakin olennaista. Tähän olisi mahdollista pyrkiä kartoittamalla poliitikkojen lausuntoja ja muita mediajulkaisuja ja selvittää niistä, missä asiayhteyksissä käsitettä on käytetty. Näin olisi mahdollista ymmärtää, millaiseksi terrorismi on nähty eri alueilla eri ajanjaksoina. Tässä voisi tuottaa käsitteen käytöstä vertailua niin ajassa kuin tilassakin. Myös tämänkaltaisen tutkimus voisi auttaa ymmärtämään, miten terrorismin käsitteellä osallistutaan alueiden tuottamiseen. Tämä voisi myös nostaa esille eri toimijoiden poliittisia motiiveja eri paikoissa eri aikoina. Tässä voisi jälleen ajan ja alueiden erot huomioiden pohtia laajemminkin käsitteiden valintaa, sillä uhka on varmasti nähty eri aikoina eri paikoissa eri tavoin. Tämä vaatisi huolellista perehtymistä tarkkailuajanjaksojen ja -alueiden politiikkaan.

Terrorismi liittyy työn perusteella usein ainakin jollain tapaa islamiin vaikka ei aina. Tämän yhteyden selvittäminen olisi keskeistä terrorismin ymmärtämisessä, sillä on vaikea kuvitella, että islam itsessään tuottaisi terrorismia. Terrorismia on erityisesti alueilla, joissa islam on valtauskonto, ja islamtaustaiset järjestöt toimivat usein myös alueilla, joissa islam

on vähemmistöuskonto. Tämän kaltaisia alueellisia taustalla vaikuttavia tekijöitä terrorismin sijoittamisessa voisi pohtia laajemminkin. Tällä tapaa voitaisiin muodostaa kuvaa siitä, miksi terrorismia on jollakin alueella ja ennen kaikkea ehkä siitä, onko jotain sellaisia alueellisia tekijöitä olemassa, jotka johtavat väkivallan nimeämiseen terrorismiksi jollakin alueella erityisen herkästi jonkin toimijan toimesta. Työssä nousi myös taloudellisten tekijöiden ja poliittisen hajanaisuuden merkitys uskonnon ohella pohdintaan. Tällaisia tekijöitä pohtimalla voitaisiin löytää osaltaan tekijöitä, jotka luovat paineita väkivaltaan alueella ja toisaalta tekijöitä, jotka luovat paineita kuvata väkivaltaa terrorismiksi.

Lähteet

About DHS (2013). *Official website of the department of homeland security*. U.S. department of homeland security. <<http://www.dhs.gov/about-dhs>>

About the national counter terrorism center (2013). National counter terrorism center. <http://www.nctc.gov/about_us/about_nctc.html>

Abu sayyaf group (ASG) (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/groups/asg.html>>

Abuza Z. (2003). Funding terrorism in Southeast Asia: The Financial network of Al Qaeda and Jemaah Islamiyah. *NBR analysis*. Vol. 14, Nro 5. Joulukuu 2003. The national bureau of Asian research.

Afghan Taliban (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/groups/taliban.html>>

Agnew, J. and Corbridge, S. (1995) *Mastering Space*. 260 s. Routledge. Lontoo.

Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (2003). Introduction. Teoksessa Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (toim.): *A companion to political geography. Blackwell companions to geography* 3. 1-10. Blackwell Publishers, Malden.

Al-Shabaab (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <http://www.nctc.gov/site/groups/al_shabaab.html>

Bleiker R. (2000). The 'End of modernity'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 227–241. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Bowden M. (2000). African atrocities and the "rest of the world". *Policy review* 101. Hoover institution. Stanford university.

BarniganT. (2012). China blames Tibet deaths on 'separatist plots'. *The guardian*. World news. 1.2.2012. <<http://www.theguardian.com/world/2012/feb/01/china-tibet>>

Codebook: Inclusion, criteria and variables (2012). *Global terrorism database*. National consortium for the study of terrorism and responses to terrorism. University of Maryland.

Counter terrorism 2013 calendar (2013). National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/index.html>>

Country Reports on Terrorism 2005, statistical annex (2006). National counter terrorism center.

Country reports on terrorism 2011, annex of statistical information (2012). National counter terrorism center. Report. U.S. department of state.

Daalder I. & Lindsay J. (2003). *America unbound. The Bush revolution in foreign policy*. 248 s. Brookings institution press. Washington D.C.

de Waal A. Who are the Darfurians? Arab and Africa identities, violence and external engagement. 16 s. SSRC and GEI, Harvard.

Eder K. (2006). Europe's borders: The narrative construction of the boundaries of Europe. *European Journal of Social Theory*. 2006 9. 52–71.

Falk R. (2000). A 'New medievalism'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 106–116. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Flint C. (2006). *Introduction to geopolitics*. 240s. Routledge. New York.

Folden G. (2003). Ace of base. *The Guardian*. 18.11.2003.
<<http://www.theguardian.com/world/2003/nov/18/turkey.alqaida1>>

Fry G. & O'Hagan J. (2000). Contending images of world politics: An introduction. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 1–18. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Furuti C.A. (1997). Cartographical map projections. 26.11.2012.
<<http://www.progonos.com/furuti/MapProj/Normal/TOC/cartTOC.html>>

George J. (2000). 'Back to the future'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim): *Contending images of world politics*. 33–47. Macmillan press ltd, Hampshire and London.

Hall, S. (1992). *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Suom. Koivisto, J., M. Lehtonen, T. Uusitupa & L. Grossberg. 392 s. Vastapaino, Tampere.

Heikkilä T. (1998). *Tilastollinen tutkimus*. 320 s. Edita prima Oy. Helsinki.

Huntington S. (1997). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. 369 s. Simon & Schuster UK Ltd. London.

Häkli J. (2008). Konfliktit ja symbolinen väkivalta – geopolitiikkaa kehon tilassa. *Terra* 120: 3, 147–157.

Hämeen-Anttila J. (2004). *Islamin käsikirja*. 255 s. Otava, Helsinki.

Jääskeläinen T. (2010). Ihmissalakuljetus ja ihmiskauppa Helsingin Sanomissa ja Dagens Nyheterissä. *Pro-Gradu tutkielma*. 105 s. Helsingin yliopisto. Maantieteenlaitos.

Kaartinen M. (2002). Orientin lumo – Itä toisena. Teoksessa Terho H. (Toim.): *Hetkiä historiassa*. 291–308. Kulttuuri historia 2. Turku.

Kamen A. (2013). Counterterrorism 2013 calendar, a belated but hard to get gift. *Washington post. Blogs*. In the loop by Al Kamen. 2.1.2013.
<http://www.washingtonpost.com/blogs/in-the-loop/post/counterterrorism-2013-calendar-a-belated-but-hard-to-get-gift/2013/01/02/ec5f57a6-54f5-11e2-8b9e-dd8773594efc_blog.html>

Kang C. (2012). A Changing East Asia and U.S. Foreign Policy. *Council on foreign relations. Other report*. 5/2012. <<http://www.cfr.org/south-korea/changing-east-asia-us-foreign-policy/p28385>>

- Kaplan D. (1999). Territorial identities and geographical scale. Teoksessa Herb G. & Kaplan D. (Toim.): *Nested identities. Nationalism, territory and scale*. 31-49. Rowman & Littlefield publishers, inc. Oxford.
- Kaplan R. (1994). The coming anarchy. *Atlantic monthly*. Helmikuu. 44-76
- Krugman P. (2003). *The Great unraveling. Losing our way in the new century*. 428 s. W. Norton & company. New York.
- Kumar N. (2003). Data quality and flow of errors in GIS. *Survey of India, Chandigarh*. 158-163.
- Kunich D. (2006). Kucinich Questions The President on US trained insurgents in Iran. Kurd net. <<http://www.ekurd.net/mismas/articles/misc2006/4/irankurdistan158.htm>>
- Le Billon P. & El Khatib F. (2004). From Free Oil to 'Freedom Oil': Terrorism, War and US Geopolitics in the Persian Gulf. *Geopolitics*. 9, 1. 109–137.
- Left S. (2003). War in Liberia. *The Guardian*. 4.8.2003.
<<http://www.theguardian.com/world/2003/aug/04/westafrica.qanda>>
- Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3623>
- Longley P. A. ym. (2005). Geographical information systems and science 2nd ed. Chichester ; Hoboken, NJ : Wiley, 2005
- Lord's resistance army (LRA) (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3513>
- Luke T. (2003). Postmodern geopolitics. Teoksessa Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (toim.): *A companion to political geography. Blackwell companions to geography* 3. 219–235. Blackwell Publishers, Malden.
- Mark C. (2001). Israeli-United States relations. *CRS Issue brief for congress*. 17 s. Congressional research service . The Library of congress.
- Moroccan Islamic combatant group (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=4341>
- Moisio S. (2000). Pohjoisen alueen geopolitiikka: pohjoinen periferia ja uuden Euroopan alueellinen rakentuminen. *Terra* 112: 3. 117–128.

- Moro Islamic liberation front (MILF) (2013). *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism*. Terrorist organization profile. University of Maryland.
<http://www.start.umd.edu/start/data_collections/tops/terrorist_organization_profile.asp?id=3631>
- Murphy A. (1999). Rethinking the concept of European identity. Teoksessa Herb G. & Kaplan D. (Toim.): *Nested identities. Nationalism, territory and scale*. 53-73. Rowman & Littlefield publishers, inc. Oxford.
- Nacos B. (2002). *Mass-mediated terrorism. The central role of the media in terrorism and counterterrorism*. 222 s. Rowman & littlefield publisher, inc. Oxford.
- O'Hagan J. (2000). A 'Clash of civilizations'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim.): *Contending images of world politics*. 135–149. Macmillan press ltd, Hampshire and London.
- Ó'Tuathail, G. (1994). (Dis)placing geopolitics: writing on the maps of global politics. *Environment and Planning D: Society and Space* 12: 525 – 546
- Ó'Tuathail, G. (1998). Postmodern geopolitics? The modern geopolitical imagination and beyond. Teoksessa Tuathail, G. & S. Dalby (Toim.): *Rethinking geopolitics* 16–38. Routledge. Lontoo.
- Ó'Tuathail G. (2000). The postmodern geopolitical condition: States, statecraft, and security at the millennium. *Annals of the association of American geographers*. 90, 2000. 166–178
- Paasi A. (1986). The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia* 164:1. 105–146. Geographical society of Finland. Helsinki.
- Paasi A. (1996). *Territories, boundaries and consciousness. The changing geographies of the finnish-russian border*. 356s. John Wiley & sons Ltd. Chichester.
- Paasi A. (2001). Bounded spaces in the mobile world: deconstructing 'regional identity'. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 2002, 93, 2. 137–148.
- Paasi A. (2003). Territory. Teoksessa Agnew, J., K. Mitchell & G. Toal (toim.): *A companion to political geography. Blackwell companions to geography* 3. 109–122. Blackwell Publishers, Malden.
- Paasi A. (2009). The resurgence of the 'region' and 'regional Identity': theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe. *Review of International Studies*. 35. 121–146.
- Perkins R. & Neumayer E. (2008). Extra-territorial interventions in conflict spaces: Explaining the Geographies of post cold war peacekeeping. *Political geography*. 27 2008. 895–914
- Prazan M. (2011). *Une histoire du terrorisme*. Doc en stock.

- Rengger N. (2002). On the just war tradition in the twenty-first century. *International Affairs* 78: 2. 353–363.
- Richardson J. (2000). The 'End of history'. Teoksessa Fry G. & O'Hagan J. (toim.): *Contending images of world politics*. 21–32. Macmillan press ltd, Hampshire and London.
- Robinson A. (1960). *Elements of Cartography*. 343 s. John Wiley & Sons. New York.
- Routledge P. (1998). Going globale. Spatiality, embodiment and mediation in the Zapatista Insurgency. Teoksessa Ó'Tuathail G & Dalby S. (Toim.): *Rethinking geopolitics*. 240-260. Routledge. Lontoo.
- Saarikoski V. (2002). Euroopan jakautumisen historia itälaajentumisen haasteena. Teoksessa Raunio T. & Tiilikainen T. (Toim.): *Euroopan Rajat*. 32–60. Gaudeamus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Sack R. D. (1997). *Homo geographicus. A framework for action, awareness, and moral concern*. 292 s. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Sartre J-P. (1961). Préface. Teoksessa Fanon F : *Les damnés de la terre*. 17-41. Pariisi.
- Simon J. (1994). *The terrorist trap. America's experience with terrorism*. 470 s. Indiana university press. Indianapolis.
- Snyder J. (1993). *Flattening the earth. Two thousand years of map projections*. 365 s. The university of Chicago press. Chicago.
- Spetalnick M. (2012). Obama: Syria Rebels Now Recognized By U.S. Government. *The world post*. 11.12.2012. Reuters. <http://www.huffingtonpost.com/2012/12/11/obama-syria-rebels-recognition_n_2280697.html>
- Stokes D. (2003). Why the end of the cold war doesn't matter: the US war of terror in Colombia. *Review of International Studies*. 29. 569–585 . British International Studies Association.
- Stump R. (2000). *Boundaries of faith. Geographical perspectives on religious fundamentalism*. 250 s. Rowman & Littlefield publishers, inc. Plymouth.
- Suslov D. (2013). A New start for Russian-US counter-terrorism cooperation. *Valdai international discussion club*. < <http://valdaiclub.com/usa/60020.html>>
- Tait P. (2013). China rebukes Dalai Lama for seeking Tibetan independence: state media. *Reuters*. World. 18.10.2013. <<http://www.reuters.com/article/2013/10/19/us-china-dalailama-idUSBRE99I01620131019>>
- Teibel A. (2012). Iran Sanctions: Israel Believes Economic Penalties Hit Hezbollah. *The world post*. 29.10.2012. <http://www.huffingtonpost.com/2012/10/29/iran-sanctions-israel-hezbollah_n_2040127.html>
- Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP) (2013). *Counter terrorism calendar 2013*. National counter terrorism center. <<http://www.nctc.gov/site/groups/ttp.html>>

Tyner J. (1992). *Introduction to thematic cartography*. 320 s. Prentice hall college div New Jersey.

UCDP Battle related deaths dataset codebook - Definitions, sources and methods for the UCDP Battle related death estimates (2013). Version 5.0. 8s. *Uppsala conflict data program*. Department of peace and conflict research. Uppsala university.

UCDP Onesided Violence Codebook (2012). Version 1.4. 5s. *Uppsala conflict data program*. Department of peace and conflict research. Uppsala university.

Uppsala conflict data program (2013). Uppsala universitet. Department of peace and conflict research. <<http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/>>

Vasquez J. (1999). *The Power of power politics: from classical realism to neotraditionalism*. 448 s. Cambridge University Press.

Vuoristo K-V. (1997). *Poliittinen maantiede*. 288s. WSOY. Helsinki.

Williams P. (2002). *Al'Qaeda. Brotherhood of terror*. Alpha. A Pearson education company. New Jersey.

Yetiv S. (2004). *Explaining foreign policy. U.S. decision-making and the Persian Gulf war*. 288 s. Johns Hopkins university Press. Baltimore.

Liite I – Terroristijärjestöjen nimien eri muotoja ja lyhenteitä

Al'Queda = Al-Quida = Al-Qa'ida

AQAP = Al'Queda in the Arabian Peninsula

AQ-Irak = Al'Queda in Irak

AQIM = Al'Queda in the Islamic Maghreb

ASG = The Abu Sayyaf Group

ATNMG = Alliance Touareg du Niger et du Mali

ATTF = All Tripura Tiger Force

AUC = Autodefensas Unidas de Colombia

Boko Haram = The Congregation of the People of Tradition for Proselytism and Jihad = Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad

CPN-M = Communist Party of India–Maoist

EIJM-AS = Eritrean Islamic Jihad Movement – Abu Suhail faction

FDLR = Forces démocratiques de libération du Rwanda

FLRN = Front pour la Libération et la Reconstruction Nationales

FNL = Forces Nationales de Liberation = PALIPEHUTU-FNL

FARC = Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia

FSA = The Free Syrian Army

GAM = Gerakan Aceh Merdeka

GICM = Groupe Islamique Combattant Marocain

GIA = Groupe islamique armé

IMU = Islamic Movement of Uzbekistan

ISI = Jama'at Al-Tawhid wa Al-Jihad = Islamic State of Iraq

Ji = Jemaah Islamiya

KNU = Karen National Union

LTTE = The Liberation Tigers of Tamil Eelam

LT = Lashkar-e-Tayyiba

LURD = Liberians United for Reconciliation and Democracy

MDJT = Mouvement pour la démocratie et la justice au Tchad

MFDC = Mouvement des forces démocratiques de Casamance

MFDC-FN = Mouvement des forces démocratiques de Casamance – Front Nord

MILF = Moro Islamic Liberation Front

MNJ = Mouvement des Nigériens pour la Justice

MPCI = Mouvement patriotique de la Côte d’Ivoire

NTC = the National Transitional

ONLF = Ogaden National Liberation Front

PJAK = Partî Jiyanî Azadî Kurdistan

PKK = Partiya karkeren Kurdistan

RFDG = Rassemblement des Forces démocratiques de Guinée

RUF = The Revolutionary United Front

Sendero Lumiosa = Shining path

SPLM/A = Sudan People's Liberation Movement/Army

TTP = Tehrik-i-Taliban Pakistan

UCK = Ushtria çlirimtare ë kosovës

UNITA = União nacional para a independência total de Angola

Liite 2 – Kuolleiden määrä maittain eri aineistoissa

Maa	Yks.p.väkivalta kuolleet Uppsala	Taist. Kuolleet Uppsala	Upsala kuolleet yht.	DHLS kuolleet*	NCTC Kuolleet*
Afganistan	1234	41414	42648	7720	337
Algeria	991	5640	6631	3477	133
Angola	1410	2677	4087	988	0
Azerbaidzan	0	26	26	0	0
Bahrain	26	0	26	0	0
Bangladesh	0	0	0	238	90
Brasilia	34	0	34	0	0
Burundi	1762	5640	7402	585	0
Egypti	158	0	158	178	34
Eritrea	0	57	57	0	0
Espanja	191	0	191	252	198
Etiopia	1091	1326	2417	282	25
Filippiinit	561	7303	7864	1926	0
Georgia	0	648	648	0	0
Guinea	205	649	854	176	0
Guyana	29	0	29	0	0
Haiti	40	244	284	0	0
Honduras	28	0	28	32	0
Indonesia	886	2036	2922	694	269
Intia	5376	15375	20751	7349	674
Irak	6157	16898	23055	26340	2818
Iran	25	704	729	346	0
Yhd.kuningaskunnat	0	0	0	85	50
Israel	704	3525	4229	1459	523
Jemen	142	1378	1520	1028	0
Jordania	0	0	0	68	50
Kamerun	0	0	0	43	0
Kenia	473	0	473	298	0
Keski-Afrikan tas.	318	622	940	133	0
Kiina	51	0	51	281	0
Kolumbia	1685	8500	10185	2165	0
Kongon dem. tas.	14801	6551	21352	1274	159
Kongo	0	167	167	0	0
Kreikka	0	0	0	69	0
Laos	73	0	73	0	0
Libanon	182	821	1003	254	150
Liberia	3426	2635	6061	0	0
Libya	152	1928	2080	0	0
Madagaskar	31	0	31	0	0
Makedonia	0	72	72	43	0
Mali	0	190	190	109	0
Marokko	45	0	45	70	42
Mauritania	0	63	63	39	0
Mexiko	354	0	354	77	0
Myanmar	900	2309	3209	132	0

Nepal	2101	9418	11519	1882	0
Niger	0	128	128	99	0
Nigeria	640	858	1498	1424	179
Norja	0	0	0	76	70
Norsunluurannikko	1040	0	1040	178	0
Pakistan	1833	19809	21642	8597	923
Peru	0	166	166	0	0
Ruanda	231	2103	2334	48	0
Saudi-Arabia	63	0	63	144	0
Senegal	25	144	169	84	0
Serbia	0	0	0	72	0
Sierra Leone	36	154	190	60	0
Somalia	211	9515	9726	1927	33
Sri Lanka	597	24210	24807	2780	114
Sudan	9755	18270	28025	2046	37
Syyria	2924	842	3766	191	0
Tadzikistan	0	126	126	0	0
Tansania	37	0	37	0	0
Thaimaa	1745	1284	3029	1401	0
Togo	436	0	436	0	0
Tsad	267	4084	4351	271	80
Tunisia	0	0	0	57	0
Turkki	0	3169	3169	293	32
Uganda	2943	4929	7872	1147	313
Uzbekistan	0	239	239	40	0
Venäjä	2296	9055	11351	2873	809
Vietnam	72	0	72	0	0
Yhdysvallat	2668	1585	4253	3033	3000
Zimbabwe	253	0	253	0	0

*Huomioitu vain sellaiset maat, joissa on kuollut jonain tiettyinä vuonna yli 25 ihmistä yhden tietyn toimijan iskuissa tarkasteluajanjaksolla.